

TÜRK İDARE DERGİSİ

YIL:66

ARALIK1994

SAYI: 405

İÇİNDEKİLER

Doç. Dr. Firuze Demir	:YAŞAMIŞ; Terör: Türkiye ve ABD'deki Hukuksal Çerçevenin Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi 1
Dr. A. Nihat DÜNDAR	:Polisin Yönetim Politikasında Öncelikler Sorunu 35
Kasım ESEN	:Adli Balistik Raporları Hakkında Mütalâa 41
Dr. Azim ÖZTÜRK	:Türkiye'de Halkın Yönetime Katılması, Mevcut Yerel Yönetim Anlayışı ve Çözüm Bekleyen Temel Sorunlar 45
Eyüp ZENGİN	:Mülki İdare Amirleri ve Yerel Yönetim Birlikleri 57
Ali KUYAKSİL	:Devlet Denetleme Kurulu 77
Hüseyin AKSOY	:Kira ve Yakıt Birim Bedelleri Tespit Yöntemi ve Özel Tahsisli Konutlarda Oturanlardan Kira ve Yakıt Bedeli Alınıp Alınamayacağı 91
Nihat CANPOLAT	:Türk İdareciler Vakfı. 113
Ahmet Sezai AYDIN	: ABD'de Kentlerin imar Durumu, Arazi ve Arsa Kullanımı 119
Ramazan ŞAHİN	:İngiltere'de Parlamento Seçimleri ve Seçim Sistemi 133
Ahmet ÖZER	:Kişi Hallerine İlişkin Milletlerarası Nüfus Kılavuzu 143
Kadir KOÇDEMİR	:Yönetimleri Duyarlı Hale Getirmek: Avrupa Yaşlılar Antlaşması T. 175

MÜLKİ İDAREDE İZ BIRAKANLAR

Mehmet ALDAN	:Ömer Âli Bey 181
HABERLER	:İçişleri Bakanlığında Haberler 191

MEVZUAT

Mustafa Sami KOÇ	:1 Ekim 1994-31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında Resmî Gazetede Yayımlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri İle İlgili Mevzuat 227
------------------	--

FİHRİST

Muallâ ERKUL	:Türk İdare Dergisi'nin 402-405 inci Sayılarında Yayımlanan Yazılara İlişkin Fihrist.... 235
--------------	--

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

ISSN 1300-3216

• İDARECİLER,
BANA İÇTEN SEVGİLERİNİ HAYKIRANLAR; YARIM
ASIRDAN BERİ BÜYÜK TÜRK ULUSUNUN TAM
ANLAMIYLA MİLLET OLMASINA ÇALIŞAN, ONUNLA
EN MODERN BİR TÜRK DEVLETİ KURMAK İÇİN
İNSANLIK FEDAKÂRLIKLARININ HİÇBİRİNİ
ESİRGEMEYEN KÜLTÜR, İDARE, İNTİZAM VE DEVLET
ANLAMLARINI EN SON İLMÎ TELÂKKİLERE GÖRE
TEBELLÜR ETTİRMeye ÇALIŞMIŞ VE ÇALIŞAN
YÜKSEK DEĞERDE ARKADAŞLA KİMDİR.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

TERÖR

Türkiye ve ABD'deki Hukuksal Çerçevenin Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi

Doç. Dr. Firuze D. YAŞAMIŞ
İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri

GİRİŞ

1970'li yıllar Türkiye'de kurulu düzeni yıkmaya yönelik, Devlete ihaneti öngören ve belli bir yörede yaşayan yurttaşları ayaklanmaya özendirmeyi amaçlayan girişimlerin filizlenmeye ve örgütlenmeye başladığı, fiktirs el çerçevesinin kesinleştirildiği, sempatizan kadrolarının geliştirildiği ve kamuoyuna bu yolda ilk mesajların verildiği yıllar olmuştur.

1980'li yılların başında örgütlü ve silahlı bir güç konumuna gelen ayrımcı ve bölücü nitelikli terör eylemi bu aşamada silahlı ve vur-kaç türü eylemler dönemini başlatmış ve 1990Tı yıllar ise, bir anlamda, savaş yılları olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda terör yalnızca bilinen şiddet eylemlerini kullanmakla kalmamış ülkenin temel gelir kaynaklarını ve doğal zenginliklerini de hedefleri arasına katmıştır. Terör olanca hızıyla günümüzde sürmekte ve bir yandan pek çok suçsuz insanın canına mal olurken öte yandan ülke kalkınması için kullanılabilecek pek çok kıt kaynak terörle mücadele amacıyla harcanmaktadır.

1990'lı yılların başına kadar "kültürel kimlik arayışı", "demokratikleşme" ve "temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi" gibi gerekçelerle kamuoyunun önünde tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılan bu girişimler günümüzde gerçek amacını tam bir açıklıkla ortaya koymuş bulunmaktadır. Kısa erimli hedef ülke topraklarının bir bölümünde ayaklanma ve silahlı güç kullanma yollarıyla Devlet ve Hükümet otoritesini zayıflatmak ve yıkmaktır. Uzun erimli hedef ise komşu ülkelerden de benzer yollarla edinilecek topraklar üzerinde yeni bir Devlet otoritesi kurmaktır.

Türkiye'deki terörün hedefi böylesine açıklık taşıırken etkili bazı dış politika odaklarının sorunla ilgili olarak "sivil çözüm" önermeleri ve bu yolda çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmaları üzerinde özenle durulması ve son derece dikkat edilmesi gereken bir siyasal olgu olarak kabul edilmelidir.

Sivil çözüm önerisi başlığı altında sunulan fikirler demetinin ne anlama geldiği konusunda bugüne değin tam bir fikir birlikteliği oluşmamıştır. Ancak, genel

çizgileriyle belirtmek gerekirse, sivil çözüm biri politik ve diğeri hukuksal olmak üzere iki ana unsur içermelidir. Politik çözüm ülkeyi yönetmek durumunda olan siyasa] karar merkezlerinin üzerinde yorumda bulunabilecekleri ve karar verebilecekleri bir konudur. Bu nedenle de bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Asıl tartışılması gereken fakat genellikle üzerinde yeterince durulmayan başka bir yan daha vardır: Hukuksal çözüm yolu. Hukuk Devleti olmak durumunda olan ülkelerde bu ve benzeri çok ciddi sorunlar için yürürlükteki hukuk sistemleri önleyici ve geliştirici nitelikte kurumsal çözüm yolları geliştirmişlerdir. Bu bağlamda sorulması gereken somlar şunlar olmalıdır: Diğer ülkelerde terör eylemlerine bakış açısı nedir? Aynı tür olaylar bu ülkelerde meydana geldiğinde suça ve suçlulara karşı nasıl yaklaşılmaktadır? Bu ülkeler kendi ülkelerinde Devlet ve Hükümet otoritesini yıkmaya yönelik suç girişimlerine karşı ne gibi hukuk kuralları geliştirmişlerdir? Terör suçlarını nasıl tanımlamaktadırlar? Bu suç tanımlarında yer alan unsurlar nelerdir? Terör suçunu işleyenlere ne tür yaptırımlar uygulanmaktadır? Kamu düzenini ve güvenliğini sağlamakla görevli yürütme erkine ne gibi yasal yetkiler vermişlerdir?

Bu ve benzeri somların doğru yanıtlarının verilebilmesi için öteki ülkelerin terörle ilgili olarak uygulamakta oldukları yasal mevzuatla Türkiye'de uygulanmakta olan yasal mevzuatın karşılaştırmalı çözümlemelerinin yapılması ve değişik hukuk sistemlerinin terör konusunda yürürlüğe koyduğu yasal düzenlemelerinin benzerlik ve aykırılıklarının belirlenmesi gerekmektedir. Böylelikle çeşitli ulusların hukuk sistemleri arasındaki farklılıklar saptanabilecek ve değişik ülkelerin hukuk sistemlerinin ne gibi üstünlükler, kolaylıklar ya da yetersizlikler taşıdığı daha açıklıkla anlaşılacaktır.

Bu araştırmanın amacı, yukarıda belirtilen çerçeve içinde, terör ile ilgili suçlar konusunda Türkiye'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlükte olan müspet hukuk hükümlerini saptamak ve iki hukuk sisteminin terör suçlarına yaklaşımlarının analitik bir irdelemesini yapmaktır.

TÜRKİYE'DE TERÖR SUÇLARI VE ÖNLEYİCİ YETKİLER: HUKUKSAL ÇERÇEVE

Türkiye'de teröre yani düzen yıkıcı, ihanet amaçlı ve ayaklanmayı öngören eylemlere karşı geliştirilen yasal ve hukuksal düzenlemeler, bir başka anlatımla hukuksal çözüm, iki temel yaklaşım üzerinde gelişmiştir. Bunlardan birincisi "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesi çerçevesinde terör suçlarının yasal temelini oluşturulması ve İkincisi de, yurtiçi terörist eylemlerle mücadele edebilmek için Anayasa ve yasalar çerçevesinde kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması sorumluluğunu taşıyan yürütme erkine ve yönetim birimlerine verilen ve olağan hukuksal yetkilerden kimi farklılıklar taşıyan olağanüstü ya da dışı yetkilerin belirlenmesidir.

Ülkemizde terör suçlarının tanımlanmasına yönelik ilk özgün ve temel yasal düzenleme, Türk Ceza Kanunu bir an için bir yana bırakılırsa, 1991 yılında yürürlüğe giren 3713 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu" olmuştur. Bu Kanun, 1 inci maddesinde, terörü şu şekilde tanımlamaktadır:

"Terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyet'in niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini, veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girilecek eylemlerdir."

Bu tanımlamaya göre terörün ana hedefleri şunlardır:

- Cumhuriyetin niteliklerini değiştirmek,
- Ekonomik düzeni değiştirmek,
- Devletin bütünlüğünü bozmak,
- Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek,
- Devlet otoritesini zayıflatmak, yok etmek,
- Temel hak ve özgürlükleri yok etmek,
- Devletin iç ve dış güvenliğini bozmak,
- Kamu düzenini bozmak,
- Genel sağlığı bozmak.

Yasa, örgüt kurarak ve zor kullanarak yukarıda belirtilenleri yapmayı öngören eylemleri "terör eylemi" olarak nitelendirmektedir. Yasanın 3 üncü ve 4 üncü maddesinde ise terör suçlarının hangi tür eylemlerden oluştuğu Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) ilgili maddelerine yapılan atıfla tanımlanmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında, yürürlükteki Türk hukuk sistemi çerçevesinde terör suçlarının aşağıdaki gibi sınıflandırılabilmesi olanaklı görülmektedir:

1. Devletin ülkesi ve egemenliğine karşı eylemler (TCK mad. 125)
2. Devletin güvenliğini yıkmaya eylemleri (TCK mad. 131)
3. Anayasayı ihlal (TCK mad. 146)
4. TBMM'ni çalışmadan alıkoymak (TCK mad. 146)
5. Yürütme organının çalışmalarını engelleme (TCK mad. 147)

6. Asker toplamak (TCK mad. 148)
 7. Devlet Başkanına karşı girişimler
 - a) Suikast (TCK mad. 156)
 - b) Eylemli tecavüz (TCK mad. 157)
 8. Gizli ve silahlı örgüt kurmak
 - a) Silahlı örgüt (çete) kurmak (TCK mad. 168)
 - b) Gizli örgüt kurmak (TCK mad. 171)
 - e) Örgütleri donatmak (TCK mad. 150)
 - d) Örgüte yardım etmek (TCK mad. 169)
 - e) Hükümete haber verme yükümlülüğüne uymamak (TCK mad. 151)
 9. Ayaklanmaya teşvik (TCK mad. 149)
 10. Suça teşvik ve tahrik
 - a) Suça tahrik (TCK mad. 172)
 - b) Suça teşvik (TCK mad. 154)
 - c) Askerleri itaatsizliğe teşvik (TCK mad. 153)
 - d) Halkı yasalara itaatsizliğe teşvik (TCK mad. 155)
 11. Bayrağı küçük düşürmek
 12. Yerleşim yerlerini ve stratejik yerleri işgal etmek (TCK mad. 152)
 13. Kişileri özgürlüklerinden yoksun bırakmak (TCK md 499)
 14. Terör amaçlı toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenlemek (3713 sayılı Kanun mad. 8)
 15. Terör lehinde propaganda yapmak (3713 sayılı Kanun mad. 7)
 16. Terörle mücadele edenlerin kimliklerini açıklamak (3713 sayılı Kanun mad. 6)
 - 17 Terör örgütlerinin suç işleyeceğini açıklamak (3713 sayılı Kanun mad. 6)
- Ayrıca, 25.10.1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununda da te Kırle ilgili bazı suç türleri tanımlanmış bulunmaktadır. Bunlar aşağıda belirtilmiş tir:
- Alman önlemlere uymamak (2935 sayılı Kanun mad. 25/b 2)
 - Kimlik bilgilerini saklamak (2935 sayılı Kanun mad. 25/b 2)

- Haksız yayında bulunmak (2935 sayılı Kanun mad. 5)
- Gerçek dışı yayında bulunmak (2935 sayılı Kanun mad. 6)

Yurt içi yaygın şiddet olayları ile ilgili düzenlemelerin ikinci bölümünü yukarıda belirtilen "Olağanüstü Hal Kanunu" oluşturmaktadır. Kanun, 1 inci maddesinde, olağanüstü hali, biri, "doğal afet, tehlikeli salgın hastalık veya ağır ekonomik bunalım" koşullarının ve diğeri "Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırma" amaçlı girişimlerin ortaya çıkması olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bir anlamda "sivil sıkıyönetim" olarak nitelendirilebilecek bu düzenleme olağanüstü halin ilan edilme biçimini düzenlemek ve olağanüstü halin devamı süresince yönetime verilen "olağanüstü" yetkileri belirlemek ve bu yollarla da, yönetimin hukuksallığını ve hukuka bağlılığını güvence altına almak amacını gütmektedir.

2935 sayılı Yasayı tamamlayan öteki yasalar ise 15.12.1990 tarihli ve 430 sayılı "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Suresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 10.7.1987 tarihli ve 285 sayılı "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve 1971 tarihli ve 1481 sayılı "Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanundur. Ayrıca, 3713 sayılı Yasa ile 1481 sayılı Yasalarda da teröre ilişkin olarak yönetime verilen bazı ek yetkilerden söz edilmektedir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler çerçevesinde yurt içi yaygın şiddet olaylarını önlemek üzere yönetime verilen ve "olağan üstü veya olağan dışı" olarak nitelenen yetkilerin bir sınıflandırması aşağıda verilmiştir.

1.Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması

- a)Sokağa çıkmayı yasaklamak (2935 sayılı Kanun mad. 1 La)
- b)Belirli yerlerde toplanmayı ve dolaşmayı yasaklamak (2935 sayılı Kanun mad. 11/b)
- c)Basılı yayınları yasaklamak (2935 sayılı Kanun mad. 1 l/c)
- d)Sesli ve görüntülü yayınları yasaklamak (2935 sayılı Kanun mad. 11/f ve 430 sayılı KHK mad. 1/a)
- e)Sahne oyunlarını ve filmleri yasaklamak (2935 sayılı Kanun mad. 1 1/h)
- f)Seyahat ve yerleşme özgürlüğünü kısıtlamak (2935 sayılı Kanun mad.\ 1/k)
- fa)Bölge dışına çıkarmak (430 sayılı KHK mad. İ/b)
- fb)Zorunlu ikamet (430 sayılı KHK mad. 1/c)

g) Toplantı düzenleme özgürlüğünü kısıtlamak (2935 sayılı Kanun md. 11/m)

h) Gösteri yürüyüşü yapma özgürlüğünü kısıtlamak (2935 sayılı Kanun md. 11/m)

i) Sendikal eylemleri geçici olarak izne bağlamak (2935 sayılı Kanun md. 11/n ve 3713 sayılı Kanun md. 7)

ia) Sendikal çalışmaları durdurmak (430 sayılı KHK md. 2)

ib) Kamu personelinin yerini değiştirmek (430 sayılı KHK md. 2)

ic) İşçi çıkarmalarını geçici olarak durdurmak (2935 sayılı Kanun md. 11/n)

j) Demek ve vakıf çalışmalarını kısıtlamak (2935 sayılı Kanun md. 11/o ve 3713 sayılı Kanun md. 7)

2.Düzenleme Yetkileri

a) Araç trafiğini yasaklamak (2935 sayılı Kanun md. 11/b)

b) Kimlik taşıma yükümlülüğü getirmek (2935 sayılı Kanun md. 11/d)

c) Özel güvenlik kurumu kurulmasını veya önlemlerin artırılmasını istemek (2935 sayılı Kanun md. 11/f)

d) İlah taşıma yasağı koymak (2935 sayılı Kanun md. 11/i)

e) Patlayıcı madde yasağı koymak (2935 sayılı Kanun md. 11/j)

f) Sınır ötesi harekâta bulunma için öneride bulunmak (2935 sayılı Kanun md. 11/g)

g) Yatırım önerilerinde bulunmak (430 sayılı KHK md. 3/a)

3.Olağanüstü Halin Yönetimine İlişkin Yetkiler

a) Arama yapmak, el koymak ve müsadere etmek (2935 sayılı Kanun md. 11/c, 430 sayılı KHK md. 3/d ve 3713 sayılı Kanun md. 7)

b) Savcılıktan dava açılmasını istemek (430 sayılı KHK md. 3/b)

c) Para ödülü vermek (3713 sayılı Kanun md. 20)

d) Silah kullanmak (1491 sayılı Kanun md. Ek 1)

e) Muhbirleri korumak (3713 sayılı Kanun md. 19, 20)

f) Terörle mücadelede görev alanlara konut sağlamak (3713 sayılı Kanun md. 20)

g)Görev sırasında zarar görenlere tazminat vermek (3713 sayılı Kanun md. 21)

h)Görevden ayrılanlara silah kullanma yetkisi tanımak (3713 sayılı Kanun md. 20)

Gerek terör suçları ve gerekse olağanüstü yetkilerle ilgili olarak yukarıda verilen her iki sınıflandırma Türkiye ve ABD hukuk sistemleri arasında yapılacak karşılaştırmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de, yukarıdaki çerçeve içinde çizilen, "terör mevzuatının" ABD federal hukuk sistemi içindeki karşılıkları bulunacak ve her iki sistem arasında terör suçu oluşturan suç eyleminin tanımı ve eylem için saptanan cezanın karşılaştırması yapılacaktır.

SUÇ TÜRLERİ

Ülke Bütünlüğüne Karşı Eylemler

Terör suçlarının kuşkusuz en önde geleni Devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliğine yönelik suçlardır. Türk Ceza Hukuku doktrinde "vatana ihanet" olarak nitelendirilen suçla ilgili olan TCK nun 125 inci maddesi şu hükmü getirmektedir:

"Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin hakimiyeti altına koymağa veya devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklarından bir kısmını Devlet idarelerinden ayırmağa matuf bir fiil işleyen kimse ölüm cezası ile cezalandırılır."

Maddede açıkça belirtildiği üzere ülke topraklarının bir bölümünü ayırmaya ve Devletin bağımsızlığını ortadan kaldırmaya veya azaltmaya yönelik her türlü eylem suçtur. Hemen hemen Dünyadaki tüm ülkelerde de suç olarak kabul edilen vatana ihanet suçu terör suçlarının tipik örneğini oluşturmaktadır. Vatana ihanet suçu ABD'de de çok büyük bir önemle ele alınmış ve düzenleme konusu yapılmıştır. ABD Federal Suç ve Ceza Usulü Kanunu'nun (Federal Crime and Penal Procedure Act, FCPA) "vatana ihanet" suçu (treason, sec. 2381) ile ilgili maddesi ise aşağıda verilmiştir:

î

"Birleşik Devletlere sadakat borcu olan herhangi bir kimse, Birleşik Devletlere karşı savaş açar veya Birleşik Devletlerin düşmanları ile birleşir, onlara Birleşik Devletlerde ya da başka bir yerde yardım eder veya kolaylık sağlarsa ölüm ya da 5 yıldan az olmamak üzere hapis ve 10.000 dolardan az olmamak üzere para cezası ve Birleşik Devletlerde kamu görevlerinden mahrum edilme cezası ile cezalandırılır."

Yukarıda verilen iki maddede belirtildiği gibi, iki ülkenin vatana ihanet ile ilgili düzenlemeleri arasında tam bir benzerlik vardır. Türkiye'de devlet egemen

liğinin ortadan kaldırılması olarak nitelenen suç ABD'de vatana sadakatsizlik, ülkeye karşı savaş açmak ve düşmanla işbirliği unsurları ile tanımlanmaktadır. Birbirine çok yakın ifadelerle tanımlanan vatana ihanet suçuna her iki sistemde de idam cezası verilebilmektedir. Bu bağlamda her iki ülkenin terörün bu çok önemli suçuna bakışı arasında tam anlamıyla bir birliktelik görülmektedir.

Burada belirtilmesi gereken bir başka önemli ayrıntı da FCPPA'nın hemen başında belirtilen temel ilkedir. Bu madde (Sec2, principal) FCPPA uygulaması ile ilgili olarak şu düzenlemeyi getirmektedir:

"(a) Birleşik Devletlere karşı bir suç işleyen, yardımcı olan, tahrik eden, fikir veren, emir veren, kışkırtan ya da katılan herkesin cezalandırılması temel ilkedir.

(b) İradesi ile yaptığı bir eylem sonrasında kendisinin veya bir başkasının Birleşik Devletlere karşı suç işlemesi sonucunu doğuran herkesin cezalandırılması temel ilkedir."

Bu maddede de geçen "Birleşik Devletler" deyiimi ülke anlamında kullanılmakta ve iç suları, adaları ve kıta sahanlığını kapsamaktadır.

Maddede kullanılan şiddet suçu (erime of violence) ise aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

"(a) Bir başka kişiye veya malvarlığına karşı kullanılan, kullanılmaya teşebbüs edilen ve kullanılacağı tehdit edilen ve fiziksel güç kullanımını içeren saldırı eylemi, veya

(b) Bunlar dışında kalan ağır bir suç olup, niteliği itibariyle kişilere veya malvarlıklarına karşı kullanıldığı takdirde önemli düzeyde risk içeren saldırı eylemi."

ABD Federal Ceza Kanunu'nun bu hükümlerinin incelenmesi açıklıkla göstermektedir ki Birleşik Devletlerin ülke bütünlüğünü en ufak bir şekilde risk altına sokacak her türlü eylem ceza konusu olmak durumundadır. Eylem bir ihanet boyutuna vardığı takdirde ise uygulanacak ceza idama kadar yükselebilmektedir.

Devletin Egemenliğini Yıkma Eylemleri

Türkiye'de terör suçu eylemlerinden önde gelen üçünü Anayasayı ortadan kaldırma, yasama organını görev yapamaz duruma getirme ve yürütme organını çalışmadan alıkoyma eylemleri oluşturmaktadır. Bunlarla ilgili yasal düzenlemeler TCK' nun 146, 147 ve 149 uncu maddelerinde yer almaktadır. Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

"Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilğaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan

Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan mene cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkum olunur."

"Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskate veya vazife görmekten men edenlerle bunları teşvik eyleyenlere idam cezası hükmolunur."

"Her kim Hükümet aleyhine halkı silah veya uyuşturucu yahut boğucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak sureti ile isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırarak mukabeleye teşvik eyleyorsa yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır."

Eğer bu teşvik neticesi olarak isyan ve kıtal zuhur etmişse buna sebebiyet veren veya asilere kumanda eden kimseler hakkında ölüm cezası verilir."

Bu cürümlere yalnız iştirak etmiş olanlar altı seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar."

Birinci fıkrada yazılı silahlar ve diğer maddeler yalnız bir yere depo edilmiş olsa dahi isyan silahlı sayılır."

Bu maddelerde düzenlenen olay silahlı "ayaklanma" ve "başkaldırma" eylemleri yoluyla Devlet egemenliği ve otoritesinin ortadan kaldırılmasına yönelik eylemlerdir. Söz konusu eylemlerin hedefi ise egemenliğin yerine getirilmesinin temel unsurları olan yasama ve yürütme organlarını görev yapamaz duruma getirmek ve ülkenin temel hukuk düzeni olan Anayasa'yı ortadan kaldırmaktır. Aynı eylem türü ABD FCPA'nın ilgili bölümlerinde (Sec. 2383, 2384 ve 2385) ayaklanma ve hükümeti devirmeye teşvik suçu olarak nitelendirilmektedir. Bunlarla ilgili ABD düzenlemeleri aşağıda verilmiştir.

"Her kim, Birleşik Devletlerin otoritesine ya da bununla ilgili yasalara karşı ayaklanma ve başkaldırmayı tahrik eder ,bunlara girişir, yardım eder veya bu gibi eylemlerin içinde yer alırsa veya bu gibi çabalara yardımcı olur ve kolaylık sağlarsa 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya 10 yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılır ve kamu görevlerinden men edilir."

"İki ya da daha fazla kimse herhangi bir Eyalette, Bölgede veya Birleşik Devletler yasalarının geçerli olduğu bir yerde Birleşik Devletler hükümetini zor yoluyla yıkmaya, devirmeye veya parçalamaya girişirse ya da bunlara karşı savaş açarsa veya bunların otoritelerine karşı çıkarsa veya zor yoluyla Birleşik Devletler yasalarının uygulanmasını önlemeye, engellemeye ya da geciktirmeye kalkışırsa veya zor yoluyla Birleşik Devletlerin bir malvarlığını ele geçirmeye, almaya ve

sahiplenmeye çalışırsa bunların her biri 20.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya 20 yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılır."

"Her kim bilerek veya iradesi ile Birleşik Devletler Hükümetini veya herhangi eyalet, bölge veya özel bölüm hükümetini veya buralardaki alt bölge hükümetlerini cebir ve zor kullanarak ya da bu hükümetlerde görev alanlara suikast düzenleyerek yıkma yolunda teşvik eder, tahrik eder, tavsiyede bulunur veya hükümeti devirme yolunda yapılacakları, devirme için gerekli olan şeyleri veya koşulların uygunluğunu öğretirse veya bu yoldaki istekliliği artırmaya çalışırsa; veya

Her kim, bu gibi hükümetlerin yıkılması veya parçalanmasına yol açmak niyetiyle Birleşik Devletlerin herhangi bir hükümetini zor ve cebir kullanarak devirmeyi ve parçalamayı salık veren, öneren, bunun için yerine getirilmesi gereken görevleri ,buna yol açan gerekçeleri öğreten, bu yoldaki istekliliği artıran ya da koşulların uygunluğunu belirten herhangi bir yazılı veya basılı malzemeyi basar, yayınlar, editörlüğünü yapar, çıkarır, dağıtır, satar veya açıkça teşhir ederse veya bu yolda girişimde bulunursa; veya

Her kim, herhangi bir Hükümetin zor ve şiddet yoluyla yıkılması ve parçalanması yolunda öğretide bulunan, bunu salık veren, teşvik eden ya da cesaretlendiren demek, grup ve kişilerden oluşan topluluk kurmak yoluyla örgütlenme çalışmalarında bulunursa, bu gibi kuruluşların örgütlenmesine teşebbüs ederse veya yardımcı olursa; veya bu tür örgüt, grup ve topluluklara amaçlarını bilerek üye olursa;

20.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya 20 yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılır ve beş yıl süreyle bu hükümetlerde istihdam edilmekten men olunur."

"Bu bölümde dernek, grup ya da kişi toplulukları ile ilgili olarak kullanılan "örgütlendirir" veya "örgütlemek" deyimleri tüm kuruluş, grup ve insan topluluklarını kapsar ve buralara yeni üyeler alınmasını, yeni birimler kurulmasını ve mevcut demek, grup ve kişi topluluklarının öteki ait birimlerinin yeniden gruplandırılmasını içerir."

Yukarıda verilen yasa maddelerinde açıkça görüldüğü üzere her iki ülkede de Devlet otoritesini yıkmaya çalışmak, buna yönelik olarak ayaklanma ve başkaldırı eylemlerinde bulunmak, bu amaçla örgüt kurmak ve yayında bulunmak yasaklanmakta ve ağır cezalar bağlanmaktadır. ABD sisteminde bu tür suçların oluşumunun önlenmesi bakımından sivil toplum örgütü kurma (dernekleşme) özgürlüğü ile ifade özgürlüğünü de kapsayacak şekilde basın ve yayın özgürlüğünün kısıtlanabileceği hiç bir duraksamaya yer bırakmayacak açıklıkta yasal hü-

küm altına alınmış bulunmaktadır. Yukarıda verilen maddelerde açıkça belirtildiği üzere "zor ve şiddet kullanmak yoluyla hükümetlerin devrilmesini" öngören fikir ve görüşlerin basın ve yayın organları yoluyla yayınlanması suç konusu oluşturmaktadır. Yine aynı şekilde örgütlenme özgürlüğünün de bu yollarla kullanılamayacağı açıklıkla hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Bu bağlamda iki ülkenin suçu tanımlamaları, unsurların belirlemeleri ve yaptırımlarını saptamalarında büyük bir benzerlik söz konusudur. Bir başka anlatımla iki ülkede yer alan somut hukuk hükümleri arasında bir fark görülmemiştir.

Devletin Güvenliğini Yıkma Eylemleri

Terörün başat hedeflerinden biri de Devlet güvenliğini yıkmak ve ortadan kaldırmaktır. Bu hedefi gerçekleştirmenin tek yolu da Devletin güvenliğini sağlamak durumunda olan silahlı kuvvetlerinin gücünün zayıflatılması ve etkisinin azaltılmasıdır. Suç eyleminin bir başka ifadesi de Devlet güvenliğine karşı sabotaj türü eylemlerde bulunmaktır. Konuyla ilgili olarak TCK' nun 131 inci maddesi şu hükmü getirmektedir:

"Askeri olan veya Devletin müsellah kuvvetlerinin hizmetine tahsis edilmiş bulunan gemileri, hava vasıtalarını ,nakil vasıtalarını, yolları, müesseseleri, depoları ve diğer askeri teçhizatı-bunlar henüz ikmal edilmemiş olsalar bile- kısmen veya tamamen velev muvakkat bir zaman için olsun tahrip eden veya kullanılmayacak duruma getiren kimse sekiz seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Aşağıdaki hallerde ölüm cezası verilir: ..."

ABD FCPPA'nın sabotajlarla ilgili bölümünde (sec.2155) ise aynı konuda şu hüküm getirilmektedir:

"Her kim, Birleşik devletlerin ulusal savunmasına zarar vermek, müdahale etmek veya engellemek amacıyla iradesiyle herhangi bir ulusal savunma malzemesini, ulusal savunma tesisini, ulusal savunma sistemini yaralar, tahrip eder, bozar, zarar verirse veya bu yolda girişimde bulunursa 10.000 dolardan az olmamak üzere para cezasına veya 10 yıldan fazla olmamak üzere hapis cezasına veya ikisine birden çarptırılır."

FCPPA'de yer alan tanıma göre "savaş malzemesi" deyimi içine

"Her kim, Birleşik Devletlerde ya da onun yasalarının geçerli olduğu bir yerde, Birleşik Devletlere karşı silahlı düşmanlık eyleminde bulunmak amacıyla asker kaydeder ya da buna girişirse 100 dolar para cezasına ya da üç yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her ikisine birden çarptırılır."

Yukarıda verilen maddelerin incelenmesinden de açıkça görüleceği üzere iki ülkede de ülkeye karşı silahlı eylemde bulunmak üzere asker toplamak ya da kaydetmek eylemleri suç olarak tanımlanmakta ve hemen hemen benzer cezalara çarptırılmaktadır.

Devlet Başkanına Karşı Saklılar

Suikastlar tarih boyunca terörist eylem türünün en çok dikkat çeken yöntemleri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkış nedeni olan, Başkan Lincoln ve Kennedy olayları ile önemli tarihsel dönem noktalarına yol açan suikastlar anne ve oğul Gandi'lerle en son örneklerini vermiştir. TCK Devlet Başkanı'na karşı girişilebilecek iki ayrı tür eylemi suç olarak tanımlamaktadır: Kanunun 156ncı maddesi Devlet Başkanı'na yapılacak suikastları ve 157nci maddesi de tecavüz eylemlerini düzenlemektedir. Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

"Reisicumhur hakkında suikastta bulunanlarla buna teşebbüs edenler fiilleri teşebbüsü tam derecesinde ise idam cezasıyla, nakıs ise müebbet hapis ile cezalandırılır."

"Bir kimse yukarı maddede yazılı halden başka suretle reisicumhura karşı fiili tecavüzde bulunacak olursa işbu tecavüzün kanunen muayyen olan cezası daha şedit olmadığı takdirde beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse konulur."

ABD FCPBA'nin suikastlarla ilgili maddesi ise aşağıda verilmiştir:

"(a) Her kim (1) Birleşik Devletler Başkanının, seçilmiş Başkanı, Başkan yardımcısını ya da şayet başkan yardımcısı yoksa, Birleşik Devletler Başkanlığı'na gelecek olan kişiyi ya da Birleşik Devletler Anayasası ve yasalarına göre Başkanlığa vekillik etmekte olan kişiyi (2) Başkanlık karargâhında veya Başkan Yardımcısının bürosunda istihdam edilen bir kişiyi öldürürse bu yasanın İli ve 1112nci bölümlerinde belirtilen şekilde cezalandırılır.

(b) Her kim bu bölümün (a) başlığında belirtilen kimseyi kaçırırsa (1) müebbet veya herhangi bir sürede hapis cezası ve şayet kaçırma ölümle sonuçlanırsa (2) idam, müebbet veya herhangi bir sürede hapis cezası ile cezalandırılır."

(c) Her kim bu bölümün (a) başlığında belirtilen kimseleri öldürmeye veya kaçırmaya teşebbüs ederse, müebbet veya herhangi bir sürede hapis cezasına çarptırılır."

(d) Şayet iki ya da daha fazla kimse (a) başlığında belirtilen kimseleri öldürmeyi veya kaçırmayı planlarsa ve bir ya da daha fazla kimse bu planın hedefleri uyarınca herhangi bir eylemde bulunursa, bunların her biri (1) müebbet ya da herhangi bir sürede hapis cezası ve şayet ey

lem ölümle sonuçlanırsa (2) idam veya müebbet veya herhangi bir sürede hapis cezasına çarptırılır,

(e) Her kim (a) başlığında belirtilen kimselere eylemli tecavüzde bulunursa (1) 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına, on yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına veya her ikisine birden çarptırılır. (2) Her kim (a) başlığında belirtilen kimselere eylemli tecavüzde bulunursa

5.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya bir yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılır; ve şayet kişisel bir yaralanma meydana gelirse 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya bir yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her ikisine birden çarptırılır.

(f) "Seçilmiş Başkan" ve "Seçilmiş Başkan Yardımcısı" deyimleri Birleşik Devletler yasası hükümleri uyarınca seçim sonuçlarına göre Başkanlık ve Başkan Yardımcılığı görevlerine seçilmiş olduğu açıklıkla belli olan kimseler anlamına gelir.

(g) Birleşik Devletler Adalet Bakanı, kendi yetkileri çerçevesinde olmak üzere, (a) (1) bölümünde belirtilen suçlarla ilgili ihbar ve yardımda bulunanlara 100.000 dolar geçmeyecek şekilde ödemede bulunmaya yetkilidir. Birleşik Devletlerin ya da eyalet ve yerel hükümetlerin görevlilerinden görevleri gereği bu yolda ihbarda bulunan veya yardımcı olanlar bu yolda bir ödemeye hak kazanmazlar.

(h) Şayet Federal soruşturma ve kovuşturma yetkilileri bu bölümde yer alan hükümlerin çiğneneceği yolunda emin olursa bunun gereği olan eylemlere girişecek ve bu durumda Eyaletin ya da yerel hükümetin eyalet ya da yerel yasalara dayalı yetkileri Federal eylem sona erinceye kadar ertelenecektir.

(i) Bu bölümü ihlal edenler FBI tarafından soruşturulacaktır. Aksine olabilecek bütün statü, kural ve düzenlemeler dikkate alınmaksızın, Federal, Eyalet ve yerel örgütlerden ve Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerinden yardım istenecektir.

(j) Bu yolda açılmış kovuşturmalarda Hükümet sanığın mağdurun bu bölüm çerçevesinde korunan bir kimse olduğunu bildiğini ispatlamak zorunda değildir.

(k) Bu bölümde işlenen suçlarla ilgili olarak Hükümetin ülke dışında çalışmada bulunmak yetkisi vardır."

Yukarıda (a) bölümünde atıfta bulunulan FCPPA'nın 1111 ve 1112nci bölümleri ise adam öldürme eylemlerini düzenlemektedir. Bu bölümde adam öldürme eylemi birinci ve ikinci derecede olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci dere

cede adam öldürmekten suçlu bulunanlar idam ve ikinci derecede adam öldürmekten suçlu bulunanlar müebbet hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

Devlet Başkanına karşı girişilen suikast, kaçırma ve tecavüz eylemleri ile ilgili olarak her iki ülkenin ceza yasalarında belirtilen hükümler oldukça önemli benzerlikler göstermektedir. ABD hukuk sisteminin konuya verdiği önemin en çok dikkat çeken yanı böyle bir girişimin haber alınması durumunda kendi içişlerinde bağımsız olan eyaletlerin her türlü güvenlik yetkisinin federal eylem sona erinceye kadar kullanılamayacağı yolundaki hükmüdür. Bu bağlamda federal güvenlik birimlerine gerekli önlemlerin alınmasında ve suçluların yakalanmasında yurt dışında operasyon yapmaktan silahlı kuvvetlerden yardım istemeye kadar değişen pek çok yetki yasa ile verilmiş bulunmaktadır.

TCK'nunda düzenlenmeyen eylem türü ise Devlet Başkanına yönelik kaçırma eylemidir.

Gizli ve Silahlı Örgüt Kurmak

Terör suçlarının önde gelen özelliklerinden birisi de örgütlü suçlar olmalarıdır. Kurulu düzeni yıkmak amacıyla girişilebilecek eylemlerin örgütsüz ve az sayıda kişi tarafından yürütülebilmesi olanaklı değildir. Öte yandan terör suçlarının ikinci bir önemli özelliği de amaca ulaşmak yolunda silah kullanmak durumunda olmalarıdır. Bu iki özellik terör suçlarının temel niteliklerini oluşturmaktadır: Terör suçları örgütlü ve silahlı suçlardır. Bu durumu göz önüne alan yasa koyucu silahlı örgüt (çete) kurmayı yasaklamıştır. TCK'nun konu ile ilgili maddeleri 168, 171, 150, 169 ve 151 inci maddeleridir. Bu maddeler aşağıda belirtilmiştir:

"Her kim 125, 131, 146, 147, 149 ve 156ncı maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkum olur.

Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan on beş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır."

"125, 131, 133, 146, 147 ve 156ncı maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere bir kaç kişi aralarında gizlice ittifak ederlerse bunlardan her biri aşağıda yazılı cezaları görür:

1.Yukarıdaki fıkrada yazılı ittifak 125, 131, 133 ve 156ncı maddelerde yazılı cürümlerin yapılmasına dair ise sekiz seneden on beş seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur.

2, Bu ittifak 146 ve 147nci maddelerde gösterilen cürümlerin icrasına müteallik ise dört seneden on iki seneye ve 149 uncu maddede gösterilen cürümlerin icrasına ait ise üç seneden yedi seneye kadar ağır hapis cezası verilir.

Cürmün icrasına ve kanuni takibata başlamazdan evvel bu ittifaktan çekilenler ceza görmezler."

"Bir fesat heyetine maksadını icra için silah, cephanе, bıçak, bomba veya buna mümasil sair yıkıcı, yakıcı veya öldürücü alatı yapan veya icat eden veya nakil eden, hazırlayan veya ecnebi memleketlerden Türkiye'ye sokan yahut gizleyen veya taşıyan kimseler muvakkaten ağır hapse konulur."

"...Her kim böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya esiiha ve cephanе veya elbise tedarik eder veya her ne suretle olursa olsun hareketlerini teshil ederse üç seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır."

"Bundan evvelki maddelerde yazılı cürümlerden birine muttali olan her fert bunu derhal Hükümete haber vermeğe mecburdur. Bu mecburiyeti makbul bir mazerete müstenit olmaksızın yapmayanlar, fesat fiile çıkarsa bir seneden ve fiile çıkmazsa altı aydan aşağı olmamak üzere hapsolunur."

"Fesatçıları bilerek muayyen mevkilerin gayri yerlerden sokan ve memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledenler muvakkat ağır hapis cezası ile cezalandırılır."

ABD FCPPA'in yukarıdaki maddelerle ilgili çeşitli hükümleri daha önce "Anayasayı ihlal" ilgili bölümde verilmişti. Burada, ABD FCPPA'inin "örgüt", "siyasal etkinlik" ve "sivil askeri etkinlik" ile ilgili deyimlere bakış açısı konu edilecektir. FCPPA'in konuyla ilgili bölümünde (sec. 2386) aşağıdaki tanımlar verilmektedir.

FCPPA'in uygulanması bağlamında "örgüt" deyimini bir arada olsun veya olmasın tüm grup, kulüp, lig, sosyete, komite, dernek, siyasal parti ya da kişi toplulukları anlamına gelmektedir. Örgüt deyimini, yalnızca, dinsel, bilimsel, yazınsal veya eğitsel amaçla örgütlenen ve toplumsal yardım amacıyla çalışan şirket, dernek, yardımlaşma sandığı, fon veya vakıfları kapsamamaktadır.

Aynı şekilde, "siyasal etkinlik" deyimini Birleşik Devletler Hükümetini ya da onun alt bölümlerini veya her hangi bir eyalet hükümetini veya onun alt bölümlerini devirmeyi veya zor yoluyla denetim altına almayı amacı veya amaçlarından biri olarak gören her türlü etkinlik anlamına gelmektedir.

Yasaya göre, aşağıdaki etkinliklerden birini yapan bir örgüt "sivil askeri etkinlik" yapmakta olan bir örgüt olarak kabul edilmektedir:

(1) askeri ve deniz bilimleri çerçevesinde ateşli silah veya öteki silah veya onların yerine geçen silahları kullanmak yolunda üyelerine emir verirse,

(2) başka bir örgütten ya da kişiden askeri ve deniz bilimleri içine giren bir emir alırsa,

(3) herhangi bir askeri ya da denizcilik manevrasında ya da etkinliğinde bulunursa,

(4) silahlı ya da silahsız olarak asker veya denizcilik nitelikli resmi geçitler düzenlerse,

(5) Birleşik Devletler Adalet Bakanının görüşüne göre askeri eylemde bulunmak hazırlığı olarak kabul edilebilecek örgütlü etkinliklerde bulunursa.

FCPPA'e göre örgütün "yabancıların denetimine tabi" olması ise aşağıdaki koşulların gerçekleşmesine bağlıdır:

(a) Yabancı bir hükümetten ya da siyasal bir alt bölümünden, bir ajanından, ajansından, yabancı hükümetin ya da onun alt bölümünün bir aracından ya da yabancı bir ülkenin siyasal partisinden ya da uluslararası siyasal bir örgütten mali katkıyı, krediyi veya ayni desteği, doğrudan ve dolaylı olarak, ister veya kabul ederse,

(b) Politikaları yabancı bir hükümet ya da siyasal bir alt bölümü, bir ajanı, bir ajansı, siyasal partisi ya da uluslararası bir siyasal örgüt tarafından düzenlenir ya da onların önerilerine göre belirlenirse,

ABD FCPPA'nde yukarıdaki tanımlar içine giren "örgütler" ile ilgili olarak kapsamlı bir kayıt düzeni de getirilmektedir. Buna göre bu tür örgütler, etkinlikleri ve kullandıktan malzemeler Adalet Bakanı tarafından kayıt altına alınacaktır.

Görüldüğü üzere, kumlu siyasa! düzeni yıkmak, halkı ayaklanmaya kışkırtmak ve Devlete ihanet etmek amacını güden örgütlerle ve bu örgütlerin silahlı ve siyasal amaçlı etkinlikleri ile ilgili olarak gerek Türkiye'de ve gerekse ABD'de yürürlükte bulunan düzenlemeler çok büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Nitekim, aynı benzerlik, bu tür hareketleri görülenlerin hükümete haber verilmesi ile ilgili düzenlemelerde de görülmektedir. ABD FCPPA'in bu konudaki düzenlemeleri daha önce verilmiş bulunmaktadır.

Terör Suçunu Teşvik ve Tahrir

TCK'nda terör suçları ile ilgili suça teşvik ve tahrir eylemlerini düzenleyen dört ayrı madde yer almaktadır. Bu maddelerden olan 153 üncü madde askerleri itaatsizliğe sevk etmeyi, 154 üncü madde halkı yayınlar yoluyla suça teşvik et

meyi, 155 inci madde yayın ve söylev yoluyla halkı yasalara itaatsizliğe teşvik etmeyi ve 172nci madde suça tahrik eylemini düzenlemektedir. Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

"Askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe veya yeminlerini bozmağa veya askeri inzibat vazifelerini veya askerlik sanatlarına dahil vazifelerini ihlale teşvik eden veya kanunlara, yeminlerine, inzibat veya sair askeri vazifelere muhalif hareketleri methi istihzan yolunda asker önünde sözler sarf eden kimse, fiil daha ağır bir cürüm teşkil etmediği takdirde yalnız bundan dolayı bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Fiil alenen işlenmiş ise, verilecek ceza iki seneden beş seneye kadar ağır hapistir.

Fiil harp zamanında işlenmiş ise, ceza üçte birden eksik olmamak üzere artırılır.

Fiil

1- Matbuat vasıtasıyla veya herhangi bir propaganda vasıtasıyla;

2- Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda;

3- Toplanılan mahal veya içtimaa iştirak edenlerin adedi veya toplantının mevzuu ve gayesi itibariyle hususi mahiyeti haiz olmayan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanunu'nun tatbikata aleni olarak işlenmiş sayılır.

Zabıta kuvvetlerine karşı bu fiilleri işleyenler hakkında da ayrı hükümler tatbik olunur."

"Geçen maddelerde yazılı olan cürümleri işlemeğe halkı teşvik etmek üzere basılmış veya basılmamış evrak ve risaleleri fesat kastıyla veya münderecatını bilerek neşretmek üzere iken ele geçirilen kimse bir seneden üç seneye kadar hapsolunur."

"Geçen maddelerde yazılı olan ahval haricinde kanunlara karşı gelmeğe halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike irat edecek surette makale neşir edenler veya halkı askerlik hizmetinden soğutmak yolunda neşriyatta veya telkinde bulunanlar yahut umumi bir içtimada veya nasıl toplandığı yerlerde bu suretle nutuk irat edenler iki aydan iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan yirmi beş liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır."

"...Her kim meydanlarda ve toplanma mahallerinde alenen ahaliyi 125, 131, 146, 147, 149 ve 156ncı maddelerdeki cümlelerden birini

işlemeğe tahrik ederse, yalnız bu hareketinden dolayı, eğer tahrik ettiği fiil 125, 131 ve 156ncı maddelerdeki fiillerden ise üç seneden beş seneye kadar ve 146, 147 ve 149 uncu maddelerdeki fiillerden ise iki seneden dört seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur ve her iki takdirde elli liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası verilir."

Terör suçuna teşvik ve tahrik ile ilgili ABD FCPPA'de yer alan hükümler daha önce ele alınan Anayasayı ihlal, yasama ve yürütme organlarının çalışmalarını önlemek ve ayaklanma ile ilgili bölümde belirtilmiştir. Yasaya göre Hükümeti devirme yolunda kışkırtan, öneren ve bununla ilgili yayın ve öğretimde bulunmak olarak sayılabilecek her türlü eylem ve işlemlerde bulunacak olanlar suçlu olarak kabul edilmekte ve cezalandırılmaktadır.

Bu aşamada esas itibariyle askerlerin itaatsizliğe teşvik edilmesi ile ilgili olarak FCPPA'de yer alan hükme değinilecektir. Yasanın ilgili bölümünde (sec.2387 ve 2388) şu düzenleme yer almaktadır:

"(a) Her kim, Birleşik Devletlerin asker ve deniz kuvvetlerinin sadakatini, moralini ve disiplinini bozmak ya da etkilemek üzere müdahalede bulunmak niyetiyle,

(1) Birleşik Devletler, askeri ve deniz kuvvetlerinin herhangi bir üyesinin itaatsizliğini, sadakatsizliğini, başkaldırmasını ya da görev yapmayı reddetmesini salık verir, bu konularda yol gösterir ve bunları ister ya da herhangi bir şekilde bu sonuca yol açar veya girişimde bulunursa,

(2) Birleşik Devletler, askeri ve deniz kuvvetlerinin herhangi bir üyesinin itaatsizliğini, sadakatsizliğini, başkaldırmasını ya da görev yapmayı reddetmesini salık veren, bu konularda yol gösteren ve isteyen yazılı ve basılı maddeleri dağıtır veya dağıtmaya teşebbüs ederse, 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına ve on yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her iki cezaya birden çarptırılır ve Birleşik Devletlerin herhangi bir kurum ve kuruluşunda hüküm tarihinden itibaren beş yıl süre ile istihdam edilmesinin yasaklanmasına karar verilir.

(b) Bu bölümde kullanılış biçimiyle "Birleşik Devletler askeri ve deniz kuvvetleri" deyiimi Birleşik devletler Deniz, Hava, Deniz Piyadesi, Sahil Koruma, Deniz Rezervleri, Deniz Piyade Rezervleri ve Sahil Koruma Rezervlerini; ve Deniz kuvvetleri tarafından teslim alındığında ya da kara ve deniz kuvvetlerine hizmet ettiğinde ticari gemileri ve bu gemilerin sahip, kaptan ve mürettebatını içerir."

"(a) Her kim, kasti olarak Birleşik Devletler savaş durumunda olduğu zaman, Birleşik Devletler askeri ve deniz kuvvetlerinin başarısı ya da

alışmaları ile ilgili olarak ya da dışmanın başarısını güçlendirmek amacıyla yanlış haber verir ya da bildiride bulunursa,

Her kim, Birleşik devletlerin çalışmalarına zarar vermek ya da bu yolda girişimde bulunmak üzere Birleşik Devletler savaş durumunda olduğu zaman, kasti olarak, Birleşik Devletler askeri ve deniz kuvvetlerinde itaatsizliğe, sadakatsizliğe, başkaldırıya ya da görev yapmayı reddetmeye neden olur ya da buna teşebbüs ederse;

10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına ve yirmi yıldan az olmamak üzere hapis cezasına veya her ikisine birden çarptırılır.

(b) şayet iki ya da daha fazla kimse (a) bölümünde belirtilen suçu işlemek üzere eylemde bulunursa ve bir ya da daha fazla kimse bu amaçla herhangi bir fesat yaratma hedefi ile çalışmada bulunursa, eyleme katılan herkes (a) bölümünde belirtilen şekilde cezalandırılır.

(c) Her kim, bu bölümde belirtilen sulardan birini işlediğini bildiği ya da işlemek üzere olduğundan makul nedenler çerçevesinde şüphelendiği veya inandiğı kimseleri saklar ve gizlerse 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına ve on yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her ikisine birden çarptırılır."

Yukarıda belirtilen gerek TCK nun ve gerekse ABD FCPPA'nin ilgili maddeleri incelendiğinde iki ülkenin yasal düzenlemeleri arasında çok önemli benzerlikler bulunduğu görülmektedir. Her iki ülkenin hukuk sistemleri suça tahrik, suça teşvik ve itaatsizliğe teşvikle ilgili suçları aynı şekilde tanımlamakta ve benzer sürelerle cezalandırmaktadır. Örneğin, ABD FCPPA'de Hkmetleri zor ve şiddet yoluyla devirmeyi öngören ve bu yolda tahrik edici, kışkırtıcı ve yol gösterici her türlü eylemde bulunmanın su olarak nitelendiğine daha önce değinilmişti. Yine yayın yoluyla tahrik konusu da benzer şekilde FCPPA'de düzenlenmiş bulunmaktadır. Askerlerin itaatsizliğe teşvik edilmeleri ve yine askerlerin morallerinin bozulmasını sağlamak eylemlerinin de birbirlerine çok benzer şekillerde düzenlenmiş olduğu yukarıdaki maddelerin incelenmesinden açıklıkla anlaşılmaktadır. Bir başka suç konusu da bu tür suçları bilenlerin bunu Hkmete haber vermemeleri ve bu tür kişilere yataklık etmeleri ile ilgilidir. Yukarda FCPPA'den yapılan son alıntıda "makul nedenler çerçevesinde suç işlediği bilinen kimseleri saklamaktan" söz edilirken bir önceki bölümde gizli örgüt konusu tartışılırken değinilen TCK'nun ilgili maddeleri de bu tür suçları hükümete haber vermemeyi ve bu gibi kişilere yataklık etmeyi su olarak kabul etmektedir. Madde fıkraları birbirine çok yakın ifadelerle yazılmış bulunmaktadır.

Bayrağı Küçük Düşürmek

Terörle Mücadele Kanunu kapsamı içine giren suçlardan biri de bayrağı küçük düşürme suçudur. TCK'nun 145 inci maddesi aşağıda verilmiştir:

"Türk Bayrağını veya Devletin diğer bir hakimiyet alametini tahkir kastıyla bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan, yahut diğer her hangi bir suretle tezli eden kimse bir seneden üç seneye kadar hapsolunur."

Bu konuda ABD FCPPA'de her hangi bir açık hüküm bulunamamıştır. Ancak, bayrağın hükümetin asli bir unsuru olması nedeniyle konunun hükümete karşı suçlar kapsamında ele alınabileceği anlaşılmaktadır.

Yerleşim Yerlerini ve Stratejik Bölgeleri İşgal Etmek

Ayaklanma eyleminin bir aşama ötesi eylemde başarılı olan grupların bulundukları yerde, yasalara aykırı olarak, kendi egemenliklerini belirli bir süre için tesis edebilmeleridir. TCK'nun bu amaçla düzenlenmiş maddesi olan 152nci maddesi aşağıya çıkarılmıştır:

"Bir kimse, devlet tarafından memuriyeti yahut devletçe makbul olacak bir sebep olmadıkça bir asker kıtasının veya donanmanın veya harp gemisinin veya bir kale veya bir müstahkem mevkiin yahut bir liman veya bir şehrin kumandasını alırsa veya memuru olduğu askeri kumandanlığı terk etmesi için devlet tarafından vaki olan emirlere kezalik makul sebep olmadıkça itaat etmeyerek başında tutarsa müebbet ağır hapis cezasına mahkum olur."

Ayaklanma ve sonucunda belirli bölgelerin işgaliyle ilgili suç ABD FCPPA'de "ayaklandırmaya yönelik fesat girişimi" olarak nitelendirilmekte ve ilgili bölümde (sec.2384), daha önce belirtildiği üzere, Birleşik Devletler topraklarının bir bölümünü zor yoluyla alan, ele geçiren, sahiplenilenlerin 20.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya yirmi yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da iki cezaya birden çarptırılabilmesi hükmü getirilmektedir. Yine açıklıkla görüldüğü üzere ülke topraklarının ya da ülke toprağı kabul edilen öteki unsurların işgali ile ilgili düzenlemeler de birbirine çok yakın bir bakış açısını dile getirmektedir. Bu konuda da iki ülkenin yasal düzenlemeleri arasında büyük bir benzerlik söz konusudur.

Kişileri Özgürlüklerinden Yoksun Bırakmak (Adam Kaçırarak)

Terörist eylemler çoğu kez kişileri özgürlüklerinden yoksun bırakan sonuçlar yaratabilmektedir. Terör suçları arasında sayılan TCK'nun 499 uncu maddesi aşağıda verilmiştir:

"Her kim, para veya eşya veya hukukça hükmü haiz bir senet almak için bir kimseyi hapseder yahut dağa veya تنها bir mahalle kaldırırsa, maksadına nail olmamış ise on beş seneden yirmi seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Maksadına nail olmuşsa cezanın yukarı haddi hükmolunur."

Maddede esas itibariyle düzenlenen suç "adam kaçırma" eylemidir. ABD FCPPA'nın adam kaçırma (kidnapping) eylemi ile ilgili hükmü aşağıya çıkarılmıştır.

"(a) Her kim, yasalara aykırı olarak, herhangi bir kimseyi ele geçirir, hapseder, ayartır, tuzağa düşürür, kaçırır, kaldırır veya fidye, ödül veya bir başka amaçla götürür, taşır ve saklarsa herhangi bir süreyle veya müebbet hapis cezasıyla cezalandırılır."

TCK ile ABD FCPPA'nın ilgili maddelerinin karşılaştırılması iki sistem arasında, bu konuda da, çok büyük ölçüde benzerlikler bulunduğu[^], suçu hemen hemen aynı şekilde tanımladıklarını ve suça eşit derecede ceza tayin ettiklerini göstermektedir.

Yasa Dışı Gösteriler

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8 inci maddesi şu hükmü getirmektedir:

"Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur."

ABD FCPPA ise söz konusu eylemi sivil huzursuzluk ve karışıklık (civil disturbances) ya da gösteri (riots) olarak ele almaktadır. ABD FCPPA'nın sivil karışıklıklarla ilgili bölümünde (sec.231; sivil karışıklık "üç ya da daha fazla kişi topluluğunun karıştığı ve şiddet unsuru da içeren ve diğer kişilerin mal ve canları için yakın tehlike yaratılmasına sebep olan kamusal karmaşa" olarak tanımlanmaktadır Yasada bu tür bir eylemin ticareti, ticari mal hareketlerini ya da Federal Hükümet tarafından korunan hak ve ayrıcalıkları engellemesi, geciktirmesi ya da olumsuz olarak etkilemesi durumunda suçluların 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına ya da beş yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her iki cezaya birden çarptırılacağı belirtilmektedir.

ABI FCPPA in gösterilerle ilgili olarak düzenlenen bölümünde (sec.2101) ise şu hükümler yer almaktadır.

"(a) (1) Posta, telgraf, telefon, radyo ve televizyon dahil olmak, ancak, bunlarla sınırlı kalmamak üzere eyaletler arası ya da dış ticari iletişim ve ulaşım yollarında yolculuk yapan ya da bunları kullanan kimse, bu yollarda

(A) gösteri tahrik etmek, ya da

(B) gösteriyi örgütlemek, genişletmek, cesaretlendirmek, gösteriye katılmak ya da devam ettirmek, ya da

(C) gösterinin ötesine geçen bir şiddet eyleminde bulunmak, ya da

(D) gösteri yapmak ya da gösterinin ötesine geçen bir şiddet eyleminde bulunmak isteyen gösteriye katılmak ya da devam ettirmek isteyen kimseye yardımcı olmak ya da onu kışkırtmak amacıyla eylemde bulunursa ve belirtilen yolculuk yapan ya da bunları kullanan kimse, kullanılan ya da kullandıktan hemen sonra yukarıda A, B, C ve D paragraflarında belirlenen eylemlerle ilgili açık bir davranışta bulunur ya da buna teşebbüs ederse 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya beş yıldan fazla olmamak üzere hapis cezasına ya da her ikisine birden çarptırılır."

Gösterilerle ilgili olarak her iki ülkede yer alan yasal düzenlemelerde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Türkiye'de ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhine gösteri düzenlemek suç olarak tanımlanır ve terör ile ilgili suçlar listesi içine alınırken, ABD'de eyaletler ya da uluslararası ticari iletişim, ulaşım ve haberleşme sistemlerinden aksama yaratacak gösterilerde bulunmak eylemi suç olarak nitelenmektedir.

Terör Örgütü İle İlgili Propaganda Yapmak

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7nci maddesi terör örgütleri ile ilgili propaganda yapmayı ve bu tür örgütlerin işleyecekleri suçlar konusunda açıklama yapmayı suç olarak tanımlamakta ve bu tür eylemlerde bulunanlara beş yıla kadar hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası verilmesini öngörmektedir.

Türkiye'de terör olarak ifade edilen suç türü ABD'de genellikle vatana ihanet, Devleti yıkmak ya da ayaklanma suçları şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda terör örgütleri ile ilgili propaganda yapmak ABD'de hükümetin yıkılması ile ilgili eylemlere yönelik propagandalar kapsamı içinde ele alınmakta ve bu tür suçları işleyenlere 20.000 dolara kadar para cezası ya da yirmi yıla kadar hapis cezası ya da her iki ceza birden verilebilmektedir.

Terörle Mücadele Edenlerin Kimliklerini Açıklamak

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6ncı maddesi şiddete dayalı suçları önleme konusunda görev alanların korunmalarını sağlamak amacıyla bu gibi kimselerin kimliklerinin açıklanmasını suç olarak tanımlamış ve bu yolda açıklamada bulunanlar ve bu kişileri hedef gösterenler için beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası düzenlemiştir.

ABD FCPPA'nin Birleşik Devletler gizli servisinin yetki ve görevlerini belirleyen bölümünde ise (sec.3056) şu hüküm yer almaktadır:

"(d) Her kim bilerek ve iradesiyle ... kendisine verilen koruma işlevlerinin yerine getirilmesi sırasında bir Federal kamu güvenliği görevlisinin görevini yerine getirmesini engeller, direnme gösterir ya da çalışmalarına müdahale ederse 1.000 dolardan fazla olmamak üzere para cezasına, bir yıldan fazla olmamak üzere hapis cezasına ya da her iki cezaya birden çarptırılır."

Yukarıdaki maddenin incelenmesinden de görüleceği üzere, Türkiye'de terörle mücadele eden görevlilere sağlanmak istenen çalışma güvencesi ABD'de Federal gizli servise de tanınmış bulunmaktadır. Her iki ülkedeki düzenlemelerin amacı terör suçu işleyebilecek kimselerin soruşturulması ve kovuşturulmasından sorumlu olanları belirli bir güvenlik ortamı içinde tutabilmektir.

Terör Suçları ve Bunlara Verilen Cezalarla İlgili Ara Değerlendirme

Buraya kadar yapılan açıklamalarla terör suçları ile ilgili olarak Türkiye ve ABD ceza hukukunda yer alan suç türleri üzerinde bilgi verilmiş, her iki ülkede yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde yer alan suçların tanımı yapılmış, suçlar için belirlenen cezalar saptanmış ve suçlar ve cezalar arasındaki benzerlik ve aykırılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu aşamada belirtmek gerekir ki iki ülkenin terör ile ilgili suçları tanımlamalarında ve bunlara uygulanacak cezaları saptamalarında şaşırtıcı bir benzerlik ve hatta bunun da ötesinde, aynılık vardır. Bu şaşırtıcı benzerliğin ortaya çıkartılmış olması önemli bir saptama olarak kabul edilmek gerekir.

Kesin olarak belirtilmelidir ki terör olarak nitelenen ve asıl amacı Devlet egemenliğini reddederek, zor, şiddet ve silah kullanarak, bu amaçla gizli örgüt kurarak ülke topraklarının belirli bölümünde kendi egemenliğini kurmak hedefine yönelik eylemlerin suç olarak tanımlanmalarında, suçun unsurlarının belirlenmesinde ve suçlara bağlanan yaptırımların nitelik ve niceliklerinde iki ülkenin yürürlükteki yasa metinleri arasında çok büyük benzerlikler vardır. Hukuksal açıdan iki ülke arasında her hangi bir fark bulunduğunu söyleyebilmek olanağı kesinlikle söz konusu olmamak gerekir. Dünyanın en önde gelen demokrasilerinden biri

olan ABD ile Türkiye arasındaki bu benzerlik hem sevindirici ve hem de düşündürücüdür.

OLAĞANÜSTÜ YA DA OLAĞANDIŞI YETKİ TÜRLERİ

1982 Anayasasının 12nci maddesinin 1 inci fıkrasında temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak şu genel ilke getirilmektedir:

"Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir."

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasıyla ilgili olarak da Anayasa'nın 13 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında şu düzenleme yer almaktadır:

"Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasa'nın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir."

Yine Anayasa'nın 119, 120 ve 121 inci maddelerinde de olağanüstü hal ile ilgili şu hükümler yer almaktadır:

"Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzeyini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması durumunda olağan üstü hal ilan edilebilir."

"... Temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir."

Hemen belirtilmelidir ki, ABD'de Türkiye'de olduğu üzere, özel bir olağanüstü hal düzenlemesi yoktur. Terör ile ilgili özel bir yasa da yoktur. Terör suçları Federal Suç ve Ceza Usulü Kanunu (FCPPA) içinde tanımlanmıştır. Federal düzeyde terörle ilgili özel tek düzenlemeyi bu yasanın, biraz sonra üzerinde durulacak olan, "Terörist Eylemlerle İlgili Olarak Bilgi Verenlere Verilecek Ödüller" bölümü oluşturmaktadır.

Ülkemizde yaygın şiddet olaylarının (ve aynı zamanda, yasada yer alan biçimiyle, ağır ekonomik bunalım ve genel sağlık sorunlarının) önlenmesi amacıyla geliştirilmiş olan Olağanüstü Hal rejimini yönetecek olanlara veya bu amaçla özel

olarak kurulmuş bulunan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve bu bölge içinde yer alan il valilerine bazı olağanüstü/olağandışı yetkiler verilmiştir. Aslında, biraz sonra üzerinde durulacak olan bu yetkilerin ne ölçüde olağanüstü ya da olağandışı olduğu tartışmalı bir konu olmak durumundadır. Zira, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu vali ve kaymakamlara il ve ilçelerin 'genel gidişi ile ilgili her türlü önlemi almak" yetki ve sorumluluğunu vermiş ve ayrıca bu görevlilere üzerinde yasal hüküm bulunmayan alanlarda "genel emir çıkarmak" yetkisi tanımış bulunmaktadır. Buna rağmen, gerek Olağanüstü Hal Kanununda ve gerekse Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Kurulması ile ilgili KHK'de yer alan ve olağanüstü olarak nitelenen yetkileri üç ana grupta toplayabilmek olanaklı görülmektedir: Temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı yetkiler, düzenleyici ve geliştirici yetkiler ve olağanüstü halin yönetimine ilişkin yetkiler. Bu yetkiler ve ABD sistemi içinde bu yetkilerle kıyaslanabilecek düzenlemeler aşağıda tartışılmıştır.

Temel Hak ve Özgürlükleri Sınırlandıran Yetkiler

Yukarıda belirtilen Anayasa maddelerinde de açıklıkla söylendiği üzere Anayasa'da yer alan ve güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin bazıları yurt içi yaygın şiddet olaylarının, Devlete karşı ihanet ve ayaklanma girişimlerinin önlenmesi amacıyla geçici olarak sınırlandırılabilir. 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ve 430 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Kurulması Hakkında KHK'ye göre sokağa çıkma yasaklanabilecek, belirli yerlerde toplanma ve dolaşmalar yasaklanabilecek, basılı yazıların bölgede dağıtılması engellenebilecek, sözlü ve görüntülü yayınların basımı, yayımı ve dağıtımı durdurulabilecek, bazı kişilerin bölge dışına çıkarılmaları zorunlu kılınabilecek, bölge içinde veya dışında zorunlu ikamet yoluyla seyahat ve yerleşim özgürlüğüne kısıtlamalar getirilebilecek, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme özgürlüğüne kısıtlama getirilebilecek, sanatsal çalışmalar durdurulabilecek, kamu personelinin yer değişimi sağlanabilecek ve demek ve vakıf çalışmalarına kısıtlama konulabilecektir.

ABD'de ise bu yolda özel ve ayrıntılı bir Federal düzenleme ile karşılaşmamıştır. Bu tür gereksinimi gideren hükümler ise ABD FCPPA'de yer almaktadır. Bu bağlamda, ABD FCPPA temel hak ve özgürlüklerin korunması ile ilgili genel ilkeyi belirlemekte ve daha sonra da güvence altına alınmış olan temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmaların önlenmesi için yapılacak çalışmalarda görevini yasal kurallar içinde yerine getirenler karşı bu tür hakların çiğnendiği yolunda bir suçlamada bulunamayacağı yolundaki bir başka genel itkiye değinilmektedir.

ABD FCPPA'nın konu ile ilgili bölümünde (sec.241) herhangi bir kimsenin diğer kimsenin hak ve özgürlüklerini engellemesi ile ilgili suç düzenlenmektedir.

"Şayet iki ya da daha fazla kimse her hangi bir eyalet, toprak veya bölge sakininin Birleşik Devletler Anayasası veya yasaları tarafından güvence

altına alınmış olan hak ve ayrıcalıklarının çiğnemek, baskı altına almak, tehdit etmek ya da kısıtlamak üzere bir fesat eylemi içine girerse,

Şayet iki ya da daim fazla kimse bir başkasının güvence altına alınmış olan hak ve ayrıcalıkların kullanmasını ve uygulamasını önlemek veya engellemek suretiyle karayoluna veya bir başkasına ait bir alana gizlice girerse 10.000 dolardan çok olmamak üzere para cezasına veya on yıldan çok olmamak üzere hapis cezası veya her iki cezaya birden; şayet eylemleri sonucunda ölüm meydana gelirse müebbet hapis cezasına çarptırılır."

ABD FCPPA'nın düzenlediği ikinci konu ise yasaları uygulamak bahanesi altında kişilerin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayıcı davranışlarda bulunmak eylemidir. Kanun ilgili bölümünde şu düzenlemeyi getirmektedir.

"Her kim kanun, tüzük, yönetmelik, emir ve adetleri bahane ederek her hangi bir eyalet, toprak ya da bölge sakinini kasti olarak Birleşik Devletler Anayasası ve yasalarınca güvence altına alınmış ve korunmuş hak, ayrıcalık ve bağışıklıklardan yoksun bırakırsa ya da ilgilinin yabancı olması ya da rengi ve ırkı nedeniyle öteki vatandaşlara uygulanması gereken cezadan farklı ceza ve ezalara uğratırsa 10.000 dolardan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da bir yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her iki cezaya birden çarptırılır; ve şayet ilgilinin vücudunda bir yaralanma olmuşsa on yıldan çok olmamak üzere hapis cezasına ya da her ikisine birden; şayet ölüm meydana gelmişse müebbet hapis cezasına çarptırılır."

ABD FCPPA yukarıda belirtilen temel ilkeleri belirledikten sonra bu suçlara karşı bir önlem olarak ve suçluları yakalayacak olan kamu güvenliği görevlileri için bir güvence oluşturmak üzere şu hükmü getirmektedir: (sec.245)

"(c) Bu bölümdeki hiçbir ifade herhangi bir güvenlik görevlisinin görevinin öngördüğü önlemleri yasalara uygun bir şekilde yerine getirmekten alıkoymadığı şekilde yorumlanamaz ve Birleşik Devletlerin, eyaletlerin, eyaletlerin ait bölümlerinin ya da Columbia Bölgesinin kanun ve kuralların yasaya uygun olarak kullanmak durumunda olan hiç bir güvenlik görevlisi bu bölümü ihlal etmiş olarak kabul edilemez. Bir önceki cümlede geçen "güvenlik görevlisi" deyimini Birleşik Devletler, eyaletler, eyaletlerin alt bölümleri ya da Columbia Bölgesi'nin yasalarıyla soruşturma yapmak ya da Birleşik Devletlerin, eyaletlerin, eyaletlerin ak bölümlerinin ve Columbia Bölgesi'nin yasalarına aykırı davranışların önlenmesi amacıyla kendilerine tutuklama yetkisi verilmiş olan görevlileri ifade eder."

Belirtilen bu temel ilke Yasanın başka bazı maddelerinde de yinelenmektedir. Örneğin toplumsal karışıklıkların önlenmesiyle ilgili bölümde (sec.231) resmi görevlerini yasalara uygun şekilde yerine getiren bir güvenlik görevlisinin hiç bir eyleminin yasa dışı bulunamayacağı ve suç olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan çıkan sonuçlar şunlardır:

(1) Kişileri Anayasa ile güvence altına almış olan hak ve ayrıcalıklarını kullanmaktan yoksun bırakmak suçtur.

(2) Yasaları uygulamak bahanesiyle kişileri Anayasa ile güvence altına almış hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakmak suçtur.

(3) Kişileri bu tür hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakanları soruşturmak ve tutuklamak yetkisine sahip olanlar yasalara uygun olarak yerine getirdikleri görev nedeniyle temel hak ve özgürlükleri sınırlandırmakla suçlanamazlar.

Görüldüğü üzere ABD'de Federal düzeyde Anayasa ile güvence altına alınmış olan temel hak ve ayrıcalıkların hangi koşullar altında ve ne gibi nedenlerle sınırlandırılabilceği yolunda ayrıntılı düzenlemelere gidilmemiş ve yasalara göre suç oluşturan eylemlerin önlenmesi ve suçluların kovuşturulması ve soruşturulması için görevlilere genel yetki verilmiştir. Görevlileri sınırlandıran tek koşul görevin yasada belirlenen şekliyle yerine getirilmesidir. Görevini yasada belirtilen şekilde yerine getiren görevlilere kişileri hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakma yolunda bir suçlama yöneltilemeyeceği yasa ile güvence altına alınmıştır.

Bu durum ülkemizdeki uygulamadan önemli bir farklılık oluşturmaktadır. Ülkemizde terör olayları ile ilgili olarak uygulanacak yetkilerin ve uygulamaya konu olacak temel hak ve özgürlüklerin ayrıntılı bir sıralaması yapılmış bulunmaktadır.

Bu genel ilkenin yanında belirli koşulların gerçekleşmesi durumunda temel hak ve özgürlüklere müdahale edilebileceği de ABD FCPA'de belirtilmiş bulunmaktadır. Örneğin, telli ya da elektronik haberleşme özgürlüğünün güvence altına alınmış olduğu bu ülkede haberleşmenin dinlenebilmesiyle ilgili olarak şu hüküm düzenlenmiştir (sec. 2518).

"Bu bölümde belirtilmiş diğer hükümlerle bağlı olmaksızın, Adalet Bakanı, bakan yardımcısı, Eyalet Adalet Bakanı ya da yetkili savcı tarafından görev verilmiş olan soruşturma ve güvenlik yetkilileri,

(a) aşağıda belirtilen olağanüstü durumlarda;

- (i) herhangi bir kimsenin öldürülmesi ya da ciddi olarak yaralanması
- (ii) ulusal güvenlik çıkarlarını tehdit eden fesat eylemleri

(i i i) örgütlü suç özelliği gösteren fesat eylemleriyle karşılaşmaları durumunda telli, sözlü ve elektronik haberleşmeyi herhangi bir emir olmaksızın dinleyebilir."

Verilen bu örnek ABD'de, örneğin haberleşme özgürlüğü gibi, özgürlüklerin belirli koşullar altında sınırlandırılabilceğini göstermektedir.

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile ilgili bir başka ilginç örnek de aşağıda verilmiştir. Yasanın bu bölümünde (sec.1918) kişilerin hangi durumlarda Hükümet birimlerinde görev alamayacakları, bir başka anlatımla kamu görev hakkından yoksun bırakılabilecekleri, belirtilmektedir.

- "(1) Anayasal hükümet şeklinin yıkılmasını salık verenler;
- (2) Anayasal hükümet şeklinin yıkılmasını salık verdiğini bildiği bir örgüte üye olanlar;
- (3) Birleşik Devletler ya da Columbia Bölgesi hükümetine karşı greve katılanlar ya da bu hükümetlere karşı grev hakkı iddiasında olanlarla birlikte davrananlar; veya
- (4) Birleşik Devletler ya da Columbia Bölgesi hükümetine karşı grev hakkı iddia ettiğini bildiği bir Birleşik Devletler çalışanları örgütüne ya da Columbia Bölgesi hükümeti tarafından istihdam edilenlerin örgütüne üye olanların Birleşik Devletler hükümetinde ya da Columbia hükümetinde işe alınamayacakları ya da herhangi bir göreve getirilemeyeceği yolundaki ... hükmü ihlal edenler 1.000 dolardan fazla olmamak üzere para cezasına veya bir yıl bir günden fazla olmamak üzere hapis cezasına ya da her iki cezaya birden çarptırılır."

ABD FCPPA'ından alınan yukarıdaki hüküm ise Türkiye'nin ulaşmış olduğu hukuksal gelişmişlik çizgisinin gerisinde kalmaktadır. İncelendiğinde açıklıkla görüleceği üzere, FCPPA'ırt ilgili hükümleri Türkiye'de yürürlükte bulunan Olağanüstü Hal Kanununda yer alan hükümlerden daha katı ve sert hükümler içermektedir.

Bu durumda açıklıkla belirtilmelidir ki, Dünya üzerindeki pek çok ülkede olduğu gibi, ABD'de ve Türkiye'de anayasal rejimi yıkma girişimlerine karşı temel hak ve özgürlükler mutlak koruma altında değildir. Rejimi koruyabilmek üzere bu haklara sınırlamalar getirilmesi hem anayasal ve hem de yasal bir yaklaşımdır.

Düzenleyici ve Geliştirici Yetkiler

Terörle Mücadele Kanunu ve Olağanüstü Hal Kanununun genel çerçevesini çizdiği ulusal bütünlüğe, Devlete sadakate Devlet otoritesinin tesisine yönelik eylemlere karşı devletin sahip olduğu sivil nitelikli yetkilerden bir bölümü de dü-

zenleyici ve geliştirici bir nitelik arz etmektedir. Bu yetkiler araçların trafikte dolaşımını sınırlamak, kişilere yollarında kimlik taşıma zorunluluğu getirmek, kendi özel güvenlik örgütlerine sahip kuruluşlarda önlemlerin artırılmasını ve özel güvenlik görevlerine sahip olmayanların ise böyle bir gücü kurmalarını istemek, ruhsatlı olan silahlara taşıma yasağı koymak ve patlayıcı madde taşımayı yasaklamaktan ibarettir.

Belirtilen bu yetkiler dizisini tamamlayan iki öteki yetki de valilerin hükümete sınır ötesi askeri harekâta bulunmayı önerme ve ilin ve bölgenin sosyoekonomik kalkınmasını sağlayacak yatırım önerilerinde bulunma yetkileridir.

Görüldüğü üzere, belirtilen bu yetkilerin hiçbirinde gerçek anlamda bir olağanüstülük yoktur. Esasen bu tür yetkiler yürürlükteki öteki yasalarda da yer almaktadır.

Öte yandan ABD FCPA'de, tümüne olmasa bile, bu tür yetkilerin pek çoğuna rastlanılmaktadır. Özellikle ateşli silahlar, patlayıcı maddeler ve sınır ötesi harekât ile ilgili çok daha ayrıntılı ve gelişmiş düzenlemeler vardır.

Daha önce de belirtildiği gibi, örneğin, Devlet Başkanı'na karşı girilecek suçlarla ilgili olarak yurt dışında çalışma yetkisi ilgili birimlere verilmiş bulunmaktadır.

ABD FCPA'nın ateşli silahlarla ilgili bölümü (sec.922) aşağıdaki eylemleri suç olarak tanımlamıştır:

- Belgeli ithalatçı, üretici ve satıcılar dışındaki kimselerin ateşli silah taşıması ve eyaletler arası ve dış ticaret kaynaklarından silah alış veriş yapmaları,
- Belgeli ithalatçı, üretici ve satıcılar dışındaki kimselerin cephaneye ithal etmeleri veya üretmeleri, bunları taşımaları ya da ticaretini yapmaları,
- 18 yaşından küçüklere silah satılması,
- Silah taşımayı, bulundurmayı ve ticaretini yapmayı yasaklayan eyalet yasaları ya da kurallarının yürürlükte olduğu yerlerde silah satılması,
- Bir yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılabilir suç işleyen sanıklara, kanun kaçaklarına, uyuşturucu bağımlılarına, psikolojik tedavi görenlere, yabancılara, ordudan ihraç edilenlere ve yurttaşlıktan çıkarılanlara silah temin edilmesi.

Aslında yukarıda verilen koşullar listesi ABD FCPA'de çok daha ayrıntılı düzenlenmelere konu olmuş ve yasaklara uymayarak suç işleyenlere ise çeşitli cezalar tertip edilmiştir. Aynı yasanın patlayıcı maddelerle ilgili bölümünde de (sec.831, 841 ve 842) benzer türde ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar göstermiş olmalıdır ki ateşli silah ve patlayıcı maddelerle ilgili olarak geliştirilen yetkiler ABD ceza hukukunda da yer almaktadır. Verilen cezalar arasında da büyük benzerlikler bulunmaktadır.

Olağanüstü Halin Yönetimine İlişkin Yetkiler

2935 sayılı Yasa ile 430 sayılı KHK'de yer alan ve olağanüstü olarak nitelenen, ancak, gerçekte yalnızca olağanüstü hal yönetiminin kolaylaştırılmasına ilişkin olan öteki yetkiler ise şunlardır: Arama yapmak, el koymak, müsadere etmek, silah kullanmak, savcılardan dava açılmasını istemek, ihbarda bulunanlara para ödülü vermek ve muhbirleri koruyucu önlemler almak, terörle mücadelede görev alanlara konut tahsis etmek, zarar görenlere tazminat vermek ve görevden ayrılanlara silah kullanma yetkisi vermek.

Yukarıda belirtilen yetkilerin pek çoğu ABD'de yasa ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak bunlardan bir tanesi iki ülke arasında çok ilginç bir benzerliğe işaret etmektedir. Bu da terörist eylemlerle ilgili olarak bilgi verenlere uygulanacak ödül ve koruma sistemidir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 19 uncu maddesi şu hükmü getirmektedir:

"İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek, bu kanun kapsamına giren suç faillerinin yakalanabilmesine yardımcı olanlar veya yerlerini yahut kimliklerini bildirenlere 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun hükümlerine göre para ödülü verilir.

İçişleri Bakanlığı'nca ödül verilenler hakkında koruma tedbirleri alınır."

1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun'un Ek 1 inci maddesi de aşağıda verilmiştir:

"Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Anayasa düzenine ve genel güvenliğe aykırı suçlarla ilgili, İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek kişilerin veya bu suçlardan sayılan olayların faillerinin yakalanabilmesine yardımcı olanlara veya yerlerini yahut kimliklerini bildirenlere para ödülü verilebilir.

İçişleri Bakanlığı'nca ödül verilenler hakkında koruyucu tedbir alınır. Bu kişilerin kimlikleri açıklanmaz.

Verilecek ödülün miktarı, şekil ve ilana ait esaslar İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılacak bir yönetmelikle gösterilir."

ABD'de ise ceza usulü ile ilgili düzenlemelerde aynı konuya özel bir önem verilmiş ve yer ayrılmıştır. "Terörist eylemlerle ilgili bilgiler için ödüller" başlı

ğını taşıyan bölümün (sec.3071-3077) dikkat çeken hükümleri aşağıya çıkarılmıştır:

"Terörist eylemlerle ilgili olarak, öncelikle Birleşik Devletler yetki alanı içinde olmak üzere, Adalet Bakanı

(1) Birleşik Devletler yurttaşları ya da mal varlığına karşı terörist eylem içine giren kişi veya kişilerin herhangi bir ülkede tutuklanmalarına ya da hüküm giymelerine yarayan bilgi veren,

(2) Birleşik Devletler yurttaşlarına ya da malvarlığına karşı terörist eylem için fesat kuran ya da teşebbüs eden kişi veya kişilerin herhangi bir ülkede tutuklamalarına ya da hüküm giymelerine yarayan bilgi veren,

(3) Birleşik Devletler yurttaşlarına ya da malvarlığına yönelik terörist eylemin önlenmesi ya da bertaraf edilmesine yarayan bilgi veren kişi ödüllendirilir."

"Verilecek ödülün miktarını Adalet Bakanı belirler. 100.000 dolardan fazla ödül ancak Başkanın ya da Adalet Bakanının onayı ile verilebilir. Başkan ya da Adalet Bakanı tarafından bu yolda verilecek kararlar kesindir ve hiç bir yargı organının bu kararın inceleme yetkisi yoktur."

"... Şayet ödül verilen kimsenin ya da aile bireylerinden birinin kimliğinin korunması gerekli görülürse, Adalet Bakanı ödülle birlikte bu yolda da karar verebilir."

(A) Şiddet unsuru içeren ya da Birleşik Devletlerin ya da eyaletlerin ceza yasalarına göre suç oluşturan ve insan yaşamına tehlike veren ya da işlendikleri takdirde Birleşik Devletler ya da eyalet yasalarına göre suç oluşturan şiddet eylemlerine,

(B) Aşağıda belirtilen niyetlerle girişilen,

(i) sivil topluluğu korkutmak ya da zorlamak

(ii) korku veya zor yoluyla hükümet politikasını etkilemek

(iii) suikast ya da adam kaçırma yoluyla hükümet çalışmalarını etki altına almak amacını güden eylemler terörist eylemdir."

Bu bağlamda belirtilebilecek bir başka ilginç nokta da ABD'de güvenlik görevlilerinin suçu ortaya çıkarabilmek üzere ihbarda ve yardımda bulunanlara para ödeme önerisinde bulunabilmeleridir. Ödül sisteminin yasal bir temeli olmasına karşın söz konusu yetki Türkiye'deki hukuk sistemi içinde bu şekli ile yer almamaktadır.

İki ülke hukuk sistemi içinde yer alan ve yukarıda belirtilen hükümler olağanüstü yetkiler konusunda ilginç bir benzerliğe işaret etmektedir.

Yetkilerle İlgili Ara Değerlendirme

İki ülke arasındaki temel farklılaşmayı Türkiye'de olağanüstü yetkilerin, Anayasa'ya uygunluğun ve yönetsel işlemlerin hukuksallığının sağlanması endişesiyle, tek tek yasada sıralanması ve buna karşılık, ABD'de genel yetki ilkesinin uygulanması oluşturmaktadır. ABD'de temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı yetkilerin tek tek sıralanması yerine ceza kanununun uygulanması bakımından bazı temel ilkelerin belirlenmesi ve uygulamaya konulması yöntemi tercih edilmiştir.

Bu bağlamda, görevini yasalara uygun olarak yapanlara ise hiç bir şekilde suç yöneltilemeyeceği ilkesi temel ilke olarak kabul edilmiştir. Bunun anlamı yönetimin ve güvenlik güçlerinin yasada suç olarak belirlenen eylemi önlemek ve durdurmak için her türlü önlemi alma yetkisine sahip olduğudur. Yönetimi ve yöneticileri sınırlandıran tek koşul ise görevin yasada belirtilen ilke ve kurallara uygun olarak, yapılmış olmasıdır. Yönetim, yasanın gereklerine uygun olarak, terör suçu işleyenlere karşı temel hak ve özgürlükleri sınırlayıcı önlemlere başvurabilecektir. İki ülke arasında bu bakımdan önemli ölçüde benzerlikler görülmüş ve önemli bir aykırılık ya da sapma saptanamamıştır. Türkiye'deki sistemi biraz daha ötede gösteren düzenleme ise Birleşik Devletler hükümetine karşı grev eylemine kalkışılması ile ilgilidir. Bu bağlamda ABD'deki yasal hüküm Türkiye'ye göre daha sert ve katı bulunmuştur.

Aynı yaklaşım mantığına düzenleyici ve geliştirici olağanüstü yetkiler ile olağanüstü halin yönetimine ilişkin olağan dışı yetkilerde de rastlanılmaktadır. Bu tür yetkilerde de iki ülkenin yasal düzenlemeleri arasında önemli bir farklılaşma görülmemiş ve hatta bunun tam aksine olarak, önemli benzeşmelerin varlığı saptanmıştır.

SONUÇ

Araştırmanın amacı, başlangıç bölümünde de belirtildiği üzere, Türkiye'de yürürlükte bulunan terör mevzuatı ile ABD'de uygulanan terör mevzuatının analitik bir irdelemesini yaparak iki sistem arasındaki farklılıkların, çelişkilerin ya da benzerliklerin neler olduğunu saptamaktır.

Türkiye'de konu ile ilgili olarak yayınlanmış araştırma sayısının sınırlı olması gerçeğinden ayrı olarak pek çok başka neden bu araştırmanın yapılması konusunda itici birer güç oluşturmuştur. Bu nedenlerden birincisi, terör mevzuatının düzenlenmesi bağlamında ülkelerin birbirlerinden öğrenebilecekleri çok şey olduğuna inanılmasıdır. İkinci neden ise Türkiye'nin bu yolda uluslararası alanda

son derece ciddi eleştirilerle karşı karşıya kalması ve hatta, üyesi olduğu batı toplumundan dışlanması yolundaki tehditlerin gündeme gelmiş olmasıdır. Üçüncü neden de ülke mevzuatının bir başka sorunsuz ülke mevzuatı ile karşılaştırılarak bir anlamda sınımadan geçirilmesi gerekliliğidir.

Buraya kadar verilen bilgiler ve yapılan değerlendirmeler açıklıkla göstermiş olmalıdır ki Türkiye'de ve ABD'de uygulanan terör mevzuatları arasında hemen hemen bir aynılık söz konusudur. İki ülkenin terör suçlarına bakış açıları, suç tanımlamaları ve yaptırımları belirlemeleri konusunda tam bir benzerlik vardır. Bu bağlamda, ABD terör mevzuatının Türkiye'ye önerebileceği bir üstünlükle karşılaşılamamış olması araştırmanın oldukça ilginç temel sonucu olarak kabul edilmelidir.

Bu önemli saptamanın yol açacağı sonuçlar da oldukça dikkat çekici olmak durumundadır. Söz konusu iki ülkeden birinin övülmesi ve ötekisinin suçlanması nasıl açıklanabilecektir? Her iki ülkede de benzer eylemler benzer şekilde kovuşturuluyor ve cezalandırılıyorsa bu ülkelerden biri neden bu yolda suçlamalara konu olmaktadır? Türkiye niçin sahip olduğu mevzuatın özelliklerini kendisini suçlamakta olan ülkelere yeterli ve etkili bir şekilde anlatamamaktadır?

Belirtilen bu ve benzeri sorulara verilecek doğru yanıtlar izlenmesi gereken stratejinin daha isabetli bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacaktır. Bütün bunlara ek olarak hemen belirtilmelidir ki, Türkiye ile ABD dışındaki öteki batılı ülkelerin terör mevzuatları arasında yapılacak araştırmalar da ülke çıkarlarının daha iyi korunmasına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

POLİSİN YÖNETİM POLİTİKASINDA ÖNCELİKLER SORUNU

Dr. A. Nihat DÜNDAR

Emniyet Genel Müdürlüğü Daire Başkanı

Bilindiği üzere yönetimin özü PÖPAYED'dir. PÖPAYED ise PLANLAMA, ÖRGÜTLEME, PERSONEL ALMA, YÖNLENDİRME, EŞGÜDÜM ve DENETİM ana fonksiyonlarını ifade eder.

Yönetimin temel fonksiyonları olan PÖPAYED'in polis teşkilatındaki uygulamasının belirlenebilmesi için polis teşkilatının kuruluş amacının, varlık sebebinin bir başka ifadeyle temel görevlerinin ortaya konulması gerekir.

Polise görev veren mevzuatın özü, 3 temel başlık altında özetlenebilir.

Bunlar;

1. Yardıma Muhtaç Olanlara ve Yardım İsteyenlere YARDIM ETME,
 2. Suçu, Suçluluğu ÖNLEME, Suç İşlemeyi Engelleme, MANİ OLMA,
 3. Suç İşleyenleri Yakalama, Suç Kanıtlarını Elde Etme ve Mahkemelere Gönderme,
- görevleridir.

Bu üç temel görev arasındaki ÖNCELİK sırası konumuz açısından çok önemlidir.

Biz kendi yönetim anlayışımıza ve verdiğimiz öneme göre polis teşkilatının görevlerini sıraladık, bir başkası ise kendisine göre bir sıralama yapmaktadır. İşte yönetimde problem olan hususta budur yani önceliklerdir.

Acaba bugünkü oluşumumuz ve görünümümüz nedir?

Herhangi bir ilde önemli bir olay yoksa yani bugünkü görünümü itibarıyla ideolojik, yıkıcı, bölücü, örgütlü suçlar vuku bulmuyorsa, bankalar soyulmuyorsa ilin asayiş durumu iyidir, normaldir. Polis yöneticileri arasındaki genel algılama biçimi budur. İldeki ideolojik olmayan bireysel öldürme, yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve benzeri suçlar, olağan, çok önemli olmayan suçlar görünü-

mündedir. Bu noktaya nereden gelinmiştir? Ülkemizin bugün içinde bulunduğu yoğun terör eylemleri ile o kadar çok ve sıklıkta karşılaşmıştır ki gerçekte önemli olan diğer olaylar, örgütlü bu olaylar karşısında adeta önemini yitirmiştir.

Aslında bu bakış tarzı doğru mudur, kuşkusuz değildir, olmamalıdır. Ancak içinde bulunduğumuz ortamda da bir gerçeği yansıtmaları açısından ilginçtir.

Uygulamada sürekli olay olan illerin ihtiyaçları ön plana çıkar. Hiç olay olmayan bir il ile sürekli olay olan bir ilin ihtiyaçları karşılanırken hiç bir zaman eşit dağılım düşünülmez, olay olan il personel, araç ve gereçle takviye edilir, diğerlerinin ihtiyaçları arka planda kalır.

Uygulamada amirler sürekli olarak astlarından icraatlarını sorarlar, arzu edilen, beklenen icraatı olmayan personele iyi gözle bakılmaz. Bir trafik polisi, ne kadar fazla otoyol cezası yazmış, kontrol etmiş, alkollü sürücü yakalamış ise o kadar icraatı fazladır ve diğerlerine oranla başarılıdır.

Bir karakol bölgesinde ne kadar fazla suçlu yakalanmış, suça el konmuş ise karakol personeli o denli başarılıdır.

Örgütlü suçlar baz alındığında ise, görevlilerce ne kadar fazla örgüt üyesi yakalanmış ise personel o denli başarılıdır, imajı yaygındır.

Emniyet Genel Müdürlüğünde taltif edilen, ikramiye verilen personele bakınız, bunların hepsinin Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Asayiş Şubelerinde bulunan görevliler olduğunu göreceksiniz. Bunlar suçlu yakalamışlardır ve başarılarından dolayı ödüllendirilmişlerdir.

Trafik polisine bakınız; şehirlerarası yollarda gizli radar kontrolü yaparken adeta virajların görünmeyen bölümlerine saklanmışlardır. Bu görevlilerce sürat yapan sürücüler yakalanır, cezalandırılır. Hâlbuki herkesin göreceği yerlerde bulunsa, saklanmasa, gözükse, sürücüler "polis var" düşüncesiyle süratini azaltacak belki de trafik kazası olmayacak.

İşte bu ve benzeri uygulamalar görevlileri tenkit etmek için buraya yazılmıyor. Bu uygulama içinde olan memurun bizce kabahati yok. Emir bu şekilde veriliyor ise, sistem bu şekilde ise, öncelikler ve yönetim politikası buna göre düzenlenmişse memurun kabahati yok.

İllerde personelin deyiimiyle faal şubeler vardır; "Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Asayiş, Trafik" ve benzeri şubeler herkesin istediği, faal olarak bilinen şubelerdir. Ama ne acıdır ki hiç dilimizden düşürmediğimiz, çok önemli olduğunu sürekli olarak söylediğimiz "Eğitim şubeleri" kimsenin istemediği hatta verildiğinde görevden uzaklaştırıldığı kanaatinin yaygınlaşmasına yol açan şubelerden birisidir. Bu kanı doğru mudur, kuşkusuz tümüyle yanlıştır. Her şubenin kendine göre önemi vardır ve diğeriyle mukayese edilmez. Şubeler BİR

BÜTÜNÜN PARÇALARIDIR, deyim yerindeyse bir bütünün hangi parçası eksik olursa olsun tamamlanmayınca bütünden beklediğiniz faydayı göremezsiniz. Bunun için önemi yoktur. Fonksiyonlarını yerine getiremez.

Uygulamada daha faal olan ve olmayan birimler de farklı algılanır. Bugün ülkemizin içinde bulunduğu terör ortamında Terörle Mücadele birimleri en önemli birimler gibi gözükmemektedir, ancak bir operasyonun telsizsiz yapılması mümkün müdür, silahsız, mermisiz yapılması mümkün müdür, eğitimsiz bir personel önemli bir operasyon için ne ifade eder? Kısaca görülüyor ki bu algılama da hatalıdır. Çünkü her hizmet önemlidir. Diğerlerinden daha önemli hizmetler olabilir, ancak bu değerlendirmeler sübjektif değerlendirmelerdir. Bunlar yere, zamana, şartlara göre değişecek kavramlardır, sübjektif doğrulardır.

ÖNCELİKLERİMİZİ doğru belirlemeliyiz. Polis teşkilatı niçin var? Öncelikle;

1. Halka yardım için mi?
2. Suç ve suçluluğu önlemek için mi?

3. Suçluları yakalamak için mi? Bu sorduklarımızdan en önemlisi hangisi, bunları belirlemeyiz ki yönetim politikamızı ona göre belirleyelim. Bize göre yıllardır uygulanan ve ilk sırada yer alan "SUÇLULARI yakalama politikası" doğru değildir.

Bize göre "polis halk için vardır ve temel varlık sebebi halka yardım" olmalıdır ve ilk sırada yer almalıdır. Güvenlik de halk için sağlanmalıdır. Trafik tedbirleri de halk için alınmalıdır. Hiç bir uygulama halkın üzerine çıkmamalıdır.

Polis adaylar bu temel varlık sebebine göre seçilmeli, okullarda buna uygun dersler olmalı, ağırlıkları bu amaca göre belirlenmeli, bu amaca inanan öğretmenler tarafından dersler verilmeli, öğrenciler inanmalı ve uygulamalı, bu amaca ulaşp ulaşmadığı denetlenmeli, kısacası yönetim (PÖPAYED) bu amaca uygun düzenlenmeli ve çalıştırılmalıdır.

Suç ve suçluluğu önleme, engelleme polisin temel var olma sebeplerinden bir diğeri olmamalıdır. Ödüllendirmeler suç işlenmediği ortamda da yapılmalı, suç önleme uygulamalarına diğerine oranla daha fazla prim ve ödül verilmelidir.

Tüm personele "suçlunun var olup yakalanmasından ziyade olmamasının, önemli olduğu öğretilmeli ve inandırılmalıdır. Polise toplumsal düşünme öğretilmelidir. Cezaevine bir insanın gönderilmesinin sebebi ne olursa olsun çok önemli olmadığı, bu insanın kazanılmasının gerektiği çünkü cezaevinden çıkınca gene bu toplumda olacağı bizlerle birlikte yaşayacağı öğretilmelidir. Amaç "suçluyu bile kazanmak" olmalıdır. Suçlu yakalamak aşın bir şekilde teşvik edilir ve ödüllendirilirse denetim altına alınamayan insanlar ve görevliler "suçlu yaratmaya" özendirilmiş olurlar. İşte yönetim açısından endişe verebilecek uygulama budur.

Günümüzde gazete haberlerinde, TV haberlerinde hep yakalamalar ön plandadır ve yakalayanlar başarılı insanlar olarak kamuoyuna tanıtılırlar. Kuşkusuz bu görevliler olağanüstü gayret göstermişlerdir ve başarılıdırlar. Ancak bizim dediğimiz, suçlu yakalamaktan ziyade suçu önleyen, suç işlemeye karar veren caydırıcı kişi ödüllendirilme ve personel bu yönde çalışmaya yönlendirilmelidir.

Kanaatimce bu uygulamalar en üst düzeydeki yönetim politikasının doğru belirlenmiş olmamasından veya önceliklerin yanlış belirlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu fikre iştirak ediliyorsa ilk düzeltilmesi gereken budur. Çünkü uygulama yukarıdaki politikalara göre belirlenmektedir.

Uluslararası hukukta olduğu gibi iç ilişkilerde de "Mütekabiliyet" esas olmalıdır. Kim hangi lisanı anlıyor ise o lisanla hitap edilmelidir ki iletişim sağlanabilsin. Hiç tanımadığı insanların bulunduğu otobüsü otomatik silahla taramak suretiyle insanları öldüren, insan olmanın gereği gibi davranmayan akıl, mantık, duygu dışı davranan, kan dökmekten zevk alan, vicdan kavramı gelişmemiş olan, bilinmeyen faktörlerin etkisiyle hareket eden insan görünümünde olan ancak insan özellikleri göstermeyen yaratıklara karşı hukuk kuralları içinde gerekli karşılığın verilmesi, bunların yakalanması, kuşkusuz devletimizin, milletimizin varlığı, bütünlüğü için gerekmektedir. Bunların diğerleriyle aynı kefiye konması söz konusu değildir.

Aslında sorun polise özgü de değildir. Sorun diğer kurumlar için de geçerlidir.

Devlet memuru "halk için, onun ihtiyaçlarını karşılamak için memur olduğunun, yapıldığının, ondan kesilen paralarla maaş aldığının ona hizmet etmenin temel görevi olduğunun" bilincinde değildir. Bu düşünceye inandırılmamıştır. Tam tersine kendisini ön planda, halkı ise ikinci planda görmeye alışmıştır. Terslik, hata buradadır. Artık günümüzde bu anlayışın da değişmesi gerekmektedir.

NASIL BİR POLİS YÖNETİMİ?

Bugün yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde POLİS,

1. Halk için vardır, yardım isteyenlere ve yardıma muhtaç olanlara yardım etmekle görevlidir.
2. Polis suçu, suçluluğu önlemek, engel olmakla, bu amacı gerçekleştirmek için gerekli her türlü tedbiri almakla görevli ve yetkilidir.
3. Alman tüm önleyici, engelleyici tedbirlere rağmen gene de suç işlenmişse polis suçluları arayıp, bulup, yakalayıp, suç kanıtlarıyla birlikte yargılanmak üzere ilgili mercilere göndermekle görevli ve yetkilidir.

İşte polis kanaatimizce belirlenen bu öncelikler doğrultusunda YÖNETİM POLİTİKASINI YENİDEN BELİRLEMEK ve uygulamak zorundadır.

Bu öncelikleri kabul ettiğiniz takdirde en önemli ve en ağırlıklı olarak uygulayacağınız hizmet "NOKTA ve DEVRIYE HİZMETİ" olarak bilinen caydırıcı, önleyici hizmettir. Tüm planlamanız ve teşkilatlanmanız bu anlayışa uygun olarak gerçekleşecektir. En basit şekliyle eskiden olduğu gibi tüm Çarşı ve Mahalle

Bekçileri gece çalışacaklar. Her köşede, mahallede gece devriye gezen, düdük çalan, suç işlemeye hazırlananlara, adeta "ben buradayım, sizi yakalarım, vazgeçin bu işten" diyen görevliler olarak halkın bulunduğu her yerde devriye görevi yapan polis memurları bulunacak, görevliler masa başında olmayacak halkla birlikte, halkla iç içe olacaklardır. Bu anlayış benimsendikten sonra polisi bürolarda tutan uygulamalar kaldırılacaktır.

Örnek olarak belirtecek olursak poliste binlerce kişi neden Trafik Kayıt ve Tescil Belgelerini tutar, neden binlerce kişi pasaport verir, bir başka kuruluş bu hizmetleri yürütse ne olur?

Kanaatimce polis dışarıda olmalı hatta tüm ülke sathında görevli olmalıdır. Belediye hudutları içinde polis, belediye hudutları dışında jandarma uygulaması doğru ve ekonomik değildir.

POLİS; iç güvenlikten sorumlu POLİS MÜSTEŞARLIĞI, Jandarma; Sınır Güvenliğinden Sorumlu ve Ceza ve Tutukevlerinden sorumlu sivil bir teşkilat olan Jandarma Müsteşarlığı, Sahil Güvenlik; Sahillerden sorumlu sivil bir teşkilat olan SAHİL GÜVENLİK MÜSTEŞARLIĞI ve Milli İstihbarattan sorumlu MİLLİ İSTİHBARAT MÜSTEŞARLIĞI biçiminde yeniden teşkilatlanmalıdır.

Polis, görevi, fonksiyonu, teşkilatlanması itibarıyla genel Müdürlük boyutlarını çoktan aşmıştır.

Polis, günümüzde 1937 yıllarında yürürlüğe konulan ve o yılların anlayışını yansıtan yasalar ve politikalarla yürütülmektedir. Kuşkusuz bu yasalar çağına ve yürürlüğe konulduğu yıllara göre mükemmeldir, ama kanaatimce bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır.

DEĞİŞMESİ GEREKEN EN ÖNEMLİ HUSUS YÖNETİM ANLAYIŞI, yapılması gereken iş bu ANLAYIŞA UYGUN YÖNETİCİ YETİŞTİRMEKTİR.

Günümüzde genelde büyük bir çoğunluk RUTİN GÜNLÜK işleri yapıyor. Kanaatimizce bu memur politikasıdır. Amirlerin varlık sebebi memurun yazdığı yazıyı paraf e etmek, onaylamak, denetlemek değildir. Yapılan işi her gün biraz daha BASİTLEŞTİREN, vatandaşa KOLAYLIKLAR GETİREN, hizmeti HALKIN AY AĞINA GÖTÜREN, dolayısıyla DEVLETİNE, MİLLETİNE katkıda bulunan amirler YÖNETİCİ niteliklerine haizdirler.

İş yaptığınızı oranda HATA YAPMA OLASILIĞINIZ artar. Hata yapınca ise eleştirilirsiniz ve göreviniz değiştirilebilir. Bunun için yönetimde gerçek olarak benimsenen felsefe, MEVCUDU AYNEN SÜRDÜRMEK, RUTİN İŞLERİ YAPMAK felsefesidir. O zaman atamanız yapılmaz, yerinizi muhafaza edersiniz.

YÖNETİM bu tür sözde yöneticiler sayesinde yıllardır yerinde sayar. Ne ileriye gider, görünümde ne de geriye. Oysa uygulamada çağa ayak uyduramadığınız için çağ dışı kalırsınız. Günümüzde çağa ayak uyduran koltuğundan ziyade vatanını, milletini düşünen yöneticilere ihtiyaç var. Kendini her gün yenileyen, araştıran, planlayan, gerektiğinde hata yapabilen, hata yapabilme olasılığında eleştirilerden korkmayan, az, öz çalışan ama iz bırakan yöneticilere ihtiyaç var.

Bize göre yönetimde başarılı olmanın yolu HERŞEYİ GÖRMEK, DUYMAMAK, KONUŞMAMAK olduğu dönemler gerilerde kalmıştır. Söz konusu yönetim politikası değişmelidir.

ADLİ BALİSTİK RAPORLARI HAKKINDA MÜTALÂA

Kasım ESEN Erzurum

Vali Yardımcısı

Kriminalistik Uzman

Ateşli silahların mermi ve kovanlar üzerinde vücuda gelen izlere dayanılarak yapılan teşhislerine ne dereceye kadar güvenmek gerekir, sorusu akla gelebilir. Bu kısa mütalâada bu konuya açıklık getirmeye çalışacağız.

Adli Balistik alanında ateşli silahların kovanlar ve mermiler üzerine çıkan izlerinin incelenmesiyle varılan sonuçlara ne dereceye kadar güvenilebileceği aşağıdaki iki önemli faktöre bağlıdır;

- 1) Eksperin ehliyeti
- 2) Teşhiste dayanan vakalar

1) Eksper, adli balistik alanında gerekli formasyon ve deneyimi haiz ise, adli ekspertizlerin en önemlilerinden biri olan ve mahkemelerde en önemli kararlarda rol oynayan adli balistik raporlarına itimat edilebilir.

Mermi ve kovanlar üzerinde bunları kullanmış olan ateşli silahların türlü parçaları tarafından bırakılan izlerin bulunması, incelenmesi yapılan müşahedelerden sonuç çıkarılabilmesi, gerekli öğrenime ve özellikle oldukça uzun bir tecrübeye sahip olmaya bağlıdır. Biz bu mütalâamızda, adli balistik eksperinin bu alanda ihtisas yapmış, senelerce tecrübe sahibi olmuş ve böylelikle adalet makamlarının güvencesini kazanmış bir uzman olduğunu kabul edeceğiz.

2) Ateşli silah ekspertizlerince dayanan vakaların mahiyetinin araştırılmasında ve adli ekspertizlerin diğer sahalarındaki teşhis dayanakları ile karşılaştırılmasında şu hususlar ortaya çıkar;

Sübjektif unsurların rol oynadığı pek çok adli ekspertizlerde mahkemelere sunulan raporların, herhangi bir nedenle bir karar verilebilmesi için kafi bulunmadığı, başka eksperlerden başka raporlar alındığı, bilirkişiler veya bilirkişi heyetlerinin raporlarının sonuç itibarıyla birbirlerine uyumadığı, ekspertiz ve komite ekspertizlerle mahkemelerdeki davaların uzadığı görülmektedir. Mahkeme heyetlerinin lehte ve aleyhteki birçok rapor karşısında karar vermekte tereddüte düşmeleri bile mümkündür. Sübjektif mermilerin rol oynadığı ekspertizlere örnek

olarak (imza tetkiklerini) gösterebiliriz. Burada imza tetkikinden türlü usullerle yapılmış sahte imzalar dışında, bir belge üzerine konulmuş bulunan bir imzanın, kanunen bu imzayı atmaya yetkili kişi tarafından atılmış olup olmadığının belirtilmesi gereken normal bir imza incelemesini kastediyoruz. Bu incelemede teknik, genel hatları ile şudur; tetkiki istenilen imzayı taşıyan belge ile, bu belgedeki imzama taraflarca kabul edilmiş olan ve mevcudiyetlerinden şüphe edilmeyen hakikilerini taşıyan yeteri sayıda belgeler ve ayrıca mahkeme huzurunda imzaların hakiki sahibine attırılarak elde edilen mukayese imzalan eksperlere verilir. Bunlar gerekli mukayeseleri yaparak raporlarını mahkemeye tevdi ederler. Önemli davalarda mahkemelerin bu tek bilir kişiden alınacak raporla karar verdiği haller nadirdir. Çok kereler rapora taraflardan biri itiraz eder, karşıt kanaati taşıyacak bir ikinci rapor da sonuç vermez, bir üçüncü ve bazen üçten fazla rapora gerek duyulur. Bunun sebebi araştırılırsa görülür ki imza atılışı mukayeselerde dayanan elemanları, bunların vücuda geliş koşulları itibarıyla ve diğer taraftan bu elemanların tefsiri bakımından sübjektif unsurların rol oynadığı bir inceleme konusudur. İşte bu sebeplerle bir imza hakkında rapor yazan bilirkişilerden hepsi de bu sahada ehil uzmanlar olduğu halde samimi kanaatler farklı olabilir. Bu da tabii görülmelidir.

Ateşli silah ekspertizlerinde hal böyle değildir; bunu açıklarken adli balistikte en önemli ve en sık başvuru iki grup teşhisten söz edeceğiz:

- a) Silahların kovanlarla teşhisi
- b) Silahların mermilerle teşhisi

a) Kovanlarla Teşhis

Genel olarak ekspere bir olayda elde edilen ateşli silah fişek (patlamış) kovanlarıyla mermilerin fişeklerini patlatmış olup olmadığı bilinmek istenen ateşli silahlar verilir. Ekspert bu incelemede evvela silahları birer birer ele alarak bunlardan, gruplandığı kovanları fişeklerini atma imkanı olanları ayırır, bunlarla ikişer veya daha fazla sayıda atış yaparak elde ettiği (mukayese kovanları) ile, olayda elde edilmiş olan kovanları, aynı izlerin her iki grupta da aynı şekilde meydana gelmiş olup olmadığının teshili bakımından karşılaştırır ve benzerliği bulunup bulunmadığını müşahade eder.

Ateşli silahlarda kovan teşhisinde aşağıdaki prensipten faydalanılır.

Ateşli silahların hepsinde, silahın fişek yatağına yerleştirilmiş olan fişek ateşlendiği anda fişegi içindeki barutun yanmasından doğan gazların fişegin kenarlarına etki yapan kısmına kovanın kenarları ile bu kenarların dayandığı fişek yatağı karşı koyar. Gazların iki zıt etkisinden biri merminin dibine diğeri de kovanın dibine yapılan etkidir. Bu sonuncusu silahın (geri tepmesidir). Buna özel

likle silahı tutan el karşı koyar. Merminin dibine etki yapan kuvvet, bunu ivli ve setli silahlarda namlu içine iterek, mermi kenarlarını da setler tarafından az veya çok derin izlerin (ivlerin) vücuda gelmesini sağlar. Bu izler sayesinde mermi, namludaki setler gibi, aynı yönde dönerek namludan çıkar. Mermi kenarında bu şekilde usule gelen set izleri mermilerin teşhisinde kullanılır. Kovan dibine etki yapan gaz basıncına fişek kovanının dibini silahın, (iğne yatağı) denilen ve ortasından silahın iğnesinin, kovanının kapsülüne vurmak üzere çıktığı-bu delik bulunan düz ve çelikten yapılmış olan kısmı üzerine kuvvetle dayar. Bu dayama esnasında silahın emsalinde bu kısımda normal olarak daima bulunan derin çiziklerin izleri daha yumuşak bir madenden yapılmış olan kovanın dip tarafına çıkar, bu kabaca bir balmumu parçasının bir mühür üzerine bastırıldığı zaman onun negatif bir izini almasına benzer; çukur yerleri kabartma olarak ve kabartma kısımlarını da çukur olarak balmumu üzerine çıkması gibi. Mukayese kovani elde edilirken uygulanan bu teknikle iğne tablası izlerinin kovan dibine çıkması tabii suç işlenirken ateş edilen silahta da aynen vücuda gelir. Bu ameliye ve denemeyi yapan şahsın her hangi bir vasfına ve ne de diğer faktörlere (tarih, mevsim, ısı derecesi, hava durumu basıncı, deney yerinin yüksekliği vs.) bağlıdır. Halbuki mukayese imzalarının alınmasında, imzaların mukayese elemanlarının imza üzerinde husule geliş şekillerinde şahıslara ait faktörler rol oynar. Mukayese kovanları elde edildikten sonra bu kovanlar dibinde atıştan husule gelen izler (kovan dibi izleri, iğne çukuru izleri, kovan ökçesine çıkan ejektör izi, kovani geri çıkarttırmak izi, kovanların kenarlarına çıkan fişek yatağı kusurlarının izleri) suç esnasında atılmış fişeklerin kovanları üzerindeki izlerle mukayesesinde uygunluk veya benzeşmezlik müşahade edilerek bundan olayda bulunan kovanlarla mukayese kovanlarının aynı silahla atılmış olacağı bu netice suç kovanlarının denemede kullanılan silahla atılmış olduğu neticesine varılır. -

Memleketimizde adli balistik ekspertizleri genellikle resmi daireler olan (Polis Laboratuvarları veya Adli Tıp Müessesesi Laboratuvarlarında) yaptırılmaktadır. Bu sahada öğrenimi ve yeteri derecede deneyimi olan iki ayrı eksperin kovanlarla ateşli silah teşhisinde aynı sonuca varmaları gerekir. Bu itibarla güvenilir bir balistik eksperin bir kovanın verilen bir silahla atılmış bir fişegin kovam olduğunu beyan ediyorsa başka bir müessesede başka bir ekspere aynı incelemeyi yaptırmak sadece zaman kaybına sebep olur. Zira bu teşhis ameliyesinde (Fizik Kanunları) söz konusudur. Gerek suç kovani üzerine, gerek deneme atışındaki fişek kovani üzerine izlerin farklı çıkması mümkün değildir. Pek tabiidir ki gerek olaydaki ve gerek incelemedeki atışlarda izlerin oluşum şeklini değiştirecek şartların bulunmaması lazımdır.

b) Mermilerle Teşhis

Yukarıda bir merminin silahın namlusundan çıkan barut gazının kuvvetli itmesiyle namluya girerken kenarlarında silah namlusunun setlerinin kuvvetle sür-

tüldüğünü, namlu içinde bu setlerin vücuda getirdiği derin izler üzerinde kayarak ve dönerek ilerlediğini görmüştük. Böylece aynı setlerin sayısına, genişliğine ve dönüş cihetine uygun olarak mermi kenarında oluşan set izleri de, silahların mermilerle teşhisinde incelenen izlerdir. Kısaca çelik namlusundan çıkan bütün mermiler üzerinde aynı izleri bırakır. Yine hemen söyleyelim ki mukayese atışlarındaki fişeklerin olayda kullanılmış olanlar niteliğinde olması ve izlerin olayda- kinden fazla olarak çıkmasına neden olacak-akla gelen her faktörün deneme atışlarında ekarte edilmiş olması gereklidir. Olayda ele geçen mermilerle deneme atışlarından elde edilen mermiler, üzerlerindeki izlerin benzer olup olmadıklarının saptanması bakımından karşılaştırılır. Burada teşhis ameliyesi kovanlardaki kadar basit olmamakla birlikte bu teşhislerde de her bakımdan yetenekli iki eksperin farklı sonuçlara varmamaları gerekir. Zira her iki eksperin de aynı fizik kanunlarının egemen olduğu bir alanda aynı şartlar altında aynı şekilde meydana gelmiş olduklarından şüphe edilmeyen mermi set izlerinin mukayeseleri de aynı müşahedeleri yapmaları tabiidir.

Bu mütalâada kısaca şunu belirtmek istiyoruz:

Aynı silahla ve aynı fişek kovanları ile yapılmış olan iki ayrı ekspertizde uzmanların vardıkları sonuçların aynı olması lazımdır. Bu sonuçların farklı olması halinde incelenen maddi eserler ve izlerin farklı olması düşünülemeyeceği cihetle bu mübayenetin nedenini sözünü ettiğimiz iki grup faktörden birincisinde aramak lazımdır. Çünkü adli balistik ekspertizlerinde bir eksperin birçok diğer tetkik izlerinden ve meselâ imza incelemelerinde olduğu gibi benim kanaatim bu- dur demesi kâfi değildir. Zira bu çeşit tetkiklerde varılacak sonuç (bir kanaat meselesi değil) fizik kanunlarına dayandırılmış vakıaların müşahadesiyle varılan mantıki bir neticedir.

Mikroskopta kovan ve mermi izlerinin başka eksperler tarafından incelenmesinde başka görünümeler olamayacağı cihetle aynı sonuca varılması lazımdır.

TÜRKİYE’DE HALKIN YÖNETİME KATILMASI, MEVCUT YEREL YÖNETİM ANLAYIŞI VE ÇÖZÜM BEKLEYEN TEMEL SORUNLAR

Dr. Azim ÖZTÜRK*

1. GİRİŞ

Ülkelerde zaman içerisinde meydana gelen ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. alanlardaki değişimlerden en fazla etkilenen kesimin başında, söz konusu ülkenin yönetim sistemi gelmektedir. Bu çerçevede, ülke yönetiminde yeniden yapılanmaya, reorganizasyona gidilmekte veya bu konu ile ilgili yoğun bir tartışma başlamaktadır. Bu tartışmaların başında ise "halkın yönetime en üst düzeyde katılımı" konusu gelmektedir, Zira ülkemizde de bu konu ile ilgili tartışmalar en güncel konuların başında gelmektedir.

Yirmi birinci aşıra dayandığımız bu dönemde, ülkemizin idari yapısında; hızla gelişen sosyo-ekonomik değişimlere cevap verecek, toplumun refah ve mutluluğunu sağlayacak, devlet-vatandaş ilişkilerini yeniden düzenleyecek, çağdaş devleti gerçekleştirecek yönetim reformu mutlak zarurettir. Bunun başlangıcı ise, güçlü, demokratik bir yerel yönetim kurumunun oluşturulmasıyla olacaktır (Yazıcıoğlu, 1992, s. 2).

Bu çalışmada, halkın yönetime katılımı ve bunun sağlanmasında ilk basamağı teşkil eden, diğer bir ifadeyle "demokrasinin okulu" olarak kabul edilen yerel yönetimlerin, ülkemiz uygulamasında ortaya çıkan temel sorunları sistematik bir şekilde analiz edilerek bazı önerilerde bulunmaktadır.

2. YÖNETİME KATILMA

Günümüzde örgüt üyeleri, gerek işletmelerde, gerekse kamu kuruluşları, sendikalar ve meslek kuruluşlarında çalışanlar olsun, basit birer iş gören olmak yerine çalıştıkları örgütün yönetimine katılmak istemektedirler. Çalışanlar, kendilerini ilgilendiren her türlü kararların görüşülmesine ve sonuçlandırılmasına aktif olarak katılıp, düşüncelerini ifade etmek istemektedirler. Bu çerçevede, karar verme ve uygulama yetkisini belli ölçüde uygulayıcılara da tanıyarak, genişletme

* Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, ADANA.

ve anonimleştirme işlemi olarak ortaya çıkan "katılmanın başlıca iki anlamı şu şekilde açıklanmaktadır (Eren, 1991, s. 329-344):

Ekonomik anlamıyla katılma; bir patronun istihdam ettiği bir veya daha fazla kimseye işletmesinin kârları üzerinden bir pay (temettü) vermeyi taahhüt etmesidir. Pratikte bu duruma, "kâra katılma" şeklinde ve işletmedeki tüm çalışanların kârdan yararlandırılması biçiminde sıkça rastlanmaktadır.

Politik anlamda katılma; kamu işlerinin yönetimine bütün vatandaşların doğrudan doğruya ve demokrasi gereği katılmasıdır. O halde burada, kamu politikaları ve kararlarının belirlenmesindeki katılmanın yararı söz konusudur.

Yapılan bu tanımlar incelendiğinde, yönetime katılma üç önemli özellik taşımaktadır: Birincisi, bir örgütün ait yönetim kademelerinin ve çalışanlarının örgüt politikası ve yönetimi konusundaki kararlara katılmaları; İkincisi, katılanların böyle bir yönetim türü ile psikolojik benlik ihtiyaçlarını tatmin edecekleri bir demokratik ortama kavuşmaları; üçüncüsü ise, yöneten ile yönetilenler arasında bir diyalog ve işbirliğinin geliştirilerek örgütün daha gerçekçi ve ekonomik karar verme imkânlarına, diğer bir ifadeyle, idari etkinlik ve verimliliğe kavuşturulmasıdır.

Bu arada, yönetime katılma, toplumda oluşturulmuş olan en küçük örgütten en büyüğüne kadar söz konusu olan bir olgudur. İşçilerin fabrika ya da işyerinin yönetimine katılmak istemeleri ve halkın gerek yerel, gerekse ülke düzeyinde yönetime katılması bunun bir göstergesidir.

3. HALKIN YÖNETİME KATILMASI VE YEREL YÖNETİMLER

Yukarıda yönetime katılma kavramını kısaca açıkladıktan sonra burada bizim asıl üzerinde duracağımız konu, halkın yönetime katılımı ve bunun sağlanmasında ilk basamağı teşkil eden yerel yönetimlerdir.

Geçmişten günümüze bakıldığında bütün toplumlarda halen, toplumsal yaşayışın en geniş örgütlenme örneği olan devletin yanında, bölgesel nitelikteki diğer bazı toplumları kapsayan organizasyonlar da mevcuttur. Bu çerçevede, ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yer alan bölgesel düzeydeki organizasyonların, yerine getirdikleri fonksiyonlar bakımından en önemlisi yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanla sınırlandırılmış, il, kent, köy gibi yerleşim birimlerinde yaşayan yerel topluluğun bireylerine hizmet üretmek amacı ile kumlan, karar organları ve bazı durumlarda da yürütme organı yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde özerk olan kamu tüzelkişileridir (Kaya, 1992, s. 1; Dearlove, 1973, s. 11-12).

Bu arada, toplumun yönetim sisteminden beklentilerinde önemli değişimler olmuştur. Toplum artık yönetimden üstlendiği hizmetleri kaynak savurmadan, etkin ve verimli bir şekilde üretilmesini istemektedir.

Bu çerçevede, hizmetlerin ülke düzeyinde yaşayan bireylere etkinlik ve sosyal adalet ilkesine göre götürülmesi, temel hedef olarak tüm ülkelerin en önemli gündem maddesi haline gelmiş olup, yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu tartışmalardan en fazla etkilenen kesimlerin başında ise yerel yönetimler gelmektedir. Bu bakımdan, kıt ülke kaynaklarının optimal bir şekilde kullanılması, hizmetlerin ülke düzeyinde sosyal adalet ilkesine göre sunulması, halkta yurttaşlık bilincinin gelişmesi, yerel kaynakların harekete geçirilerek ülke kalkınmasına katkıda bulunulması vb. bu kuruluşların gelişmesine bağlı bulunmaktadır. Zira, herhangi bir ülkede yerel yönetimleri önemli hale getiren, yerine getirdikleri görevlerdir. Diğer bir ifadeyle, toplumun gelişmesinde üstlendiği rollerdir. Yerel yönetimlerin önemini göstermesi bakımından genel olarak üstlendiği roller şu şekilde sıralanabilir (Yıldırım, 1990, s. 7-13; DPT, 1991, s. 23-24; Maddede, 1973, s. 69-77):

- 1) Yerel düzeyde halkın ferdi ve toplumsal olarak yönetime katılması ve yönetimi denetlemesi için, yerel yönetimler iyi bir okul görevi yaparlar.
- 2) Belde halkının yerel-müşterek ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetleri üretirler.
- 3) Hizmetlerin üretiminde sürat, koordinasyon ve tasarruf sağlarlar.
- 4) Belde halkının sağlık ve huzurunu sağlayıcı düzenlemeler yaparak, genel sağlığın ve kamu düzeninin bozulmasını önlerler.
- 5) Yerel yönetimler, halkın hak ve çıkarlarının savunulmasında ve gerçekleştirilmesinde en uygun ölçek kabul edilirler.
- 6) Halkın yönetime katılmasını sağlayarak, ulusal birlik ve dayanışmaya önemli katkıda bulunurlar vb.

Hizmetlerin merkezi yönetim ile birlikte yerel yönetimler tarafından sağlanması hemen hemen bütün ülkelerde kabul edilmiş bir uygulamadır. Ancak, yönetimler arası ilişkilerin, her ülkenin kendi özelliklerine göre değişik biçimlerde düzenlendiği görülmektedir. Bazı ülkeler, sosyal, iktisadi ve siyasi nedenlerden dolayı geniş mali ve idari yetkilerle donatılmış özerk yere! yönetim sistemini benimsedikleri halde; bazdan güçlü merkezi yönetim düzenini tercih etmekte, bir kısmı da karma bir sistem uygulamaktadır. Ancak, son yıllarda özellikle ekonomik, sosyal, politik ve kültürel gelişmeler paralelinde, güçlü merkezi yönetim düzeninin artık tarihe mal olduğu, bunun yanında yerinden yönetimin, dolayısıyla yerel yönetimlerin toplum yaşantısındaki yeri ve öneminin gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Bu çerçevede, gerek Avrupa Topluluğu ve gerekse Türkiye'nin de

üyesi bulunduğu OECD ülkelerinin yönetim sistemlerine bakıldığında; genel olarak kamu hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yerine getirildiği görülmektedir. Söz konusu ülkelerde kamu harcamalarının ortalama % 50'sinin yerel yönetimler tarafından yapılıyor olması, ulusal iktisadi refahın yükseltilmesinde, yerel yönetimlerin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Yerel yönetimlerin, ülke gelişmesindeki önemini ABD, Fransa, İngiltere, İsveç gibi gelişmiş ülkelerde kamu hizmetlerine katılım oranlarından anlamak da mümkündür. Söz konusu ülkelerde, GSMH yüzdesi olarak, yerel yönetimlerin kamu harcamalarına katılım oranı % 28'lere kadar çıkmaktadır (Eddison, 1990, s. 244).

Herhangi bir ülkede yerel yönetimlerin güçlendirilmesi bir yandan hizmetlerin yerinden, etkin, ucuz, kaliteli, kaynak savurmadan ve ülke düzeyinde sosyal adalet ilkesine göre yürütülmesini sağlarken, bir yandan da halkın yönetime etkin bir şekilde katılımını sağlamaktadır. Zira, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi batılı ülkeler tarafından denenmiş ve olumlu sonuç alınmış en etkili demokratikleşme aracı olarak kabul edilmektedir. Hatta günümüzde, bir ülkenin demokratiklik derecesi, o ülkenin yerel yönetimlere verdiği önemle yakından ilişkili olduğu kabul edilmektedir (Aykaç, 1994, s. 46). Bu bakımdan, yapılan bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere herhangi bir ülkede halkın yönetime ne derece katıldığını gösteren en belirleyici unsur, o ülkede uygulanan yerel yönetim sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT YEREL YÖNETİM SİSTEMİNİN TEMEL SORUNLARI

Ülkemizdeki kamu yönetimi sistemine "her şey devlet içindir" ve "uzaktan hükümet edilir, uzaktan yönetilir" temel felsefesi yön vermektedir. Halkta da. "Padişahım çok yaşa" geleneği devam etmektedir. Oysa, kendimize model olarak seçtiğimiz batı yönetim felsefesinde temel ilke, "Uzaktan hükümet edilir, yerinden yönetilir" şeklindedir. Yine her şeyde devlete değil, millete öncelik verilmektedir. Ayrıca, batıda "Yurttaşların kamusal işlere katılma hakkının" olduğu ve bu hakkın "Yerel düzeyde, en doğrudan biçimde", "Yurttaşın yakın bir yönetim" tarafından kullanılabileceği kabul edilmiştir. Bize çok yabancı olan bu kavramlar, bugüne kadar bu şekliyle işlenmediği gibi, demokrasi eğitimi de bu yönde olmamıştır. Dolayısıyla, demokrasi bilinci de gelişmemiştir. Bu bakımdan halkın her kademedeki yönetime katılımı sağlanamamıştır (Yazıcıoğlu, 1989, s. 9-11).

Peki, burada temel sorun nedir? Buradaki temel sorun genelde, uygulanan "yönetim sistemi" özelde ise, halkın yönetime en etkin bir biçimde katılımını sağlayacak "yerel yönetim biçimi" olarak ortaya çıkmaktadır.

Yönetime katılma, verimlilik, etkinlik, kalite vb. kavramların en fazla tartışıldığı günümüzde, yerel yönetimlerle ilgili temel sorun, bu yönetim birimlerinin ülke yönetim sistemindeki konumunun en iyi şekilde belirlenmediği şeklinde ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, yerel yönetim kurumunun ithal malı, bizim toplumsal yapımıza ve kültürümüze yabancı bir kurum olduğu hakkındadır.

Gerçekten de, Batı Avrupa topluluklarının, feodalizmden kapitalizme geçişle birlikte tarih sahnesine çıkardıkları, giderek özgürlükçü, çoğulcu, sivil, demokratik toplumun yapısal kumrularından birisi durumuna getirdikleri güçlü demokratik yerel yönetim kurumu, Osmanlı-Türk toplumsal yapısıyla bağdaşmayan, dolayısıyla da bizim toplumsal gelişmemizin doğal bir kurumu olarak yapımızda yer almayan bir kurumdur. Dolayısıyla, yapı içinde eğreti kaldığı savunulmaktadır (Yalçındağ, 1992, s. 104).

Bu konu ile ilgili olarak yaptığımız bir araştırmada Belediye Başkanı, Vali ve Kaymakamlardan oluşan 431 yöneticiye, "Ülkemizdeki yerel yönetim kurumunun batıdan ithal, bizim toplumsal yapımız ve kültürümüze yabancı bir kurum olduğu, dolayısıyla hiç bir zaman gerçek anlamda demokratik, güçlü bir konum niteliği kazanamamıştır" görüşüne katılıp, katılmadıkları sorulmuştur. Yöneticilerin % 55.2'si bu görüşe katıldığını ifade ederken, % 41.7 oranındaki yönetici grubu bu görüşe katılmadığını belirtmiştir. % 3.1 oranındaki yöneticiler ise, bu konuda "fikrim yok" cevabını vererek, herhangi bir yorumda bulunmamıştır (Öztürk, 1994, s. 189).

Yapılan bu açıklamalar çerçevesinde, ülkemizdeki yerel yönetim kurumunun batıdan ithal edildiği, ülkemizde demokratik, katılımcı bir yönetim anlayışının oluşmadığı doğrudur. Ancak, başarısızlığın faturasını toplumsal yapımız ve kültürümüze çıkarmak yanlıştır. Zira geçmişe baktığımızda çağdaş anlamda yerel yönetimlere rastlanılmamasına karşın, yerel nitelikteki çoğu hizmetlerin yerine getirilmesinde, halkın gönüllü ve çeşitli şekillerde örgütlenerek, bugünkü ileri düzeydeki ülkelerden daha katılımcı bir yönetim biçiminin uygulandığı görülmektedir. Dolayısıyla başarının sırrı, üretim ve yönetim modellerinin bilimin gereği olarak evrensel nitelikte olduğu dikkate alındığında esas olan, bu modelleri kendi toplumsal ve kültürel dinamiklerimizle uyumlu ve ahenkli bir şekle getirmektedir.

Ülkemizdeki yerel yönetim sistemi açısından temel sorunların nedeni niteliğindeki bu açıklamalardan sonra, mevcut uygulamanın çeşitli bakımlardan değerlendirilmesi de gerekmektedir. Zira, ülke yönetim sisteminin önemli bir parçasını oluşturan yerel yönetimlerin, faaliyetlerini verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için; uygun bir yönetim sürecine sahip olurken, optimum büyüklükte bir hizmet alanı olmalı ve yönetimler arası etkin bir hizmet-güç bölümümü yapılmalıdır. Ayrıca, yerel yönetimler faaliyetlerini bazı temel ilkeler çerçevesinde yerine getirmelidir. Bu çerçevede burada, ülkemizdeki mevcut yerel yönetim sistemine toplu bir bakış sağlanması bakımından, yerel yönetim sistemimiz;

- Çağdaş yönetim teknikleri ve uygulamaları,
- Kamu hizmetlerinin yürütülmesi ve
- Yerel yönetimler için geçerli olan temel ilkeler açılarından genel olarak ve topluca değerlendirilecektir. Zira ülkemizdeki mevcut yerel yönetim sisteminde sorunlar, bu konularda odaklaşmış bulunmaktadır.

4.1. Yere! Yönetim Sistemimizde Çağdaş Yönetim Teknikleri ve Uygulamalarından Yeterince Yararlanılmamaktadır

Hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde en önemli faktörlerden birisi, uygun bir yönetim sürecinin bulunmasıdır. Yönetim evrensel ve dinamik bir süreçtir. Bu çerçevede, geçmişten günümüze, yönetim bilimi ve sanatı çeşitli anlayışlara konu olmuş ve çağdaş anlamda bugün; planlama, organizasyon, koordinasyon, denetim, karar alma, personel planlaması, iş analizi, görev tanımlaması, hizmet-içi eğitim, maliyet muhasebesi, halkla ilişkiler vb. çok sayıda yönetim teknikleri geliştirilmiştir.

Etkin bir yönetim sürecinin unsurları niteliğindeki bu çağdaş yönetim tekniklerinden günümüzde kamu kesimi ve özellikle yerel yönetimler çok sınırlı bir şekilde yararlanmaktadır.

Uygulamaya baktığımızda, ülkemizde merkezden yönetimin anlamı, en ücra köşedeki köyün içme suyundan, en büyük belediyenin tek bir personel istihdamına kadar, her bir hizmetin nerede, nasıl ve ne ölçüde yapılacağına Ankara'dan kararlaştırılıp planlanmasıdır. Ayrıca, Ankara'nın planladığı ve kabul ettiği her konuda, ne derecede basit olursa olsun, her türlü değişiklik için yine Ankara'nın onayı gerekmektedir (Kaya, 1992, s. 7).

Bu çerçevede, çağdaş yönetim anlayışı ve ilkeleri dikkate alındığında, genel olarak yerel yönetim sistemimizin içinde faaliyet gösterdiği yönetim sürecini şu şekilde özetlemek mümkündür;

- 1) Faaliyetlerinde inisiyatif kullanamayan yönetici,
- 2) Girişimciliği yok edilmiş yönetici-memur,
- 3) Tüm ülkeyi kapsayan karmaşık bir planlama sürecinde kendi plan ve programını hazırlayamayan yerel hizmet birimleri,
- 4) Denk olmayan görev, yetki ve sorumluluk dağıtımı,
- 5) İş tanımı, gruplandırması ve standardizasyonu yapılmamış hizmetler,
- 6) Yerel-ortak hizmetlerin gereklerine uygun olmayan ve merkezi olarak yapılan personel planlaması,

- 7) Karar alma sürecine etkin bir şekilde katılmadığından hareket serbestisi daraltılmış yönetim birimleri,
- 8) Teşkilatlanma, araç, kadro ve her türlü faaliyetleri üzerinde merkezi yönetimin ağır idari vesayetinin olduğu bir sistem,
- 9) Hizmetlerin gereklerine uygun olmayan, niteliksiz personel ve teşkilatlanma,
- 10) Örgütlenme ve işleyiş yönünden bir yapısal standarda kavuşturulmamış hizmet birimleri,
- 11) Yerel yönetim anlayışına uygun olarak, aralarında koordinasyon ve işbirliği olmayan hizmet birimleri,
- 12) Halkla ilişkiler konusunda belirli bir düzeye ulaşamamış, halkın katılımı sağlanamamış bir yönetim anlayışı.

Ülkemizdeki yerel yönetimlerin, çağdaş yönetim biliminin geliştirdiği teknik ve bilgilerden ne kadar uzak bir platformda faaliyetlerini sürdürdüğünü göstermesi bakımından sıralanan ve "temel yönetim sorunları" niteliğindeki bu maddelerin sayısını daha da artırmak mümkündür.

Bu konularda uzman özel sektör ve kamu kesimi kuruluşlarından yararlanan yerel yönetim birimleri, özellikle belediyeler vardır. Ancak bunlarda da çağdaş yönetim ilkeleri ve tekniklerinin uygulamaya yeterince yansımış olduğu söylenemez (TÜSİAD, 1992, s. 28).

4.2. Yerel Hizmetlerin Yerinden Karşılanmasında Hizmet Alanı Optimal Değildir

Optimal hizmet alanı ile kastedilen husus, belli bir kamu hizmetinin toplum yönünden en az maliyetle arz edilmesidir. Bu çerçevede, il, ilçe, bucak, köy gibi mülki bölüm kuruluşlarının anlamı ve fonksiyonu aslında, kamu hizmetlerinin daha iyi götürülmesini sağlamak ve buna aracı olmaktır. Yani mülki bölüm, kamu hizmeti gereğinin bir sonucudur. Ancak ülkemizde her ne kadar mülki bölüm kuruluşu yapılmışsa da, burada kamu hizmetlerinin gereği yeterince düşünülmemiştir. Böylece, kamu hizmetleri o bölümde tam anlamınca yerine getirilememektedir (İç-Düzen, İl Genel Yönetimi, 1972, s. 389-406). Bugün, özellikle kırsal kesimde yönetim boşluğu bulunmaktadır.

4.3. Hizmetlerin Yönetimler Arasında Bölüşümü İle İlgili Kriterlere Uygunluk Bulunmamaktadır

Hizmetlerin merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında bölüştürülmesine ilişkin çeşitli ekonomik, sosyal ve teknik kriterler bulunmaktadır. Söz konusu

kriterler; ekonomik etkinlik, mali adalet, siyasi sorumluluk ve idari etkinlik şeklinde sıralanmaktadır.

Ekonomik Etkinlik

Ekonomik etkinlikten amaç, bir hizmet daha etkin bir şekilde hangi yönetim birimince yerine getirilebilecekse söz konusu hizmetin onun tarafından yürütülmesidir.

Ülkemizdeki uygulamada, yerel nitelikteki çoğu hizmetler merkezi yönetimce yerine getirilmektedir. Hatta tamamen yerel yönetimlere bırakılmış birçok görevin yerine getirilmesi sürecinde bile, merkezi yönetimin ağır idari vesayeti bulunmaktadır. Bu çerçevede, ülkemizde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde ekonomik etkinliğin bulunmadığı rahatlıkla söylenebilecektir.

Mali Adalet

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında hizmet bölüşümüne gidildiğine göre, yönetimler arasında makul, rasyonel ve adil esaslara göre yapılmış bir gelir bölüşümüne gidilmesi en azından aklın bir gereğidir. Bu, hizmetlerin halka en optimal bir biçimde götürülmesinde rol oynayan faktörlerden bir diğeridir.

Türkiye'de gelir kaynaklarının hemen tümünü tasarruf edebilme yetkisini, merkezi yönetim elinde bulundurmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimlerin gerek merkezi yönetimden alacakları gelirin miktarı ve gerekse kendi öz gelirleriyle ilgili ilkeler de genellikle merkezi yönetimce önceden belirlenmektedir.

Siyasi Sorumluluk

Siyasi sorumluluk ilkesi aslında, merkezi ve yerel yönetim birimleri arasındaki hizmet, yetki ve sorumluluk bölüşümünün en optimal bir şekilde yapılmasının ön şartı niteliğindedir. Bu çerçevede, siyasi sorumluluk ilkesi, yönetim sistemi içerisinde iyi bir işbölümü ve işbirliğinin yapılması kadar, halkın yönetime etkin bir şekilde katılmasını da öngörmektedir. Bu çerçevede, halkın yönetime katılmasına bir basamak teşkil eden yerel yönetimler, kendi sorumluluk alanlarında etkin ve özerk kuruluşlardır.

Teoride belirtilen bu görüşlere rağmen, ülkemizdeki uygulamada bu ideal modele pek ulaşılamamıştır. Bunun temel nedeni, siyasi tercihlerin, merkezi yönetim lehine ağırlığını koymasıdır. Dolayısıyla, ortaya öyle bir sorumluluk anlayışı çıkmaktadır ki, "Bekçileri kim bekleyecek" sorusunun cevabı yine "bekçiler" olmaktadır. Oysa demokratik sistemlerde bunun cevabı "halktır. Böylece, demokrasiye rağmen, iktidar merkezde toplanmış, ülke düzeyine dağıtılmamıştır. "Millet devlet içindir" felsefesinin bulunduğu bir yerde de bu doğal bir sonuçtur.

İdari Etkinlik

Yönetimler arası ilişkilerin iyi bir şekilde düzenlenmesinde, diğer bir ifadeyle ülke düzeyinde hizmetlerin optimal bir şekilde yerine getirilmesinde göz önüne alınması gereken diğer bir faktörde idari etkinliktir. Bu aynı şekilde, mevcut üretim faktörlerinin verimli bir şekilde kullanılmasının bir gereğidir. Dolayısıyla hizmet üretiminde bunun aksi, her bakımdan kaynak israfı, bürokrasi ve kırtasiyecilik gibi verimsizliklerdir.

Ülkemizdeki uygulamaya baktığımızda, yönetimler arası görev ve yetki bölüşümünde idari etkinlik kriteri de dikkate alınmamıştır. Örneğin, iktisat zabıtası, nikah, cenaze işleri, yerel hizmet kabul edilip belediyelere bırakıldığı halde; ahlâk zabıtası, doğum, ölüm ve evlenme kayıtlarının tutulması, benzer özellikler göstermesine rağmen, merkezi yönetime verilmiştir (DPT, 1991, s. 33).

Dolayısıyla ülkemizde, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki görev ve yetki bölüşümünde, ekonomik etkinlik, mali adalet, siyasi sorumluluk ve idari etkinlik kriterleri gereğince dikkate alınmamıştır. Bu bölüşümde, merkezi yönetim lehine siyasi faktörlerin önemli payı bulunmaktadır.

4.4, Yerel Yönetimlerin Faaliyet Sürecinde Evrensel İlkeler Yeterince Dikkate Alınmamıştır

Yerel yönetimler faaliyetlerini, hizmetlerin yerinden karşılanması prensibi çerçevesinde, bazı temel ve evrensel kurallar içerisinde sürdürmektedirler. Bu çerçevede yerel yönetimler, esas olarak, karar ve uygulamalarında olabildiğince inisiyatif kullanabilen, özerk, etkin, sosyal adalete uygun hizmet sağlayan ve tarafsız birimlerdir. Dolayısıyla, yerel yönetimler esasında bu ilkeler çerçevesinde birer "yerel hükümet" niteliğinde olup, merkezi yönetimin "ortağı" gibidir ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde merkezi yönetimle işbirliği içindedir.

Ülkemizdeki mevcut yerel yönetim sistemi, yukarıda dile getirilen ilkeler çerçevesinde uygulama bulamamıştır. Çünkü mevcut sistemde, yerel yönetimler, merkezi yönetimin bir ortağı değil, "temsalcisi" niteliğinde bulunmaktadır. Bu çerçevede, yerel yönetimler, merkezi yönetim tarafından alınmış olan kararların etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak durumunda olup, hizmetler ve kararlar konusunda çok az takdir yetkisi bulunmaktadır. Çünkü bugün ülkemizde yerel yönetimlerin organları, kararları, eylem ve işlemleri üzerinde merkezi yönetimin yoğun bir idari vesayetinin bulunduğu, yetkililerce her fırsatta dile getirilen konulardan birisidir. Bu durum yerel yönetimlerin idari özerkliğini önlemektedir.

Yine, ülkemizde mevcut sistemde, yerel-ortak hizmetlerin etkinlikle ve sosyal adalet ilkesine uygun bir şekilde yürütülemediğini, bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyindeki farklılıklardan, hatta hizmetlerin bir bölgedeki çeşitli yerleşim yerlerine götürülmesinde uygulanan standart farklılığından da anlamak mümkün

dür. Bu durum, genelde yönetim sistemimiz, özelde ise yerel yönetim uygulamamız açısından bir başka gerçeği ortaya koymaktadır. O da yöneticilerimizin tarafsız davranamadıklarını, diğer bir ifadeyle, partizanca davrandıklarını göstermektedir.

Dolayısıyla, 21. yüzyıla dayandığımız bu dönemde, ülke düzeyinde hizmetlerin etkin, verimli, dengeli, sosyal adalete uygun bir şekilde götürülmesini sağlayacak bir yerel yönetim anlayışı ile ilgili yeniden yapılanma ihtiyacı, en güncel sorunlardan birisi olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de halkın yönetime katılımı ve demokratikleşme ile ilgili yoğun tartışmalar toplumun başlıca gündem maddesini oluşturmaktadır. Evrensel uygulamada, "Yurttaşların kamusal işlere katılma hakkının olduğu" ve bu hakkın "Yerel düzeyde, dolaysız biçimde yurttaşa en yakın bir yönetim" tarafından kullanılabilmesi kabul edilmiştir. Bu uygulama, bir taraftan halkın yönetime etkin bir şekilde katılımını sağlarken, diğer yandan, hizmetlerin ülke düzeyinde etkin, adil, verimli ve dengeli bir biçimde sunulmasını sağlamaktadır. Bize çok yabancı olan bu kavramlar, bugüne kadar bu şekliyle işlenmediği gibi, demokrasi eğitimi de bu yönde olmamıştır. Dolayısıyla demokrasi bilinci gelişmediği gibi, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi sürecinde kaynak israfı, verimsizlik, dengesiz ve kalitesiz hizmet, bürokratik egemenlik vb. şekillerde kendini gösteren idari tıkanıklıklar da baş göstermiştir.

Ekonomik, sosyal, idari, hukuki ve kültürel yönden hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz ortamında, katılımcı ve ülke düzeyinde hizmetlerin optimal bir biçimde sunulmasını sağlayacak idari yönden yeniden yapılanma gerekmektedir. Bunun başlangıcı ise, ülke yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yer alan yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ile olacaktır. Zira yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gelişmiş ülkeler tarafından düzenlenmiş ve en olumlu sonuç alınmış en etkili demokratikleşme aracı olarak kabul edilmektedir.

Bu çerçevede ülkemizdeki yerel yönetimlerin üç grupta toplanabilecek önemli sorunları bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, yerel yönetimler faaliyet süreçlerinde çağdaş yönetim teknik ve uygulamalarından yeterince yararlanamamaktadırlar. İkincisi, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve kaynak ilişkisi ekonomik etkinlik, mali adalet, siyasi sorumluluk, idari etkinlik vb. temel kriterlere uygun bulunmamaktadır. Üçüncüsü ise, yerel yönetim birimlerinin yapısı yerel yönetimler için geçerli olan evrensel ilkelere uygun değildir. Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimlerin ülke yönetimi içindeki yeri, evrensel olarak belirlenmiş "konuma uygun olarak belirlenmemiştir.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde etkin hizmet üretimini, adil bir hizmet dağılımını ve halkın yönetime katılmasını en üst düzeyde sağlayacak güçlü bir yerel yönetim sisteminin oluşturulması için şu temel ilkelere uygun olarak hareket edilmelidir Yerel nitelikteki tüm hizmetlerin verimlilik esasına göre yerinden yönetimi; uzaktan hükümet edilir, yerinden yönetilir, temel ilkesine göre merkezîyetçilikten uzaklaşma; yerel yönetimlere görevleriyle orantılı, yetki ve kaynağın sağlanması, öz gelirlerinin artırılması; yerel yönetimlerin örgütlenmesi, organlarının oluşumu ve faaliyetleri sürecinde, profesyonel yönetim ilke ve esaslarının uygulanmasının sağlanması. Böylece, güçlü ve demokratik bir yerel yönetim kurumu oluşurken, ülke düzeyinde yaşayan 60 milyon insan, ülke yönetiminde yetkili ve sorumlu duruma gelecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AYKAÇ, Burhan (1994), Demokratikleşme ve Mahalli İdare Anlayışı, Hak-İş Aylık Mesleki Eğitim Dergisi, Sayı: 28, Ankara.
- DEARLOVE, John (1973), The Politics of Polky in Local Government, Cambridge Univ. Pres. Cax and Wyman Ltd. London.
- DPT (1991), Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması, DPT Yayın No: 2245-OİK: 370, Ankara.
- EDDİSON, Tony (1990), Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da Yerel Yönetim: Son 60 Yıldaki Gelişmeler, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Sempozyumu, Ankara.
- EREN, Erol (1991), Yönetim ve Organizasyon, İ.Ü. İşletme Fak. Yayın no: 236, İstanbul.
- İÇ-DÜZEN (1972), İl Genel Yönetimi, iç-Düzen, Genel Rapor, Kitap: 5, Cilt: 2. T.C. İçişleri Bak., İç-Düzen Yayınları: 8, Ankara.
- KAYA (1992), Kamu Yönetimi Araştırması, Yere! Yönetimler Araştırma Grubu Raporu, TODAİE Yayın No: 247, Ankara. *
- MADDİCK, Henry (1973), Ekonomik ve Toplumsal Gelişmeye Yerel Yönetiminin Katkısı, Çev.: S. BÜYÜKDAVRAS. AİD, Cilt: 6, Sayı: 2, TODAİE, Ankara.
- ÖZTÜRK, Azim (1994), Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanma Sürecinde Karşılaşılan Yönetim Sorunlarının İncelenmesi ve Bir Model Önerisi, (Basılmamış Doktora Tezi) Ç.Ü Sos. Bil. Ens. Adana.
- TUŞİAD (1992), Yerel Yönetimler, Sorunlar ve Çözümler, TUSİAD T/92, İstanbul.
- YALÇINDAĞ, Selçuk (1992), F. Almanya'da ve Türkiye'de Yerel Yönetimler, TODAİE-Ankara.
- YAZICIOĞLU, Recep (1992), Yönetim Sistemimizin Yeniden Düzenlenmesi, Erzincan.
- YAZICIOĞLU, Recep (1989), Taşra Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi (Mahalli İdareler Reformu), Tokat.
- YILDIRIM, Selahattin (1990), Yerel Yönetim ve Demokrasi, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Sempozyumu, Ankara.

MÜLKİ İDARE AMİRLERİ VE YEREL YÖNETİM BİRLİKLERİ

Eyüp ZENGİN*

GİRİŞ

Yerel yönetim birlikleri, yerel yönetim birimlerinin çeşitli yasalarla kendilerine verilmiş, tek başlarına üstesinden gelemedikleri görev ve etkinlikleri yerine getirmek amacıyla bir araya gelmeleri sonucu oluşmaktadır.¹

Hiç kuşkusuz yerel gereksinimleri karşılamada asıl sorumluluk ülkemizde üç türe ayrılmış bulunan yerel yönetim birimleridir. Köy, İl Özel İdaresi ve Belediyeler yerel gereksinimleri karşılamak için kurulmuşlardır. Yerel yönetim olgusunun özünü, Türk sisteminde bu üç birim oluşturur.²

Yerel yönetim birlikleri, bu açıdan bölge ya da yörede ne tek otoritedir ne de yerel yönetimlerin yerine geçebilen bir kuruluştur. Yerel yönetim birlikleri yerel gereksinimleri karşılamada başvurulana, oluşturulana "İkincil" nitelikteki³ kuruluşlardır.⁴

Mülki idare amirleri, yerel yönetim birliklerinin kuruluşunda bunların süreklilik kazanmalarında ve başarılı olmalarında önemli rol oynamaktadırlar.⁵ Bunun için, gözlem ve deneyimlerinden yararlanmak amacıyla konuyla ilgili olarak 76 İl valisini kapsayan bir anket çalışması yapılmıştır.⁶ Kumcu, yönetici, denetleyici

* Kocatepe Üniversitesi Araşt Gör., Marmara Üniversitesi Doktora Öğrencisi.

¹ Mustafa Gönül, "Yerel Yönetim Birlikleri" TODAİE yayını, Ankara.

² 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde "Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir". hükmü yer almıştır.

Bunun sonucu olarak önce 195 sayılı Yasa gücünde kararname, daha sonra ise Büyükşehir Belediyelerinin yönetimine ilişkin 3030 sayılı Yasa çıkarılmıştır. 3030 sayılı Yasa ile oluşturulan "Büyükşehir Belediyeleri" bu üçlü yapıda Belediyeler içinde kabul edilmekte ve üçlü yapının bozulmadığı ileri sürülmektedir. Bu görüşler için bakınız Şeref Gözübüyük, "Yönetim Hukuku", Ankara, 1989, s.80-81; Halil Nadaroğlu, "Mahalli İdareler", İstanbul, 1989, s.26],

³ Birliklerin "İkinci" niteliklerine ilişkin geniş bilgi için; Mustafa Gönül, ak., s. 14 19.

⁴ Metin Kazancı, "Yere! Yönetim Birlikleri", XII. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları, Ankara, 1981, s 59.

⁵ Bu konuya yazının ileriki aşamalarında geniş olarak yer verilecektir.

⁶ Anket sorularının hazırlanmasında Mustafa Gönül ün yaptığı çalışma örnek alınmıştır. Mustafa Gönül, ak., s. 196-210. Soruların son şekli için bkz., Eyüp Zengin, "Türkiye'de

ve özendirici ya da yol gösterici işlevlerin en az biriyle birlik konusuyla temas halinde olan valilerden, uygulama alanından derleyebileceğimiz bilgileri elde etmeye çalıştık. Bu yolla birliklere ilişkin olarak mülki idare amirlerinin de görüş ve eğilimlerini belirledik. Anket toplam 27 sorudan oluşmaktadır.⁷ Som kağıdı deneklere postayla gönderilmiş, yine aynı yolla cevaplar gelmiştir. Som kağıdı gönderilen 76 validen 42'si (% 55) yanıt göndermiştir. Bu oran mektupla yapılan anket için yeterli kabul edilmektedir.⁸

Bu yazıda, Valilerin verdikleri cevaplar ışığında mülki idare amirlerinin yerel yönetim birliklerine bakışları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. BİRLİKLERİN KURULMASI

A. Birlikleri Doğuran İhtiyaçlar

Her toplumsal kuruluş ve örgüt gibi yerel yönetim birlikleri de bir ya da birçok gereksinim sonucu ortaya çıkmıştır. Bu gereksinimlerin biçimlenip bir örgüte dönüşmesi, bazen yerel halkın istek ve çabaları, çoğu kez de merkezden yönetim ya da onun taşra kuruluşundaki yetkililerinin yönlendirici ve özendirici tutum ve davranışlarıyla ortaya çıkmaktadır.⁹ Bu gereksinimler şunlardır: 1 - Ortak hizmet ihtiyacı, 2 - Parasal güç sağlama, 3 - Alan itibarıyla etkinlik, 4 - Sosyal yarar sağlama, 5 - Ortak davranış biçimi geliştirme, 6 - Kültür-eğitim hizmetleri, 7 - Dış kredilerden yararlanma, 8 - Siyasi ağırlık sağlama, 9 - Kamuoyu oluşturma.

Valiliklere göre birlikleri doğuran etkenlerin derecelenmesi şöyledir;¹⁰

1 - Ortak hizmet ihtiyacı	% 100
2 - Parasal güç sağlama	% 90
3 - Alan itibarıyla etkinlik	% 65
4 - Sosyal yarar sağlama	% 62
5 - Ortak davranış biçimi geliştirme	%46
6 - Kültür eğitim hizmetleri	% 37

Yerel Yönetim Birlikleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993, s.294-305.

⁷ Ankette 27 som yer almıştır. Anket kağıdında bilgi toplamak amacıyla olgusal sorular da sorulmuştur < I-6) soru kağıdında, kapalı uçlu, açık uçlu, yan kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Bazı sorularda (20 ve 27) deneklere doğrudan "Oneriferiain" neler olduğu sorulmuştur.

⁸ Aysel Aziz, "Araştırma Yöntem Seri-Teknikleri ve İletişim*", İLA D İletişim Araştırmaları Demeği Yayını, Yayın No: 3, Birinci Basım*Ankara, 1990, s.10i.

⁹ Mustafa Gönül, "Yerel Yönetim Birlikleri", TODAİE Yayın, Ankara, 1977, s, 126.

¹⁰ Eyüp Zengin, "Türkiye'de Yere! Yönetim Birlikleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, S.B.E. Ankara, 1993, s, 93-98.

7	- Dış kredilerden yararlanma	% 37
8	- Siyasi ağırlık sağlama	% 34
9	- Kamuoyu oluşturma	% 34

B. Birliklerin Kuruluşunda En Fazla Rol Oynayan Kişiler

Birliklerin kuruluşunda olduğu kadar, yaşamlarında ve amaçlarında uygun hizmet üretmelerinde, büyük çapta, vali ve kaymakamların, bir ölçüde de il ya da ilçedeki diğer görevlilerin girişimlerinin özendirici çabalarının önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Mustafa Gönül'ün yaptığı çalışmada, birlik kuruluşunda en büyük rolü kaymakamların oynadığı, onlardan sonra valilerin ve muhtarların geldiği görülmüştür.¹¹

Kuruluşa etkisi olanlar konusunda, sorduğumuz somya valilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Kaymakam	% 96.87
Vali	% 93.75
Belediye Başkanı	% 59.37
Muhtar	% 59.37
Görevli Teknik Pis.	% 31.25
Bel. Meclis Üyesi	% 25
İl Gen. Mec. Üyesi	% 25
Başka	% 18.75

C. Birliklerin Kurulması İçin Gereken Kararın Oybirliğiyle Alınması Gereği

Birlik kurulması için gereken meclis kararları oy birliği ile alınmalıdır. Birlikler hakkındaki en geniş düzenlemenin yer aldığı 1580 sayılı Yasanın 134. maddesine göre düzenleme böyledir. Ancak, 1930 yılında yürürlüğe giren yasanın bu önermesi, tek partinin egemen olduğu bir devir için geçerli olsa bile, çok partili yaşam evresinde, demokratik ve pratik bir yol sayılamaz. Çünkü hemen hemen bütün il, belediye ve köylerin genel karar organları, farklı siyasal anlayış ve eğilimlere sahip partili ya da bağımsız temsilcilerinden oluşmaktadır. Bunların ¹¹

¹¹ Mustafa Gönül, ak., s.41 -44.

her konuda olduğu gibi, birlik tüzüğü'nün kabulü konusunda oybirliğine varmalarını beklemek olanaksızdır.¹²

Yasanın bu açık hükmüne karşın birlik kurmak isteyen yerel yönetim birimlerinin yetkili karar organlarından salt çoğunlukla karar alarak birlik kurdukları görülmektedir.¹³

Birliklerin kurulmasında Belediye Yasasının 134. maddesine uygun olarak kararların oybirliği ile alınıp alınmadığı yolundaki sorumuza valilerin, % 14,28'i yanıt vermemiş, yine aynı oranda olumsuz yanıt verilmiştir. Valilerin büyük çoğunluğu (% 71.14 oranında) kararların oybirliği ile alındığını belirtmişlerdir.

Birliklerin kurulma kararının oybirliği ile alınması gereği konusunda ise valilerin düşünceleri özetle şöyledir:

- Kararların oybirliği ile alınması birlik kuruluşunun ve daha sonraki çalışmaların daha uyumlu ve verimli bir zeminde yürütülmesi açısından yararlıdır.

- Kurulma kararının oybirliği ile alınması bir ölçüde engelleyici bir hükümdür. Yerel yönetim birlikleri bir çok yönden yararlı teşebbüslerdir. Özendirici düzenlemeler yapılması gerekir.

- Oy çokluğu ile karar alınması yeterli olmalıdır. Kararların 3/2 çoğunlukla alınması daha yararlı olabilir.

Kararların oybirliği ile alınmasının uygulamada ortaya çıkardığı güçlükler şöyle sıralanmaktadır:

- Kararların oybirliği ile alınması bazı işlerin aksamasına ve zaman kaybına neden olmaktadır.

- Oybirliği ile karar alınmasının yararlı olduğu açık olmakla birlikte bunun faydalı hizmetlerin görülebileceği birlik teşkilinde daima sağlanamayacağı uygulamada görülmektedir.¹⁴

D. Birlik Kurulması İçin Gereken Bakanlar Kurulu İzni

Yürürlükte bulunan Anayasa'nın hükümlerine göre birlik kurulabilmesi için Bakanlar Kurulu Kararı gerekmektedir. Bu durum, Anayasa'nın "merkeziyetçi" ve "güçlü yürütmeyi ön plana çıkaran yapısından kaynaklanmaktadır. İki köyün bir araya gelip ortak sorunların çözmek ya da ortak gereksinimlerini karşılayabilmeleri için Bakanlar Kurulu Kararı gerekmesi, Bakanlar Kurulunun iş yükünü

¹² Mustafa Gönül, ak., s.83.

¹³ Muzaffer Akalın, "Yasa Dışı Belediye Birlikleri diğer ve Belediyeler Dergisi, sayı 415, yıl 1980, s.415.

¹⁴ Eyüp Zengin, ak., s.66.

arttırmakta ve bürokratik işlemler nedeniyle zaman kaybına neden olmaktadır. Bakanlar Kurulu izni konusunda sorduğumuz soruya cevap veren valilerin büyük çoğunluğu bunun gereksiz olduğunu belirterek şu öneriyi getirmişlerdir: "Birlik aynı ilin sınırları içinde ise Valinin, birkaç ili kapsamına alıyorsa İçişleri Bakanının onayı ile tüzelkişilik kazanmalıdır". Görüldüğü gibi bu öneri 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden önceki uygulamaya uygundur.

E. Birliklerin Başarısız Olmalarının Nedenleri

Kurulan birliklerin her zaman başarılı oldukları söylenemez. Kurulmuş birliklerin çoğu kez ömürleri kısa olmuş ve etkinlikleri kaybolmuştur. Başarısızlık, para, çıkar oyunlarından çok, yerel halkın yeterince bilinçlendirilememesinden ve birliklerin kurumsamamalarından ortaya çıkmaktadır.

Kurulmuş bulunan yerel yönetim birliklerinin başarısızlık nedenleri nelerdir şeklinde sorduğumuz soruya valilerin verdikleri cevap sıralaması şöyledir:

- 1 - Parasal kaynak yetersizliği,
- 2 - Üye olan yerel yönetim birimlerinin ilgisizliği,
- 3 - Personel yetersizliği,
- 4 - Bir girişimcinin başlattığı hizmetin kendinden sonrakiler tarafından sürdürülmemesi,
- 5 - Birlik sınırları içindeki halkın ilgisizliği.

2. BİRLİKLER VE YEREL DEMOKRASİ

A. Birliklerin, Halkın Demokratik Alışkanlıklarının Gelişmesi ve Yönetime Katılmadaki Etkinlikleri

Yerel yönetim kurumunun temelinde, yerel demokrasi değerleri vardır. Bu değerler, yerel toplulukların kendilerini en çok ve yakından ilgilendiren konularda, kendilerini, özgürce ve demokratik yol ve yöntemlerle yönetmelerini öngörmektedir.¹⁵

Yerel yönetim birliklerinin, halkın demokratik alışkanlıklarının gelişmesi ve yönetime katılmaları konusunda olumlu işlevler yüklediği genel kabul gören bir varsayımdır.¹⁶ Ancak, yaptığımız anket çalışmasında bunun karşıtı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Valilerin sorduğumuz soruya karşılık verdikleri cevaplarda sıralama şu şekilde oluşmuştur:

¹⁵ Kamu Yönetimi Araştırması, Genel Rapor, TODAİE, s.178.

¹⁶ Mustafa Gönül, ak., s.233.

- 1- Az
- 2- Çok az
- 3- Oldukça
- 4-Çok
- 5- Pek çok
- 6- Hiç

Valilere göre halk katılımını az ve oldukça az etkilemesinin en önemli nedeni halkın yerel sorunlara karşı ilgisizliğidir.

B. Birlik Meclislerinde ve Encümenlerinde Doğa! ve Gözlemci Üyelerin Yer Alması

Evrensel tanımı ile yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireylerine bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere özel gelirlerle, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzelkişileridir.¹⁷

Yerel yönetim birliklerinin karar ve yürütme organları olan Meclis ve encümenlerde doğal gözlemci üye yer alması yerel demokrasi ve yerel özerklik açısından yanlıştır. İncelediğimiz yerel yönetim birliklerinin tüzüklerinde, doğrudan, başkanın kaymakam olacağı açıkça yer almaktadır.

Yerel yönetim birliklerinin karar organlarında doğal ve gözlemci üyelerin yer alması, valiler tarafından oldukça olağan karşılanmakta ve nedenleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- Yapılan iş ve işlemlerin mevzuata uygunluğunu sağlama,
- Teknik bilgi gereksinimi için,
- Yönlendirme ve birlik etkinliklerini sürdürme,
- Genellikle kamu görevlisi olan doğal ve gözlemci üyelerin katkı ve etkinliklerinden yararlanılmaktadır,
- Birliğin, genel idare ve mahalli idare birimleri ile olan mevzuat ve sekretarya işlemleri için,
- Gözetim ve denetim ihtiyacından,
- Bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak için.

¹⁷ Kamu Yönetimi Araştırması, Genel Rapor, s. 177.

C. Birlik Meclislerinde Doğal ve Gözlemci Üyelerin Varlığının "Yerel Demokrasi" ve "Yerel Özerklik" Açısından Değerlendirilmesi

Yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle işbaşına gelmiş olması bu kuruluşlara demokratik ve özerk kuruluşlar niteliğini kazandırmaktadır. Yerel özerklik ve yerel demokrasi kavramları işte bu seçimle işbaşına gelmenin sonuçları olan kavramlardır. Yerel özerkliğin iki yönü vardır. Birincisi yerel organların merkezle olan ilişkilerini ilgilendirir. Yerel yönetimlerin bu ilişkilerinde merkezden tümüyle bağımsız olmaları beklenmez. Ası olan kendi görevlerini merkezin karışması olmaksızın kendi olanakları ile görebilmeleridir. Söz konusu olan geniş bir özgürlükten yararlanabilmeleridir. İkincisi ise yerel yönetimlerin yerel toplulukla, yani halkla olan ilişkilerini ilgilendirir. Seçilmiş yerel organların, halkı gereği gibi temsil edebilmelerini, temsil yöntemini, bu nitelikteki kişilerin seçilmesine elverişli olmasını anlatır.¹⁸

Birlik meclislerinde ve encümenlerinde doğal ve gözlemci üye bulunmasının nedenlerini yukarıda belirtmiştik. Ankete katılan valilere göre bu oldukça normal bir uygulama olarak görülmektedir. Yerel demokrasi ve yerel özerklik açısından bakıldığında, valilerin konuyu değerlendirmeleri ise özetle şöyledir:

- Türkiye düzeyinde eğitim seviyesi yükseldiğinde doğal ve gözlemci üyeye gerek kalmayacaktır.
- Bu üyelerin oy haklarının bulunmaması halinde, yerel demokrasi veya yerel özerklik açısından sakınca olmaz, geçici olarak uygundur.
- Sınırlı olmak şartıyla sakınca teşkil etmez.
- Yerel demokrasi ve yerel özerklik açısından olumlu bir husus olduğu söylenemez. Ancak, birliklerin etkin olabilmesi açısından doğal üyelerin bulunması zorunludur.

Yerel sorunların çözülmesi, yerel hizmetlerin etkinleştirilmesi gibi konular ön plana geçince, yerel demokrasi ve yerel özerklik kavramları arka plana düşmektedir. Mülki idare amirleri için, hizmetin aksamaması her şeyden önce gelmektedir. Ankete verilen cevapların temelinde, bir kaygı olarak yerel hizmetlerin aksamaması yer almaktadır. Eğer hizmet etkin olarak yerine gelebilecekse yerel demokrasi ve yerel özerklik kavramlarının olmamasının ya da zedelenmesinin fazla bir önemi yoktur. Mülki idare amirlerinin temel kaygısı "Önce hizmet" anlayışı olmaktadır.

¹⁸ Ruşen Keleş, "Yerinden Yönetim ve Siyaset", Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s.39.

D. Kaymakamların Birliklere Katılmaları ve Kaymakamların Birlik Başkan Olmaları

İncelediğimiz, Köylere Hizmet Götürme Birlik tüzüklerinde, birlik başkanının ilçe kaymakamı olacağı açıkça yazılmıştır. Bu durumun yerel demokrasi açısından ve yerel halkın demokratik katılımı ve demokratik gelişmesini olumsuz etkileyecek bir etken olduğu kanısındayım. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 1.2.1971 tarihli genelgesi ile illere gönderilen ve kurulacak birliklerde bir örnek tüzük olarak kullanılması istenen tüzükte ise Başkanın konumu şu şekilde düzenlenmiştir. "İlçelerde Birlik tüzelkişiliğinin başkanı ilçe kaymakamı, merkez ilçede ise vali veya görevlendireceği vali muavinidir".

Aynı Genel Müdürlüğün yakın zamanda hazırladığı örnek tip tüzükte ise konuyla ilgili olarak genel hükümler konmuş ve demokratik bir düzenleme yapılmıştır. Birlik Başkanı ile ilgili hükümler 15. maddede şöyle düzenlenmiştir: "Birlik başkanının kim olacağı veya kimler arasından seçileceği, seçilme usulü ve görev süresi bu maddede düzenlenir". Görüldüğü gibi bu madde ile esnek bir düzenleme yapılmıştır.

Kaymakamların, İlçe düzeyinde kurulan yerel yönetim birliğine, doğrudan başkan olabilmelerinin bize göre demokratik ilkelere aykırı olduğunu belirtmiştik. Konu ile ilgili olarak yaptığımız anket çalışmasında şu soruya yer verilmiştir;

"Anayasa'nın, yerel yönetimleri düzenleyen 127. maddesi: "Mahalli İdareler, İl, Belediye ve köy halkının..." diye başlayarak yerel yönetim birimlerini saymıştır. Anayasa'ya göre "Kaymakamlık" bir yerel yönetim birimi değildir. Buna rağmen, Kaymakamların yerel yönetim birliklerine katıldıkları ve kaymakamların bazı yerel yönetim birliklerine (özellikle köylere hizmet götürme birliklerine) başkan olabildikleri görülmektedir.

A - Bu uygulama ne gibi zorunluluklardan kaynaklanmaktadır?

B - Bu durum yasal düzenlemelere;

Aykırıdır ()

Değildir ()

C - Bu durum, halkın demokratik alışkanlıklarını geliştirme ve yönetime katılma arzulan açısından:

a - Yararlıdır, çünkü

b - Zararlıdır, çünkü

Ankete katılan valilerin soruya verdikleri cevaplar özetle şöyledir:

1 - Birlikler konusunda tam bilgili yerel yönetici ve uzman noksanlığından,

2 - İlçe düzeyinde bütün sorunların kaymakama gelmesi ve ilçede bütün hizmetler için kaymakamın dışında bir görevli olmaması,

3 - Birliklerin kurulmasına öncülük etmeleri, çalışmalarını etkinleştirmeleri, hizmetin devamı ve yönlendirilmesi ile gerek kuruluş aşaması gerekse daha sonraki koordinasyon konusundaki yetkinlikleri,

4 - Kaymakamların ilçe düzeyindeki toplumsal statüleri ve halkın bu kuruma duyduğu güven ve beklentileri, göz önünde bulundurulduğunda kaymakamların birlik başkanı olmaları valiler tarafından doğal görülmektedir. Hatta, Erzincan valisi Recep Yazıcıoğlu cevabında şöyle demektedir: "Kaymakamların birlik başkanı olması doğaldır. Ülkenin şansısıdır bu müessese".

Kaymakamların doğrudan birlik başkanı olabilmelerinin yasal düzenlemelere aykırı olup olmadığı yönündeki soruya ise, valilerin 2.38'i cevap vermemiş, % 9.51'ı uygulamanın yasal düzenlemelere "aykırı" olduğunu, % 88.09 gibi büyük çoğunluk ise uygulamanın yasal düzenlemelere "aykırı olmadığını" belirtmiştir.

Halkın demokratik alışkanlıklarının geliştirilmesi ve yönetime katılma arzusu açısından bu durumun yararlı ya da zararlı yönlerini görmek amacıyla sorduğumuz somya ise "zararlıdır" cevabı veren olmamıştır. Valilerin % 11.8'i somya cevap vermemiştir. "Yararlıdır" cevabı verenlerin görüşleri özetle şöyledir:

1 - Yerel yönetim sorumlulukları dahi ne tür bir sorun ile karşı karşıya bulunduklarının farkında değildir. Ayrıca kaymakamlardan bu geçiş döneminde yararlanmak kamunun menfaatinedir.

2 - Demokratik yaşam, etkin devlet olmayı amaçlamaktadır, kaymakam da bu etkinliği sağlayan devlet adamıdır.

3 - Kumlan birliklerde karar organları incelendiğinde doğal üyelerin -vali ve kaymakamlarda dahili sayısının kararı değiştirecek düzeyde olmadığı görülür. Buradaki amaç: birlik kararlarının yasal ve ortak amaca yönelik olmasını sağlamaktır. Yararlıdır veya zararlıdır diye bir ayırım yapmaktan ziyade iki durumun- yani tam serbestlik veya denetim- en uygun dengesi nasıl sağlanır diye düşünmek ve bu dengelyi oluşturmaya daha doğru olacaktır.

4 - Kaymakam ilçenin mülki amiridir. Sorunları en iyi bilen kişi durumundadır. Halkın demokratik alışkanlıklarının geliştirilmesinde ve yönetime katılmasında öncülük yapabilir ve yol gösterici olabilir. Seçimle geldiği takdirde bu durumun daha da yararlı olacağı düşünülebilir.

Mülki idare amirlerini, birlikler kurarak, birlik çatısı altında tüm yerel kaynakları harekete geçirerek hizmete dönüştürmeleri halkın yararına olduğu gibi mesleğin onuru açısından da büyük önem taşımaktadır.¹⁹ Uygulamada başarılı olmuş hemen hemen bütün köy birliklerinin kurucuları ve yöneticilerinin kayma

¹⁹ Turan Eren; "Kırsal Kalkınmada Bir Model: Köylere Hizmet Götürme Birliği Malkara Uygulaması", Ankara, DPT Yayını, 1992.

kam olduğu görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, birliklerle ilgili yapılacak bir yasal düzenlemede ilçe düzeyindeki örgütlenmeler de kaymakamlara doğrudan görev, yetki ve sorumluluk aktarılmalıdır.²⁰

3. BİRLİKLER İÇİN YENİ YASA ÇIKARILMASI

Hukuksal kaynakların dağınıklığı ve yetersizliği birliklerin zayıf kalmalarının en önemli nedenlerinden birisidir.²¹ Yerel yönetim birliklerine ilişkin bir yasal düzenlemenin gerektiği açıktır. Ancak bu konuda yapılacak düzenlemede daha önce yapılan hatalar tekrarlanmamalıdır. Her şeyden önce çıkarılacak yasa temel unsurları içeren bir "Çerçeve Yasa" niteliğinde, olmalıdır. Ayrıntılı hükümler yasada yer almamalıdır. Yasanın uygulanmasını gösteren bir tüzük de çıkarılmalıdır. Tüzük, tıpkı yasa gibi esnek hükümler içermeli, ayrıntılı düzenlemeyi her birlik, kendi amacı, uygulama alanının niteliğine uygun coğrafi koşulları ve birlik üyesi yerel yönetimlerin beklenti ve gereksinimleri doğrultusunda kendisi yapmalıdır.

Yerel yönetim birliklerini düzenleyen mevzuatın dağınıklığı konusunda valilerin görüşüne başvurulmuştur. "Yerel yönetim birlikleri için ortak bir "Yerel Yönetim Birlikleri Yasası" çıkarılması konusunda düşünceleriniz nelerdir?" sorusuna ankete katılanların % 4.76'sı yanıt vermemiş, % 11.90'lık kısmı olumsuz yanıt vermiş ve % 83.3'lük kısmı olumlu görüş belirtmiştir.

Olumsuz görüş belirtenlerin düşünceleri özetle şöyledir:

- Yerel yönetimlere ait yasalarda yer alması yeterlidir.
- İçişleri Bakanlığınca hem örneklik etmek hem de birlikler arasında kuruluş ve çalışma benzerliği ve beraberliği sağlamak üzere tip tüzük örneği hazırlanıp valiliklere gönderilmiştir. Ayrı yasa çıkarılmasına gerek yoktur. Kanun kısıtlayıcı hükümler getirecek ve hareket sahasını daraltacaktır.

- Gerek yoktur. Çünkü birkaç istisna dışında birliklerin başarılı olduğu görülmüştür.

Olumlu görüş belirtenlerin düşünceleri ise şöyledir:

- Yerel yönetim birlikleri için ortak bir yasa çıkarılması yerindedir. Ancak yasa ayrıntılara girmemeli bu konuyu birlik tüzüğüne bırakmalıdır.

- Yerel yönetim birimi olan hizmet birliklerinin mutlaka bir yasanın çıkarılması şarttır. Ülkemizde ne kadar birlik varsa o kadar değişik uygulama mevcuttur.

²⁰ Cevat Geray, "Planlı Dönemdi? Köye Yönelik Çalışmalar", s. 171

²¹ Mustafa Gönül, a.k., s.232.

- Yasal düzenlemeyle, bugün ortaya çıkan boşluk hatta kargaşa giderilebileceği gibi, birliklerin fonksiyonel hale getirilmesi, kuruluş biçimi ve mali yönden desteklenmesi sağlanmış olacaktır.

- Ülke genelinde uygulamada birlik ve beraberliğin sağlanması, kanuni olarak görev ve yetkilerin tanınması için böyle bir yasal düzenlemenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

4. BİRLİKLERİN GÖREVLERİ

Yerel yönetim birlikleri, yerel yönetim birimlerine çeşitli yasalarda kendilerine verilmiş, tek başlarına üstesinden gelemedikleri görevleri yerine getirebilmek amacıyla bir araya gelmeleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimleri düzenleyen yasalarda, verilen görevleri yerine getirmek için oluşturulan yerel yönetim birliklerine yasalarda doğrudan görev aktarılmamıştır.

Yerel yönetim birliklerine yasalarla doğrudan görev aktarılmalı mıdır? şeklinde sorduğumuz soruya valilerin % 24'ü cevap vermemiş, % 45'i aktarılmasının yerinde olacağını, % 31 'i ise görev aktarılmasına gerek olmadığı şeklinde görüş bildirmiştir.

Yerel yönetim birliklerine aktarılacak görevler neler olabilir şeklinde sorduğumuz soruya verilen cevaplardan elde ettiğimiz sıralama aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

Altyapı	: % 80
Sağlık	: % 60
Eğitim	: %50
Diğer	: % 40

5. BİRLİKLERİN DENETLENMESİ

Birliklerin tüzüklerinde saptanan amaçlara ve birlikleri oluşturan yerel yönetimlerin yasalarındaki önermelere ne derecede bir uygunluk içinde çalışmalarını sürdürdüklerini bilmek ve aksaklıkları gidermek için bir disiplin aracına gerek vardır. Bunu sağlayan da denetim mekanizmasıdır.²²

Genelde yerel yönetimlerin özelde ise yerel yönetim birliklerinin daha etkin denetlenebilmesi için, "Bölge İdare Mahkemeleri gibi Bölge Sayıştay Mahkemeleri kurularak, yerel yönetimlerin yıllık olarak mali yönden etkin şekilde denetlenmesi sağlanmalıdır"²³ ve "Birliklerin tüm hesapları Anayasanın

²² Mustafa Gönül, ak., s. 100.

²³ Recep Yazıcıoğlu, "Yerinden Yönetim ve Demokrasi", "Sosyo-Politik Yaklaşım", Şubat-Mart 1992, s.52.

160. maddesi hükümlerine göre Sayıştay'ın denetimi dışında bırakılmıştır. Genel ve katma bütçelerinin mali denetimini yapan Sayıştay denetimine benzer ve o derecede etkinlik denetimi yapacak bir "Yerel Yönetimler Sayıştay'ı kurulmalıdır"²⁴ şeklinde öneriler yapılmaktadır.

Birliklerin Sayıştay denetimi kapsamına alınıp alınmaması yönündeki sorumuza valilerin % 34.3'ü olumlu yanıt verirken % 65.6'sı olumsuz yanıt vermiştir.

Birliklerin, merkezi yönetimce teftiş ve denetimlerinin önemli ölçüde aksatıldığı²⁵ bilindiğine göre, Sayıştay denetiminin istenmemesinin nedenleri üzerinde bir görüş bildirebilmek için yeterli veriye sahip değiliz. Ancak buradan Sayıştay denetimine karşı bir güvensizlik duyulduğu sonucunu çıkarabiliriz kanısını taşımaktayım. Bir başka görüş ise Eskişehir Valiliğinin bu soruya verdiği yanıtta yer almaktadır: "Yurt genelinde çok sayıda birlik olması nedeniyle, denetim görevini yapacak olan Sayıştay'da birikme olacak, dolayısıyla birliklerin tamamını denetleme imkânı olmayacaktır. Bu nedenle denetimin aynen devam etmesi gerekir."

6. BİRLİKLERİN ÖZ GELİRLERİ

Yerel Yönetim Birlikleri başarısızlıklarının en önemli etkenlerinden biri olan mali kaynak yetersizliğini giderememişlerdir. Bu yaygın kanıdır. Bugün var olan kaynaklar birliklerin üstlendikleri görevleri yerine getirebilmeleri için yeterli olmaktan çok uzaktır.²⁶

Yerel Yönetim Birliklerinin öz gelirlerinin yeterli olup olmadığı konusunda sorduğumuz soruya valilerin % 3.1'i yeterli olduğu şeklinde cevap vermiş % 96.9 gibi büyük bir çoğunluk öz gelirlerin yetersiz olduğunu belirterek şu önerilerde bulunmuşlardır:

- Gelirlerin özel yasa ile belirlenmesi birlik kurulmasında teşvikçi olur,
- Gelirler yeterli değildir. İstisnalar hariç birliğin gayesine erişememesinin nedeni de burada yatmaktadır. Zira birliğin üyesi olan yerel yönetimin kaynağı yeterli değildir.

Yerel yönetim birliklerine Anayasa'nın 127. maddesine uygun olarak görevleri ile orantılı gelir kaynağı sağlanması gereği açıktır. Bu konuda önerileriniz nelerdir? sorusuna valilerin verdikleri yanıtlar özetle şöyledir:

- Yeni gelir kaynakları sağlanmalıdır. Yörede üretilen malların satışından yöre birliğine bir miktar pay verilmelidir,

²⁴ Ahmet Kara bilgin, "Yerel Yönetim Birlikleri", KAYA Projesi, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu, Alt Raporu, Rapor No: YY 014, s. 15.

²⁵ Ahmet Kara bilgin, ak., s. 15.

²⁶ Mustafa Gönül, ak., s. 106-116.

- İller Bankasından pay verilmelidir,
- Yeni gelir kaynakları, özel yasa ile belirlenmelidir,
- Vergilerden pay ayrılarak maddi kaynak sağlanmalıdır,
- Yerel yönetim birliklerine projeye bağlı olarak genel bütçeden yardım yapılmalıdır,
- Özel idare paylarından maddi destek sağlanmalıdır. Belediye gelirlerinden az da olsa pay verilmelidir,
- Yerel kaynaklara dayalı, vergi, resim ve harç ihdas edilmelidir,
- Birliklere "ek vergi" koyabilme yetkisi tanınmalıdır.

7. BİRLİKLERE KATILMA

Yerel yönetimleri kendi gereksinimleri ile ilişkili olsa bile, birlik kurmaya ya da kurulmuş bir birliğe katılmaya zorlayacak yasal bir yaptırım yoktur. İlk bakışta yerel yönetimlerin özerkliği açısından zorlayıcı bir önermenin olmaması doğal kabul edilebilir. Ancak, bunun sakıncaları da zaman zaman görülmüştür. Gerçekten ortak yerel gereksinimlerin belirli konularda bir araya getirdiği yerel yönetimlere sınırdan geçen ya da onların çalışma alanlarının arasında kalan diğer yerel yönetimlerin, kendi yararları olsa bile birliğe katılmadıkları, ayrıca kurulan birliğin çalışmalarını güçleştirdikleri bilinmektedir. O halde bu gibi durumlarda, kötüye kullanılan özerklik hakkının doğurduğu sakıncaları gidermek için hizmetin gereği olan zorlayıcı yasal bir yaptırımın kullanılması gerekecektir.

Mustafa Gönül'ün yaptığı çalışmada genel eğilim; "Zorlayıcı bir önermenin yasalarda bulunmasından yana" görülmüştür.²⁷ Ruşen Keleş ise, "...koşulların var olduğu yerlerde, birliğe girmeyi zorlamaktansa, küçük birimleri yasa ile birleştirmeyi yeğlemek daha uygun olur. Yoksa birliğe girmeleri zorunlu kılınan birimlerin meclisleri, katılma kararını bir olup bitti olarak almaya kendilerini zorunlu hissederek" görüşündedir.²⁸ Nuri Tortop, Belediye Yasasında zorlayıcı hüküm olmamasını üzüntüyle karşılamakta ve "... maalesef Belediye Yasasında zorlayıcı hükümler yoktur" demektedir.²⁹ Cevat Geray ise; "... köyler bugün birliklere katılıp katılmamakta serbest bırakılmışlardır. Zorlayıcı bir yasal düzenleme yoktur. Oysa köylerin birliklere katılmalarında hizmetin türü, coğrafi koşullar ve yerel gereksinimler değiştiren olmalıdır... Yerel yöneticinin katılmama kararı karşısında uygulayacağı yasal bir yaptırım yoktur... Birlikleri gözetmek, onları iş

²⁷ Mustafa Gönül, ak., s.87.

²⁸ Ruşen Keleş, "Yerinden Yönetim ve Siyaset", Cem Yayınevi., Birinci Basım. İstanbul, 1992, s.337.

²⁹ Nuri Tortop, "Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği", İller ve Belediyeler Dergisi, sayı 343, Yıl 1974, s. 193.

lemeye koymak açısından önemli bir konuma sahip olan kaymakamların uygulama ile ilgili, yetkileriyle orantılı olarak birlikler konusunda sorumlulukları... belirlenmelidir" demektedir.³⁰

Mustafa Gönül ise çalışmasının öneriler bölümünde şöyle bir yargıya varmaktadır: "Birliklere üye olarak katılma, genel olarak isteğe bağlı olmalıdır. Ancak; coğrafi konum ve yerel hizmet koşullarının gerektirdiği hallerde katılma zorunlu olmalıdır. Zorunlu halin takdiri, ilçe kaymakamının önerisi, İl Yönetim kurulunun olumlu kararı ve Valinin onayı ile, kesin bir sonuca bağlanmalıdır."³¹

Ortak yarar ve zorunlu bir durum olduğu halde, birliğe katılmak istemeyen yerel yönetim biriminin yerel yönetim birliğine katılması nasıl sağlanmalıdır sorusuna valilerin % 7.1'i yanıt vermemiş, % 16.6'sı zorlayıcı düzenlemeler yoluyla katılımın sağlanmasını isterken, % 76.1 gibi büyük çoğunluk katılımın teşvik edici düzenlemelerle sağlanması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

8.KIRSAL KALKINMA, TOPLUM KALKINMASI VE BİRLİKLER

Gerek toplum kalkınmasında, gerek birliklerde ana amaç, küçük yerel toplulukların hızlı ve dengeli kalkınmalarını sağlamak için yerel potansiyeli bir an önce harekete geçirmek ve kalkınma sürecine sokmaktır. Bir başka anlatımla, toplum kalkınması örgütlenmesini doğuran iki temel etmenden biri, kırsal alana hizmet götüren kamu kuruluşlarının çalışmalarındaki dağınıklığı gidermek ve eşgüdümü sağlamak; diğeri de, yerel halkın kendi sorunlarını tanıma ve çözümleme yollarını bulma alışkanlığını oluşturmak ve geliştirmek, dolayısıyla devlet çalışmalarına çeşitli yollardan katılmalarını sağlamaktır. Birliklerin kurulmasında da beklenenler, yerel halkın kendi sorunlarını tanıyıp çözümlerde ve demokratik alışkanlıkları kazanmada belli bir gelişkinlik düzeyine ulaşması, kendi öz kaynaklarını gereksinmelerini karşılamada kullanabilmesi, merkezden yönetim yardımlarını en etkin ve verimli biçimde yerel hizmetlere kanalize edebilmesi olarak açıklanabilir. Şu halde iki kavram arasında, temelde bir amaç benzerliği vardır. Hatta denebilir ki, ikisinde de geri kalmış, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlara yönelik kalkınma çabalarında birer kalkınma aracı olma özelliği saklıdır.³²

Çok amaçlı köye hizmet götürme birliklerinin toplum kalkınması ve kırsal kalkınma açısından etkinlikleri nelerdir? şeklinde sorduğumuz soruya valiler

³⁰ Cevat Geray, "Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar", TODAİE Yayını, Ankara, 1974, s.171

³¹ Mustafa Gönül, a.k., s.182.

³² Mustafa Gönül, a.k., s. 138, Toplum Kalkınması Konusunda son yıllarda yapılan kapsamlı bir çalışma için bkz.; Serap Ayhan. "Yerel Yönetimlerin Toplum Kalkınmasındaki Rolü, Bir Örnek Olay Olarak Tokat Modelinin İncelenmesi", Ankara, 1990, Basılmamış Doçentlik Tezi.

özetle şu şekilde cevap vermişlerdir: "Çok amaçlı, köylere hizmet götürme birlikleri, toplum kalkınmasını ve kırsal kalkınmayı sağlayacaktır. Halkın üretime katılmasına, üretimin ve verimin artmasına yönelik olanaklar sunacaktır. Köylerin mecburi görevlerini bile tam anlamıyla yerine getiremedikleri düşünüldüğünde refahın artmasına yönelik isteğe bağlı görevler bu sayede yerine getirilebilecektir. Valiler, toplum kalkınması ve kırsal kalkınmaya yönelik etkinliklerden bazılarını ise şöyle sıralamışlardır:

- Kalkınmanın altyapısının oluşturulması, yol, su, kanalizasyon, eğitim ve öğretim faaliyetleri,
- Toprağın verimini arttırıcı tekniklerin köye getirilmesi, ürün artışına ve işgücü tasarrufuna yönelik makine ve araçların köylünün yararlanmasına sunulması, ürünün yetiştirilmesi, korunması ve hayvancılığın geliştirilmesi,
- El sallanan gibi, değişik üretim kollarının uygulanması,
- Hizmetlerin yerinde ve zamanında ucuz ve verimli görülmesi, köyler arası işbirliğini sağlaması ve üreticinin ekonomik ve sosyal düzeyini yükseltmesi,
- Halkın aktif katılımı sayesinde, yerel sorunların ve çözüm yollarının halk tarafından benimsenmesine katkıda bulunulması.

9. İLÇE ÖZEL YÖNETİMİ VE BİRLİKLER

Bir yönetim birimi olarak ilçede yerel yönetim birimi kurulması gerektiği konusunda tartışmalar uzun süredir yapılmaktadır. İl özel idarelerinin kırsal alana hizmet götürmede yetersiz kalması ve köy idarelerinin kendilerine verilen görevleri yapamayacak kadar güçsüz olması ilçede yeni bir özerk yerel yönetim biriminin kurulması görüşüne güç kazandırmaktadır.³³

İlçelerde kırsal alana yönelik bir yerel yönetim birimi kurulması düşüncesi en azından yirmi yıldan beri tartışılmaktadır. Konu sistematik bir biçimde ilk defa Amme İdaresi Dergisinde ortaya atılmış, ilçe düzeyinde mahalli idare birimi kurulmalı mıdır? sorusuna gelen cevaplar bu derginin çeşitli sayılarında yayınlanmıştır. İlçe özel yönetimi ile ilgili en önemli araştırma Dr. Selçuk Yalçındağ tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada kırsal yöreler için demokratik yerel yönetim birimi kurulmasıyla ilgili olarak konu her yönüyle incelenmiş, öneri ve sonuçlar ortaya serilmiştir.³⁴

³³ Fehmi Yavuz, "Türk Mahalli İdarelerinin Yeniden Düzenlenmesi", Ankara, 1966, s.3, Aynı konuda bkz., Şeref Gözübüyük, "Türkiye'de Mahalli İdareler", Ankara, 1967., s. 101.

³⁴ Ziya Çöker, "Kırsal Yörede Yerel Yönetim Reformu", Kaya Projesi, Yerel Yönetimler Araştırması Ait Raporu, Rapor No: YY023, Ziya Çöker, "Kırsal Yörede Yerel Yönetim Reformu Sonuçlarına İlişkin Anket ve Özet Sonuçları", Kaya Projesi, Yere! Yönetimler Araştırması,

Akıncı Beş Yıllık Kalkınma Planının, mahalli idarelerle ilgili hedefinde, "Kırsal alanda mahalli hizmetlerin kurulması, küçük belediyeler ve köy idarelerinin güçlendirilmesi yönünde hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır"³⁵ şeklinde yer alan ilçe özel yönetimi, DPT tarafından TODAİE'ne yaptırılan Kamu Yönetimi Araştırması Projesinde geliştirilen ve öneriden model içinde yer almıştır. Adı geçen proje kapsamında hazırlanan Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporunda³⁶ ve aynı grubun hazırladığı alt raporlarda³⁷ konu ayrıntılarıyla incelenmiş ve anket çalışması yapılmıştır. Gerek, Yalçındağ'ın yukarıda anılan çalışması gerekse Kaya Projesi kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmalarında olumlu sonuçlar alınmıştır.

İlçede yeni bir yerel yönetim birimi olarak "İlçe Özel Yönetimi" kurulup kurulamayacağı ve bu kuruluşun Anayasa değişikliğini gerektirip gerektirmeyeceği konusunda iki farklı görüş vardır. Fehmi Yavuz "Anayasa değişikliğini" önermekte³⁸, Selçuk Yalçındağ ise "Mevcut mevzuatta değişiklik gerektiğini" belirtmektedir.³⁹ Ziya Çöker "Anayasa değişikliği gerekmediğini ve Anayasa'da yer alan Yerel Yönetim tanımlarının esnek olduğunu ilçe özel yönetimi kurulmasının Anayasa'ya aykırı olmadığını" ileri sürmektedir. Kaya projesinde de aynı görüş benimsenmiştir.⁴⁰

İlçe ölçeğinde örgütlenecek çok amaçlı köye hizmet götürme birliklerinin, ilçenin ihtiyaçlarına cevap verip vermeyecekleri konusunda Yalçındağ şunları söylemektedir: "Birliklerin başarılı olmasını önleyen önemli nedenlerin var olduğu gözlenmektedir. Birlik çalışmalarında başarının kaymakamların kişisel ilgilerine ve girişimlerine bağlı olması, belli bir yöredeki demokratik yerel yönetim birimlerinin, hizmetin gerektirmesine karşın, birliğe üye olmaktan kaçınmalarını, böylece çalışmaları aksatmalarını önleyecek yasal önlemlerin bulunmaması, dar bütçe olanakları ile yeterli ve yetenekli teknik eleman çalıştırılmamasının güçlüğü... dikkate alınırsa, üstlenmiş göründükleri hizmetleri başarıyla yürütmelerini beklemek, kuşkusuz, fazla iyimserlik olur".⁴¹

Bu görüşe karşı olarak Cevat Geray a göre, "İlçe çapındaki toplum kalkınması çalışmalarına bir çeki düzen verilmesi gerektiği açıktır. Bunların başında, ilçedeki bütün belediye ve köyleri kapsayan yerinden yönetim birlikleri kurulması

³⁵ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994. s.320.

³⁶ Kamu Yönetimi Araştırması, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu, s.70-81.

³⁷ Ziya Çöker, Adı Geçen Raporlar.

³⁸ Fehmi Yavuz, a.k., s.3.

³⁹ Selçuk Yalçındağ, "Toplum Kalkınması Birimi Olarak İlçenin Finansman İhtiyacı", Türk İdare Dergisi, Yıl 38, Sayı 308, s.47-70.

⁴⁰ Ziya Çöker, Adı Geçen Raporlar, Ayrıca Ziya Çöker, "Kırsal Yörede Yerel Yönetim Sorunları", Türk İdare Dergisi, Aralık 1988, Sayı 381, s.58.

⁴¹ Selçuk Yalçındağ, a.k., s.47-70.

gelmektedir".⁴² Aynı görüş Recep Yazıcıoğlu tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: "İlçe, mülki hudutlar içinde, mevcut köy ve belediyelerden oluşan, bir yerel idare birliği gibi düşünülmelidir." Recep Yazıcıoğlu aynı yerde ilçe yerel idaresinin kurulması "bu idareye halen merkezi idareye bağlı birimlerce, ilçede yapılan hizmetler, köy ve kasabalar arası görevler ile bu birimlerin yapmadığı kendi aralarındaki koordinasyon, işbirliği, müşterek makina parkı ve teknik hizmetler verilmesi" gerektiğini söylemektedir.⁴³

Bizim burada tartışmak istediğimiz konu şudur: İlçe özel yönetimi kurulması ülkemiz yönetim tarihi ve siyasal koşulları göz önüne alındığında çok zordur. Anayasa değişikliğinin gerekip gerekmediği tartışmalarını bir kenara bıraksak bile, konu geniş bir yerel yönetim reformunu gerektirecektir. Bu yol en azından yakın bir gelecekte olanaksız görülmektedir. Buna karşın, ilçe düzeyinde en üst yönetici, mülki amir durumunda olan kaymakamların ilçe düzeyinde örgütleyecekleri ve etkin bir şekilde çalıştıracakları "Çok Amaçlı Köylere Hizmet Götürme Birlikleri" yolu ile eylemsel (de facto) olarak, ilçe özel yönetimini kurabilirler ve işletebilirler. Bu yöntemin başarılı olması durumunda gerekli yasal düzenlemelerin yapılma süreci hızlanacaktır. Böylece, ilçe özel yönetimi için gerekli düzenlemeler yapılıncaya kadar "Çok amaçlı Köylere Hizmet Götürme Birlikleri" bir ara kademe işlevi görebilecektir.

Yaptığımız anket çalışmasında "yeterli gelir kaynaklarıyla desteklenmiş, ilçe ölçeğinde kurulan "çok amaçlı" köye hizmet götürme birlikleri, kurulması düşünülen "İlçe Özel Yönetimine" geçişte ara kademe olabilir mi? sorusuna valilerin % 14.28'i yanıt vermemiş, % 9.51 'i olumsuz yanıt vermiş, % 76.19'u ise çok amaçlı birliklerin "Ara Kademe" olabileceğini belirtmişlerdir.

Görüldüğü gibi, anketten elde ettiğimiz sonuçlar ile yukarıda değindiğimiz Yalçındağ'ı⁴⁴ ve Çoker'in elde ettiği sonuçlar aynıdır. Bu da göstermektedir ki, ilçe özel yönetimi kurulması olayına "mülki idare amirleri" sıcak bakmaktadır

10. BİRLİKLERİN YENİ BİR YEREL YÖNETİM BİRİMİ OLABİLMELERİ

Yerel yönetim birliklerinin, yerel yönetim birimlerine karşı bir seçenek olup olmadığı tartışılmaktadır. Ancak, yerel yönetim birliklerinin, yeni bir yerel yönetim seçeneği oluşturmaktan çok, tam anlamıyla yerel yönetimleri güçlendirmeye yönelik bir destek örgüt oldukları kabul görmektedir.

⁴² Cevat Gerav, "İlçe Çapındaki Toplum Kalkınması Çalışmaları, Mahalli İdare Birlikleri ve Birkaç Örnek olay", Amme idaresi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 1969, s. 16.

⁴³ Recep Yazıcıoğlu, "Yerinden Yönetim ve Demokrasi", Sosyo-Politik Yaklaşım, Şubat-Mart 1993, Sayı 1, s.50-51

⁴⁴ Selçuk Yalçındağ, "İlçe Özel Yönetimi", TODAİE Yayını, Ankara 1977.

İlçe ölçeğinde kurulan "Çok Amaçlı" köylere hizmet götürme birlikleri, yeni bir "Yerel Yönetim Birimi" olabilir mi? sorusuna cevap vermeyen vali oranı % 14.28'tir. Valilerin % 28.57'si bunun olanaksız olduğunu belirtmişlerdir. % 57.14'ü bulan bir oranda ise valiler bunun olanaklı olduğunu belirtmişlerdir.

Olumsuz yanıt verenlerin gerekçeleri şöyledir:

- Olamaz, çünkü Birlikler mevcut yerel yönetimlerin (Belediye, Köy) işbirliği ile ortaya çıkan bir kuruluştur.

- Ülkemizde bir "Yerel Yönetimler Enflasyonu" yaratmak hem hizmet bütünlüğünü bozacak hem de yetki çatışmalarına neden olabilecektir.

Olumlu yanıt verenlerin gerekçeleri şöyledir:

- Bir temel olabilir. Birlikler temsil açısından bünyelerinde mevcut belediyelere ve o ilçeden il genel meclisine seçilen kişilere de yer vermelidirler.

- Olabilir. Bu birliklerin yerel yönetimlere hizmet götürmede toplum kalkınması ve kırsal kalkınma açısından etkilerini kanıtladığını örneklerle görmek mümkündür.

- Anayasalla ve yasalarda gerekli düzenlemeler yapılarak yeni bir yerel yönetim birimi olabilir. Bu düzenlemeler yapılırken hizmetin verimi ve zamanı, halkın huzura, sağlayacağı faydalar ve meydana çıkaracağı soranlar daha önceki tecrübeler ve modeller incelenerek göz önünde bulundurulmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Yerel yönetim birlikleri ürettikleri hizmetler bakımından il, belediye ve köy yönetimleri için, yer yer ve zaman zaman ilgi toplayan destek bir örgüt olarak görülmüşlerdir. Altyapı soranlarının çözümü için kurulan köy birliklerinin çok belirgin özelliği bulunmaktadır. Bir gereksinmeye bağlı olarak ortaya çıkan bu birlikler, çoğunlukla mülki idare amirlerinin girişimleri ile kurulmaktadır. Anketimize cevap veren valilere göre birliklerin kuruluşunda % 96 oranında kaymakamlar, % 93 oranında ise valiler rol oynamaktadır. Yöreye belirli hizmetleri sağlayacağı açık olan birliklerin oluşturulmasında yerli halk ve önderlerden herhangi bir isteğin gelmemekte olması üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Özellikle köy birlikleri başta kaymakamlar olmak üzere valiler tarafından halk özendirilerek kurulmakta, önderliği yine mülki idare amirleri yapmaktadır. Hemen eklemek gerekir ki, mülki idare amirlerinin desteği süreklilik istemektedir. Daha doğrusu köy birliklerinin başarısı ve sürekliliği kaymakam veya valinin inisiyatifine kalmaktadır. Ülkemizde uygulamanın verdiği kesin sonuç bu yöndedir.

Yerel yönetim birliklerinin başarılı olabilmeleri için, gereken öneriler bu konuda daha önce yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur.⁴⁵ Burada bunları tekrar etmeye gerek görmüyoruz. Ancak, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri için Turan Eren'in yaptığı önerilerle yazıyı bitirmek istiyoruz:

- Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin kurulmasında ve güçlendirilmesinde etkili rol oynayan yöneticilerin, Birliğin varlığından kişisel çıkar kaygısı ile rahatsız olan çeşitli çevrelere ve kişilere karşı devletin, yetkili kişi ve kurumların destek olmaları ve onların kişisel bezginlik, bitkinlik ve kırgınlığa kapılmadan azimle ve güvenle çalışmaları sağlanmalıdır.

- Ülkemizde, kırsal kalkınmanın büyük önem taşıdığı gerçeği göz önüne alınarak, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri devlet tarafından özendirilmeli ve mutlaka desteklenmelidir. Birliklerin her ilçede kurulması zorunlu kılınmalı ve güçlü gelir kaynaklarına kavuşturulmalıdır.⁴⁶

⁴⁵ Bu çalışmalar şunlardır: Mustafa Gönül, "Yerel Yönetim Birlikleri"; Eyüp Zengin, "Türkiye'de Yerel Yönetim Birlikleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi; 1. Hakkı Yücel, "Belediye Birliklerine İlişkin Sorunlar ve Öneriler", "Basılmamış Uzmanlık Tezi", Çoğaltma, DPT, Ankara, 1983; Ahmet Kara bilgin, "Yerel Yönetim Birlikleri", Kaya Projesi, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Alt Raporu, Rapor No: YY 014.

⁴⁶ Turan Eren, "Kırsal Sanayi ve Malkara Uygulaması", Kırsal Sanayi Sempozyumu içinde, 6- 8 Nisan 1993, DPT yayını (ty), s. 114-136.

DEVLET DENETLEME KURULU

Ali KUYAKSİL
Komiser Yardımcısı

GİRİŞ

Devlet kavramı ortaya çıkışından itibaren sürekli bir gelişim göstermiştir. Zamanımıza doğru geldikçe, devletin sıfat ve görevleri artmıştır. Jandarma devlet durumundan sosyal devlet, hukuka bağlı devlet kavramına doğru bir gelişme seyri izlemiştir.

Bunda çağımızın iktisadi ve sosyal yönde gelişmesinin etkisi büyük olmuştur. En son ulaşılan veya ulaşılmaya çalışılan kavram "hukuk devleti" kavramıdır.

Hukuk devleti kavramı; idarenin yaptığı tüm eylem ve işlemlerinde hukuka bağlı olmasını gerektirmektedir. Hukuk devletini gerçekleştirmenin araçları ise; erkler ayrılığı, hukuk kuralları hiyerarşisi ve yönetenlerin yargıca denetlenmesidir.

Bu durum da bizi kaçınılmaz olarak idarenin denetimine götürmektedir. DDK 'nu anlatmadan önce idarenin denetim biçimlerini kısaca hatırlatmakta fayda olacağı kanaatindeyiz. Böylece DDK' nun zihnimizde oturması gereken yer için alt yapıyı hazırlamış olacağız.

İdare ilk önce "idari denetime tabidir. İdare denetim hiyerarşi ve vesayet denetimine ayrılmaktadır. Hiyerarşik denetim, bir üstün astına karşı yapmış olduğu denetimdir. Vesayet denetimi ise, merkezi idarenin yerel kuruluşların organları, görevleri ve işlemleri üzerinde denetimidir.

İdarenin diğer bir denetim yolu da "siyasal denetimdir. Bu da Meclis denetimi ve TBMM'ne başvurma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Meclis denetimi; soru, meclis araştırması, genel görüşme, gensoru, meclis soruşturması gibi çeşitleri içermektedir. TBMM'ne başvurma ise, Anayasanın 74'üncü maddesinde belirtilen dilekçe hakkının bir parçasıdır.

Yargısal denetim, yönetim üzerinde uygulanan ve yönetim dışında yer alan en etkili denetim yoludur. Amacı, işlevi, harekete geçirilişi, denetim süreci ve sonucu olarak diğer denetim türlerinden farklıdır. Amacı, idarenin yurttaşlara yönelik faaliyetlerinde hukuk kurallarına uygun hareket etmesini sağlayarak, onun

yurttaş haklarının zedelemesini engellemek, böylece yurttaş haklarını idareye karşı korumaktır.

Kamuoyu denetimi ise, kamuoyunu oluşturan kitle haberleşme araçlarının gelişmişlik ve yaygınlık derecesine bağlıdır. Bu bakımdan basın, çeşitli meslek kuruluşları ve derneklerin idareyi etkileme imkanları vardır.

Yargısal denetim, soyut ve biçimsel bir denetimdir. Sadece idarenin var olan hukuk kuralına uyup uymadığını denetler. Ayrıca harekete geçmesi için, yurttaşın idareyi dava etmesi gerekir. Bunu yapmak için de, belki yurttaş avukat tutacak ve benzeri diğer masrafları yapacak, kısaca her bakımdan bir külfete girecektir. Bunun gibi idarenin ve mevzuatın son derece karmaşıklaşması, iş hacminin çok artması dolayısıyla yargısal denetim çok kere işlemez hale gelir ya da çok geç işler.

Yukarda sayılan bu mahsurları giderecek nitelikte bir kurum 1809 İsveç Anayasasında yer almıştır. Ombudsman adını alan bu kurum; temsilci, koruyucu ve arabulucu manalarına gelmektedir.¹

Bu kurum ilk önce idari rejime sahip olmayan ülkelerde çıkmış ve yayılmıştır. Daha sonra idari rejime sahip ülkelere de geçmiştir. Fransa örneğinde olduğu gibi.

Ülkemiz 1868 yılında Daniştay'ı kurarak, idari yargı sistemini kabul etmiştir. DDK ve Ombudsman arasında ortak ve farklı yönlerini ilerde detaylı olarak ele alacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLET DENETLEME KURULU

I. DEVLET DENETLEME KURULUNUN KURULMASI VE KURULUŞ GEREKÇESİ

A. DDK'NUN KURULMASI

1 Nisan 1981 tarihinde Milli Güvenlik Konseyince1 kabul edilen 2443 sayılı **"Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun"**la Devlet başkanlığına bağlı olarak kurulmuştur.²

DDK, 2709 sayılı ve 7 Kasım 1982 tarihli T.C. Anayasasının kabulüyle Anayasal bir kurum haline gelmiş ve Anayasanın 108'inci maddesinde Yürütme

¹ Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinden 24 Kasım 1983 tarihine kadar süren olağanüstü bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde yasama görev ve yetkisinin kullanılması 2324 sayılı Kanunda belirtildiği gibi MGK ve Devlet Başkanına aitti.

² R.G., T.3 Nisan 1981, Sy. 17299.

başlığı ve Cumhurbaşkanlığı adı başlığı altında yer alarak bu tarihten itibaren işlevini Cumhurbaşkanına bağlı olarak sürdürmeye başlamıştır.

MGK, döneminde çıkarılan bir kanunla kurulan DDK daha sonra 1982 Anayasasına "Vakıfların da Kurulun görev alanı içine girdiğini belirtir şekilde dahil edilmiştir. Bu dönemin bir özelliği de, çıkarılan kanunların daha sonra yapılan ve yürürlüğe giren 1982 tarihli T.C. Anayasasına kaynaklık etmesi, anılan kanun hükümlerinin Anayasaya aynen geçirilmesidir.³

B. GENEL GEREKÇE

DDK Kurulması Hakkında Kanunun genel gerekçesinde, kamu yönetimi ile ilgili kurum ve kuruluşların çok çeşitli yollardan denetlenmesine rağmen, yine de ülkemizde denetim konusunda aksaklıklar ve boşluklar olduğundan söz edilmektedir. Özellikle son yıllarda artan siyasal istikrarsızlığın yanı sıra denetim organlarının birbirleri ile ilgili kuruluşlarla olan bağlantılarının ve işbirliğinin zayıflığı, kamu kurum ve kuruluşlarının kendi bünyelerinde oluşturdukları birimlerle yaptıkları denetimin, iş hacmi, kaliteli eleman noksanlığı, siyasi ve hiyerarşik baskılar nedeniyle etkinlik gösterememesi Devlet Denetleme Kurulunun kurulmasına gerekçe olarak gösterilmiştir.⁴

II. DEVLET DENETLEME KURULUNUN KONUSU

A. GENEL OLARAK

Toplumda tatmini zorunlu ihtiyaçların artması, devletin bu ihtiyaçların tatmini için kurduğu kamu hizmetlerinin düzenlenmesi ve yerine getirilmesinde uzmanlığa, yeni ve çeşitli bilgilere gerek duyulmasına neden olmuştur. Kamu hizmetleri ve düzenlenişindeki yeni gelişmeler merkezin fonksiyonunu arttırdıkça, merkezin teşkilâtı da gelişmeler göstermiş ve merkezde bu tür kamu hizmetlerine ilişkin kararlar hazırlamakla yükümlü uzman daireler, danışma kurulları oluşturulmuş ve bunlarla birlikte merkezin yapısında değişiklikler gözlenmiştir.⁵

Cumhurbaşkanının isteği üzerine harekete geçen ve organik bakımdan Cumhurbaşkanlığına bağlı bu kurulun Devlet teşkilâtı içindeki konumunu belirlemek. oldukça güç görünmektedir. Yaptığı inceleme, araştırma ve denetlemeler sonucunda verdiği kararları "Devlet adına" vermesi, idarenin hukuka uygunluğunun sağlanması yanında düzenli ve verimli çalışmasının kurul tarafından gerçekleştirilmesi gibi verilerden hareket ederek, kurulun merkezi idare içinde yer alan, danışma ve yardımcı kurullardan biri olduğu kabul edilebilir.

³ İsmet Giritli-Tayfun Akgüner, İdare Hukuku Dersleri, İst. 1985, s.75.

⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Komisyon Raporları ve Madde Gerekçeleri, Millet Meclisi Vakfı Ofset Tesisi, Ank. 1983, s. 11.

⁵ S. Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt II, Hak Kitabevi, İstanbul, 1966, s.592.

DDK' na Cumhurbaşkanına dışında kişi veya organın başvurusu mümkün değildir. Cumhurbaşkanına işlevsel ve örgütsel bakımdan bu denli bağlı bir kurulu, kesin bir tespitle merkezdeki yardımcı kurullardan biri olarak görmek oldukça güçtür.

Kurulun karakteristik özellikleri göz önünde tutulduğunda, DDK' nun yürütme işlevi ile alâkalı olmakla beraber, bir idare makamı işgal etmediği yani idare teşkilâtı içinde yer almadığını, bu nedenle herhangi bir makamın hiyerarşisine tâbi bulunmadığını, Cumhurbaşkanına yetkilerini kullanmasında yardımcı bir Devlet örgütü olduğunu kabul edebiliriz.⁶

B. CUMHURBAŞKANI VE DEVLET DENETLEME KURULU

1961 Anayasasını hazırlayanlar, daha önce başına buyruk, kendini her şeyi yapabilecek durumda gören yürütme organını göz önüne alarak, yürütmeyi bir görev olarak kabul etmişler ve bu görevin ancak kanunlar çerçevesinde yerine getirilebileceği ilkesini benimsemişlerdir.⁷ 1982 Anayasasının 8'inci maddesini düzenleyenlerin tepkisi ise, Türkiye'nin 12 Eylül 1980 tarihinden önce içine düştüğü bunalımın nedeni olarak Yürütmenin zayıf kalmasına ve yürütmeyi yasamaya tabi kılan 1961 Anayasasının düzenleniş biçimine olmuştur.⁸

1982 Anayasasının tümü ve Cumhurbaşkanına ilişkin maddeler özellikle göz önünde tutulduğunda Devletin başı durumundaki Cumhurbaşkanının "siyasî" görev ve yetkilerinin yanı sıra "İdari" görev ve yetkilerle de donatılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucu olarak kendisiyle ilintisi bulunan birçok kurul ve teşkilatla yakın bir ilişki halinde ve bunlara hâkim durumdadır.

Cumhurbaşkanı Anayasanın 104'üncü maddesinde belirtilen "Gözetim" yetkisini yukarda belirttiğimiz ve Cumhurbaşkanını ile çeşitli biçimlerde ilişkisi bulunan makam ve kurullar aracılığı ile kullanabilir.⁹

Cumhurbaşkanı ile doğrudan bağlantısı olan ve tüm üyelerinin Cumhurbaşkanınca atandığı, başkanı Cumhurbaşkanınca seçilen DDK, öngörülen amaçlara yönelik faaliyet gösterirken, aslında Cumhurbaşkanının Anayasa ile ön

⁶ DDK 'na ilişkin Anayasa maddesinin Danışma Meclisinde tartışılması sırasında, Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan ALDIKAÇTI, "... Anayasaya konmasının sebebi; bunun Devlet " Başkanı organizasyonuna ve sadece Devlet Başkanına bağlı bir kuruluş olduğunu belirtmek içindir." şeklinde ifade etmiştir. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi. B.155, 22.9.1982, s.706.

⁷ 9 Kasım 1961 tarihli T.C. Anayasası, mad. 6: "Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanını ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir."

⁸ Tayfun Akgüner, 1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İstanbul, 1983, s.253.

⁹ Anayasada sık sık kullanılan "Gözetim" kelimesi; koruma, kollama ve himaye etme manasına gelen bu kelimenin, denetimi de içeren, geniş muhtevalı bir himaye sistemini vurgulamak için kullanılmış olacağını kabul edebiliriz.

görülen görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olmaktadır. İdarenin hukuka uygunluğunu, düzenli, verimli çalışmasını ve geliştirilmesini sağlamanın yanı sıra, idare yapısı içinde yer almayan, özel hukuk hükümlerine göre çalışan kesimler üzerinde de¹⁰ denetim, inceleme ve araştırma yetkilerine sahip DDK aracılığı ile Cumhurbaşkanı, idareyi hukukla bağlama çabalarına önemli katkılarda bulunabileceği gibi, bu yolla; tarafsız kişiliği, kişisel tecrübeleri ve anayasal konumu ile birlikte, "siyasi denge" oluşturabilir, siyasî iktidarın uygulamalarını hukukla bağlamada önemli bir faktör olabilir.

III. DEVLET DENETLEME KURULUNUN GÖREV ALANI

A. GENEL OLARAK

1982 Anayasasının 108'inci maddesinde DDK' nun görev alanı şöyle belirtilmiştir: "... Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar...". Bu maddenin gerekçesi şöyledir: Merkezi idarenin önemli bir görevi olan denetim fonksiyonunun bugüne kadar, çeşitli nedenlerle, gereğince yerine getirilmediği bir gerçektir. Siyasi etkilerin dışında kalabilecek tarafsız ve etkin bir denetim organı olarak, Devlet Denetleme Kurulu kurulmuştur.¹¹

B. GÖREV ALANININ KAPSAMI

1. Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları

Kamu hizmetlerinin görülmesini sağlamak için var olan ..tüzelkişilere, özel hukuk tüzelkişilerinden ayırmak amacı ile, kamu hukuku tüzelkişileri adı verilir. Bu tüzelkişilerde karni kuruluşları ve kamu kurumları diye ikiye ayrılır.¹²

a) Kamu Kuruluşları: Kamu kuruluşları, bir bölgede, çeşitli kamu hizmetlerini yerine getiren, faaliyet konuları sınırsız olan ve o bölgede yaşayan insanların tümünü ilgilendiren bir şahıslar ve fertler topluluğudur. En büyük kamu kuruluşu devlettir ve hizmetleri bütün bir bölgeye (ülkeye) yayılmıştır. Devlet kamu hizmetlerini merkez teşkilatı vasıtasıyla yapar. Bu teşkilatta biri doğrudan doğruya merkezde bulunan diğeri ise buna bağlı olan ve bu teşkilatın yayılmasından ibaret bulunan ve mülki taksimatı izleyerek ülkenin çeşitli bölgelerinde yer alan teşkilat olmak üzere ikiye ayrılır.¹³

10

¹⁰ Bu tür kesimlere misal olarak, İşçi ve İşveren Sendikaları, kamuya yararlı dernekler ve vakıflar gösterilebilir.

¹¹ Kani Ekşioğlu, (Düzenleyen), Gerekçeli Anayasa/1982, Yasa Yay., İst., 1982, s. 123.

¹² Vakur Versan, Kamu Yönetimi, İst. 1984, s.95 vd.

¹³ İbid.,97.

1982 Anayasasına göre Türk Devletinin merkez teşkilatının başında "Yürütme" organını teşkil eden Cumhurbaşkanı ile Bakanlar Kurulunu, bakanlıkları ve yardımcı kuruluşları görüyoruz.

"Bakanlıklar o hizmet alanında Devlet tüzelkişiliğinin en yüksek organıdır. Devlet tüzelkişiliği bir hizmet alanında Bakanlık veya Bakan vasıtasıyla hukuki varlığını göstermiş olur".¹⁴ Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir (Anayasa mad. 113/1).

Yerel yönetim kuruluşları tüzelkişiliğe sahip, yerinden yönetim ilkesine dayanan özerk kamu kuruluşlarıdır. "Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleriyle yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir".¹⁵ Türkiye'de yerel yönetim kuruluşları il Özel idaresi, belediyeler ve köylerdir.

Yönetmelik kuruluşların tüzelkişilik kazanmaları ya yasa ile ya da yasanın verdiği yetkiye dayanarak yönetmelik kararlarla olur. Bir kamu kuruluşunun ortaya çıkabilmesi her zaman yasal bir dayanağa gerek gösterir.¹⁶

Bazı yazarlar "kamu idareleri", bazıları ise, "kamu kuruluşları" deyimini kullanmalarına rağmen, bunları hemen hemen aynı şekilde tanımlamışlar ve belirli bir toprak üzerine yerleşmiş bir halk kitlesinden oluşan, faaliyet konulan sınırsız, birer şahıslar topluluğu olarak nitelendirmişlerdir.¹⁷ Verilen tanımlar mahalli idare kuruluşlarını kapsar niteliktedir.

b) Kamu Kurumları: Klasik anlamda kamu kurumları doktrinde tüzel kişiliği haiz kamu hizmetleri veya şahısları nitelendirilmiş kamu hizmetleri diye tanımlanmıştır.¹⁸

Kamu kurumları çoğunlukla bir patrimoniumun bir amaca tahsisine ile patrimoniuma dayanan bir kişilik şeklinde görünür. Fakat genel bir tanım vermek gerekirse, kamu kurumları görev alanı bir veya birkaç hizmetle sınırlanmış olan, yeni, belirli ve özel bir faaliyeti yapan kamu hukuku tüzelkişileridir.¹⁹

Kamu kurumlarından bir kısmı devlete ait bir hizmet gördüğü için devlete bağlıdır. Bir kısmı ise bir kamu kuruluşuna ait hizmeti yaparlar ve o kamu kuruluşuna bağlı bulunurlar.²⁰

DDK kuruluş kanununun gerekçesinde, Kurumların görev alanını belirten maddede "... özerk olanlar da dahil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşları..."

¹⁴ İsmet Giritli, Kamu Yönetimi Teşkilat ve Personeli, İst. 1979, s. 136.

¹⁵ 1982 Anayasası, mad.127

¹⁶ Şeref Gözübüyük, Yönetim Hukuku, Ank , 1983, s.51.

¹⁷ S.S. Onar, Kamu İdareleri deyimini (İdare Hukukunun Umumi Esasları, İst. 1966, s.974), Vakur Versan ise Kamu Kuruluşu deyimini kullanarak (Kamu Yönetimi, İst. 1984, s.97), hemen hemen aynı tanıma vermiştir.

¹⁸ İsmet Giritli, cp. cit., s.193.

¹⁹ Versan, op. cit., s.96 ve Giritli, ibid., 194.

²⁰ Versan. ibid., 96.

denilmektedir. O halde, üniversiteler ve Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu DDK' nun görev alanı içindedir.

DDK, Başbakanlığın ve TBMM'nin denetimi altında bulunan TRT Kurumu üzerinde inceleme, araştırma ve denetlemeler yapabilecek bir kuruluştur.

2. Tüm Kamu Kuruluş ve Kurumları Tarafından En Az Sermayelerinin Yarısından Çoğuna Katılmak Suretiyle Oluşturulan Her Türlü Kuruluş

14 Aralık 1984 tarihli ve 18435 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan, 233 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameden alınan tanımlar aşağıdadır. KHK'deki "Teşebbüs", İktisadi Devlet Teşekkülü ile Kamu İktisadi Kuruluşunun ortak adıdır.

1 - İktisadi Devlet Teşekkülü; "Teşekkül"; Sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüsüdür.

2 - Kamu İktisadi Kuruluşu; "Kuruluş"; sermayesinin tamamı devlete ait olan ve tekel niteliğindeki mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak üzere kurulan, kamu hizmeti niteliği ağır basan kamu iktisadi teşebbüsüdür.

3 - Müessese; sermayesinin tamamı bir İDT 'ne veya KİK 'na ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur.

4 - Bağlı ortaklık; sermayesinin % 50'sinden fazlası İDT' ne veya KİK 'na ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir.

5 - İştirak; İDT'nin veya KİK' ların veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az yüzde on beşine en çok yüzde ellisine sahip bulundukları anonim şirketlerdeki hisseleridir.

6 - İşletme; müesseselerin ve bağlı ortaklıkların mal ve hizmet üreten fabrika ve diğer birimleridir.

Yukardaki tanımlardan ve daha önceki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, İDT ve KİK 'ları birer kamu kurumu olmak sıfatıyla DDK' nun görev alanı içindeki kuruluşlardır. Bu kuruluşların sermayesinin yarısından fazlasına katıldıkları kuruluşlar olarak da müessese ve bağlı ortaklık Kurulun görev alanı içine girmektedir.

3. Kamu Kurumu Niteliğinde Olan Meslek Kuruluşları

Kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşları, devletin bazı meslekleri, kamu yararına çok ilgili görerek bu meslek sahiplerinin faaliyetlerini denetlemek ihtiyacından doğmuştur.²¹ 1982 Anayasasının 135. maddesi meslek kuruluşlarının amacını ve özelliklerini belirtmiştir.

²¹ Giritli, Kamu Yönetimi Teşkilat ve Personeli, İst. 1979, s.200.

Bunlara iştirak derneklerde olduğu gibi ilgililerin rızasına bağlı olmayıp mecburidir.²² Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları, bunların birlikleri, Mimar ve Mühendis Odaları, bunların birlikleri, Barolar gibi kuruluşlardır.²³

4. İşçi ve İşveren Meslek Teşekkülleri

Bu bölümde yer alan organlar içinde, işçi ve işveren sendika ve konfederasyonlarıyla iş ve işçi bulma kurumu gösterilebilir. İş ve işçi bulma kurumu iş ilişkileri bakımından özel hukuk hükümlerine, denetlenme bakımından iktisadi teşekküller hakkındaki hükümlere bağlıdır.²⁴

5. Kamuya Yararlı Dernekler ve Vakıflar

a) Dernekler: 2098 sayılı Demekler Kanunu, madde 45-47'de derneklerin hangi kurallar ve bakanlıkça denetleneceği belirtilmiştir.

b) Vakıflar: Vakıfların büyük bir kısmı kamu yararı maksadı ile kurulmuştur. Bundan dolayıdır ki görevleri kamu görevlerine benzer. Bilindiği üzere her devlet bu çeşit görevlerle yakından ilgilenir. Kamu görevi ile paralel yürüten bir göreve devletin müdahale etmesi, vakfın sadece yönetim uzvunun etkisi altında denetlenmesi, çeşitli kötüye kullanımlara yol açar.²⁵

DDK' nun görev alanı içinde bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı, tüzelkişiliğe sahip ve katma bütçeli bir kamu kurumudur. Vakıflar Genel Müdürlüğünün iki organı vardır; Vakıflar Meclisi ve Genel Müdürlük.²⁶

C. KURULUN GÖREV ALANI DIŞINDA TUTULAN İKİ KESİM: SİLAHLI KUVVETLER VE YARGI ORGANLARI

DDK' nun görev alanının düzenlendiği 2443 sayılı Kanunun 2.4 maddesinin son fıkrasında "Silahlı Kuvvetler" ve "Yargı Organlarının Kurulun görev alanı dışında tutulduğu belirtilmiştir. İlgili Kanunun ve DDK' nun yer aldığı 108'inci maddesinin gerekçesinde, Silahlı Kuvvetlerin ve Yargı Organlarının "Hizmet Özellikleri" dolayısıyla Kumlun görev alanı dışında tutulduğu ifadesi yer almıştır.²⁷

²² ibid.,201.

²³ Şeref Gözübüyük, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Ankara, 1978, Altıncı Bası, s. 131.

²⁴ S.S.Onar, op.cit., s.965.

²⁵ Reşat Kaynar, Medeni Hukuk Dersleri, İst. 1980, s. 102.

²⁶ 227 Sayılı "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", R.G., T. 18 Haziran 1984, Sy. 18435 Mük.

²⁷ R.G., F.3 Nisan 1981, DDK Teşkilat, Görev ve Çalışma Düzeni Hakkında Yönetmelik, R.G.,T.5 Kasım 1981-17505.

IV. OMBUDSMAN VE DDK'NUN KARŞILAŞTIRILMASI

A. KURULUŞ AMACI YÖNÜNDEN

Ombudsman kurumu, vatandaşların yönetime karşı olan şikayetlerini en kısa zamanda incelemek ve onlara cevap vermek, yönetimin eylem ve işlevlerinden zarar gören kişinin hakkını korumak amacıyla kurulmuştur.

DDK 'nun kuruluş amacı ise yönetimin hukuka uygun, düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanmasıdır.

B. HAREKETE GEÇME YÖNÜNDEN

Ombudsman yönetime karşı şikayeti olanın başvurusuyla harekete geçen bir organdır. Ancak, İsveç Ombudsmanı herhangi bir şikayet olmasa da bir meseleyi inceleyebilir. Gazetelerde herhangi bir idareye karşı bir eleştiri görürse derhal girişime geçip duruma el koyabilir.²⁸

DDK' nun harekete geçmesi ise Cumhurbaşkanının izniyle olur. 2443 sayılı Kanunda ve DDK iç yönetmeliğinde bu konuda bir düzenleme olmasa da, vatandaşlardan gelen mektupları ve gazete haberlerini değerlendirmeleri bakımından, çok açık olmasa bile, ombudsmanla bir benzerliği olduğu anlaşılmaktadır.

C. GÖREV ALANI YÖNÜNDEN

İsveç Ombudsmanının yetkileri çok geniş bir alandadır. İdare ordu ve adalet mekanizmaları üzerinde yetkilidir. DDK' nun ise, askeri kuruluşlar ve yargı organları üzerinde hiçbir yetkisi yoktur. Bunun yanında İngiliz Ombudsmanı ombudsmanlar içinde yetkileri en dar olanıdır. Sadece merkezi yönetime bağlı kuruluşlar üzerinde yetkilidir. Yerel yönetim kuruluşlarına, kamu kurumlarına, polis teşkilatına ait şikayetleri tetkik edemez.²⁹

D. İZLEDİKLERİ USUL YÖNÜNDEN

İsveç Ombudsmanı, sorguya çekmek, komisyon ya da mahkeme seanslarında hazır bulunmak, her türlü belge ve bilgiler istemek, dosyaları getirtmek, yetkili kişilere telefon etmek gibi gerekli gördüğü her işleme başvurabilir.³⁰ Diğer ülkelerdeki ombudsmanlar da hemen hemen aynı durumdadır.

2443 sayılı DDK Kurulması Hakkındaki Kanunun 7'nci maddesi "Kurul tarafından yapılacak inceleme, araştırma, denetlemelerde, ilgili kuruluş ve kişiler, is-

²⁸ Muammer Oytan "Ombudsman Eli İle İdarenin Denetimi Konusunda Kıyaslamalı Bir İnceleme", Danıştay Dergisi, Yıl 5, Sy.18-19, Ank. 1980, s.197.

²⁹ V.Versan, Kamu Yönetimi, İst. 1984, s. 118.

³⁰ M. Oytan, op.cit., s. 197 vd.

tenecek her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdürler" şeklinde düzenlenmiştir. Bu yönde de ombudsmana bir benzerlik vardır.

E. HAZIRLADIKLARI RAPORLAR YÖNÜNDEN

Ombudsmanların en korkutucu silahı her yıl parlamentoya sundukları raporlardır. Bu raporda suçlanan memur gösterilir ve tek tek kamuoyuna ilân edilir. Oysa hiç kimse böyle bir sergileme içinde bulunmak istemez. İşte bu yüzden raporlar devlet teşkilatı içinde çalışan kimselerin daha dikkatli çalışmalarını sağlayıcı bir etken olmaktadır.³¹

2443 sayılı Kanunun mad. 6 son fıkrasında raporların gerekli görüldüğünde yayınlanacağı ve Kurulun bir yıllık çalışmalarının da "**Devlet Denetleme Kurulu Yıllık Raporu**" adı altında yayınlanacağı belirtilmiştir. DDK Teşkilat Görev ve Çalışma Düzeni Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinde ise "inceleme, araştırma ve denetlemelerin sonunda sorumlu üye veya komisyonca iki nüsha halinde bir rapor düzenleneceği" ifadesi yer almıştır.

Ombudsmanın hazırladığı raporları kamuoyuna sunması, DDK' nun ise, çalışmalarını bir gizlilik içinde yürütmesi bakımından bu iki kurum arasında oldukça büyük farklar vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

DDK'NUN TEŞKİLAT, GÖREV VE ÇALIŞMA DÜZENİ

I. KURULUN OLUŞUMU

DDK teşkilatı "kurul" ve "sekreterlikten oluşur."³²

A. KURUL

DDK dokuz üyeden oluşur. Bu üyeler, yüksek öğrenimlerini bitirdikten sonra en az on iki yıl Devlet hizmetinde başarıyla çalışmış ve temayüz etmiş olan tecrübeli kimseler arasından Cumhurbaşkanı'nca atanır. İki yılda bir kurul üyelerinin üçte biri yenilenir. Kurul başkanı üyeler arasından Cumhurbaşkanı'nca iki yıl için seçilir ve süresi biten başkan ve üyeler yeniden seçilebilirler.³³

Kurul üyelerinin ve Başkanının Cumhurbaşkanı'nca atanması işlemi, Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlerdendir ve bunlara karşı yargı yolu kapanmıştır.

³¹ T.Z. Tunaya, op. cit., s.234.

³² Devlet Denetleme Kurulu'nun Teşkilat, Görev ve Çalışma Düzeni Hakkında Yönetmelik, R.G.T.5.11.1981, Sy.17505.

³³ DDK KHK, Md. 3

B. SEKRETERLİK

Kurulun idari hizmetleri kurut sekreterliğinde yürütülür. Kurul sekreterliği idari personelinin atanmaları Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğince yapılır.

Sekreterliği oluşturacak hizmet birimlerinin neler olacağı, çalışacak personel sayısı ve bunların görev, yetki ve sorumluluklarıyla çalışma düzeni Genel Sekreterin de görüşü alınarak Kurul Başkanlığınca düzenlenecek yönergede belirlenir.

II. DDK'NÜN GÖREV VE YETKİLERİ

A. GENEL OLARAK KURULUN GÖREVLERİ

"DDK' nun Teşkilat, Görev ve Çalışma Düzeni Hakkında Yönetmelik" te kurulun aşağıdaki görevleri yerine getireceği belirtilmiştir:

1 - Cumhurbaşkanının inceleme, araştırma ve denetleme isteklerinin içerik ve kapsamını belirleyerek işi yürütecek üye ya da üyeleri görevlendirmek, gerekirse inceleme, araştırma ve denetleme komisyonları kurmak,

2 - Cumhurbaşkanının isteklerinin yoğunluğu gerekli kılıyorsa, inceleme, araştırma ve denetlemeler için yıllık veya belli süreli program hazırlamak,

3 - İnceleme, araştırma ve denetleme raporların görüşüp karara bağlamak ve Cumhurbaşkanına arz etmek,

4 - DDK yıllık raporu ile Kurul çalışmalarından yayınlanacak olanları kararlaştırarak Cumhurbaşkanının onayına sunmak,

5 - Sözleşmeli uzmanların niteliklerini, uzmanlık alanlarını ve görev sürelerini kararlaştırmak, bunlara verilecek ücret ve yolluklarla, Kurul emrinde görevlendirilecek geçici personele yapılacak ek ödemelere ilişkin esasları önermek.

B. KURUL BAŞKANININ GÖREVLERİ

Kurulu temsil ve kurula başkanlık etmek, toplantı gündemini hazırlamak, duyurmak, resmi yazışma ve haberleşmeyi yürütmek, rapor formu ile kurul karar metinlerine ilişkin formları hazırlamak ve geliştirmek, sekreterlik personeli ile sözleşmeli uzman personelin atanmasını Genel Sekreterliğe önermek ve sekreterliğin görevlerini ve çalışma düzenini gösterir yönergeyi hazırlamak, uygulanmasını gözetmek ve denetlemek, yıllık rapora ve çalışma sonuçlarını yayınlamak.

C. ÜYELERİN GÖREVLERİ

Kurulun toplantı, görüşme ve kararlarına katılmak, kuralca verilen görevleri yapmak, sözleşmeli uzman personel ile geçici olarak görevlendirilecek müfettiş.

araştırmacı ve uzmanların yapacağı işleri belirlemek, bunlar arasında koordinasyonu sağlamak ve kontrol etmek, kural çalışmalarının uyumlu ve verimli yürümesini sağlamak konusunda kural başkanına yardımcı olmak gibi görevlerdir.

D. SÖZLEŞMELİ UZMAN PERSONEL İLE GEÇİCİ OLARAK GÖREVLENDİRİLECEK MÜFETTİŞ, ARAŞTIRMACI VE UZMANLARIN GÖREVLERİ

Kendilerine verilecek inceleme, araştırma ve denetleme konusunda gerekli bilgi ve belgeleri toplamak, değerlendirmek ve önerilerini içeren bir rapor hazırlamak, istenildiğinde inceledikleri konulara ilişkin raporların kuralda yapılacak görüşmelerinde görüşlerini bildirmek ve istenildiğinde uzmanlık alanlarına giren inceleme, araştırma ve denetlemelerin raportörlüğünü yapmaktır.

III. KURULUN ÇALIŞMA DÜZENİ

A. KURUL TOPLANTILARI

Kurul Başkanının çağrısı üzerine veya Kurulun kararlaştırdığı günlerde üye sayısının çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya kaplanların çoğunluğu ile karar alır. Oyların eşitliği halinde Başkanın oyu yönünde karar almış sayılır. Çekimser oy kullanılmaz.

B. İNCELEME, ARAŞTIRMA VE DENETLEMELER

Bu deyimler, "Devlet Denetleme Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Düzeni Hakkında Yönetmelikle şöyle açıklanmıştır:

"İnceleme" deyiminden belirli bir konunun ya da sorunun saptanması ve durumun belirlenmesi,

"Araştırma" deyiminden kanunun kapsamına giren kuram ve kuruluşlarda teşkilat, personel, bütçeleme, yatırım programları, malzeme, bina, araç gereç, mevzuat ve usullerin; yerindelik, kârlılık, verimlilik, etkinlik ve yönetim ilkeleri açısından incelenmesi, değerlendirilmesi, çözüm yollarının aranması ve önerilmesi,

"Denetim" deyiminden kanunların yükümlülükler yüklediği kamu görevlilerinin ve kuruluşların, bu görevleri mevzuata uygun bir biçimde yerine getirilip getirilmediklerinin ve hizmetlerin amaç, plan, bütçe, personel, örgütleme, kadro, araç, gereç ve metotlar yönünden etkinlikle yürütülüp yürütülmediğinin ve idari, hukuki veya mali bir sorumluluğun bulunup bulunmadığının saptanması, anlaşılır

Kamu hizmetlerinin yerindelığının, kamuya yararlı olarak yürütülüp yürütülmediğinin denetlenmesi DDK tarafından yerindelik denetimi yapıldığı anlamına gelmektedir.

C. BİLGİ VE BELGE İSTEME

Kurul Başkanı, Komisyon Başkanları ve Kurul Üyeleri çalışmaları sırasında gerekli gördükleri bilgileri, işlem ve belgelerin örneklerini, bu belgelerde herhangi bir yolsuzluğu belirtici deliller varsa asıllarını ilgili kuruluş ve kişilerden istemeye yetkili olup, bu kuruluş ve kişilerde vermekle yükümlüdürler. Vermedikleri takdirde sorumlu olurlar.

D. BEYANAT VERME YASAĞI

İlgili Yönetmeliğin 5'inci maddesi "Beyanat Verme Yasağına ayrılmıştır. Bu maddeye göre, Kural Başkan ve üyeleri, sözleşmeli uzman personel ile geçici olarak görevlendirilecek müfettiş, araştırma ve uzmanlar yaptıkları veya yapacakları inceleme, araştırma ve denetlemeler hakkında hiç kimseye sözlü veya yazılı beyanat veremez. Bu kişiler Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ile Kural veya Komisyon Başkan dışında hiç kimseye açıklamalarda bulunamazlar.

Devlet Memurları Kanununda kimlerin beyanat vermeye yetkili oldukları belirtildiği halde DDK iç yönetmeliğinde bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

E. RAPORLAR

Kumrun bir yıllık çalışmaları "Devlet Denetleme Kurulu Yıllık Raporu" adı altında yayınlanır (2443 sayılı Kanun mad.6). Cumhurbaşkanına sunulan ve Cumhurbaşkanınca onaylanan, rapor ve kurul kararı Başkanlıkça gereği yapılmak üzere Başbakanlığa ve ilgili kuruluşlara gönderilir. Bu rapor, Devlet Başkanına bilgi sunmak üzere düzenlenen bir denetim raporudur.³⁴

Bakanlar başında bulunduğu bakanlığın en üst yöneticisidirler ve 1982 Anayasasının 112'nci maddesinin 2. fıkrasına göre, her bakan, başbakana karşı sorumlu olup, ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Bu durumda, Başbakan, önüne gelen DDK raporu hangi bakanlığı ilgilendiriyorsa, o bakanlığın başında bulunan bakandan, raporda belirtilen idarenin işleyişi ile ilgili aksaklıkları düzeltmesini isteyebilir.

SONUÇ

İdarenin hukuka uygun, düzenli ve verimli çalışmasının, geliştirilmesinin sağlanması amacıyla kurulan Devlet Denetleme Kurulu, idare ve işlevsel bakımdan Cumhurbaşkanına bağlı bir devlet örgütüdür. Bağımsız ve tüzelkişiliği olan bir teşkilat olmadığı gibi, idari karar alma yetkisini haiz değildir. İdarenin yargı-

³⁴ Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 6 Eylül 1982, B: 144 0:3, s.648.

sayı olmayan biçimlerde denetiminde görevli, özel denetim yerlerinden biri olarak nitelendirilebilir.

Raporlarım sadece Cumhurbaşkanına iletmesi, tüm üyelerinin Cumhurbaşkanı tarafından atanması ve idari bakımdan onun genel sekreterliğine bağlı oluşu Cumhurbaşkanı dışında hiçbir devlet organının ve kişinin müracaat yetkisinin olmayışı yönlerinden, diğer ülkelerdeki Ombudsman benzeri ve Ombudsman tipi kuramlardan önemli ölçüde ayrılır. Hazırladığı raporların görüş bildirme, tespit etme, değerlendirme nitelikleri dışında hiçbir bağlayıcı, kendiliğinden sonuç doğurucu yönü yoktur. Boğazların düzenlenmesi ile ilgili hazırladıkları raporu başarılı bir faaliyeti olarak gösterebiliriz.

1982 Anayasası ile yeni bir konum kazanan, işlevler yüklenen Cumhurbaşkanının, Anayasa ile öngörülen yetkilerini kullanma ve görevlerini yerine getirme konusundaki en önemli aracı, Devlet Denetleme Kuruludur. Cumhurbaşkanı bu kural sayesinde idare cihazını kontrol altında tutabilmekte, belirlediği ölçütler doğrultusunda yönlendirebilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKGÜNER, Tayfun, *1961 Anayasasına Göre Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu*, İÜSBF Yay., İstanbul, 1983.
- EKŞİOĞLU, Kani, *(Düzenleyen). Gerekçeli Anayasa/1982*, Yasa Yay., İstanbul, 1982.
- GİRİTLİ, İsmet, *Kamu Yönetimi Teşkilat ve Personeli*, İÜHF Yay., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.
- AKGÜNER, Tayfun, *İdare Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi. İstanbul, 1985.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. S. Yay.. Ankara, 1978.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Yönetim Hukuku*. S. Yay.. Ankara. 1983.
- ONAR, Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esastan*, c. 1 - İH. Hak Kitabevi, İstanbul, 1966.
- OYTAN, Muammer, *"Ombudsman Eli İle İdarenin Denetimi Konusunda Kıyaslatılmalı Bir İnceleme"*, *Danıştay Dergisi*, Yıl 5, Sy.i8-19, 1983.
- ÖRNEK, Acar, *Kamu Yönetimi*. Pano-Bassan A.Ş. Yay., İstanbul. 1988.
- TUNAYA, Tank Zafer, *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, Ekin Yay., İstanbul, 1982.
- VERSAN, Vakur, *Kamu Yönetimi*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.

**KİRA VE YAKIT BİRİM BEDELLERİ TESPİT YÖNTEMİ VE
ÖZEL TAHSİSLİ KONUTLARDA OTURANLARDAN KİRA VE
YAKIT BEDELİ ALINIP ALINAMAYACAĞI**

Hüseyin AKSOY
Yeşilyurt Kaymakamı

I. KONU

İnceleme konusu, kamu konutlarında oturanlardan alınan kira ve yakıt bedellerinin belirlenmesini sağlayan kira ve yakıt birim bedellerinin tespit yöntemi ile özel tahsisli konutlarda oturanlardan yakıt ve kira bedeli alınıp alınamayacağı hususlarını oluşturmaktadır.

II. KONU İLE İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ

A. ANAYASA

Madde 88

Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve Milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları içtüzükle düzenlenir.

Madde 89

Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen kanunları on beş gün içinde yayımlar.

Yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.

.....

.....

Madde 161

Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Mali yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir.

Kanun kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Madde 162

Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe taşanları ile milli bütçe tahminlerini gösteren raporu, mali yılbaşından en az yetmiş beş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunar.

Bütçe Komisyonu'nun elli beş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülür ve mali yılbaşına kadar karara bağlanır.

Madde 163

Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu Kararı'yla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kurulu'na Kanun Hükmünde Kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilemez. Cari yıl bütçesindeki ödenek artışı öngören değişiklik tasarılarında ve cari ve ileriki yıl bütçelerine mali yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde belirtilen giderleri karşılayabilecek mali kaynak gösterilmesi zorunludur.

B. 178 SAYILI MALİYE BAKANLIĞI NIN TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HARKINDAKİ K.H.K.

Madde 13

e) Fıkrası

Devlete ait konutları yönetmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait konutların yönetimi konusundaki politikaları belirlemek, her yıl yurtiçi ve yurtdışındaki kamu konutlarının kira ve yakıt bedelleri ile işletme, bakım ve onarım esaslarını tespit etmek.

C. KAMU KONUTLARI KANUNU

Kapsam

Madde 2

Bu Kanun

a) Genel Bütçeye giren daireler, katma bütçeli kurumlar, il özel idareleri, belediyeler, il özel idareleri ve belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar.

- b)
- c)
- d)

Tarafından yurtiçinde ve yurtdışında inşa ettirme, satın alma, kiralama suretiyle temin olunan ve kurum ve kuruluşlar personelinin yararlanması için ayrılan kamu konutlarını kapsar. Ancak; kiralama zaruri hallerde ve kısıtlı olarak yapılabilir. Bunun uygulaması yönetmelikle belirlenir.

Kamu Konut Türleri ve Konut Tahsisi

Madde 3

Kamu konutları, tahsis esasına göre aşağıda belirtilen dört gruba ayrılır;

a) Özel tahsisli konutlar, Yönetmelikte belirlenecek temsil özelliği olan makam ve rütbe sahiplerine tahsis edilen özel nitelikli konutlardır.

- b)
- c)
- d)

Konut tahsisine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir.

Kira Bedeli

Madde 5

Kamu konutlarının aylık kira bedelinin tespitine esas olacak "Kira Birim Bedelleri" Maliye Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, İmar ve İskan Bakanlıkları temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önce belirlenir. Bakanlar Kurulu Kararı'yla yılbaşından uygulanmak üzere, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulur.

Kira birim bedelleri; yararlananlara sosyal yardımda bulunma amacı da göz önünde bulundurularak, bir metrekarelik alan için tespit olunur. Kaloriferli konutlarda, tespit olunan birim bedeline, farklı iklim karakteri gösteren bölgeler ve bu bölgelerde ısınmada kullanılan yakıt cins ve bedelleri dikkate alınarak hesaplanan, bir metrekareye düşen ortalama aylık yakıt gideri ilave edilir. İlave edilen bu miktar bütün kaloriferli konutlar için aynıdır,

Yurt dışındaki kira birim bedelleri ise, beşinci derece birinci kademedeki bir Devlet memurunun yurt içi ve yurt dışı net aylık tutarları arasındaki orana göre

bulunan katsayının yurt içi için tespit olunan bu bedeller ile çarpılması suretiyle her ülke için ayrı ayrı belirlenir.

Konutların aylık kira bedeli; kira birim bedelinin konutun brüt inşaat alanı ile çarpımı suretiyle kurum ve kuruluşlarınca tespit olunur. Brüt inşaat alanının yüz- yirmi metrekareden fazlası dikkate alınmaz.

Yurt içinde Cumhurbaşkanı, T.B.M.M. Başkanı ve Başbakan, yurt dışında ise büyükelçiler, daimi delegeler, maslahatgüzarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve Başkonsoloslar için tahsis edilen özel tahsisli konutlardan ve hizmet tahsisli konutlardan kira bedeli alınmaz.

Konutların aylık kira bedelleri, personelin aylık veya ücretinden peşin olarak bordro üzerinden kesilmek suretiyle tahsil edilir ve Genel Bütçeye dahil kurum ve kuruluşlarda hazineye, diğerlerinde kendi bütçelerine irat kaydedilir.

İşletme Bakım ve Onarım

Madde 6

Kamu konutlarının işletme, bakım ve onarım giderleri aşağıda belirtilen esaslarla karşılanır.

a) Kurum ve Kuruluşlar Tarafından Karşılanacak Giderler

(1) Özel tahsisli konutların demirbaş eşya ve mefruşat giderleri, ısınma giderleri, aydınlatma, su, gaz ve benzeri giderleri ile diğer konutlardan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olmayan kaloriferli konutların ısınma giderleri.

Bu giderler için kurum ve kuruluşların bütçelerine yeterli ödenek konulur.

b) Tahsis Edilenler Tarafından Karşılanacak Giderler

(1) Kalorifersiz konutlar ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olan kaloriferli konutların ısınma giderleri.

c) Kurum ve Kuruluşlarca ısınma Giderlerinin Karşılanması

(1) Konutların yakıt ihtiyacı; farklı iklim karakteri gösteren bölgelere ve kullanılan yakıt cinsine göre Yönetmelikte belirlenecek bir m²'ye düşen senelik yakıt miktarının, konutların brüt inşaat alanı ile çarpımı suretiyle tespit olunur.

(2) Tespit olunan ihtiyaç miktarı kadar yakıt, kurum ve kuruluşları tarafından temin ve tedarik edilerek, aylık veya mevsimlik kontenjanlar halinde verilir. Gereğinden fazla yakılmasından dolayı ihtiyaç duyulan yakıt, konutlarda oturanlarca karşılanır.

(3) Yakıt ihtiyacının tespiti, ödenek tahsisine yetkili makamlara istegin yapılma şekil ve şartları, ödenek tahsisi, yakıtın temini, tedarik ve dağıtımı ile bu işlemleri yapmakla görevlendirilen birim ve elemanların görev ve sorumlulukları yönetmelikle düzenlenir.

D. 3859 SAYILI 1993 MALİ YILI BÜTÇE KANUNU

Kamu Konutları

Madde 57

9 Kasım 1993 tarih ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin 1, 2 ve 4. fıkraları ile 6. maddesi 1993 Mali Yılında uygulanmaz.

Yurt içindeki kamu konutlarından 1993 yılında beher m2 için kerpiç, ahşap bağdadi ve benzerlerinde (1.000) TL, kalorifersiz konutlarda (1.500) TL, kaloriferlilerde ise (2.000) TL kira alınır.

Kamu konutlarının yakıt ve işletme giderleri ile bakım ve onarım giderlerinin karşılanması ile ilgili esas ve usuller Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na belirlenir.

E. 3941 SAYILI 1994 MALİ YILI BÜTÇE KANUNU

Kamu Konutları

Madde 57

Yurt içindeki kamu konutlarından alınacak aylık kira (500.000) Liradan az olmamak üzere konutların özellikleri, memurun ücret seviyesi gibi hususlar da dikkate alınarak Maliye Bakanlığı'na tespit edilir. Meskun yerlerden uzak, ulaşım ve iskan imkanları kısıtlı olan yerler ile benzeri yerlerde bulunan kamu konutlarında aylık kira (250.000) Liradan az olmamak üzere tespit edilebilir.

Yakıt giderleri kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanan kamu konutlarında oturanlardan beher metrekare için ayrıca (5.00) TL. yakıt gideri alınır.

Kamu konutlarının yakıt giderlerinin kurum ve kuruluşlarca karşılanacağı haller ile işletme, bakım ve onarım giderlerinin karşılanması ile ilgili esas ve usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Uygulanmayacak Hükümler

Madde 60

(K-7):9.11.1983 tarihli ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 6'ncı maddesi 1994 Mali Yılında uygulanmaz.

F. KAMU KONUTLARI YÖNETMELİĞİ

Kamu Konutları Türleri

Madde 5

Kamu konutları tahsis esasına göre aşağıda belirtilen dört gruba ayrılır.

a) Özel Tahsisli Konutlar:

Yönetmeliğe ekli (1) Sayılı Cetvelde gösterilen ve temsil özelliği olan makam ve rütbe sahiplerine tahsis edilen özel nitelikteki konutlardır.

Özel Tahsisli Konutların Tahsis Şekli

Madde 7

Özel tahsisli konutlar, Yönetmeliğe ekli (1) Sayılı Cetvelde gösterilen makam ve rütbe sahiplerine tahsis edilir.

Özel tahsisli konutların tahsisinde ayrıca tahsis kararı alınmaz. Bu göreve seçilme veya atanması yeterlidir.

Konutlarda Oturma Süreleri

Madde 20

Özel, görev ve hizmet tahsisli konutlarda, tahsise esas olan görev veya hizmetin devamı süresince oturulabilir.....

Konutların Tipleri ve Aylık Kira Birim Bedelleri ile Yakıt Giderleri Bedellerinin Tespiti

Madde 21

b) Kamu konutlarının, tiplerine göre aylık kira bedellerinin hesaplanmasına esas olacak aylık kira ve yakıt birim bedelleri, sosyal yardım amacı da göz önünde bulundurularak, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Bayındırlık ve İskan, Sanayi ve Teknoloji ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıkları temsilcilerinden teşekkül eden komisyon tarafından her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önceden belirlenir. Başbakan'ın onayı ile yıl başından itibaren uygulanmak üzere Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulur.

Aylık Kira Bedelinin Tespit ve Tahsili

Madde 23

Konutların aylık kira bedeli, o yıl için belirlenen aylık kira birim bedelinin, konutun brüt inşaat alanı ile çarpılması suretiyle, ilgili kurum ve kuruluşça tespit edilir. Brüt inşaat alanının yüz yirmi metrekareden fazlası dikkate alınmaz.

Kira bedeli konutun teslim tarihinden itibaren hesaplanır.

Konutların aylık kira bedelleri personelin aylık veya ücretinden peşin olarak ve bordro üzerinden kesilmek suretiyle tahsil edilerek Genel Bütçeye dahil kurum ve Kuruluşlarda Hazine'ye ve diğerlerinde ise kendi bütçelerine irat kaydedilir....

Aylık Kira Bedeli Alınmayacak Konutlar

Madde 25

Yurt içinde Cumhurbaşkanı, T.B.M.M. Başbakanı, Başbakan ve Milli Güvenlik Konseyi yönetimi dönemindeki Başbakan, yurt dışında büyükelçiler, daimi delegeler, maslahatgüzarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve başkonsoloslar için tahsis edilen özel tahsisli konutlar ile Yönetmeliğin 5. maddesinin (d) bendinde belirtilen hizmet tahsisli konutlardan kira bedeli alınmaz.

Kurum ve Kuruluşlarca Karşılanacak İşletme, Bakım ve Onarım Giderleri

Madde 26

a) Bu Yönetmeliğe göre, kamu konutu olarak ayrılan konutların;

(1) 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olmayan kaloriferli konutların ısıtma giderleri;

b) Özel tahsisli konutların ısıtma, işletme, bakım ve onarım giderleri ile demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ve konutun aydınlatma, elektrik, su, gaz, telefon, kapıcı, ahcı, kaloriferci, bahçıvan ve benzeri giderleri,

c)

Kurum ve kuruluşlarca karşılanır.

Konut Tahsis Edilenler Tarafından Karşılanacak Giderler

Madde 28

a) Kalorifersiz konutlar ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa tabi olan kaloriferli konutların ısıtma giderleri;

b)

c)

d)

e) Yönetmeliğin 29 uncu maddesine göre, tespit edilen yakıt ihtiyacından fazla kullanılan yakıt giderleri;

Konut tahsis edilenler tarafından karşılanır.

Kira Birim Bedelini Tespit Komisyonunun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 41

Kamu konutlarının aylık kira bedelinin tespitine esas olacak kira birim bedellerini belirtmek üzere, 2946 sayılı Kanunun 5 nci maddesi uyarınca, ilgili bakanlık temsilcilerinden oluşan komisyon, Maliye ve Gümrük Bakanlığının (Milli Emlak Genel Müdürlüğü) daveti üzerine, her yıl Eylül ayının ilk 10 günü içinde toplanır. Komisyonun sekretarya hizmetleri Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür. Komisyon üye tam sayısı ile toplanır ve kararlarını ekseriyetle alır.

(1) SAYILI CETVEL

ÖZEL TAHSİSLİ KONUTLAR

Kamu Konutları Kanunu gereğince "Özel Tahsisli" konutların;

- a) Isınma giderleri
 - b) Demirbaş eşya ve mefruşat giderleri,
 - c) Aydınlatma, elektrik, su, gaz, telefon, kapıcı, ahçı, kaloriferci, bahçıvan ve benzeri giderleri ile her türlü işletme, bakım ve onarım giderleri,
- İlgili kurum ve kuruluşlarınca karşılanır.

Özel tahsisli konutların tahsis edileceği temsil özelliği olan makam ve rütbe sahipleri aşağıda gösterilmiştir.

A - Temsil özelliği olup kira bedeli alınmayacak olanlar,

- 1 - Cumhurbaşkanı. (....) (1) Başbakan,
- 2 - Yurt dışındaki büyükelçiler, daimi delegeler, maslahatgüzarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve başkonsoloslar,

B - Kamu Konutları Kanunu'na göre kira bedeli alınacak makam sahipleri:

- 1 - Bakanlar,
- 2 - Yüksek Yargı Organları
- a) Anayasa Mahkemesi Başkanı,
- b) Yargıtay Başkanı,
- c) Danıştay Başkanı,
- d) Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı,

- e) Sayıştay Başkanı,
- f) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ile Danıştay Başsavcısı,
- 3 - Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı.
- 4 - (Değişik: 1.9.1986-86/10974 K.) (...) (') Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri,
- 5 - Müsteşarlar,
- 6 - (Değişik: 1.9.1986-86/10974 K.) Diyanet İşleri Başkanı, Merkez Bankası Başkanı,
- 7 - İl Valileri, Emniyet Genel Müdürü (Vali)
- 8 - Kaymakamlar,
- C - Kamu Konutları Kanununa göre kira bedeli alınacak rütbe sahipleri;
- 1 - Genelkurmay Başkanı,
- 2 - Kuvvet komutanları, Jandarma Genel Komutanı,
- 3 - Genelkurmay 2. Başkanı,
- 4 - Ordu Komutanları (Deniz ve Havada eşiti),
- 5 - Kolordu Komutanları (Deniz ve Havada eşiti),
- 6 - (Ek: 1.9.1986-86/10974 K.) Orgeneral ve Oramiraller,
- 7 - (Ek: 1.9.1986-86/10974 K.) Kuvvet Komutanları Kurmay Başkanları, Jandarma Genel Komutan Yardımcısı, Jandarma Genel Komutanı Kurmay Başkanı,
- 8 - (Ek: 1.9.1986-86/10974 K.) Tümen ve Tugay Komutanları (Deniz ve Havada eşiti).

F. MİLLİ EMLAK GENEL TEBLİĞLERİ

(a) 25.1.1993 gün ve 177 Sayılı Genel Tebliği

Yurt içindeki kamu konutlarından beher metrekare için kerpiç, ahşap, bağdadi ve benzerlerinde (1.000) TL; kalorifersiz konutlarda (1.500) TL; kaloriferlilerde ise (2.000) TL. kira alınır.

(1) Kira Bedelleri

Konutun türüne göre (kaloriferli, kalorifersiz, kerpiç vs.) bir metrekare için tespit edilen aylık kira bedelinin konutun brüt inşaat alanı ile çarpılması sonucu

konutun aylık kira bedeli belirlenir. Konutların brüt inşaat alanının yüz elli metrekareden fazlası dikkate alınmaz.

(2) Yakıt Bedelleri

Tamamı kurum ve kuruluşlara ait veya kiralanmış konutların yakıt giderleri idarelerce karşılanır. Konutlarda oturanlardan beher metrekare için aylık 1.500 TL. yakıt gideri ayrıca tahsil edilir. Bu konutlara Kamu Konutları Yönetmeliğinde belirlenen miktarda yakıt verilir. Yönetmelikte öngörülenden fazla harcanan yakıt konuttan yararlananlarca temin edilir.

Hizmet binası ile aynı kazandan ısıtılan konutlar ile Kamu Konutları Yönetmeliğine bağlı (1) Sayılı Cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinden beher metrekare için 1.500 TL. yakıt bedeli tahsil edilecek, ayrıca fark alınmayacaktır.

(3) İşletme Bakım ve Onarım

Özel tahsisli konutların demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ile ısıtma, aydınlatma, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, ahçı vb. giderlerinin kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılanmasına devam edilecektir.

(b) 28.8.1993 tarih ve 182 Sayılı Genel Tebliğ (177 ye Ek)

(1) Yakıt Giderleri

Kamu konutlarının yakıtlarının konutta oturanlar tarafından tedariki ve bedellerinin konutta oturanlarca karşılanması esastır.

.....

Yakıt kurum tarafından karşılandığı hallerde konutta oturanlardan beher metrekare için aylık 3.000 TL. yakıt bedeli tahsil edilir.

.....

Kamu Konutları Yönetmeliğine ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alan ve temsil özelliği nedeniyle kira alınmayanlardan kurumunca karşılanan yakıt karşılığında eskiden olduğu gibi yakıt bedeli alınmayacaktır.

Mezkur cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının yakıtı kurumlarınca tedarik edilecek ve beher metrekare için 3.000 TL. yakıt bedeli alınacak, ayrıca fark alınmayacaktır.

(2) İşletme, Bakım, Onarım

Kamu Konutları Yönetmeliğine ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alanların oturmakta oldukları kamu konutlarının demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ile ısıtma, aydınlatma, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, ahçı vb. giderleri; (B-C) bölümünde yer alan makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının ısıtma dışında yukarıda belirtilen tüm giderleri kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılanacak, ancak bu hususta tasarrufa azami gayret sarf edilecektir.

(c) 2 Ocak 1994 Tarih ve 188 Sayılı Genel Tebliğ

(1) Kira Bedeli

Yurt içindeki kamu konutlarından aylık beher metrekare için kerpiç, ahşap, bağdadi ve benzerlerinde 4.000 Lira; kalorifersiz konutlarda 6.000 Lira; kaloriferlilerde ise 8.000 Lira kira bedeli alınacaktır.

.....

.....

(2) Yakıt Giderleri

Kamu konutlarının yakıtının konutlarda oturanlar tarafından tedariki ve bedellerinin konutta oturanlarca karşılanması esastır.

.....

.....

Kamu Konutları Yönetmeliğine ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alan ve temsil özelliği nedeniyle kira bedeli alınmayanlardan, kurumunca karşılanan yakıt karşılığında eskiden olduğu gibi yakıt bedeli alınmayacaktır.

Mezkûr cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının yakıtı kurumlarca tedarik edilecek ve beher metrekare için aylık 5.000 Lira yakıt bedeli alınacak, ayrıca fark alınmayacaktır.

(3) İşletme, Bakım, Onarım

Kamu Konutları Yönetmeliğine ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alanların oturmakta oldukları kamu konutlarının demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ile ısıtma, aydınlatma, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, ahçı vb. giderleri; (B-C) bölümünde yer alan makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının ısıtma dışında yukarıda belirtilen tüm giderleri kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılanacak, ancak bu hususta tasarrufa azami gayret sarf edilecektir.

(4) Diğer Hususlar

Kira bedelleri ile, yakıtın kurum ve kuruluşlarca karşılandığı hallerde yakıt bedellerinin hesaplanmasında konutların brüt inşaat alanının yüz elli metrekareden fazla olan kısmı dikkate alınmayacaktır.

.....

.....

(d) 21 Ocak 1994 Tarih ve 189 Sayılı Genel Tebliğ (31.12.1993 gün ve 188 sayılı Genel Tebliğ ek.)

(1) Kira Bedeli

Yurt içindeki kamu konutlarından aylık beher metrekaare için kerpiç, ahşap, bağdadi ve benzerlerinde 3.000 Lira; Kalorifersiz konutlarda 4.500 Lira; kaloriferlilerde ise 5.500 Lira kira bedeli alınacaktır.

.....

.....

Bu çerçevede beher metrekaare için belirlenen aylık kira bedelleri esas alınarak hesaplanacak toplam kira bedelinin Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yörelere %40 oranında, Kalkınmada İkinci Derecede Öncelikli Yörelere ise %20 oranında indirimli olarak tahsil edilmesi uygun görülmüştür.

(2) Yakıt Giderleri

.....

.....

Yakıtın kurum tarafından tedarik edildiği hallerde konutlarda oturanlardan 1994 yılında beher metrekaare için aylık 5.000 Lira yakıt bedeli tahsil edilecektir.

Kamu Konutları Yönetmeliğine ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alan ve temsil özelliği nedeniyle kira bedeli alınmayanlardan, kurumunca karşılanan yakıt karşılığında eskiden olduğu gibi yakıt bedeli tahsil edilmeyecektir.

Mezkûr cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının yakıtı kuramlarınca tedarik edilecek ve beher metrekaare için aylık 5.000 Lira yakıt bedeli tahsil edilecektir.

1 Yakıtın kurum tarafından karşılandığı hallerde beher metrekaare başına 5.000 Lira yakıt bedeli dışında her hangi bir şekilde fazla yakıt bedeli tahsil edilmesi söz konusu olmayacaktır.

3) Diğer Hususlar

Kira bedelleri ile, yakıtın kurum ve kuruluşlarca karşılandığı hallerde yakıt ve kira bedellerinin hesaplanmasında konutların brüt inşaat alanının yüz yirmi metrekareden fazla olan kısmı dikkate alınmayacaktır.

Bu Genel Tebliğ hükümleri 1.1.1994 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

(e) 19 Ağustos 1994 Tarih ve 196 Sayılı Genel Tebliğ

(f) 22 Eylül 1994 Tarih ve 197 Sayılı Genel Tebliğ

III. KONUSU İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI

A. ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Danıştay 5. Dairesi'nin 26.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Mali Yılı Bütçe Kanununun 57. maddesinin, Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğu görüşüyle iptal istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurusu üzerine, Anayasa Mahkemesi; 16 Ekim 1994 Tarih ve 22083 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan (1994/3 esas sayısı, 1994/69 Karar sayısı, 20.9.1994 karar günü.) kararında;

1. Sınırlama Kararı uyarınca incelenen 25.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin;

a) Birinci fıkrasının 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 6. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b) Son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. 57. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve uygulama olanağı kalmayan "ile" bağlacının 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesi uyarınca İPTALİNE, 26.9.1994 gününde oybirliğiyle karar verildi.

B. DANIŞTAY KARARLARI

21 Ocak 1994 gün ve 21825 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kamu konutlarının kira birim bedellerinin tespitine ve yakıt giderlerinin karşılanmasına ilişkin esasları düzenleyen 189 No lu Millî Emlak Genel Tebliğinin iptali ve yürütülmesinin durdurulması istemi;

Danıştay Sekizinci Dairesinin 1994/4376 esas no lu karar ile

" ... Kamu Konutları Kanunu ile özel tahsisli konutlardan ısınma gideri alınmayacağı hüküm altına alındığına ve bu Yasa uyarınca çıkarılan yönetmeliğe bağlı (1) Sayılı Cetvelin (B) bölümünde Kaymakamlar da özel tahsisli konutların tahsis edileceği makam sahipleri arasında gösterildiğine göre dava konusu Genel Tebliğ ile Yasa ve Yönetmelik kurallarını aşan bir düzenleme getirilerek Kaymakamların da yer aldığı (1) Sayılı Cetvelin (B) bölümünde sayılan makam sahiplerinin yakıt giderleri tahsil edilecekler arasına dahil edilmesinde hukuka uyarlık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle 2577 sayılı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca açıkça hukuka aykırı genel tebliğ kuralının uygulanması halinde telafisi güç zararlar doğabileceğinden dava konusu genel tebliğin II. yakıt giderleri başlıklı bölümünün 5. fıkrasının yürütülmesinin durdurulmasına;

İstemin kira bedeline ilişkin kısmına gelince;

Kamu Konutları Yönetmeliği'ne bağlı (1) Sayılı Cetvelde Kamu Konutları Kanunu'na göre kira bedeli alınacak makam sahipleri arasında Kaymakamlar da gösterilmiş olduğundan istemin kira bedeline ilişkin kısmının iptaline" 28.9.1994 gününde oybirliğiyle karar verildi, şeklindedir.

IV. DEĞERLENDİRME

A. KİRA BEDELİ BAKIMINDAN

1. Kira Birim Bedeli Tespit Yöntemi Bakımından

2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası "Kamu konutlarının aylık kira bedellerinin tespitine esas olacak "Kira Birim Bedelleri" Maliye Bakanlığının koordinatörlüğünde Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, İmar ve İskân Bakanlıkları temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önce belirlenir. Bakanlar Kurulu Kararıyla yılbaşından itibaren uygulanmak üzere, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulur" demektedir.

Fakat bu Kanunun 5. maddesinin bu fıkrası 20.8.1993 tarih-KHK-516/20-d maddesi ile ortadan kaldırılmıştır.

Ancak 516 sayılı KHK dayanağı yetki yasası iptal edildiğinden bahisle Anayasa Mahkemesinin 24.11.1993 gün ve 49 sayılı Kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı da 24.12.1993 gün ve 21798 sayılı Resmi Gazetede yayımından altı ay sonra yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Bunun üzerine 543 sayılı KHK, 24.6.1994 tarih ve 21970 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, ancak 2946 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle ilgili herhangi bir değişiklik getirmemiştir. Bu durumda 24.6.1994 tarihinden itibaren Kamu Konutları Kanununun 5. Maddesinin 1, 2, 3 ve 4. fıkraları tekrar yürürlükte olmaktadır.

Yine Kamu Konutları Yönetmeliği'nin dördüncü bölümünün "Konutlarda Oturma Süreleri ve Konut Kira Bedelleri" başlığını taşıyan 21. maddesinin (b) fıkrasında; "Kamu konutlarının, tiplerine göre aylık kira bedellerinin hesaplanmasına esas olacak aylık kira ve yakıt birim bedelleri, sosyal yardım amacı da göz önünde bulundurularak, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Bayındırlık ve İskan, Sanayi ve Ticaret ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıkları temsilcilerinden teşekkül eden komisyon tarafından her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önceden belirlenir. Başbakan'ın onayı ile yılbaşından itibaren uygulanmak üzere Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulur" denilmektedir.

Gerek Kamu Konutları Kanunu'na gerekse Kamu Konutları Yönetmeliği'ne baktığımızda "Kira Birim Bedelleri" ve "Aylık Kira Bedelini" ayrı maddeler halinde görmekteyiz. Kanunun 5. maddesinin 1. fıkrası ile kira birim bedelleri, 4. fıkra ile aylık kira bedelleri düzenlenmiştir. Yönetmeliğin ise 21. maddesinin (b) fıkrasında kira birim bedelleri; 23. maddesinin 1. fıkrasında ise aylık kira bedelinin tespiti açıklanmıştır. Yönetmeliğin bu maddesi; "konutların aylık kira bedeli, o yıl için belirlenen aylık kira birim bedelinin, konutun brüt inşaat alanı ile çarpılması suretiyle ilgili kurum ve kuruluşça tespit edilir. Brüt inşaat alanının yüz- yirmi metrekareden fazlası dikkate alınmaz" şeklindedir.

Kanun ve Yönetmelikte kira birim bedelleri ile ilgili açık hüküm olmasına rağmen uygulamada buna uyulmamış, 1993 yılında; Bütçe Kanununda Konut türlerine göre kira birim bedelleri belirlenmiş; 1994 yılında ise Bütçe Kanununa konan bir madde ile kamu konutlarından alınacak kira bedellerinin alt sınırını belirleyip kira tespit yetkisini Maliye Bakanlığı'na vermiştir.

Yine;

Anayasa Mahkemesi'nce yürürlükten kaldırılan 516 sayılı K.H.K. ve bunun yerine 24.6.1994 tarihinde çıkarılan 543 sayılı K.H.K. ile 178 sayılı Maliye Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki K.H.K. nin 13. maddesinde yapılan değişiklikle "Devlete ait konutları yönetmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait konutların yönetimi konusundaki politikaları belirlemek, her yıl yurtiçi ve yurt dışındaki kamu konutlarının kira ve yakıt bedelleri ile işletme, bakım ve onarım esaslarını tespit etmek" görevini Milli Emlak Genel Müdürlüğü'ne vermiştir.

Maliye Bakanlığı da; 1993 yılında çıkarmış olduğu 177 sayılı Genel Tebliğ'de Bütçe Kanunu'nda belirlenen kira birim bedelini aynen açıklamış, ancak 150 metrekareden fazlası dikkate alınmaz demiştir. 1994 yılında ise 188 sayılı Genel Tebliğ ile 1994 yılı Bütçe Kanunu'nda belirlenen aylık kira alt sınırını dikkate alarak konut türlerine göre yıllık kira birim bedellerini belirlemiş ve yine yüz elli metrekareden fazla olanının dikkate alınmayacağını belirlemiştir. Ancak; 188 sayılı Genel Tebliğe ek olarak çıkan 189 sayılı Genel Tebliğe, konut

türlerine göre belirlenen aylık kira birim bedelini düşürmüş ve yüz yirmi metrekareden fazlasının dikkate alınmayacağını belirtmiştir. Yine, Maliye Bakanlığı 20 Ağustos 1994 tarihinde 187, 188 ve 189 Nolu Genel Tebliği kaldırarak 15.9.1994'te yürürlüğe giren kira birim bedellerini yeniden artıran 196 nolu Genel Tebliği'ni 22 Eylül 1994 tarihli 197 nolu Genel Tebliği ile uygulamasını 1995 yılına ertelemiştir.

Yukarıda belirtilen, Maliye Bakanlığınca çıkarılan genel tebliğlerin hiçbiri dayanağını Kamu Konutları Kanunu ve Kamu Konutları Yönetmeliği'nden almamaktadır. Daha çok bütçe kanunlarından alınan yetkilerle bu tebliğler çıkarılmaktadır.

Bütçe kanunları ile bazı yasaların bazı maddelerinin o yıl için uygulanamayacağını belirlenmesi ise Anayasa Mahkemesi'nin 94/3 sayılı kararıyla Anayasa'ya aykırı bulunmuştur. Çünkü; bütçe yasalarının hazırlanması, görüşülmesi ve değiştirilmesi Anayasa'nın 161., 162. ve 163. maddelerinde özel yönetime bağlanmıştır.

T.B.M.M ne; Bütçe yasaları dışındaki yasaları koymak, değiştirmek ve kaldırmak gibi görevler Anayasa'nın 87. maddesi ile verilmiş, bunların önerilmesi, görüşülmesi ve yayınlanması ise 88. ve 89. maddelerinde düzenlenmiştir.

Yukarıda açıkladığımız gibi bütçe yasaları ile genel yasaların oluşumu Anayasanın ayrı ayrı maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 89. maddesi Cumhurbaşkanı'na yayımlanmasını uygun bulmadığı yasaları bir daha görüşmek üzere T.B.M.M. ne geri gönderme yetkisi verirken bütçe yasaları için böyle bir yetki öngörülmemiştir.

Niteliği yönünden bütçe yasaları dışındaki yasalarla düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasaları ile düzenlenmesi Anayasa'nın 87. ve 88. maddelerini uygulanmaz duruma düşürür.

Yine Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrası "Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulmaz" hükmünü içermektedir. Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili pek çok kararında belirtildiği gibi "Bütçe ile ilgili hükümler" deyişini mali nitelikte kurallar anlamında değil, genel yasa konusu olabilecek bir kuralı içermek koşulu ile ancak bütçenin uygulanmasını kolaylaştırıcı ve açıklayıcı nitelikte hükümler olarak anlamak gerekir. Bütçe yasalarının bir yıl süre ile de olsa diğer yasaları değiştirmesi ya da bütçe ile ilgisi olmayan konuları içermesi Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi bütçe kanunlarına konulan bu tür maddeler Anayasa'ya aykırı olmaktadır.

Bunun için; Kamu konutları kira birim bedelleri tespiti, Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası ve Kamu Konutları Yönetmeliği'nin 21.

maddesinin (b) fıkrasında belirtilen komisyonlarca her takvim yılının başlangıcından üç ay önce belirlenmelidir.

Ancak; Komisyonlarca belirlenen bu miktar Kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında Bakanlar Kurulu Kararıyla, Yönetmeliğin 21. maddesinin (b) fıkrasına göre ise Başbakan'ın onayı ile yılbaşından itibaren uygulanmak üzere Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulur denilmektedir.

Burada Kanun ve Yönetmelik arasında bir çelişki bulunmaktadır. Bu çelişki Yönetmelikte yapılacak değişikliklerle giderilebilir. Bu değişiklik yapıncaya kadar da Kanunu esas alıp Bakanlar Kumlu Kararıyla Resmi Gazetede yayımlanarak kira birim bedelleri yürürlüğe konulmalıdır.

Kamu Konutları kira birim bedellerini tespit edecek komisyonun çalışma usul ve esaslarını düzenleyen Yönetmeliğin 1. maddesine göre;

Kamu konutlarının aylık kira bedelinin tespitine esas olacak kira birim bedelini belirlemek üzere, 2946 sayılı Kanunun 5 inci maddesi uyarınca, “ilgili bakanlık temsilcilerinden oluşan komisyon, Maliye ve Gümrük Bakanlığının (Milli Emlak Genel Müdürlüğü) daveti üzerine, her yıl Eylül ayının ilk 10 günü içinde toplanır. Komisyonun sekretarya hizmetleri Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür. Komisyon üye tam sayısı ile toplanır ve kararlarını ekseriyetle alır,” şeklindedir.

Görüldüğü gibi;

Komisyonun toplanıp, Bakanlar Kumlu Kararının alınmasının sağlanması ve sekretarya görevi Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğünce yapılmalıdır.

2 - Özel Tahsisli Konutlarda Oturanlardan Kira Bedeli Alınıp Alınmayacağı Bakımından

Kamu Konutları Kanunu ve Kamu Konutları Yönetmeliği kimlerden kira bedeli alınmayacağını açık bir şekilde belirtmektedir.

Ancak; Kamu Konutları Kanunu ile Kamu Konutları Yönetmeliği arasında burada da bazı farklılıklar vardır.

Kanuna göre; "Yurt içinde Cumhurbaşkanı, T.B.M.M. Başkanı ve Başbakan, yurt dışında ise büyükelçiler, daimi delegeler, maslahatgözarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve başkonsoloslar için tahsis edilen özel tahsisli konutlardan ve hizmet tahsisli konutlardan kira bedeli alınmaz" şeklinde olmasına rağmen Yönetmeliğin 25. maddesinde;

"Yurt içinde Cumhurbaşkanı, T.B.M.M. Başkanı, Başbakan ve Milli Güvenlik Konseyi yönetimi dönemindeki Başbakan, yurt içinde büyükelçiler,

daimi delegeler, maslahatgözarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve başkonsoloslar için tahsis edilen özel tahsisli konutlar ile Yönetmeliğin 5 inci maddesinin

(d) bendinde belirtilen hizmet tahsisli konutlardan kira bedeli alınmaz".

Ayrıca; Yönetmeliğe ek (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde;

"Temsil özelliği olup kira bedeli alınmayacak olanlar,

1 - Cumhurbaşkanı, Başbakan

2 - Yurt dışındaki büyükelçiler, daimi delegeler, maslahatgözarlar, askeri temsil heyetleri başkanları ve başkonsoloslar" sayılmışlardır.

Kanunda olup, Yönetmelikteki (1) Sayılı Cetvelde olmayan T.B.M.M. Başkanı'dır. Bu da Bakanlar Kurulu'nun 15/1/1991 gün ve 91/1391 sayılı Kararıyla cetvelden çıkarılmıştır.

Kamu Konutları Kanunu ve Yönetmeliği'ne göre özel tahsisli konutlarda oturup da kira bedeli alınacak makam (1-B; Bakanlar, yüksek yargı organları,....., İl Valileri, Emniyet Genel Müdürü (Vali), Kaymakamlar.....) ve rütbe (1-C; Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları) sahipleri de açık bir şekilde belirlenmiştir

Bu durumda özel tahsisli konutlarda oturan Vali ve Kaymakamların aylık kira bedeli ödemesinde mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Özel tahsisli konutlarda oturan ve Yönetmeliğin (1) Sayılı Cetvelinin B ve C bölümünde sayılan makam ve rütbe sahiplerinden aylık kira bedeli alınmalıdır.

Ancak;

Kanunun 5 inci maddesinin 4 üncü fıkrası Yönetmeliğin 23 üncü maddesinin 1 inci fıkrası gereğince aylık kira bedeli brüt inşaat alanının 120 metrekareden fazlası dikkate alınmadan hesaplanacak şekilde belirlenmelidir.

B. YAKIT BEDELİ BAKIMINDAN

1. Yakıt Birim Bedelleri Tespit Yöntemi Bakımından

2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5 inci maddesinin 2nci fıkrası ve Kamu Konutları Yönetmeliği'nin 21 inci maddesinin (b) fıkrası gereğince yakıt birim bedelleri, kira birim bedelleri gibi komisyon tarafından belirlenip Kanuna göre, Bakanlar Kurulu'nun kararı, Yönetmeliğe göre ise Başbakanın onayı ile Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmalıdır.

Bu komisyonun; Maliye Bakanlığının koordinatörlüğünde çeşitli Bakanlık temsilcilerinden oluşup, her takvim yılının başlangıcından üç ay önce yakıt birim fiyatlarını belirlemesi gerekmektedir.

Ancak; uygulamada Maliye Bakanlığı, bütçe kanunlarının, Kamu Konutları Kanunu'nun bazı maddelerini yürürlükten kaldırarak kendisine verdiği yetkiye dayanarak yakıt birim bedeli tespit etmektedir.

Maliye Bakanlığı 1993 yılında (Bütçe Kanununun 2946 sayılı Yasa'nın bazı maddelerinin uygulanamayacağını ve Maliye Bakanlığına yetki veren 57nci maddesine dayanarak) 177 nolu Genel Tebliğ ile yakıt bedelini metrekare için 1.500 TL, bu tebliğe ek olarak çıkan 182 nolu Genel Tebliğ ile de yakıtı kurum tarafından karşılanan konutlardan metrekare yakıt birim bedeli olarak aylık 3.000 TL alınacağını hükme bağlamıştır.

1994 yılında ise; (Bütçe Kanununun 57nci maddesinin 2nci fıkrası "Yakıt" giderleri kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanan kamu konutlarında oturanlardan beher metrekare için ayrıca (5.000) TL, yakıt gideri alınır "ve Maliye Bakanlığı'na verdiği yetki ve 60mcı (K-7) maddesi ile 2946 sayılı Yasa'nın 6nci maddesinin uygulanamayacağı hükümlerine dayanarak) 188 nolu Genel Tebliğ ile metrekare başına aylık 5.000 TL yakıt birim bedeli, buna ek olarak çıkan 189 nolu Genel Tebliğ ile yine yakıtı kurum tarafından karşılandığı hallerde beher metrekare başına 5.000 TL, yakıt bedeli alınacağı hükme bağlanmıştır.

Ancak Maliye Bakanlığı 1994 yılında bunlarla yetinmemiş 196 nolu Genel Tebliğ ile 15.9.1994 de geçerli olmak üzere yakıtın kurum tarafından tedarik edildiği hallerde konutlarda oturanlardan beher metrekare için aylık 10.000 TL yakıt bedeli alınacağını açıklamış, fakat 197 nolu Genel Tebliğ ile bunun uygulamasını 1995 yılına ertelemiştir.

Görüldüğü gibi, Maliye Bakanlığı Bütçe Kanunlarının getirdiği düzenlemelerle bu Genel Tebliğleri çıkarıp aylık yakıt birim bedeli tespit etmektedir. Bütçe kanunlarının, yasaların bir yıl da olsa uygulamasını kaldırmak veya bütçe ile ilgili olmayan konuları kapsamamasının Anayasa'ya aykırılık oluşturduğunu, kira birim bedellerinin değerlendirmesini yaparken açıkça ifade etmiştik.

Bu nedenle, aylık yakıt birim bedelleri Kamu Konutları Kanunu'nun 5 inci maddesinin ve Kamu Konutları Yönetmeliği'nin 21 inci maddesinin (b) fıkrasında belirtilen komisyonca her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önce Kanunun 5 inci maddesinin 2nci fıkrasında açıklanan kriterlere göre belirlenmesi gerekmektedir.

Burada da Kanunda Bakanlar Kurulu Kararıyla, Yönetmelikte ise Başbakan'ın onayı ile Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe gireceği belirtilmektedir. Yönetmelik kanuna aykırı olamayacağından Kanunun belirttiği hükümlere göre hareket edilmelidir.

Diğer taraftan, Maliye Bakanlığı; Bütçe kanununun belirlediği ve kendisine verdiği yetkinin yanında, 21 Ocak 1994 tarihli 189 nolu Genel Tebliğ ve yürürlükten kaldırdığı 20 Ağustos 1994 tarihli 196 nolu Genel Tebliğinde; Maliye

Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 178 sayılı K.H.K. nin önce 516 sayılı K.H.K., (Bunun Anayasa Mahkemesince iptal edilmesiyle) daha sonra 24.6.1994 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 543 sayılı K.H.K. ile değişik 13/e maddesi ile "Devlete ait konutları yönetmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait konutların yönetimi konusundaki politikaları belirlemek, her yıl yurt içi ve yurt dışındaki kamu konutlarının kira ve yakıt bedelleri ile işletme, bakım ve onarım esaslarını tespit etmek" görevi Maliye Bakanlığına verildiğinden bu Genel Tebliği çıkarmakta olduğunu belirtmektedir.

Kamu konutları ile ilgili özel kanun var iken Maliye Bakanlığı'nın bunu dikkate almadan kendi Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki K.H.K. ye dayanarak düzenleme yapmasını hukukun genel prensiplerine aykırı olarak görmekteyim.

Burada Kamu Konutları Kanunu'nun 5 nci maddesinin 1 inci fıkrasında belirtilen Komisyonun Maliye Bakanlığının koordinatörlüğünde olacağını belirtmesi, Yönetmeliğin 41 inci maddesi Komisyonun Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın (Milli Emlak Genel Müdürlüğünün) daveti üzerine toplanacağını belirtmesi, < Maliye Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri hakkındaki K.H.K. nin 13/e maddesinde bu şekilde yer almış olarak yorumlanıp, özel nitelikte olan Kamu Konutları Kanunu'na ve Yönetmeliği'ne göre yakıt birim bedelleri tespit edilmelidir.

2 - Özel Tahsisli Konutlarda Oturanlardan Yakıt Bedeli Alınıp Alınmayacağı Bakımından

Kamu Konutları Kanunu'nun işletme, bakım ve onarım başlığını taşıyan 6ncı maddesi,

a) Kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanacak giderler;

(1) Özel tahsisli konutların demirbaş eşya ve mefruşat giderleri, ısınma giderleri, aydınlatma, su, gaz ve benzeri giderleri.....

(2).....

(3)

c) Kurum ve kuruluşlarca ısınma giderlerinin karşılanması;

(1).....

(2)..... ..

(3).....

Kamu Konutları Yönetmeliği'nin 26ncı maddesinin (b) bendi ise;

Özel tahsisli konutların ısınma, işletme, bakım ve onarım giderleri ile demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ve konutun aydınlatma, elektrik, su, gaz, temizlik,

telefon, kapıcı, ahçı, kaloriferci, bahçıvan ve benzeri giderleri.....kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılanır, şeklindedir.

Yine Kamu Konutları Yönetmeliği'ne ekli özel tahsisli konutları belirleyen (1) Sayılı Cetvelde;

Kamu Konutları Kanunu gereğince "Özel Tahsisli" konutların;

a) Isınma giderleri

b) Demirbaş, eşya ve mefruşat giderleri,

c) Aydınlatma, elektrik, su, gaz, temizlik, telefon, kapıcı, ahçı, kaloriferci, bahçıvan ve benzeri giderleri,

İlgili kurum ve kuruluşlarca karşılanır.

Durum yukarıda açıklanan mevzuatla açık bir şekilde belirlenmiş olmasına rağmen 1993 yılında Maliye Bakanlığı'nca çıkarılan 177 nolu Genel Tebliğe; Kamu Konutları Yönetmeliği'ne bağlı (1) Sayılı Cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinden beher metrekare için 1.500 TL yakıt bedeli tahsil edilip, ayrıca fark alınmayacağı, buna ek olarak çıkan 182 nolu Genel Tebliğde bu rakam metrekare için 3.000 TL ye çıkarılmıştır.

1994 yılında; Maliye Bakanlığı'nca çıkarılan 188 nolu Genel Tebliğle; "Kamu Konutları Yönetmeliği'ne bağlı (1) Sayılı Cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinin oturmakta oldukları kamu konutlarının yakıt kurumlarca tedarik edilecek ve beher metrekare için aylık 5.000 TL yakıt bedeli alınacak, ayrıca fark alınmayacaktır" şeklinde olup, buna ek olarak çıkan 189 nolu Genel Tebliğin II. Yakıt Giderleri başlıklı bölümünün 5 nci fıkrasında 5.000 TL. oranı aynen belirtilmiştir.

Maliye Bakanlığı yine 1994 yılında 196 nolu Genel Tebliğ ile (1) Sayılı cetvelin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahipleri için 10.000 TL. yakıt birim bedeli tespit etmiş, ancak 197 nolu Genel Tebliğ ile bunun uygulaması 1995 yılına bırakılmıştır.

Yukarıda açıklanan Kamu Konutları Kanunu ve Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gayet açık olmasına rağmen, Maliye Bakanlığı çıkardığı genel tebliğlerle bu Kanun ve Yönetmeliğe aykırı olarak özel tahsisli konutlarda oturan (1) Sayılı Cetvelde gösterilen (B-C) makam ve rütbe sahiplerinden yakıt bedeli tahsil etmektedir.

Kanun ve Yönetmelik (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde sayılanlar için kira ve yakıt bedeli alınmayacağını, (B-C) bölümünde sayılanlardan ise yakıt bedeli alınmayacağını hüküm altına almıştır.

Durum bu şekilde olmasına rağmen, Maliye Bakanlığı'nın Kamu Konutları Yönetmeliği'nin (1) Sayılı Cetvelinin (B-C) bölümünde belirtilen makam ve rütbe sahiplerinden yakıt bedeli tahsil etmesine karşı Danıştay'a açılan davada, Danıştay Sekizinci Dairesi'nin 28.9.1994 gün ve E. 1994/4376 sayılı Kararı ile,

"Kamu Konutları Kanunu ile özel tahsisli konutlardan ısınma gideri alınmayacağı hüküm altına alındığına ve bu Yasa uyarınca çıkarılan Yönetmeliğe bağlı (1) Sayılı Cetvelin (B) bölümünde, Kaymakamların da özel tahsisli konutların tahsis edileceği makam sahipleri arasında gösterildiğine göre, dava konusu Genel Tebliğ ile Yasa ve Yönetmelik kurallarını aşan bir düzenleme getirilerek, Kaymakamların da yer aldığı (1) Sayılı Cetvelin (B) bölümünde sayılan makam sahiplerinin de yakıt gideri tahsil edilecekler arasına dahil edilmesinin hukuka uygun görülmediği; Bu nedenle, dava konusu Genel Tebliğin "II. Yakıt Giderleri" başlıklı bölümünün 5 inci fıkrasının yürütülmesinin durdurulmasına;" şeklinde hüküm tesis etmiştir.

Böylece Vali ve Kaymakamların yer aldığı (1) Sayılı Cetvelin (B) bölümündeki makam sahiplerinden alınan yakıt bedelinin Kamu Konutları Kanunu ve Yönetmeliğine aykırı olduğu yargı kararı ile de tescil edilmiş olmaktadır.

Yukarıda açıklanan mevzuat ve yargı kararı da göz önüne alındığında özel tahsisli konutlarda oturanlardan yakıt bedeli alınamayacaktır.

SONUÇ

Yukarıda açıklanan mevzuat ve değerlendirmeler neticesinde;

1) Kamu konutları aylık kira birim bedeli ve yakıt birim bedelinin Kamu Konutları Kanunu ve Kamu Konutları Yönetmeliği'ne aykırı olarak Maliye Bakanlığı'nca belirlendiği;

2) Kamu Konutları Kanunu'nun 5 inci maddesi ve Kamu Konutları Yönetmeliği'nin 21-b, 23 ve 41 inci maddelerine göre yakıt ve kira birim bedellerinin ilgili komisyonca tespit edilmesi gerektiği,

3) Özel tahsisli konutlarda ikamet eden. Yönetmeliğe ekli (1) Sayılı Cetvelin (A) bölümünde yer alanlardan kira ve vakit bedelinin alınamayacağı,

4) Özel tahsisli konutlarda ikamet eden Yönetmeliğe ekli (1) Sayılı Cetvelin (B-C) bölümünde yer alan makam (... Vali, ... Kaymakam, ...) ve rütbe sahiplerinden kira bedeli alınıp, yakıt bedeli alınamayacağı,

Sonuç ve kanaatine varılmıştır.

TÜRK İDARECİLER VAKFI

Nihat CANPOLAT

Daire Başkanı

A. KURULUŞ

Türk toplum hayatında Vakıfların önemli bir yeri olduğu, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında özellikle sosyal yardımlaşma amaçlı sayısız vakıf kurulduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde Vakıflar, toplumsal barışın, birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.

Ülkemizde bugün, aile vakıflarının yanı sıra birçok meslek grubunun kurduğu vakıflar faaliyetlerine devam etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri, Merkez Bankası, Halk Bankası, Diyanet Mensupları, Karayolları, TMO, Adalet Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü çalışanlarının kurduğu Personel Vakfi gibi. Bu vakıfların hiçbirine üye olmayan Vali ve Kaymakamlarımız bunların faaliyetlerine az ya da çok mutlaka yardımcı olmaktadır. Başka meslek mensuplarının kurdukları vakıflara yardım eden Mülki İdare Amirlerimizin kendilerinin bir vakıflarının olmaması her zaman hissedilen bir eksiklik olmuştur. Meslek mensuplarımızın bu eksikliğini çok iyi bilen Müsteşarımız Sayın Bekir Aksoy'un talimatları ve öncülüğüyle bir vakıf kurulması çalışmalarına başlanmıştır.

İsminin "Türk İdareciler Vakfı" olması kararlaştırılan Vakfın Resmi Senedi (Tüzük) hazırlanmış ve 29.4.1994 tarihinde Notere onaylatılmıştır. Kuruluş sermayesi olarak gerekli olan 250.000.000.TL., İçişleri Bakanlığı Yurtdışı Tedavi Giderleri fonundan aktarılmış ve Vakıflar Bankası Meşrutiyet Şubesinde Vakıf adına açılan 2018385 no'lu hesaba 26.04.1994 tarihi itibarıyla bloke edilmiştir.

5.5.1994 tarihinde Asliye Hukuk Hakimliğine Vakfın tescili için dava açılmış ve 03.06.1994 günü yapılan duruşmada Vakfın tesciline karar verilmiştir. Kararın 1 aylık kesinleşme süresi adli tatile rastladığından, ancak 13.9.1994 tarihinde kesinleşme şerhi alınabilmiştir. Vakıf Kuruluşu Resmi Gazetede yayınlandıktan sonra yasal olarak kuruluş tamamlanmıştır. 29 kişilik kurucu üyesi olan vakfın ilk yönetim kurulu tarafından "Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" ile birlikte "Türk idareciler Vakfı ihale Yönetmeliğinde" hazırlanarak Genel Kurulun Onayına sunulmuştur. 20.12.1994 günü yapılan ilk Genel Kurulda her iki yönetmelik de

onaylanmış ve Vakıf faaliyetleri bu yönetmelikler çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır.

Genel Kurulda yapılan seçimler sonucu Yönetim Kurulu aşağıdaki isimlerden oluşmuştur.

Bekir AKSOY	: Yönetim Kumlu Başkanı
Mehmet AĞAR	: Üye
Ahmet ÖZYURT	: Genel Sekreter
İsmail GÜNİNDİ	: Başkan Vekili
Teoman ÜNÜSAN	: Genel Sayman
Hayri KOZAKÇIOĞLU	: Üye
Erdoğan ŞAHİNOĞLU	: Üye

Genel Kurulda yapılan seçim sonucu Denetleme Kumlu üyeliklerine de; Metin İlyas AKSOY Muharrem GÖKTAYOĞLU

Muzaffer ECEMİŞ seçilmişlerdir.

B. VAKIF ÜYELİĞİ

Türk İdareciler Vakfı Resmi Senedinin 13. maddesinde "İçişleri Bakanlığı bünyesinde görev yapan, bütün Mülki İdare Amirliği Sınıfı mensupları vakıf üyesi olabilirler" ifadesi yer almaktadır. Buna göre Bakanlığımız mensubu bütün Vali, Vali Yardımcısı, Kaymakam, Hukuk İşleri Müdürleri ve Kaymakam Adayları ile merkezde görev yapan Mülki İdare Amirlerimiz vakıf üyesi olabileceklerdir.

C. VAKFIN AMAÇLARI

Vakfın amaçları, Tüzüğün 6ncı maddesinde;

a - Vakıf üyelerinin ve bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuklarının sağlıklarını korumak.

b - (a) bendinde yazılı olanların sosyal ihtiyaçlarını temin için sağlık kurum ve kuruluşları, lokal, misafırhane, yurt, kreş, kamp ve benzeri tesisleri kurmak, kiralamak veya mevcut tesislerle anlaşmalar yapmak, işletmek veya işletletmek.

c - Üyelerin kültürel ve mesleki gelişimlerini sağlayacak faaliyetlerde bulunmak, onların üstün bir moralle çalışmalarını sağlamak.

d - Üyelerin çocuklarının eğitim ve öğretimine yardımcı olmak, devlete ve millete yararlı bireyler olarak yetiştirilmelerine katkıda bulunmak.

e - Üyelerden evi olmayanlara imkanlar dahilinde uygun vadeli krediler vermek suretiyle konut sahibi olmalarını sağlamak.

f - Vakfın imkanları ölçüsünde üyelerine Yönetmelikte belirlenecek esaslar dahilinde kredi açmak.

g - Üyelerin evlenmeleri durumunda Yönetmelikte belirlenecek esaslar dahilinde yardımda bulunmak.

h - Vakıf mevcutlarının nemalandırılması ve daha fazla imkan yaratılması için, Kanunların izin verdiği gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunmak.

ı - İşleri Bakanlığı merkez ve taşra birimlerinde verimli ve hızlı hizmet üretimine yardımcı olacak teknik donanımın teminine katkıda bulunmak, imkanlar ölçüsünde hizmet için gerekli her türlü malzemenin alınmasına yardım etmek şeklinde belirlenmiştir.

D. VAKFIN KAYNAKLARI VE GELİRLERİ

Tüzüğün 8 inci maddesinde vakfın kaynaklarının giriş aidatı ile aylık aidatlardan oluştuğu; 9 uncu maddede ise vakıf gelirlerinin;

a - Vakıf sermayesinin nemalandırılmasından sağlanacak gelirler,

b - Bağış ve yardımlar,

c - Hizmet karşılığı alınacak ücretler,

d - Vakıfça düzenlenecek sosyal faaliyetlerden elde edilecek gelirlerden oluşacağı belirtilmiştir.

E. VAKIFÇA YAPILABİLECEK TASARRUFLAR

Vakfın ne tür tasarruflarda bulunabileceği Tüzüğün 10 uncu maddesinde belirlenmiştir. Buna göre vakıf, amacına ulaşabilmek için kanunlarla öngörülen sınırlamalara bağlı kalmak kaydıyla her türlü menkul ve gayrimenkul malları satın alır, kiralar veya bağış yoluyla sahip olabilir ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunabilir.

Ayrıca vakıf, şirket kurabilecek, başka şirketlere ve mahalli idareler tarafından kurulan birliklere ortak olabilecektir.

Tüzükte bu hükümlerin yer alması vakfa gelir getirecek faaliyetlerde bulunma imkanı sağlamıştır.

F. YARDIM VE KREDİLER

Tüzükte vakıfça yapılabilecek yardım ve krediler de belirlenmiştir. Bunlar;

- a - Emeklilik Yardımı,
- b - Ölüm Yardımı,
- c - Afet Yardımı,
- d - Tedavi Kredisi,
- e - Eğitim-Öğretim Kredisi,
- f - Mesken Edindirme Kredisi,
- g - İşçileri Bakanlığı Birimleri Hizmetlerini Destekleme Yardımları,
- h - Üyelere Borç Verme,
- ı Diğer Sosyal Yardım ve Krediler.

Bütün bu yardımların miktarları, geri ödeme süreleri ve faizleri gibi konular Yönetim Kurulunca belirlenecektir. Yardım ve kredi miktarlarının yönetmelikte belirlenmemiş olmasının nedeni, sabit fiyatlar üzerinden verilecek yardım ve kredilerin birkaç yıl sonra yetersiz kalabileceği düşüncesidir.

Vakıf üyelerinin emeklilikleri halinde verilecek yardım miktarının mümkün olduğunca artırılabilmesi için belirlenecek esas ve usullere ilişkin Yönetim Kurulu çalışmaları devam etmektedir.

Tüzüğün 11 inci maddesinde sayılan yardım ve kredilerden Emeklilik, Ölüm, Afet ve Diğer Sosyal Yardımlar adı altında olanlar geri ödemesiz, hibe şeklindeki yardımlardır. Kredilerin geri ödenme şartları da üyelerin mağduriyetine neden olmayacak, ancak vakıf faaliyetlerini de aksatmayacak şekilde düzenlenecektir.

G. VAKIFÇA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Vakıf Genel Kurulunda 1995 yılı bir birikim yılı olarak kabul edildiğinden, Tüzükte yer alan yardım ve krediler 1996 yılı itibariyle verilmeye başlanacaktır. Üyelğe kabul tarihi 1.1.1995 olarak belirlendiğinden bu yıl içerisinde müracaat edecek bütün üyelerin belirlenen tarih itibariyle aidatlarını ödemeleri gerekmektedir.

Mart 1995 tarihi itibariyle üye sayısı 1050'ye ulaşmıştır. Kısa sürede bu kadar üye sayısına ulaşılması, vakıf kuruluşunun isabetli bir girişim olduğunun ve bu konudaki eksikliğin giderildiğinin en güzel ifadesi olmuştur.

Vakfa gelir getirecek kaynak arayışları devam etmektedir ve bu konuda üyelerin Vakıf Yönetim Kuruluna yardımcı olmaları beklenmektedir. Vakfa gelir

sağlamak amacıyla, Bakanlık onayı alındıktan sonra Türkiye'de bütün illerde uygulama birliğini sağlayacak "Silah Ruhsat Talep Dosyası" hazırlanmış ve 50.000 adet bastırılarak satışı yapılmak üzere Valiliklere dağıtılmıştır. Aynı şekilde, 3091 sayılı Kanunun uygulanmasında kullanılacak dosyanın hazırlanması çalışmaları devam etmektedir. Çalışmalar tamamlandığında bastırılacak tek örnek dosyalar satılmak üzere Valiliklere gönderilecektir.

İstanbul Valiliğinin ücretsiz olarak yaptırdığı vakfı sembolize eden rozetlerin satışı da devam etmektedir.

Ayrıca, Vakfın bankalarda mevcut kaynakları da vadeli hesaplarda tutularak oldukça yüksek oranlarda faiz geliri sağlanmaktadır.

İleride vakfa gelir sağlayacak çok daha fazla faaliyet alanı bulunacağı ve vakıf gelirlerinin en üst düzeye çıkarılacağı, bunun için gerekli bütün çabaların gösterileceği kesin olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, Türk İdareciler Vakfının kurulmasıyla büyük bir eksikliğin giderildiğini söyleyebiliriz. Kısa sürede oldukça fazla üye sayısına ulaşılmış olması da, meslektaşlarımızın gerekli ilgiyi gösterdiğinin kanıtı olmuştur.

Aynı ilgiyi vakıf çalışmalarına destek olmak için de göstereceklerine ve üzerlerine düşeni fazlasıyla yerine getireceklerine inanıyor ve bekliyoruz.

Çok başarılı çalışmalar yapacağına inandığımız vakfımızın hayırlı olması dileğiyle, kuruluşunda emeği geçen herkese şükranlarımızı sunarız.

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE
KENTLERİN İMAR DURUMU
ARAZİ VE ARSA KULLANIMI**

**Ahmet Sezai AYDIN
Emekli Kaymakam**

"Kent insanla Vardır."

AÇIKLAMA

İnsanoğlu mağara, göçebe ve çobanlık yaşamından kurtulur, tarım ve yerleşik düzene geçince arazi ve arsa ile ilgilenme ve yapım dönemine girer: Tarım için arazi, oturması için ev, hayvanlarını koymasına için ahır ve daha değişik yapılar için arsa gerekir. Bina odalarının adımlaması, pencerelerinin karşılanması, bir ölçüye varılması belki de- mimarlığa atılan ilk adımdır denilebilir.

İhtiyaçlar ve insan sayısı arttıkça, yapıların türleri çoğaldıkça yerleşim alanı genişler; böylece köyler büyür, kentleşir. Büyüme ve çoğalma örgütlenmeyi; örgütlenme de kentin yerleşim alanı sınırları içindeki arazi ve arsaları kullanmayı, bunların gözetim ve denetim altına alınmasını gerektirir. En ilerisinden en gerisine değin bütün ülkeler, değinilen durumun dışında kalmaz, kalamaz.

Ülkelerin ya da toplumların yönetiminde çoğu işler özel ellere kişilere, kişilerce kurulan ortaklıklara bırakılır. Kimi konuları da devlet ya da yerel yönetimler kendi elinde tutar: Kentlere içme ve kullanma suyu sağlanması, kanalizasyon yapımı, çöp toplanması, imar işleri ve daha ötekiler. Öyle ya, bu ve benzeri işler özel ellere bırakılamaz.

Kentlerin yerleşim, gelişim alanlarının uzmanlarınca yapılan bir imar planına bağlanması, genel ve yerel yönetimlerin olsun, yerdeşlerin olsun bu plana uyması zorunludur. Doğaldır ki, yapılacak ve sonra ona uyulacak planların kentin hemen her türlü ihtiyacı karşılayacak çapta olması istenir ve beklenir.

Burada söylenmesi gereken bir başka durum da şudur; her ülkenin büyüklü küçüklü bütün kentlerinde imar işleri bir düzene, plana bağlansa da, uygulama bakımından ülkeler arasında kimi farklar vardır. Bu uygulamanın en kötü örneklerinden birisi, kent yönetim örgütünde görev alanların - meclis üyeleri, başkan ve

öteki kimi görevlilerin siyasal yoldan seçimle oluşması ya da görev almasıdır. Değınilen durum yüzünden siyasal etkilerle kent planına aykırı iş ve işlemler yapılır, kararlar alınır.

Amacımız, kent planlaması konusunda ayrıntıya girmek, çeşitli yönlerden tartışmasını yapmak, kimi görüşler ileri sürmek değil, Amerika Birleşik Devletleri'nde kent planlaması, planlamanın alanı, sınırı, türleri ve genişliğı konusundaki duruma özet biçimde de olsa değınmektir.

Kim ne derse desin, ne tür kural konulursa konulsun, kent "insan" ile başlar, varlığını onunla sürdürür; insanın yokluğunda "kent" biter.

Aşağıda üstünde durulan ya da derlenen hususlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğumuz sırada bizlere verilen üniversite notlarından yararlı olacağı düşüncesiyle derlenerek yazı biçimine getirilmiştir.

PLANLAMANIN GENEL ÇİZGİLERİ

Planlama önceden kararlaştırılan amaçlara/ereklere ulaşılmasında, araçlar yaratılması yönünde bilinçli düşünülmesini sağlar. Ayrıca, en önemli önceliklerin saptanmasına da yardım eder. Kaldı ki, planlama ortaya çıkan insan problemlerinin çözümüyüyle uğraşır ve bu konuda bir temel oluşturur. Planlama geleceğimizin denetiminde ve onu tahmin etmekte bize kimi görüş ve davranış biçimi de kazandırır. Planlamanın hemen her konuya uygulandığı düşünülürse, önemi daha bir iyi anlaşılır.

AMAÇLARIN SAPTANMASI

Planlamanın Anlamı ve Tarihçesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde sistematik bir planlamanın başlayış tarihi 1682 yılında William Penn zamanında Philadelphia kentinde başladığı ileri sürülebilirse de, şu son birkaç on yıl öncesine değın pek çok Amerika kentinin karışık ve plansız bir büyüme gösterdiği kolaylıkla söylenebilir.

Kırsal alanlarda, telefon ve otomobilin kullanıma başlamasına kadar planlama konusu ile toplum pek ilgilenmezdi; bunlar ve benzer araçlar ulaşım ve iletişimi artırdığı gibi, gerek yerleşim ve gerekse bunun dışındaki yerlere ulaşılmasını kolaylaştırdı. Arkasından kent yönetiminde arsa ve arazilerin kullanılması da büyük önem kazandı.

Doğal ki,-şu ya da bu biçimde eksik olsa da, bir planlama vardı; on dokuzuncu yüzyılda resmi olmayan arsa ve arazi ile ilgilenen kimselerden oluşan komitelerce özel olarak düzenlenen ve görüşülmek üzere kent meclisine sunulan planlar bulunurdu.

Daha sonraları bu tür halk komiteleri/komisyonları belediye başkanı ya da belediye meclisince görevlendirilmeye başladı ve bunlar plan önerileri yaptı. Bu gibi gruplar yalnız bir kez rapor düzenler - ötekiler de böyledir bundan sonra görevleri biter.

Son zamanlara değin arsa ve arazi kullanılması kararları konusunda örnek Amerikan geleneği, bunları özellikle bankerler, işadamları, emlakçılar izler ve yaparlardı. On dokuzuncu yüzyılın Amerikalısı - toplumu - bu tür insanlara da pek ilgi duymaz, inanmazdı da.

Böylece kent planlamacıları, kendi "kazanç zararlarından daha çok kentin düşünsel görünümünü düzenleyerek çekici bir toplum yaratma çabasına girdi. Ancak, bu çalışmaların Amerika kentlerinin görünümü bakımından etkisini büyütme, hele abartmak olası değildir. Bu durum şöylece açıklanabilir: Bankerler ve bankacılık borcu - parayı kimin aldığına, emlakçılar da kendi kuruluşları aracılığı ile kimin satın alacağını araştırdılar ve buna karar verdiler. Ayrıca, burada Amerika kentlerinin sınırları içindeki kültürel değerlerin de etkili olduğu söylenebilir.

Yukarıda değinilen komite/komisyonlar, zencilerin oturacağı evlere, bunların kalitelerine ve bölgelerinin saptanmasına karar verir; bunlara ek olarak bozulan - gecekondulaşan alanların bağımsız yerleşme düzeni biçimine, apartman alanı durumuna getirilmesini de kararlaştırır, görevi ya da işi burada biterdi. Bunlar varsa, park yerlerini, alışveriş bölgelerini ve fabrika alanlarını seçtikleri gibi, kentin gelişme yönünü, özel arsa ve arazi bölümlerini de belirten görüş verirdi. Her şeye karşın, şurası da bir gerçektir ki, kentin merkezi ne ölçüde dikkat edilirse edilsin eskimekten kurtulamaz.

Öte yandan zamanla yukarıdaki örnek değiştiği gibi, ayrıca Amerika kentleri olgunlaşmaya başladı. Bir topluluğu oluşturan kişiler binalarla değil de, kendi çevrelerinde yetişen bitkilerle daha çok ilgilenir. Mülk sahipleri genel çizgide kentin eski bölümlerindeki arsa değerlerinin değişmesinden düşmesinden korktu denilebilir. Gerileyen orta sınıf, uçlardaki ya da kırsal alandaki bozuk yerlere akın etti. Buralardaki kişilerin herhangi bir engel bulunmayan davranışlara yönelmesi de bir ölçüde değişmeye başladı.

1907 yılında, Hartford, Connecticut kentinde bir belediye birimi olarak resmi planlama dairesi kuruldu; bu kuruluş o günden bugüne önemli bir örnek oluşturur. Başlayan bu hareket hızla yayıldı. 1960 yılında on bin nüfusu aşan kentlerin yüzde doksanının kent planlama komisyonu vardı.

Başlangıçta emlakçılar bu komisyonlara egemen olma yolları aradı; bir ölçüde başarılı da oldular. Bununla birlikte kademeli olarak komisyonların görev ve temsil gücü hem genişletildi ve hem de güçlendirildi; bu tür gelişmede toplumun ilgi grupları buralarda yerlerini aldı. Kimisinde ev sahipleri, kimisinde emlakçılar, kimisinde de ilgi grupları egemen oldu.

Kent Planlama Komisyonu

Merkez planlama dairesinin üstünde hemen her zaman, bütün toplum hareketlerinin ve belediye birimleri arasında, plan uygulamasında işbirliği sağlanmasında bir komisyon bulunur.

Planlama komisyonunun genellikle beş ya da yedi üyesi olur; fakat kimi zaman ve kimi kentte bu üye sayısının elliyi bulduğu görülür. Komisyon üyeleri tümüyle belediye memurlarından da olabilir; kimi yerde bu memurlar tüzük ve yönetmeliklerde belirtilir; kimi zaman da bu komisyon üyeleri yerdeşlerden oluşturulur; ancak, çoğunlukla bu komisyonlar karma düzenlenir: Memurlardan ve yerdeşlerden kurulur.

Planlama komisyonunun karşılaştığı bir yığın sorun vardır. Toplumun genel yararlarından daha çok emlakçı ve benzer işlerle ilgili kuruluşların baskısı altındadır. Komisyon üyeleri yerel vergi temelini güçlendirmek için kendi bölgelerinde sanayi alanları oluşturulmasını düşünür. Öte yandan seçilen sanayi alanları hep tartışmalı sonuçlar doğurur; çünkü hemen herkes bu yerlerin kendi evinden daha uzak bir yerde olmasını ister, buna da bir yığın emek ve çaba harcar.

Komisyon üyelerinin her biri sıradan bir yerdeştir; bu kişilerin kent planlaması konusunda herhangi bir teknik bilgisi de yoktur; daha da ileriye planlamanın neye yaradığını da bilmezler. Profesyonel planlancılar pahalıdır ve özellikle komisyon bütçesinden yeterli ödeme de yapılamaz. Kaldı ki, bütçe düzenlenmesi ve görüşülüp benimsenmesi sırasında planlama komisyonunun durumunu konuşacak, ödenek ayrılmasını sağlayacak, bunu savunacak bir bölüm de yoktur.

Kent planlama komisyonu yöneticilerden, siyasetçilerden ya da devlet yöneticilerinden herhangi bir destek görmez; çünkü bankerlerin ve emlakçıların kendi yaran söz konusudur; bunlar komisyonu bu doğrultuda - kendi istekleri - kullanmaya çalışırlar.

Planlamacılar hem kendi bölümlerinde eğitim ile hem de sokaklar, yerleşim ve dinlenme yerleri, trafik denetimi, sanayi bölgeleri ile ilgilenir. Ancak, yukarıda sayılan konularda yararı bulunanlar komisyondan çekinir. Her şeye karşın olanaktan ölçüsünde arsa ve arazi kullanımında etkili olmayı sürdürür. Günümüzde kent planlama komisyonunun statüsü yükseldiği gibi, arsa ve arazi kullanımı konusunda pek etkili olduğu da görülür.

Planlama yalnız sokaklar, kamu kuruluşları yeri ve özel arazilerin düzenlenmesiyle değil, parklar, dinlenme ve yerleşme yerleri, gecekonduların bölgelerinin yeniden düzenlenmesi, hava alanları, trafik ve araba park yerleri, kamu sağlığı ve bunlara benzer öteki işlerle de uğraşır. Önemli olan, planlama aslında insan ihtiyaçlarının anlaşılması, bunlara el atılması ve geleceğe biçim verilmesi işlerinin tam bir sürecidir.

Meslek Uzmanları

Bugün profesyonel planlamacılar hemen her yönden iyi ve yüksek durumdadır. Bu başarı kısmen yeni bir mesleğe karşı toplumun ilgisini sağlamak yönündeki kendi çalışma ve çabaları, kısmen de işlerinin daha iyi yürümesi ve topluma istedikleri biçimi vermek düşüncesindeki banliyö önderlerince bu hizmetin kaçınılmaz olduğu anlayışından kaynaklanır; iş merkezleri ve ticaret odaları da kent planlamasına karşı daha bir ilgi duyar.

Eski planlamacıların eğitimi daha çok mühendislik ve peyzaj/görünüm mimarlığında yoğunlaşmıştı. Amaç güzel görünümlü bir kent olmak, ortaya çıkarmaktı. Mesleğin her iki kaynaktan gelen bilgisi bugünün planlarcılarında önemli bir yer tutar; ancak, bunlara ek olarak ekonomi, sosyal bilgiler ve kamu yönetimine de ağırlık verilir.

Planlamanın ilk dönemlerinde komisyon ve elemanlarının kimi durumları kamuya duyuracağı konusunda önemli kuşkular vardı. Bazen kimi birimlere, daha ileri ikinci, üçüncü durumdaki kuruluşlara bilgi verdiler. En başta kent meclisine bilgi yetiştirdiler; özellikle de güçsüz başkan yönetim biçimi belediyeler de Ancak, belediye meclisleri bu komisyonun raporlarını pek önemli bulmadı; yalın çizimlere ve resimlere bakarlardı; ileri bir değerlendirme yapamazlardı.

İkinci Dünya Savaşından sonra planlama kent çalışmalarının en önemli bir bölümü olmaya başlar; kent yöneticisi ya da belediye başkanı yönetim çalışmaları kentin merkezini geliştirme eğilimi planlama birimini yönetimin önemli bir bölümü düzeyine getirir. Bu durum günümüzün egemen örneği olarak görünür. Kent planlamacıları yalnız komisyon aracılığı ile değil, doğrudan başkan ile çalışır; bunlar belediye başkanının hem baş danışmanı ve hem de siyasal düzenleyicisidir.

Bu eğilim nedeniyle, kendi planlama görevlisi bulunan kentler, planlama danışmanı çalıştıran, gelişigüzel iş gören kentlere daha bir avantajlı durumdadır: Adam kiralama, komşu büyük kentten aralıklı olarak ya da eyalet örgütünden teknik yardım istenerek yapılabilir. Amerika Birleşik Devletlerinde on bin nüfusu aşan kentlerin bir planlama dairesi vardır.

Planlama dairesi, uzmanlarınca yapılanların toplum tarafından desteklenmesini ister; bunu çoğunlukla başarır. Oysa aralıklı olarak görevlendirilen planlamacılar imar düzenlemelerinin ya da yeni bölgelerin oluşturulması ve planın uygulanması konularında pek öyle avantajlı sayılamaz.

Plan

Bir planlama komisyonu - bayındırlık kurulu - oluşturulduktan sonra araştırmalar yapılır ve bilgiler toplanır. Kentin planlama "uzmanlar mimarları", yoksa

komisyon belediyenin öteki birimlerinden alacağı bilgilere göre çalışır. Bu durumda komisyonun yapacağı iş verileri değerlendirmek ve kent planını düzenlemektir.

Kent planı düzenlenirken her tür ev yapmaya uygun yer ayrılır, ticaret alanı "çarşı - alışveriş alanı", hafif ve ağır sanayi, dinlenme yerleri ayrılır ve trafik akımı - cadde ve sokaklar göz önünde tutulur. En iyisi bir master plan düzenlenmesi ve bu planın gereklerine göre hareket edilmesidir; en yararlı yol ve yöntemdir.

Bir kent için düzenlenen planın birkaç yönden ve çeşitli ilgili ve yetkililer ile yararlar arasında bir bütünlük/anlaşma sağlaması da beklenir.

Aslında planlama çalışmaları süreklilik özelliği taşır. Toplumun beklenmeyen gelişmelerinin ışığı altında ortaya çıkan bilgilerin imar komisyonu tarafından sürekli değerlendirilmesi gerekir. Öte yandan ilginç bir durum ve sonuç da şudur; 1791 de Pierre Lenfanttan yeni kent Washington alanının bir master planı düzenlenmesi istenir. Böyle bir düşünce olağanüstüdür ve geleceği görüş çok yerindedir.

Pierre L'Enfant'ın Washington için düzenlediği kent planı, o günden beri önemli bir değişiklik görmez. Bugünün kalabalık otomobil trafiğini karşılayamayan yolları dışında, Brigham Young'un Salt Lake kenti için düzenlediği kent planı da eşsizdir.

Hemen her plancının var olan durumu olduğu gibi benimsemesi gerekirse de, ancak eskinin bir yönü ile korunması da düşünülemez; bütünüyle değiştirilmesi de...

Şu durumun göz önünde tutulması gerekir, plancılar hem kazanılmış hakların korunmasına ve hem de durgunluğun giderilmesine karşı planlarında kimi değiştirmeler yapmak zorundadır. Her plancı L'Enfant kadar ileri görüşlü değildir; olsa bile, uzun dönemli planlama pek çok engellerle karşılaşır. Ancak, burada siyaset değil, bilim ve teknik egemen olmalıdır.

On dokuzuncu yüzyılın başlarında plan suyollarına uygun düzenlenirdi. Demiryolunun ortaya çıkışı durumu karıştırdı; otomobilin kullanıma girmesi daha da büyük değişikliklere neden oldu. Örneğin, kentlerin eski planları havaalanı yer seçimine hiç de iyi karşılık vermez.

ARSA VE ARAZİ KULLANIM DENETİMLERİ

İmar komisyonu tarafından düzenlenen master plan genellikle yasa gücü taşımaz; ancak, yine de gerek karar organları ve gerekse yönetim için bir tür rehber görevi yapar. Plandan çıkarılan haritaları yönetim her zaman el altında bulundurur; kimi iş ve amaç için kullanılır.

Plandan kaynaklanan ve prensiplerden doğan arsa kullanım denetimleri üç türde ya da biçimde ortaya çıkar, bu üç yoldan denetim yapılmaya çalışılır.

A - İmar düzenlenmesi,

B - Bölgeler oluşturulması,

C - Bina yapım yasaları çıkarılması.

İmar Düzenlenmesi

İmar düzenlemesi yoluyla denetim, arsa ve arazilerin bölümlere, bölgelere, adalara ayrılması, planın uygulanmasının temelidir denilebilir. Arazinin parsellenmesinin arkasından bir de harita yapılması gerekir. Bu haritanın, parsellerin büyüklüğünü ve biçimini, kamu hizmetlerini, toprak türünü ve durumunu, sokak genişliğini ve örneğini, öteki planlarla ilgili arazi bilgilerini içermesi sağlar.

Bütün bu yapıların hem yürütülen politikaya uygun olması ve komisyonca gözden geçirilmesi ve hem de sağlık, karayolu ve öteki yetkili ve ilgili yerlerin benimsemesi gerekir.

Bir arazi üstünde imar işlemi yapılmadan, parsellemeye gidilmeden herhangi bir inşaat yapılamaz. Yerleşim alanları, tarım, ticaret ve sanayi dışında kalan yerlerdir.

Arsa ve arazilerin belli konulara ayrılması, tahsis edilmesi, bunun önceden planlanması, toprağın gerekli ihtiyaçlara tahsis edilmesi kent yönetimine önemli ölçüde denetim olanağı sağlar.

Bir kentte imar düzenlemesi yoksa emlakçılar ve arsa işleriyle uğraşan - yap satçılar aç gözlü kimseler yerleşim yerlerini önceden düşünülen kamusal gereksinmelerin dışında bırakır; böylece yönetimi çözümü pek güç sorunlarla karşı karşıya getirir. Gerçekte böyle bir durum vergi ödeyenleri yerdeşleri emlakçı spekülasyonunu desteklemeye zorlar.

Bölgelere Ayırma

Yapıların arsa kullanımı, alanı, yüksekliği, kullanma biçimi, ada ve parsel durumunun denetimi ya kullanılacak arazinin bölgelere ayrılması ya da alt bölümler için kimi kayıtlar konulması yoluyla yapılır. Birincisi yasal yaptırımları olan bir uygulamadır. İkincisi, anlaşmazlıkları yargı yerlerince çözülen yöntemlerdir. Ada ya da parselasyon kısıtlamaları daha çok mülk değerlerinin korunması amacını güder. Bununla birlikte bunlar araziye bölgelere ayırmanın yerini tutmaz; zarara uğrayan ya da hakkı çiğnenen kişinin yargıya başvurusu gerekir. Öte yandan bu yol can sıkıcı, zaman harcatan ve uğraşmaya değmez bulunur.

Bölgeleri saptamanın, günümüzde arazinin en uygun ve güvenli standart yöntemi olduğu benimsenir; master planın aracılığı ile kent yayılmasında düzenli bir gelişime ulaşılır.

Bir kentin üstünde kurulduğu alan, genel olarak oturma, ticaret ve sanayi ana bölgelerine ve daha alt bölümlere ayrılır. Aslında bu bölünmeler toplumun isteğine uygun yapılır. Bir bölge çok küçük, dar bir şerit, tek bir parsel olabilir. Bunlara "nokta bölgesi" denilebilir. Bu tür nokta yerleri arsa sahibine yarar sağlayabilir: Örneğin, bir akaryakıt istasyonu, birkaç aileyi kapsayan yerleşim yeri, bir market olabilir.

Değinen ayrıcalıklar toplumun genel durumu bakımından bir düşüş, yitik sayılabilir. Çünkü, kimi kişiler bu düşüklüğü önemsemez; bunlar toplum değerlerine önem vermez, bu yitikten yararlananları kötü gözle görmez; daha ilerisi kimi kişiler kent alanında yapılan bölgeler oluşturulmasını da saçma bulur.

Arsa ve arazi kullanımına ilişkin kısıtlamalara ek olarak, arsa ve arazilerin parselenmesi konusundaki yönetmelikler genellikle yapıların yüksekliğini, cadde ve sokak durumuna göre genişliğini, bahçe ölçülerini kısıtlar, bir bakıma bunları düzenler.

Ev ve ticaret bölgelerinde de kısıtlamalar vardır. Ev yapılacak alanlarda da kimi kısıtlama bulunur. Örneğin, tek aile oturacak ev yapılan alanlarda binaların yaya kaldırımlarından on on beş metre uzakta olması gibi.

Bir apartmanın yapısının bütün adayı işgal etmesine, öteki yapıların ışık ve hava alması bakımından izin verilmez. Yerleşme alanındaki bir yapının, parsel içinde belli bir oranda bulunması gerekir; bu oran komşu yapıların yüksekliğine ve genişliğine göre oluşur.

Mesleksel planlama ve bölge düzenleme bir kentin "güzel kent" olacağını güvenceye bağlamaz. Bu durumun dikkat çeken örneği New York kentinin gökdelen yapılarıdır. Savaş sırasında orta boyutlarda - yirmi ya da otuz katlı yapılar - gökdelenler inşa edildi. Bu tür binaların finansiyerleri, Manhattan'ın pahalı arsalarının azami yarar sağlayacağı konusunda endişeliydiler.

Mimarlar orta boyutlarda plan çizmeye zorlandı; böylece estetik yönden daha güzel değil, en az ölçüde de olsa, imar düzenine uymasına çalışıldı. Lewis Mumford bu olguya : "Modem evlilik pastası" adını verir.

Bölgelere Ayırma Yönetmelikleri

Bir kentin yerleşme alanının bölgelere ayrılması, doğal olarak mülk değerlerinin korunması amacını güder. Ayrıca, her mülke yeter aydınlığın, havanın ve yolun her yana ulaşmasını da güven altına alır.

Bölgelere ayırma kamu sağlığını koruduğu gibi, yangın olasılıklarını da en aza indirir. İmar yönetmelikleri, genellikle planlama komisyonunun resmi ve yasal çalışmalarına yürürlük ve geçerlik sağlar; ayrıca kent planının da temelini oluşturur ve planda yapılan değişikliklerin uygunluğunu, geçerliğini gösterir.

İmar yönetmelikleri, belediye meclis üyelerine yapılan baskının bir mozağıdır. Profesyonel plancılar, kent planının planlama uzmanlarınca çizilmesini ve imar komisyonunca onanmasını tercih eder. Bu sürece uyulursa, yönetim birdenbire ortaya çıkan yarar sağlama isteklerinden bir ölçüde kurtulmuş olur.

İmar yönetmeliği - yasal bir güç kazanması için belediye meclisince karara bağlanması gerekir planlama komisyonu ile eşgüdümlü olarak uygulanmaya konulmadıkça kuralları boşlukta kalır.

Bina Yapım Yasaları

En iyi arsa kullanma denetim sistemi bulunan bir toplumun, bir ya da birkaç imar yasası vardır. Bu yasalar daha çok evlerin yapılarını, çatı ve elektrik durumlarını, ısıtma, güvenlik ve sağlık konularını düzenler. Yasalar, ada ve parsellere ilişkin yönetmeliklere toplumca istenilen mesken standartlarına uyulmasını zorunlu kılar.

İmar yöneticisi ya da yapı denetçisi, imar yönetmeliklerinin ayrıcalıklara ilişkin hükümlerine göz yumarak bina yapımı yasalarını ve imar planını etkisiz duruma getirebilir. Oysa bu görevlilerin bir bütünlük oluşturması çok önemlidir. Şu husus söylenmeli ki, bu kişiler en ağır baskı altında ve yoldan çıkarılma çabası karşısındadır.

Bir toplumun fiziksel görünümünün güzelliğe ve tanınmışlığa, onun yetersizliğine ve bozulmamışlığına bağlıdır. Önemli görülen bir husus burada belirtmeli ki, yetersiz yasalara ve güçsüz yaptırımlarına karşın, kentin dış çemberlerinde ev satın alanlar, belediyeden ve yasalardan daha çok korunabilir.

KENT BÖLGELERİNDE PLANLAMA

Bir kentin ana yerleşim yeri içinde, dışında ve çevresinde de değişik amaçlı yapılar yükselir. Buraların da bir plana bağlanması, oluşma ve gelişmenin düzenlenmesi gerekir. Bunlar banliyölerde planlama, metropoliten alanda planlama olmak üzere iki tür gösterir. Kısaca bunlar üstünde durulmasında yarar bulunur.

Banliyölerde Planlama

Kentin yerleşim alanının bir plana bağlanması, bölgelere, ada ve parsellere bölünmesi ihtiyacının duyulması uzun bir süre alır. Günümüzde kentin büyümesi, doğru sözcüğü ile genişlemesi daha çok dış çemberinde olur. Bir başka durum,

imar planı ve planlamanın en çok ihtiyaç duyulduğu yerler bunların hiç olmadığı ya da pek bulunmadığı kentlerdir.

Banliyöler, özellikle kent gelişmesinin ilk yıllarında, buraları köhneleştiren bir bölüm şeylerden yoksundu. Banliyölerde imar planı işlerini yürütenler, kentlerdekine göre pek yetersizdir.

Banliyölerde, özellikle tüzelkişilik kazanamayan alanlarda hemen hiçbir konuda olduğu gibi, imar konusunda da bir kısıtlama ile karşılaşılır. Bu tür yerlerde, arazi ve arsaların düzensiz ve yetersiz kullanılması her zaman karşılaşılan bir durumdur.

Kentlerin dış uçlarında, son yıllarda yeni bir çember oluşmakta, buralarda kimi kişiler kendi evini yapmakta, böylece kentin dışında üçüncü bir "gecekondu" alanı ortaya çıkmaktadır. Bu ikinci çemberde yapılan evler dayanıksız ve kullanma alanı bakımından dar ve sağlık yönünden birçok noksanı olan yerlerdir; hiç birisinde kent yasası bulunmadığı için hemen her kişi kentin çok uzağında istediği biçimde kendi evini yapabilir ya da bir eve sahip olabilir.

Yukarıda değinilen nedenlerden birkaç yıl içinde kent dışında bir banliyö çemberi oluşur; çok sayıda bina yapılır. Ancak, yapılan bu yeni evler hem dağınık, bir tür kulübeler ve hem de geciken, zamanında uygulanmayan bir imar durumunu ortaya çıkarır. Bir bölük metropoliten alanlarda, kent merkezinde bulunanlara göre banliyölerde sağlıksız, bozuk ve standartlara uymayan yapıların daha çok olduğu görülür ve sorun olarak çözüm bekler.

Ülkenin kimi yerlerinde ayrıcalar bulunur; banliyölerde ev edinenler ya da yapacaklar yatırımlarının değeri yönünden planlama ve imar işlerinin önemini daha ilk adımda anlar. Fakat bunların başta gelen sorunları karmakarışık kullanılan arsa ve arazilerin çok sayıda insanı bir araya topladığı ve gecekondu biçimindeki yapıların düzeltilmesinde çok geç kaldıldığı da plansızlığın ve ilgisizliğin sonucudur. Söylenmesi ya da vurgulanması gereken gerçek durum şudur: Artık arsa ve araziden en iyi ve en uygun biçimde yararlanma fırsatı elden kaçmıştır.

Metropoliten Alanda Planlama Çabaları

Metropoliten alanlarda planlamanın doğası sonucu imar işleri arsa ve arazi üstünde uzanır, sürer gider. Oysa bu tür bir uygulama planlama ile politika arasında büyük boşluklar yaratır. Bütün bu boşlukları doldurmak için bir imar komisyonu oluşturulur ya da bölgesel bir imar komisyonundan yardım isteme yolu tutulur.

Yukarıda değinilen bu kuruluşların ikisi de özel ve "gayri resmidir; kimi zaman eyalet/devlet yasalarından yararlanılır; bazen bu kuruluş yasa üstü bir kurum olur, eyalet yardımı gibi. Ancak bunların hepsi de örnek verici, yol gösterici durumdadır ve hiç birinin yaptırım gücü de yoktur.

Bunlardan bazılarının kendi uzmanları vardır, onlardan yararlanır; fakat pek azı ana kentin imar komisyonu ile birlikte çalışır. Kimilerinin de hiçbir elemanı yoktur; gerektiğinde geçici olarak bulunur ve çalıştırılır.

Kent hizmetlerinin, park ve dinlenme yerlerinin, karayollarının, sanayi alanlarının ve öteki birçok kent işlerinin planlanması, genel olarak kentte olduğunun aksine ya küçük bölümler halinde ya da bölgeseldir. Metropolitan alanlarda arsa ve arazilerin kullanılması konusunda birçok topluluğu temsil eden bir planlama örgütünün denetimini ve gücünü bulmak olası değildir.

Metropolitan alanlarda yapılan çalışmalar, buralarda bir planlama kuruluşunun bulunmasını gerekli gösterir. Kuşkusuz bunlarla arsa sahipleri çok yakın ilişki kurmak ister; bu yol ile bir denetim altına girmeyi benimser.

Bir plancının şöyle bir notu vardır;

"Küçük parçalar halinde plan yapılması bir esas olarak ele alınırsa, şurası bir gerçektir ki, parçalar sürekli büyür ve genişler; bu nedenle de bütün faktörlerin önceden hesaba katılması gerekir."

Amerikalılar, kendi planlamalarını küçük alan esasında ve kişisel olarak yapmayı ister ve benimser. Fakat gerek toplumun ve gerekse metropolitan alan konusunda karar verilmesinde orta bir yolun bulunması yönünde bir görüş egemendir.

SONUÇ

Derlememizin başlangıcından buraya değin bir açıklamanın arkasından planlamanın genel çizgilerine, planlamada amaçların saptanması ve planlamanın anlamına, kent planlama komisyonu, meslek uzmanları, plan konusu ile arsa ve arazi kullanım denetimlerine, imar planları, bölgelere ayırma parselasyon bina yapım yasaları ve banliyöler ile metropolitan alanlarda planlama ve bunların sorunlarına değinilmiş oldu. Şimdi sıra sonuç bölümüne gelmiş bulunmaktadır.

Burada yapılmak istenen kent planlaması konusunda ülkemizdeki duruma erişebildiğimiz ve bilebildiğimiz ölçüde değinmek, kimi görüşleri sergilemektir. Her şeyden önce söylenmesi gerekir ki, ülkelerin hepsinde kentlerin yerleşim alanları, bunların oluşum ve gelişim alanları konularında gerek "master plan" ve gerekse daha ayrıntılı planlar yapılır, bunların uygulanmasına çalışılır; bunun için büyük çabalar ve paralar da harcanır.

Yine söylenmesi gerekir ki, bir kentin imar planını yapan uzman kişiler iyi niyetle işe başlar, bütün bilgi ve yeteneklerini kullanır, ortaya bir yapıt koymaya çalışırlar. Çoğu kez bunda başarılı da olurlar. Ancak, ülkemizde çok partili döneme girilmesi, demokrasi anlayışının ters uygulanması, gerek devlet ve gerekse yerel yönetimlerin kimi çıkar çemberinde düşünülmesi ve işletilmesi kentlerin imar işlerini içinden çıkılmaz bir biçime dönüştürmüştür.

Pek çok konuda olduğu gibi ülkemizde işler, özellikle de yerel işler, merkezden yönetilmeye, yerel yönetimlere yetki verilmeme yoluna gidilir. Bir bakıma yerel yönetimlere güvenilmez de ondan; halkın kendi kendini yönetmesi değişik bir anlama bürünür. Devlet yönetim ve denetim kurumları da bir değil, bir kaçırdır; bunlar arasında da birlik ya da eşgüdüm sağlanamadığı için işler biraz daha karmaşıklaşır.

Yukarıdaki durum ya da yerinde sözcüğü ile karmaşıklık konusu ile ilgili olarak sık sık yasa çıkarılması, yerli yersiz değişiklikler yapılması yetkilerin şu ya da bu yana aktarılmasından kaynaklanır. Yasalar ve yetki dağıtımındaki hareketlilik "politikanın imar işleri içinde at oynatmasından doğar gelir. Doğrusu siyasetin kent planına karışması, bilimin, teknolojinin çiğnenmesi, geleceğin ayaklar altına alınması gibi bir sonuç doğurur.

Siyasetçi ya da seçimle görev alanların kent planına saygılı olması sonucu yüzyıllarca değişmeden uygulanması durumuna örnek olarak ABD başkenti Washington kenti gösterilebilir. 1810 da Amerikan ordusunda görevli olan Pierre L'Enfant'tan yeni bir kent Washington için bir plan düzenlemesi istenir; o da bu işi başarı ile sonuçlandırır. Burada belirtilmesi düşünülen durum iki yüz yıl süren bir zaman aralığı içinde Pierre L'Enfant'ın planı önemli bir değişiklik görmemiştir. Bu hususta örnek bir olgudur.

Bir öteki çarpıcı kent örneği de ülkemizden verilebilir; öyle ya, 1800 yıl nerede, 1900'lü yıllar ve hem de bu yılların sonu nerede! Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulur; oluşur, olgunlaşmaya başlar. Ankara kenti de ilk günden bugüne başkent olmayı sürdürür. 1930lu yıllarda bir yabancıya bu kentin imar planı yaptırılır. Yaptırılır ya, bu planın uygulanması yıllardır bozulur; sonunda plan olmaktan çıkar. Bu kent ülkenin başkenti Ankara'dır. Yeryüzünün en yeni, plan, planlama, plana uyma bakımından en geri plansız kentidir. Ne yolları yola, ne de bölgeleri işe yarar; günün hiçbir ihtiyacına karşılık vermez, verecek durumda değildir.

Ankara kenti böyle de, öteki kimi büyük kentlerin durumu değişik, farklı mıdır? Hiç de değil. Neden, geri bir ülke olduğundan mı?

Söylenecek söz ya da yazılacak kimi konular bulunur; tartışma sürer, sürdürülür. Ülkemizden, arsa ve arazi ile ilgili şöyle değişik bir örnek verilebilir ve bununla bir öneride bulunabilir. Belediyelerin kamu görevlerini yapabilmesi parklar, dinlenme yerleri, çeşitli kamu yapıları ve ötekiler gibi - bunları karşılayabilmesi için büyük ölçüde arazi ve arsaya ihtiyacı vardır. Çünkü kentler sürekli büyür, genişler; bunun yanında nüfusu da durmadan artar. Nüfus artışının da türlü nedenleri bulunur.

Belediyelerin arsa ya da arazi ihtiyacı gününde düşünülmez, gelecek göz önünde tutulmaz ise, bu durum ileride karşılanamaz bir düzeye gelir ya da pek

çok pahalıya mal olur. Bunun için belediyeler ellerindeki arazi ve arsaları satmak yerine, yenilerini bunlara eklemek gibi bir amaç edinmelidir.

Yukarıda değinilen sorunu düşünen devlet adamları, belediye sınırları içinde bulunan devlete ve özel idarelere ait olan arsaların belediyelere verilmesi ve böylece ihtiyaçlarının karşılanmasını ister ve bunun için bir yasa çıkarır. Bu yasa ile pek çok belediye arsa ve arazi sahibi olur. Ancak, pek azı bunları elinde tutmuş, koruyabilmiştir. Ötekiler, büyük bir çoğunluk kendi gelir kaynaklarını zorlama, harcamalarını kısma yoluna gitmemiş, bu arsaları satarak bir mirasyedi örneği gününü geçirmeye bakmıştır.

İmar planı düzenleme, uygulama ve yetkilerini kötü yönde kullanma, siyaseti, hem de en kötü siyaseti belediye yönetimi içine sokma, bu yönetimleri en zor durumlara düşürmüştür. Çünkü bizde demokrasi kurallarına uygun olarak değil, politikanın oyuncağı yönünde kullanılmıştır. Düzeleceği yolunda herhangi bir adım atıldığı da kolaylıkla söylenemez. Bu yüzden kentlerimizin işleri pek karışık görünür.

Bize göre söylenecek, en kısa ve açık, anlaşılır söz yalnız kent planı değil, hemen her konuda bilime, bilimselliğe değer verilmesi, otoriter olma, gününü gün etme yerine hümaniter insancıl olunması gerektiğidir.

Değil mi ya, uygarlık kolay elde edilemez.

İNGİLTERE'DE PARLAMENTO SEÇİMLERİ VE SEÇİM SİSTEMİ

Ramazan ŞAHİN
Uludere Kaymakamı

I. SUNUŞ

İngiliz parlamenter hükümet sistemi genellikle bir seçmenin değişik görüşleri temsil eden örgütlenmiş siyasi partilerin birbirleri ile yarışan temsilcileri arasından birini seçmek için oyunu serbestçe ve gizli olarak kullanması ile sürdürülür. Hükümet normal olarak parlamentoda (House of Commons) çoğunluğa sahip veyahut da hükmeden partiden müteşekkil olup, idaredeki devamlılığı bu çoğunluğu sürdürmesine bağlıdır. Hükümet bir bütün olarak parlamento yoluyla seçmenlere karşı sorumludur.

Parlamentodaki bütün sandalyeler için yapılan genel seçimler asgari her beş yılda bir yapılır, fakat bu süre bitmeden de kraliçe tarafından Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda parlamento dağıtılabılır ve nitekim şimdiye kadar dağıtılmıştır da (son genel seçimler Haziran 1987'de yapılmıştır). Eğer genel seçimler arasında bir sandalye boşalırsa (meselâ, bir parlamento üyesi ölür veyahut da istifa ederse) ara seçime gidilir.

Kendinden sonraki adaydan daha fazla oy alan adayın seçildiği (Hatta diğer adayların oyları toplamı kadar oy almasa bile) basit çoğunluk sistemi genel ve yerel hükümet seçimlerinde uygulanmaktadır. Yalnız Kuzey İrlanda'da nispi temsil sistemi uygulanmaktadır.

İngiliz seçim sisteminde ülke 650 tek-üyeli seçim bölgesine ayrılmıştır ve bu bölgelerin sınırları nüfus hareketleri ve diğer değişiklikler göz önüne alınarak en az 15 yılda bir yeniden gözden geçirilir. Bu sistem altında parlamentodaki en güçlü parti oyların çoğunluğuna sahip olmadan sandalyelerin çoğunluğuna sahip olabilir

İngiltere'de Avrupa Parlamentosuna temsilci göndermek için yapılan seçimlerdeki prosedür de parlamento seçimlerindeki prosedüre çok benzer. Aynı seçim bina ve sandıkları kullanılır ve buradaki prosedür de aynıdır.

II. İNGİLTERE'DE SEÇİM SİSTEMİ

İngiltere'de kullanılan sisteme geçmeden önce dünyada uygulanan genel seçim sistemlerine bir göz atmak yerinde olacaktır. Kuşkusuz bütün sistemler uygulama alanına sahiptir ve hepsinin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır.

Bugün başlıca dört sistem vardır. Bunlar;

1. İngiltere'nin bugünkü sistemi, tek üyeli seçim bölgesi ve basit çoğunluk sistemi
2. Fransa'nın şimdiki sistemi, tek üyeli seçim bölgesi ve ikinci tur seçimli seçim sistemi
3. Nispi temsil, liste sistemi, çok üyeli seçim bölgeleri ve parti listeleri için oy kullanma sistemi
4. Tek transfer edilebilen oy sistemi¹

İngiltere'nin şimdiki sisteminde ülke 650 seçim bölgesine ayrılmıştır ve her bir bölge parlamentoya bir üye gönderir. Kendisinden önceki adaydan fazla oy alan aday geçerli oyların çoğunluğunu almasa da seçilmiş olur. Bu bazen kendisini seçenlerden daha fazla sayıda kişinin o adaya karşı oy kullanması demektir. Buna rağmen o kişi Parlamente'ye girer çünkü o kişi tek başına en fazla oy alan adaydır. Haziran 1983 seçimlerinde toplam sandalyelerin % 52'sini oluşturan 336 üye azınlık oylan ile seçilmişlerdir.²

Bu sistemi daha iyi açıklamak için bir örnek verelim.

Örnek: NORTHAMPTONSHIRE' daki genel seçim sonuçları (Ekim 1974)

Seçim bölgeleri sayısı : 5
 Seçmen sayısı : 347.629
 Oy kullananların sayısı : 265.623
 Seçime katılım oranı : % 76.5

BÖLGE	DAVENTRY	KETTERING	NORTHAMFTON NORTH	NORTH AMPTON SOUTH	WELLING- BOROUGH
Oy sayısı	83,233	85,779	49,017	44,333	85,267
Muhaf. Parti	29,801	19,800	14,776	14,393	29,078
İşçi Partisi	20,739	30,970	16,314	14,252	27,320
Liberal Parti	13,640	12,038	6,160	4,842	11,500

¹ Understanding Politics in Modern Britain; J.S.SUTTON, London 1977, s. 35

² Introduction to British Government; S.G.RICHARDS, Hong Kong 1984, (Second edition), s. 20.

Sonuç:

Muhafazakârlar	:3
İşçi Partisi	: 2
Liberaller	: 0

Fakat oyların yüzdesi şöyleydi:

Muhafazakârlar	:% 40
İşçi Partisi	:
Liberaller	:% 18

Avantajları:

1. Herkesin anlayabileceği düzenli ve güzel bir sistem.
2. Her bir seçim bölgesi bir temsilci alıyor.
3. Tek bir parti parlamentoda çoğunluğu ele geçirme eğiliminde (her zaman doğru olmasa da).

Dezavantajları:

1. Önemli miktardaki azınlıklara büyük bir haksızlıktır.
2. Örnekte (gerçek hayat) Muhafazakârlar İşçi Partisinden daha az oy aldığı halde daha fazla sandalye kazandılar. Bu çeşit şeyler bütün ülke çapında da meydana gelebilir.
3. Her bir sandalye için örneğimizde gerçek kazanan taraf aleyhine ve öteki iki taraf lehine daha fazla oy kullanılmıştır.
4. Seçim bölgelerinin büyüklüğü değişiklik arz eder. Örneğimizde üç bölgede kazanamayanlar diğer iki bölgede kazananlardan daha fazla oy aldığı halde parlamentoya girememişlerdir.
5. 145.067 seçmen aleyhine oy verdikleri bir kimse tarafından temsil edildiklerini iddia edebilir. Başka bir deyişle seçmenlerin yüzde 45'i istediğini elde etti, yüzde 55'i ise istemediğini.

Genellikle bir siyasi parti ülke çapında kullanılan oyların yarısından azı tarafından teşkil edilen parlamentoda açık bir çoğunluk kazanır. 1922-1983 yılları arasındaki 18 seçimden 15'i bir partinin kesin çoğunluğu ile sonuçlandı. Sadece 1931 ve 1935 yıllarında kazanan parti toplam oyların yüzde 50'sinden fazlasını aldı.

III. PARLAMENTO SEÇİMLERİ

A. OY HAKKININ TARİHÇESİ

İngiltere'de parlamentonun kökleri 13. yüzyıla kadar uzanmakla beraber demokratik seçimler kısmen daha yakın bir gelişmedir. Oy hakkı 21 yaşın üzerindeki bütün kadınlara 1928 yılında verilmiştir. Parlamentoyu daha fazla demokratik kılmak için yapılan ilk düzenleme 1832'de geldi. Bu tarihten önce mülk sahibi olma ehliyeti oy kullanmayı azınlıkla sınırlardı. Bundan başka endüstri devriminin meydana getirdiği genişleyen şehirlerde iş bulmak için insanların kırsal alanlardan göç ettiği gerçeğine rağmen çok küçük sandalye dağılımı değişikliği yapıldı. Yeni endüstri alanları artan nüfusları göz önüne alınarak yüksek oranda temsil edilemedi hatta eski bölgeler bazen iki üye göndermelerine rağmen birçok yeni yerler parlamentoya üye bile gönderemedi.³

Endüstri devriminin ortaya çıkardığı geniş ve zengin orta sınıf kendilerini siyasi gücün dışında bırakan yetersiz siyasi sistemi kınadılar. Büyük şehirlerin çoğunda başkaldırıların ortaya çıkardığı büyük bir mücadele ve savaştan sonra 1832 Reform Kanunu Parlamentodan geçti. Bu kanun oy hakkını yeniden düzenledi.

Oy hakkı geniş bir seçmen tabakasına genişletildi. Fakat nüfusun büyük bir çoğunluğu yine oy hakkına sahip olamadan kaldı.

1867'de çıkarılan "Representation of the Pesple Act" (Seçim Kanunu) oy hakkını seçmen sayısına yaklaşık 1 milyon kişi daha ekleyerek genişletti. Fakat oy hakkı yine mülk sahibi olma şartına bağlıydı ve kadınlar tümüyle oy hakkı dışında kaldı. Gizli oy 1872 Seçim Kanunu ile tanıtıldı ve kötüye kullanma ve Gayrikanuni Uygulamalar Kanunu (1883) ile rüşvet ve seçimlerle ilgili öteki kötüye kullanma eylemleri suç haline getirildi.

Oy hakkındaki öteki gelişme 1884'de çıkarılan Oy Hakkı Kanunu ile oldu. Bu kanun oy hakkını çoğu erkeklere tanıdı yalnız oy hakkı yine de 1 yıllık ikamet süresi ile sınırlıydı ve toprak sahipleri, işyeri sahipleri ile üniversite mezunları birden fazla bölgede oy kullanabiliyorlardı.

1918 Seçim Kanunu ile (Representation of the Pesple Act) ikamet şartı 6 aya indirildi, daha önce hakkına sahip olmayan bazı grup erkeklere oy hakkı verildi ve ilk defa kadınlara fakat 30 yaş ve daha yukarısı olmaları şartıyla oy hakkı verildi. 1928'de çıkarılan Seçim Kanunu oy hakkını 21 yaş ve üzerinde olan kadınlara da tanıdı. 1948'de çıkarılan kanunla da mülk sahibi ve üniversite mezunu olma ayrıcalıkları parlamento seçimleri için kaldırıldı. Bu kanun aynı zamanda 6 aylık ikamet şartını da kaldırdı. Oy kullanma yaşı erkekler ve kadınlar için. 18

³ Parliamentary Elections in Britain; A Central office of Information Reference Pamphlet, No: 175/87, London, February 1987, s. 2.

yaşa indirildi. Oy hakkı daha sonra 1985'de çıkarılan kanunla daha da genişletildi ve yurt dışında bulunan İngiliz vatandaşlarına da oy kullanmaları imkanı getirildi.⁴

B. SEÇİM BÖLGELERİ

İngiltere Krallığı her biri ortalama 60.000-70.000 seçmeni kapsayan 650 seçim bölgesine ayrılmıştır. Her bir seçim bölgesi kendisinin siyasi temsilcisi olarak parlamentoya bir üye gönderildi.⁵ Seçim bölgelerinin sınırları Sınır Komisyonları tarafından yapılan periyodik gözden geçirmelerden sonra parlamento tarafından uygun bulunarak onaylanmaktadır.

Dört ayrı ve siyasi olarak bağımsız sınır komisyonu vardır. Bunlardan biri İngiltere, öbürü İskoçya, diğeri Galler ve sonuncusu da Kuzey İrlanda içindir. Her bir komisyon 4 üyeden oluşur. Bunlar Avam Kamarası başkanı atanmış başkan olarak, bir Yüksek Mahkeme hakimi başkan yardımcısı olarak ve hükümet bakanlarınca atanan iki üyedir. Avam kamarası başkanı dışında başka herhangi bir milletvekili sınır komisyonu üyesi olamaz. Komisyonlar kendi bölgelerinde parlamento seçimleri için olan sandalye dağılımlarını gözden geçirmek, parlamento seçim bölgeleri ile Avrupa Parlamentosu seçim bölgelerini 15 yıldan çok olmamak üzere gözden geçirmek ve nüfus hareketleri ve öteki değişimlerin ışığı altında gerekli görülebilecek yeniden sandalye dağıtımlarını tavsiye etmekle yükümlüdür.

Britanya'da 650 seçim bölgesi olup, bunların 523'ü İngiltere, 72'si İskoçya, 32'si Galler ve 17'si Kuzey İrlanda içindir.

C. OY KULLANABİLECEK VE ADAY OLABİLECEK KİMSELER

Britanya vatandaşları ve öbür Commenwealth (Britanya Uluslar Topluluğu) vatandaşları ile İrlanda Cumhuriyeti vatandaşları 18 yaş veya üzerinde olmak, Britanya'da ikamet etmek ve oy kullanmalarına engel bir durumları olmamak kaydıyla oy kullanmaya yetkilidirler.

Yine Büyük Britanya yahut Commonwealth vatandaşı veya İrlanda Cumhuriyeti vatandaşı olan her kadın veya erkek 21 yaş veya üzerinde olmak ve oy kullanmaya engel herhangi bir hali bulunmamak kaydıyla parlamento seçimlerinde aday olabilir. Aday olamayacak olanlar hileli müflisler, 1 yıldan fazla hapis cezasına çarptırılanlar, İngiliz, İskoçya ve İrlanda Kilisesi mensupları ile Roman Katolik Kilisesi mensupları, Lortlar Kamarası üyeleri ve Parlamento Kanununda (1975 tarihli) bazı görevlerde bulunan "aday olamayacaklar" liste

⁴ Parliamentary Elections in Britain, s. 45.

⁵ British Constitution, CF PADFIELD, A BYRNE, Reprinted m suffalk, 1989, s. 26.

sinde bulunan kişilerdir. Bu liste şu kişileri kapsamaktadır: Adli yargı mensupları, memurlar, bazı yerel hükümet memurları, düzenli ordu veya polis üyeleri, bazı büyük halk şirketi ile hükümet komisyonları üyeleri ve "Commonwealth" ülkeleri dışındaki herhangi bir ülkenin yasama organı üyeleri.

Bir aday çoğunlukla büyük milli siyasi partilerden birinin üyesidir. Küçük siyasi partiler ve gruplar da aday gösterebilecekleri gibi parti desteği olmadan da kişiler aday gösterebilirler. Aday olmak için adaylığın konulduğu bölgede oturmak şart değildir.

Bağımsız adaylar dışındaki adaylar siyasi parti seçim bölgeleri örgütlerince bunların seçici komiteleri tarafından seçilirler. Seçici komite muhtemel adaylarla mülakatlar yapar ve hangisinin aday olacağına karar verir.

Bölge için aday seçilen kişinin adaylığının parti genel kurulunca da onaylanması gerekir.

Adaylar isimlerinin seçmen listesinde yer alması kaydıyla kendi seçim bölgelerinde oy kullanabilirler.

D. SEÇİME GİRME

İngiltere'de seçim prosedürü prensip olarak 1983 ve 1985 seçim kanunlarında yer almıştır.

Parlamentonun dağıtılması kararı alındığı zaman Kraliçe konsey içinde

a) Lortlar Kamarası Başkanına direktif vererek eski parlamentonun dağıtılıp yenisinin çağırılması için büyük mührü kraliyet ilânına basmasını,

b) Yine Lortlar Kamarası Başkanı ve Kuzey İrlanda Devlet Bakanına direktif vererek seçim dokümanlarını sunmalarını emreder.

Kraliçe tarafından parlamento dağıtılırken Başbakanca parlamentonun dağıtımı ve yeni seçime gidiş sebeplerinin açıklanması bir gelenektir. Dağıtımdan 17 gün sonra (hafta tatilleri ile banka tatilleri, yılbaşı ve Ester tatilleri ile milli bayram ve yas günleri hariç) seçim yapılır.

İçişleri Bakanlığı, İskoçya İçişleri ve Sağlık Bakanlığı ve Kuzey İrlanda Ofisi genel seçim kanunu hatalarından sorumludur.

Genel seçim takvimi şöyledir:

(1) Kraliyet ilânı

(2) Seçim Belgelerinin sunulması: Kraliyet ilânından sonra mümkün olan en kısa sürede genellikle aynı gün

(3) Seçim ilânının yayımı. Seçim belgelerinin alınmasından sonraki ikinci günden sonra olmamak şartıyla

(4) Aday listelerinin teslimi. Kraliyet ilanından sonra 6 günü geçmemek şartıyla

(5) Seçim günü. Listelerin son teslim gününden sonraki 11. gün

Seçim takviminde gösterilen günlere tatil günleri dahil değildir.

Bir genel seçimin yapılması genellikle seçim ilanından sonra 3 veya 4 hafta olur.

Genel seçimler arasında bir sandalyenin herhangi bir sebeple (Örneğin: bir üyenin ölüm veya istifası) boşalması halinde ara seçime gidilir. Bir ara seçime gidileceği zaman Avam Kamarası Başkanı Kraliçe katibine bir belge vererek seçimi ilan etmesi direktifini verir. İlan Avam Kamarası başkanının belgeyi vermesinin arkasından mümkün olan en kısa sürede genellikle aynı gün yapılır. Yasama dönemi içinde bir boşluk meydana gelirse yeni ilan için gerekli hareket boşalan sandalyenin ait olduğu parti görevlisi (whip) tarafından yapılır. Eğer parlamento tatildayse başkan, ancak 2 üyenin boş sandalye olduğunu bildirmesi ve bunu Londra Gazetesi'nde ilân ettirmesi halinde seçime karar verebilir.

Parlamentonun dağılmasından sonra kraliçenin ölmesi halinde seçim günü 1985 Seçim Kanununa göre 3 hafta ertelenir.

E. SEÇİM KAMPANYASI

Genel seçim kampanyası ülkesel ve seçim bölgesi seviyesinde yapılır. Ülkesel olarak ana partiler, liderleri veya öteki tanınmış önemli kişilerinin başkanlık ettiği basın toplantıları yaparlar ve bunlar basında radyo ve televizyonda diğer seçim haberleriyle birlikte önemli yer tutarlar. Parti liderleri aynı zamanda ülkeyi dolaşırlar ve akşamları toplantılarda hitap ederler.

Her bir parlamento adayı bir seçim görevlisi (ajanı) atar ve bu görevli kampanyanın yürütülmesinden ve özellikle masrafların kontrolünden sorumludur.

Bir adayın görevlisi (ajanı) aynı zamanda seçim masrafları dahilinde kalmak şartıyla ücretli seçim görevlileri katipler ve haberciler ve seçim yerlerinde istediği kadar ücretsiz seçim görevlisi ile evleri dolaşmak, halk konuşmaları yapmak ve katıplik işleri için gönüllü yardımcılar çalıştırabilir.

Seçim görevlisi (ajanı) seçimin başladığını belirten ilanı komite odalarının hazır bulundurulmasını sağlar. Bu odalar konuşmacılar, ev ev dolaşanlar ve diğer mesajcılar için parti organizasyonunun merkezi olarak kullanılırlar.

Bütün basın ve ilân siparişleri aday kişiye veya onun görevlisine verilmelidir. Yetkisiz kişiler kanuna aykırı harekette bulunmaktan suçludurlar.

Adaylar istediği kadar halk toplantısı düzenleyebilir ve başka konuşmacı davet edebilir. İngiltere, İskoçya ve Galler adayları seçim bölgesi içindeki yerel eğitim merkezlerini ve devlet yardımı alan okul veya halk merkezi binalarını ücretsiz olarak seçim kampanyası sırasında makul zamanlarda kullanabilirler. Ancak kendilerinden masrafları karşılamaları istenebilir.

Genel seçim sırasında partilerin televizyon ve radyodaki seçim yayınları için gerekli düzenlemeyi siyasi parti temsilcileri, İngiliz Yayın Birliği BBC (The British Broadcasting Corporation) ve Bağımsız Yayın Otoritesi IBA (The Independent Broadcasting Authority) temsilcilerinden oluşan bir komite yapar.

Televizyondaki seçim yayınları bütün kanallarda aynı anda yapılır. Zamanın dağıtımı genellikle partilerin sahip oldukları sandalye sayısı ile eski parlamentodaki güçlerine göre yapılır.

İngiltere'de televizyon ve radyoda paralı siyasi ilan yasaktır.

Bir adayın yapabileceği masraflar kanunla sıkıca düzenlenmiştir. Buna uyulmaması bununla ilişkisi olan adayın partisi kazanmışsa seçimin iptalini de içeren ağır cezayı gerektirir.

Seçimle ilgili olan bazı kesin suçların bir adayın veya onun ajanı tarafından yahut ta bilgisi veya katılmasıyla işlenmesi seçimi kendisi hakkında geçersiz kılar.⁶

F. OY KULLANMA (SEÇİM)

Her bir seçim bölgesi çeşitli oy kullanma bölgelerine ayrılmıştır. Her bir oy kullanma bölgesinde oyların kullanılacağı bir seçim istasyonu vardır. Seçim istasyonlarının çoğu okullardır, fakat bazı seçim bölgelerinde daha başka yerler de kullanılmaktadır.

Oy kullanımı gizlidir ve seçim merkezinde bulunmaya izinli kişiler sadece sorumlu olan sandık başkanı, sandık katipleri görevli polis adaylar ve onların görevlileri ve sandık görevlisi ile başkanın müsaade ettiği sayıda seçmenlerdir. Seçimle ilgili olan bütün bu kişilere (görevde olan polis hariç) seçimin gizliliğini ve buna uyulmaması halinde verilecek cezaları gösteren Seçim Kanununun birer kopyasının verilmesi gerekir.⁷

Oy kullanma saatleri 07.00-22.00 arasındır. Oylar merkeze götürmeye yetkili kişinin seçeceği bir yerde mümkün olan en kısa sürede sayılmalıdır.

⁶ Parliamentary Elections In Britain, s. 16-17.

⁷ Adı geçen eser, s. 17.

Seçim sonuçları görevli tarafından sayım sonrasında açıklanır. Görevli ve onun personelinden başka adaylar (ve onların eşleri) adayların daha önceki görevlileri ile sayım görevlileri sayımda bulunabilme hakkına sahiptirler.

Seçimden sonra görevli kişi Kraliçe Ktibine kazanan adayın adını bildirmelidir.

Seçim sona erdiğinde toplam oyların % 5'inden fazlasını alan adayların depositionsleri kendilerine iade edilir.⁸

IV. SONUÇ

İngiltere'deki hükümet sistemi ülkesel ve yerel olarak her iki seviyede de temsili yönetim adını taşır. Temsili yönetim basit olarak modern bir endüstri toplumunda her yıl ülkesel ve yerel seviyelerin her ikisinde de merkezi ve yerel otoritelerce alınması zorunlu olan binlerce siyasi kararın her birisi için insanlara danışılmasını imknsız kabul eder. Bunun yerine her bir yetişkin kişiye belli bir süre için kendi adına hareket edecek kişileri seçme hakkı tanınmıştır.⁹

İngiliz Parlamentosu 13. yüzyılda ortaya çıkmasına rağmen başlangıçta oy hakkı birçok bakımdan sınırlanmıştı. Zaman içinde demokrasi gelişirken oy hakkı da genişletildi ve 1985 teki Seçim Kanunu ile bugünkü haline getirildi.

İngiltere bugün basit çoğunluk seçim sistemine sahiptir ve bu sisteme yapılan en büyük eleştiri büyük azınlıklara büyük adaletsizlik olduğudur. Liberaller sürekli olarak yetersiz temsil edilmektedirler. Bu durum Muhafazakârlar ve İşçi Partisince kabul edilmektedir. Çünkü bu onların siyasi sahnede birinin bir seçimde ve muhtemelen diğerinin öteki seçimde destek görmesi şeklinde baskın olmalarını mümkün kılmaktadır. Bu, İngiltere gibi "demokrasinin beşiği" olarak bilinen bir ülke için iyi bir sistem değildir. Her azınlık grubunun parlamentoda temsil edilebilmesi umulurdu. Basit oğunluk sisteminde oyların çoğunu alan aday seçim bölgesi için parlamento yesi olmaktadır. İster 1 oyla isterse 10.000 oyla kazansın önemli değildir. Bu sistem basit, hızlı ve kararlı olması bakımından iyidir. Fakat birçok bakımdan eleştirilebilir ve olduğı büyük bir ihtimalle sonunda değiştirilecektir.

⁸ The Government of the UK, Max BELOFF and Gillian PEELE, Second Edition, London 1985, s. 158.

⁹ Political Parties, Local Government and Politics, Martin CROSS and David MALLIN, Second Edition, Hong Kong 1987, s. 95.

BİBLİYOGRAFYA

- C.F.PADFIELD, A.BYRNE, British Constitution, Seventh Edition, (Richard Clay, London 1987).
- J.S.SUTTON; Understanding Politics in Modern Britain, (George G.Harrap CO, London 1977).
- Martin CROSS and David MALLER, Local Government of the UK, Second Edition. (Longman, London 1987).
- Max BELOFF and Gillian PEELE, The Government of the UK, Second Edition, (VVeidenfeld and Nicolson, London 1985).
- Peter BROMHEAD; Life in Modern Britain, (Reprinted by Longman, Hong Kong 1986).
- A Central Office of Information Reference Pamphlet, No: 175/87, Parliamentary Elections in Britain, (Central Office of Information, London 1987).
- S.G. RICHARDS; Introduction to British Government, Second Edition, (Macmillan, Hong Kong 1984).

KİŞİ HALLERİNE İLİŞKİN MİLLETLERARASI NÜFUS KILAVUZU

Çev.: Ahmet ÖZER

Vali

AÇIKLAMA

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu (CIEC) 25 Eylül 1950 tarihinde İsviçre'nin Bern kentinde, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İsviçre arasında imzalanan bir protokol ile kurulmuştur. Daha sonra sırasıyla 24 Eylül 1953 de Türkiye, 27 Eylül 1956 da Federal Almanya, 4 Eylül 1958 de İtalya, 3 Eylül 1959 da Yunanistan, 14 Eylül 1961 de Avusturya, 13 Eylül 1973 de Portekiz ve 13 Eylül 1974 de İspanya'nın katılmalarıyla üye sayısı 12 ye ulaşmıştır.

Sovyetler Birliğinin dağılmasından ve Berlin duvarının yıkılmasından sonra diğer orta Avrupa ülkelerinden bazıları bu milletlerarası komisyona üye olmak üzere hazırlık içindedirler.

Ülkemizin Avrupa Birliğine (AB) tam üyeliğinin söz konusu olduğu bir dönemde, ekonomik bütünleşmeye paralel olarak, kişi hallerine ilişkin iş ve işlemlerde mevzuat yönünden yakınlaştırmayı amaçlayan sözü edilen komisyonun yapısı, görevleri ve bugüne kadar ortaya koyduğu hizmetler konusunda üzülerek görüyoruz ki gerek kamuoyunda, gerekse bilim çevrelerinde hiç bir bilgi ve değerlendirme mevcut değildir.

Bu durum karşısında, mevcut boşluğu bir ölçüde doldurmak üzere, Türk İdare Dergisi'nin 376 ve 379 uncu sayılarına ek olarak tarafımızdan Türkçeye çevirisi yapılan Federal Almanya Nüfus Kılavuzunu ve Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu Kurulu, Görevler ve Yapılan Sözleşmeleri içeren iki ayrı metin yayınlanmış bulunmaktadır. Bu iki metin Nüfus İdaresince ilgi ile karşılanmış işe de arzulanan hedefe tam olarak ulaşılmamıştır.

Bilindiği gibi yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu başta Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşamaktadırlar.

Anayasamızın 62. maddesi yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları ile ilgili olarak şu düzenlemeyi getirmiştir: "Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve

sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır".

Anayasanın 62. maddesindeki görevlerin büyük bir kısmını hayata geçirecek olan Bakanlık da İçişleri Bakanlığıdır. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 10. maddesi de Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne verilen görevleri sayar. Bu görevler özetle;

- Ülke nüfusunun yapısı, nitelikleri, nüfus hareketleri ve bunlardaki gelişmelere göre takip edilecek politikaların tespitine dair çalışmaları ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde yapmak, belirlenecek esasların yürütülmesini sağlamak,

- Nüfus hareketlerini takip etmek ve değerlendirmek, merkezde bir nüfus bilgi bankası kurmak, aile ve hayat istatistiklerine ait verileri toplamak, ilgili kuruluşlarla işbirliği içerisinde yayımlamak,

- Nüfus hizmetlerini düzenlemek, yürütmek, takip etmek, denetlemek ve değerlendirmek, usulüne göre tesis edilmemiş kayıtların silinmesini karara bağlamak, maddi hataları düzeltmek, aile kayıtlarını birleştirmek, mükerrer kayıtları birbirine göre tamamlamak ve diğerlerini silmek, nüfus hizmetleri ile ilgili olarak diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak,

Vatandaşlığın kazanılması, kaybı ve göçmen olarak kabule dair işlemleri yürütmek ve vatandaşlıkla ilgili kanunları uygulamak, vatandaşlık anlaşmazlıklarını karara bağlamak ve vatandaşlık incelemelerini yapmaktır.

Dünyanın globalleştiği, ülkeler arasında sınırların 3-5 saat içinde aşıldığı ve Dünyanın dört bir tarafına insanlarımızın yayıldığı bir dönemde, yeni bir asrın eşiğine geldiğimizde artık kabul etmek zorundayız ki nüfus hareketleri evrensel bir boyut kazanmakta ve milli sınırlar ötesinde olup bitenleri de yakından izlemek kaçınılmaz hale gelmektedir. Nüfus hizmetlerinde görev ve sorumluluk sahibi herkese düşen görev, bu konuda yabancı mevzuatı izlemek ve yurt dışında çalışan ve yaşamlarını yurt dışında sürdüren vatandaşlarımızın, Devletimizin ve 3. şahısların hak ve menfaatlerini bilinçli olarak savunmak olmalıdır. İşte bu olgu karşısında çok zor bir görevi üstlenecek 12 Avrupa ülkesinin oluşturduğu (Türkiye dahil) bu uluslararası kuruluşun en değerli ürünü olan Milletlerarası Nüfus Kılavuzunu dilimize aktararak uygulayıcıların yararlanmasına sunmak istedim.

8.8.1984 tarihinden beri Hükümetimizi temsilen ve delege olarak görev yapmakta olduğum Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonunun bu değerli hizmetinden düzenli olarak yararlanmak için mevzuatın izlenmesi ve Nüfus Kılavuzundaki güncelleştirilmelerden nüfus idaresinin bilgi sahibi bulunması, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün önemli bir görevi olmalıdır.

Bu inançla 12 Avrupa ülkesinde uygulamayı karşılaştırmalı olarak soru-cevap şeklinde sunmaktan kıvanç duyuyorum.

GENEL BİLGİLER

1.1.

1.1.1. Nüfus Teşkilatı Ne Zaman Kurulmuştur?

Almanya

Evlenmenin ve kişi hallerinin kaydına ilişkin 6.2.1875 tarihli kanunla kurulmuştur. Bu kanun 1.1.1876 da yürürlüğe girmiştir.

Avusturya

1868: Kilise hukukunun engeline rağmen, yetkili makam önünde yapılan evlenmeler için 10.7.1868 tarihli kanunla evlenme kütükleri oluşturulmuştur.

1870: 9.4.1870 tarihli kanunla Devletçe tanınan bir dine sahip olmayanlar için doğum, evlenme ve ölüm kütükleri oluşturulmuştur.

1895: Burgenland'da Macar mevzuatına göre nüfus teşkilatı kurulmuştur.

Bütün Avusturya'da:

1.8.1938: Evlenme kütükleri;

1.1.1939: Doğum ve ölüm kütükleri kurulmuştur.

Bu tarihlerden önce Devletçe tanınan dinlerde kiliselerde rahiplerce nüfus işlemleri yapılmakta idi. 1784 den itibaren başlayan bu uygulama 1939'a kadar devam etmiştir.

Belçika

Belçika'da 20.9.1792 tarihli Fransız Kanununun 17.6.1796 da yayınlanmasından beri nüfus teşkilatı mevcuttur. Bu kanun, birçok değişikliğe rağmen Belçika'da daima yürürlükte olan 21.3.1804 sayılı Medeni Kanun ile de teyit edilmiştir.

İspanya

Nüfus teşkilatı hakkında ilk kanun 17.6.1870 tarihli kanundur.

Fransa

1791 Devrimine kadar dinsel olan nüfus işleri bu tarihten sonra laik hale gelmiştir.

Yunanistan

Nüfus teşkilatı 1956 da kurulmuştur.

İtalya

1870 den beri kuruludur.

Lüksemburg

Fransız ihtilali kanunlarından önce nüfus işleri dinsel idi. 6.8.1778 tarihli İmparatorluk Buyruğu ile buna ilişkin hükümler tamamlanıyordu. 17.6.1796 tarihli Direktuar İdaresi Kararı ile o zaman bir Fransız eyaleti (Forets) olan bugünkü Lüksemburg'da medeni kanun ve onu izleyen kanunların uygulanması zorunlu hale geldi.

Hollanda

Napolyon Kanunlarının Hollanda'da yürürlüğe girdiği 1 Mart 1881 tarihinden itibaren kurulmuştur.

Portekiz

Nüfus kütüğü 1.4.1911 tarihinden itibaren zorunlu kılınmıştır.

İsviçre

Konfederasyon olarak 1.1.1876 da kuruldu.

Daha önce, nüfus idareleri kantonlarda mevcuttu. Diğerleri de doğum, evlenme ve ölüm işlemleri kilise idaresine bırakılmıştı.

Türkiye

Nüfus teşkilatı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1880 tarihli Vilâyetler İdaresi Tüzüğü ile kurulmuştur.

1.1.2. Bu Tarihten Önce Tesis Edilen Belgelerin İspat Gücü Nedir?

Almanya

Aşağıdaki hallerde Alman kilise kayıtlarından gelen belgeler Alman medeni kayıtları olarak kabul edilir;

- Kilise kütüklerindeki kayıtlar 1.1.1876 dan önce ise.
- Kilise kütüğüne kayıt düşülürken Alman medeni kayıt sistemi mevcut değilse.

Avusturya

Kabul edilen dinlerde rakiplerce yapılan dini işlemler nüfus memurlarının işlemleri gibi muteberdir.

Belçika

17.6.1796 dan önce tesis edilen nüfus belgeleri medeni kayıt olarak kabul edilemezler, ancak hesap ve isimle ilgili olanlar aksi sabit oluncaya kadar biraz da

olsa ispat gücüne sahiptirler. Bazı kararlar bu isimleri sadece bir bilgi olarak kabul etmektedirler.

İspanya

Katolik Kilisesi bölgelerindeki kütükler, doğum, evlenme ve ölümlerde ispat belgesidirler. Bu kayıtlar 1871 den önceki işlemler için değerlerini korurlar.

Fransa

Prensip olarak bugün tesis edilen medeni kayıt ve işlemlerle aynı hukuki değere sahiptirler.

Yunanistan

Bu belgeler Hukuk Muhakemeleri Usulü konusundaki makamların işlemleri ile aynı değerdedirler.

İtalya

Önceki belgeler ispat belgesi olarak kabul edilir.

Lüksemburg

Bugünkü işlemlerle aynı değerde kabul edilirler. Hesap ve isim hakkında aksi sabit oluncaya kadar ispat gücüne sahiptirler.

Hollanda

Yetkili dini veya medeni makamlarca yapılan işlemler aksi sabit oluncaya kadar geçerlidirler.

Portekiz

Nüfus teşkilatında arşive girmek kaydıyla önceki ve sonraki işlemler aynı değerdedirler.

İsviçre

O devirde yürürlükteki kanton kanununa tabidirler.

Türkiye

1880 den önceki belgeler ispat belgesi olarak kabul edilirler.

1.2. Ahvali Şahsiye Mevzuatı Laik Midir?

Almanya

Evet. Dini esasa dayalı değildir. Bu bir zorunlu kamu hizmetidir.

Avusturya

Evet

Belçika

Nüfus işleri laiktir.

İspanya

Evet. Kütükler Devletin idaresizdedir, üstelik 1978 Anayasası her türlü dini ayrıcalığı yasaklamıştır.

Fransa

Evet. Bununla birlikte, Medeni Kanunun 47. maddesi, yabancı ülkede düzenlenen ve o ülkede kullanılan usule uygun dini işlemlerin geçerliliğini kabul etmektedir.

Yunanistan

Evet

İtalya

Evet

Lüksemburg

Sadece laiktir.

Hollanda

Evet

Portekiz

Evet. 1.4.1911 den itibaren Portekiz'de nüfus işlemleri artık dinsel dayanağa sahip değildirler ve kişilerin hallerine ilişkin bütün olaylar ve beyanlar, onların tescilini yapmağa yetkili nüfus memuruna bildirilmek zorundadır. Ancak, yabancı ülkede usulüne göre yapılmış ve geçerli dinsel işlemler aynen Portekiz'de geçerlidir.

İsviçre

Nüfus işleri tamamıyla laiktir.

Türkiye

Nüfus işleri tesis tarihi olan 1880 den beri laiktir. Ancak evlenme işleri 1926 da laik hale gelmiştir.

1.3.**1.3.1. Dini Makamların Bazı İşlemleri Ahvali Şahsiye Bakımından Hukuki Sonuç Doğurur Mu?****Almanya**

Hayır

Avusturya

Hayır

Belçika

17.6.1796 tarihinden sonra tesis edilen dini işlemlerin hiç bir hukuki değeri yoktur.

İspanya

Evet kilise hukukuna göre yapılan dini evlenme akitleri, akdin yapıldığı andan itibaren hukuki sonuç doğurur.

Aynı şekilde 10 Kasım 1992 tarihinde kabul edilen üç kanuna göre bu kanunlar İspanya Devleti ile İspanya Protestan topluluğu, İspanya Musevi topluluğu ve İspanya Müslüman topluluğu arasında kabul edilen kanunlardır. Bu üç dinde yapılan dini evlenme akitleri medeni akit gibi geçerlidir. Bunların tesciline ve tescil yokluğunun sonuçlarına gelince bunlar hakkında 1.3.2 bölümündeki kurallar uygulanır.

Fransa

Hayır. Yabancı ülkelerde yapılan işlemler hariç.

Yunanistan

Evlenme akdi ister medeni, ister dini makamlar önünde yapılabilir. Her ikisi de geçerlidir.

İtalya

Evet

Lüksemburg

Hayır. Ancak, bir Lüksemburg vatandaşı ile bir yabancı arasında yabancı ülkede usulüne göre yapılan işlem Lüksemburg'da da geçerlidir.

Hollanda

Hayır

Portekiz

Evet, Portekiz'de veya başka ülkelerde yapılan Katolik kilisesi evlilik akitleri ile başka ülkelerde yapılan diğer akitler geçerlidir.

İsviçre

Hayır

Türkiye

Dini makamların nüfus işlemleri konusunda hiç bir yetkileri yoktur. Bu nedenle bu makamlarca yapılan işlemler ve akitlerin hiç bir hukuki değeri yoktur.

1.3.2. Evet ise;

- a) Sivil makamca tescil zorunluluğu var mıdır?
- b) Tescil yapılmazsa hukuki sorunu nedir?

Almanya

Cevabı gerektirmez.

Avusturya

Cevabı gerektirmez.

Belçika

Cevabı gerektirmez.

İspanya

Dini veya medeni her evlilik akdinin hukuki sonuçlarının tanınması açısından tescil zorunludur.

Dini veya medeni evlilik kaydı silinirse Medeni Kanunun 61. maddesindeki sonuç kendini gösterir:

Evlilik akdi yapıldığı anda sonuç doğurur. Tescil bu sonuçlar için zorunludur. Tescilin ortadan kaldırılması üçüncü şahsın kazanılmış haklarına halel getirmez. Ayrıca, tescilin yapılmaması nüfus mevzuatınca öngörülen para cezasını gerektirir.

Fransa

1.3.1 ve 8.1'e bakınız. Yabancı ülkedeki vatandaşların nüfus işlemlerine ilişkindir.

Yunanistan

Dini makam önünde yapılan evlilik akti aynen laik makam önünde yapılan evlilik akdi gibi tescile tabidir. Bu tescilin yapılmaması para cezasını gerektirir. Ancak eşler veya sorumlu diğer kişiler hakkında evlenme beyanının kanunda öngörülen süreden sonra yapılması halinde kovuşturma yapılmaz.

İtalya

Katolik mezhebinden veya Devletçe kabul edilen bir dinden bir dini makam önünde yapılan evlenme nüfus kütüklerine tescil edilir. Tescil yapılmamışsa dini evlenme hukuki sonuç doğurmaz.

Lüksemburg

Medeni makamca bir tescil zorunluluğu mevcut değildir. Ancak yabancı bir ülkede bir Lüksemburg vatandaşı hakkında yapılan doğum, evlenme ve ölüm işlemleri ilgilinin ikametgâhındaki nüfus kütüklerine kaydedilir.

Hollanda

Cevabı gerektirmez.

Portekiz

Portekiz vatandaşların ilgilendiriyorsa, evet tescil yapılır.

Etkisi yoktur, ancak dini evlenme tescil edilmemişse, yeni bir evliliğe engel teşkil eder.

İsviçre

Cevabı gerektirmez.

Türkiye

Cevabı gerektirmez.

1.4.**1.4.1. Ülkemizde Ahvali Şahsiye Kayıtlarını Tutmaya Yetkili Makamlar Hangileridir?****Almanya**

Nüfus memuru

Avusturya

Nüfus memurları

Belçika

Nüfus kayıtlarını tutmaya yetkili olanlar şunlardır:

- Yüksek dereceli komün memurları: Belediye başkanı veya nüfus memuru yetkisi verilen belediye başkan yardımcısı.
- Özel nüfus memurları: diplomatik temsilciler veya konsoloslar, ulusal topaklar dışında bazı subaylar; denizde kaptanlar veya yetkili kılınan memurlar.
- Uçuşta doğum ve ölümlerde uçak pilotları.

İspanya

Komünler ve merkezdeki kütükler için nüfus memuru görevi yapan hâkimler. Konsolosluk işlerinde yabancı ülkelerde yetkili memurlar.

Fransa

Nüfus memurları:

- Belediye başkanları veya yasal temsilcileri. Bunlar, başkan vekili, belediye tanışmanı, yetkili belediye memuru, valinin görevlendirdiği yetkili.

- Diplomatik temsilciliklerde konsoloslar veya konsoloslukta görevli memurlar.

Yunanistan

Atina'da, Selanik'te, Pire'de ve nüfusu 50.000 i aşan illerde nüfus memuru; diğer yerlerde belediye başkanları veya komün başkam; yabancı ülkelerde ise konsolosluklar nüfus işlemlerini yaparlar.

İtalya

Nüfus memurları ne konuda gösterilen özel hallerde, diplomatik veya konsolosluk makamları, askeri ve ticari gemilerde kaptanlar.

Lüksemburg

Nüfus işlerinin yapılması ve kütüklerin tutulması münhasıran komün makamlarına aittir.

Belediye başkanı veya yetkili başkan vekili, bazı hallerde görevli memur nüfus memuru görevini yerine getirir.

Medeni kanun 59-61 (denizde düzenlenen doğum tutanağı) ve 86-98 (ülke dışında askerleri ilgilendiren işlemler) pratikte uygulanmamaktadır.

Ancak diplomatik temsilciliklerde ve bazı hallerde konsolosluklarda bazı memurlar nüfus memuru görevi ile görevlendirilmişlerdir. Bunun için, uluslararası diplomasiye ilişkin hukuki bir yetkiyi tanımalıdır.

Hollanda

Nüfus memurları

Portekiz

Nüfus işlemlerini yapmaya yetkili makamlar şunlardır:

- Lizbon'da RC (Merkez kütüğü)
- Çeşitli komünlerde nüfus büroları
- Nüfus işlerinde görevlendirilen diğer bürolar
- Dış ülkelerde diplomatik temsilcilikler ve konsoloslar
- Devlete veya özel kişilere ait gemilerde kaptanlar
- Uçaklarda pilotlar
- Askeri birliklerde yetkili bulunan memurlar ne konuda öngörülen özel hallerde yetkili kılman kişiler.

İsviçre

Nüfus memurları

Türkiye

Nüfus memurlar aile kütüklerini tutarlar, bazı hallerde doğum ve ölüm tutanaklarını düzenlerler.

- Belediye başkanları veya yetki verdikleri kişiler şehirlerde evlenme akdini yaparlar.
- Köylerde muhtarlar evlenme ve ölüm tutanaklarını düzenlerler.
- Konsolosluk teşkilatı bulunmayan yerlerde diplomatik misyon şefleri, konsolosluklarda yetkili memurlar, evlenme, doğum, ölüm, tanıma ve evlat edinme işlemlerini yaparlar.
- Gemi kaptanları doğum ve ölüm tutanakları düzenlerler.
- Noterler tanıma ve evlat edinme işlemleri düzenlerler.
- Askeri birlik sağlık işleri yetkilisi manevralarda ölen askerlerin ölüm kayıtlarını tutar.

1.4.2. Ülkenizde Konsolosluk Dışında İşlemler Hakkında Merkezi Veya Bölgesel Bir Kuruluş Var mıdır?

Almanya

Hayır

Avusturya

Hayır

Belçika

Nüfus işleriyle görevli merkezi veya bölgesel bir kuruluş mevcut değildir. Ancak 8.8.1983 tarihli kanun, komünlerde ve diplomatik misyon şeflikleri ile konsolosluklarda tutulan kütüklerde kayıtlı kişilerin listesini oluşturan bir milli kütük meydana getirmiştir. Bu listede yer alan her şahsa bir kimlik numarası verilmiştir.

Kimlik numarası alan her kişi için şu bilgiler yer alır:

- Adı ve soyadı
- Doğum tarihi ve yeri
- Cinsiyeti
- Vatandaşlığı
- Başlıca ikamet yeri
- Ölüm tarihi ve yeri
- Evlilik durumu

- Ailenin muhtevası

Bu bilgiler ile gerekirse onun düzeltmesi ilgili şahsa komünlere ve diplomatik misyon şeflerine ve konsolosluklara bildirilir.

İspanya

Merkezi nüfus kütüğü mevcuttur ancak, bunun amaçları ve uygulama şekli farklıdır.

Fransa

Hayır. Sadece konsolosluk işleri Dışişleri Bakanlığında nüfus hizmetlerinin merkezileştirilmesine konu olur. Bu merkezileştirme daha önce Fransa'nın egemenliği altına giren ülkelerde yapılan nüfus işlemlerini de kapsamına alır.

Yunanistan

Konsolosluk dışındaki işlemler için merkezi veya bölgesel bir servis yoktur.

İtalya

Hayır

Lüksemburg

Hayır. Nüfus işlemleri ilgili belgeleri almak üzere yetkili komünlerde yapılır. Ocak ayı içinde, geçen yılda tutulan her kütüğün ikinci nüshası komünün bağlı olduğu ilçe mahkemesi kalemine teslim edilir.

Hollanda

Hayır

Portekiz

Hayır

İsviçre

Hayır. Ancak, federal nüfus idaresi, evlât edinmeler için merkezde bir liste düzenler. Merkezdeki bu listede 1.4.1973 de yürürlüğe giren yeni evlat edinme yasasına göre yapılan tüm evlat edinmeler yer alır.

Türkiye

Evet, aile kütüklerinin ikinci örneklerini muhafaza etmek üzere 1975 de kurulan merkezi nüfus servisi mevcuttur.

1.43. Ülkenizde Birden Çok Nüfus İdaresi Bulunan Komünler Var mıdır Ve Bu Durumda Bilgilerin Merkezileştirilmesi Söz Konusu Mudur?

Almanya

Evet, federe devletlerin hükümetleri nüfus idarelerinde aile kütüklerinin yönetimini ikisinden birine yaptırmaya yetkilidirler.

Avusturya

Evet, Viyana'da 9 adet nüfus idaresi vardır. Soyadlarının merkezileştirildiği bir kütük mevcuttur. Ayrıca tüm bilgiler merkezde bilgi işlem merkezinde toplanmıştır.

Belçika

Anvers, Bruges ve Brüksel şehirleri nüfus işlemleri için bölgelere ayrılmışlardır. Her bölge bir komün gibi çalışır. Nüfus kayıt örneklerinin alınmasını kolaylaştırmak üzere bazı nüfus işlemleri merkezileştirilmiştir.

İspanya

Evet, ancak istisna olarak. Birden çok mahkeme bulunan illerde nüfus hizmetlerinin birleştirilmesi bütün ülkede gerçekleştirilmiştir. Bu istisnalar dışında bilgilerin merkezileştirilmesi tamamen gerçekleşmiş değildir.

Fransa

Evet, Paris, Lyon, Marsilya her birinde birer nüfus idaresi bulunmak üzere ilçelere ayrılmışlardır.

Diğer illerde bir merkezi belediye ile nüfus işlemiyle görevli bağlı belediyeler bulunur. Kaynak belgeler için merkezileştirme merkez belediyede gerçekleştirilmiştir.

Yunanistan

Her belediye ve her komün bir nüfus hizmet birimidir, ancak bu birimler İçişleri Bakanının kararı ile daha alt birimlere ayrılabilir. Merkezi birim öngörülmemiştir.

İtalya

Kanunla belirtilen hallerde (büyük kentler ve ülkedeki durumlar) bazı komünlerde birden fazla nüfus idaresi bulunabilir.

Bilgilerin merkezileştirilmesi, komün idarelerinden biri tarafından tutulan arşivlerle sağlanır.

Lüksemburg

Hayır

Hollanda

Hayır

Portekiz

Birden çok nüfus idaresine sahip komünler mevcuttur ancak, bilgiler merkezileştirilmemiştir.

İsviçre

Hayır. Buna karşılık birçok komünü kapsamına alan çok sayıda ilçe mevcuttur.

Türkiye

Hayır. Ülkemizde birden çok nüfus idaresine sahip belediye mevcut değildir. Nüfus idareleri il ve ilçe merkezlerinde kurulmuştur. Her belediyede bir evlendirme bürosu mevcuttur. Evlenme akdinden sonra evlendirme memuru ilgili nüfus idaresine bilgi vererek evliliğin kütüğe tescilini sağlar.

1.5. Ülkenizde Düzenlenen Tutanaklar Ve Tutulan Kütükler Hangileridir?

Almanya

Tutanaklar: Doğum, evlenme ve ölüm.

Kütükler: Evlenme, aile, doğum ve ölüm. Ailenin ahvali şahsiye tablosunu gösteren aile kütüğü ile ilgililere verilen aile cüzdanları birbirinden farklı şeylerdir.

Belirtmek yerinde olur ki ölüm bildirimi ile ölüm anını tespit tutanakları, ölüm kütüğüne, ölüm beyanına mahsus deftere kaydedilir.

Bu defter Berlin 1. nüfus bürosunca tutulur.

Avusturya

Doğum tutanak ve kütükleri.

Evlenme tutanak ve kütükleri.

Ölüm tutanak ve kütükleri.

Bütün nüfus idarelerince tutulan doğum, evlenme ve ölüm kütükleri; doğum, evlenme ve ölüm tutanaklarından oluşur.

Ölüm beyanı kütükleri Viyana'da nüfus idaresince tutulur ve bu konudaki yargı kararlarını içerir.

Nüfus kayıtlarına gelince, başlıca doğum, evlenme ve ölüm kayıtlarıdır. Bunlara şerh ve açıklamaları da eklemek gerekir. Kayıt ve şerhler ispat aracıdır ama açıklamalar böyle kabul edilmezler.

Belçika

Tutanaklar: Doğum, evlenmenin ilânı, evlenme, ölüm, vatandaşlık ile adline idari kararlara ait tutanaklardır. Bunlara diğer nüfus işleri ile evlilik dışı çocukların tanınmasına ilişkin tutanakları da eklemek gerekir.

Kütükler

Belçika'da düzenlenenler: Bu tutanaklar bir veya birden çok kütüğe geçirilir ve bu kütükler iki örnektir. Evlenme ilânları ise sadece bir kütüğe geçirilir.

Uygulamada, yukarda açıklanan ilk beş tutanak bunları kapsayan beş kütüğü oluşturur. Diğer tutanaklar tamamlayıcı denebilecek kütüklere geçirilirler. Vatandaşlık kütüğü ile tamamlayıcı kütükler ihtiyaridir.

Vatandaşlık kütüğü tutulmazsa bu işlemler doğum kütüklerine kaydedilir.

Tamamlayıcı kütük yoksa burada götürülecek kayıt ve işlemler buna benzer diğer kütüklerde yer alır,

Ülke dışında Belçika makamlarınca düzenlenen kütükler:

Diplomatik ajanlar ile konsolosluklar düzenleme yetkisine sahip oldukları tutanaklar için iki örnek kütük tutarlar. Ancak evlenmenin ilanı için tutulan kütük bir örnek olarak tutulur.

- Ülke dışındaki askeri birlikler de komutan subaylar ve memurlar için bir kütük tutmak zorundadır.

Uygulamada genellikle kütükler doğum, evlenme ve ölüm olayları için tutulur. Ancak 2 kütük her zaman mevcuttur: bunlar ölüm kütükleri ve diğer nüfus olayları kütükleridir. Bu kütükler bir örnek olarak tutulur. Diğer özel nüfus memurları kütük tutmazlar. Bunların işlemleri komünlerdeki kütüklere işlenir.

İspanya

Tutanaklar: doğum, evlenme, ölüm ile vesayet veya diğer yasal temsilcilikler için olanlar.

- Şerhler
- Açıklamalar

Kütükler: Her komünde en az bir kütük bulunur. Merkezde, Madrid'de özellikle yurt dışındaki İspanyollara ait işlemler için bir kütük mevcuttur.

Yurt dışında konsolosluklar da her bölge için bir kütük tutarlar.

Fransa

Tutanaklar: Doğum, tanıma, evlenme, ölüm, ölen çocuklar. Bazı nüfus olayları ve onları tespit eden mahkeme kararları bazı kayıtların yapılmasına veya boşanma, tanıma gibi şerhlerin verilmesine yol açarlar. Hiç bir yasal düzenleme ile Fransa'da kullanılan kütüklerin bir tespiti yapılmamıştır. İlke olarak 5.000 nüfustan az komünlerde sadece bir kütük tutulur. Önemli komünlerde çok defa 3 kütük bulunur:

- Doğum ve tanıma işlemlerine ait kütük
- Evlenme kütüğü
- Ölüm ve ölü doğan çocuklar kütüğü

Yunanistan

Tutanaklar: Doğum, evlenme, ölüm. Yabancı ülkelerdeki doğum evlenme ve ölüm tutanağı.

Kütükler: Doğum, evlenme ve ölüm.

Atina nüfus idaresinde ayrıca yabancı ülkelerde doğan, evlenen ve ölen Yunanlılar için yapılan tutanakların kaydına mahsus bir özel kütük tutulmaktadır.

İtalya

Her nüfus idaresi bir vatandaşlık, bir doğum, bir evlenme ve de bir ölüm kütüğü tutmak zorundadır.

Lüksemburg

Bütün tutanaklar sadece (çift olarak tutulan) bir kütük üzerine geçirilir. Ancak, genellikle tüm ülkede doğum, evlenme ve ölüm olayları için çeşitli kütükler kullanılır. Doğum kütüklerinde evlat edinme kararları, tanıma ve kararları ve doğma ve nesebe ilişkin kararlar, yeni doğan çocuklara ait tutanaklar ile yabancı ülkede doğup ta kayıt istemi sırasında komünde ikamet eden Lüksemburglulara ait doğum tutanakları kaydedilir.

Evlenme kütüklerinde ise evliliğe ilişkin mahkeme kararları ile yabancı ülkede evlenip te müracaat sırasında komünde ikamet eden Lüksemburg vatandaşlarının evlilik işlemleri kaydedilir.

Vatandaşlığa ait kayıtlar ise doğum kütüklerine olduğu kadar, özel kütüğe de yapılabilir.

Lüksemburg şehri nüfus memuru özel bir kütük tutar. Bu kütüğe boşanma kararının hüküm kısmı, ya da evlenme yabancı ülkede yapılmış ise boşanmaya ait yüksek mahkeme kararı kaydedilir.

Medeni Kanunun 49. maddesine göre, boşanmaya ilişkin kararın hüküm kısmı, evlenme akdinin kaydedildiği komün kütüğüne işlenir. Bu olmazsa hiç değilse Lüksemburg'daki nüfus kütüğüne kaydedilir ve ayrıca eşlerden her birinin doğum tutanaklarına şerh düşülür.

Hollanda

Mevcut kütükler: Doğum, tasarlanan evlenme beyanları, evlenmeye rıza, evlenme, boşanma ve ölüm.

Doğum kütüğüne şunlar kaydedilir:

- Doğum tutanakları
- Tanıma tutanakları
- Babalığa ve tanımaya itiraz tutanakları
- Tanıma kararları
- Soyadı verilmesi veya değişiklikleri
- Tanımaya ilişkin noter işlemleri
- Ad, evlât edinme, evlât edinmenin kaldırılması, tanımının iptali, daha önce düşülen kayıtların iptali ve buna ilişkin istek ve itirazlar
- Doğum beyanına ilişkin mahkeme kararları

Tasarlanan evlenme beyanlarına ilişkin kütüğe şunlar kaydedilir:

Müstakbel eşlerin evlenme beyanları ile evlenme akdine ilişkin niyetlerini içeren belgeler.

Evlenmeye muvafakat kütüklerine şunlar yapılır:

Kütüklerin ve evlenme ehliyeti olmayan reşitlerin evlenmeleri için kanunda belirtilen muvafakat işlemleri (Ana, baba, vasi veya kazanılan muvafakatleri).

Evlenme ve boşanma kütüklerine şunlar kaydedilir:

- Evlenme tutanakları,
- Evliliğin iptaline, boşanmaya, ayrıldıktan sonra evliliğin sona ermesine ve daha önce yapılan kayıtların iptaline ilişkin mahkeme kararları.

Boşanma kütüğüne de şunlar kaydedilir:

- Ölüm tutan aklan,
- Çocuğun ölü doğduğuna veya doğum beyanından önce öldüğüne ilişkin tutanaklar,
- Evlenmeye hazine kararından sonra düzenlenen ölüm tutanakları,
- Ölümü tespit eden yargı kararları.

Portekiz

Tutanaklar: Doğum, evlenme, ölüm, analığın beyanı dahil tanıma bunlara ait şerhler.

Kütükler: Doğum, evlenme, ölüm, analığın beyanı, tanıma.

Merkez kütüğünde ise doğum, evlenme, ölüm, konsolosluk işlemleri, yabancı mahkeme kararları işlenir.

İsviçre

Tutanak (kayıt örnekleri) : Doğum, evlenme, ölüm, tanıma ve aile. 1.8'e bakınız.

Kütükler: Doğum, evlenme, ölüm, tanıma ve aile kütükleri.

Türkiye

- Aile kütükleri (1.8'e bakınız)

- Özel kütükler: Doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yer değiştirme, kayıt düzeltilmesi, diğer olaylar.

Tutanaklar şunlardır: Doğum, ölüm, evlenme, tanıma, evlât edinme, yer değiştirme (ikametgâhın bir şehirden diğerine nakli).

1.6. Ülkenizde Ehliyetsizler Açıklanır Mı?

Almanya

Hayır

Avusturya

Mahkeme seçim kütüklerinde yer alanlar ile bu bilgiyi elde etmeye hakkı olanlar için komünleri bilgilendirmeye mecburdur. Tapu kütüğü için de bir yönetici tayini kesinlikle zorunludur. Nüfus kütüklerinde böyle bir durum öngörülmemiştir.

Belçika

Kanun ehliyetsizler hakkında kısmi bir düzenleme getirmektedir.

İspanya

Ehliyetsizler vesayet altına alınır. Bunlar kütüğün 4 kısmındaki özel yere kaydedilir. Ayrıca mahkemenin ehliyetsizlik kararı ilgilinin doğum kaydına şerh edilir.

Fransa

Evet

Yunanistan

Ehliyetsizlik hali düzenlenmemiştir.

İtalya

Evet, vesayet mahkemesi hâkimi bir vasiler kütüğü tutar. Bu kütüğe küçüklerin, medeni haklardan mahrum olanların ve varislerin ad ve soyadları yazılır. Hâkim ayrıca bir kayyım kütüğü ile kayyımları ve yardımcılarına burada işaret eder.

Lüksemburg

Evet

Hollanda

Evet

Portekiz

Evet

İsviçre

Hayır, böyle bir liste mevcut değildir,

Türkiye

Hayır, ehliyetsizlik hali aile kütüğüne tescil edilmez. Ancak ehliyetsizliğe ilişkin kesinleşen mahkeme kararı ilgilinin nüfusa kayıtlı olduğu yer ile ikametgâhında hemen ilân edilir.

1.6.2. Hangi Ehliyetsizlikler İçin ve Hangi Usule Göre İlân Edilir?**Almanya**

Cevabı gerektirmez.

Avusturya

Akıl hastalığı nedeniyle menfaatlerine hâlel getirmeden işlerini kısmen veya tamamen idarede yetersiz kalan şahıs için yasa bir yönetici tayin edilir. Tayin ilgilinin müracaatı üzerine veya resen mahkemece yapılır.

Belçika

Yaş küçüklüğü: Kimlik kartında veya nüfus kütüğündeki doğum tarihi yaş küçüklüğünü ortaya çıkarır.

Uzatılan küçüklük (zekâ geriliği) : Kimlik kartına, nüfus kütüğüne ve Adalet Bakanlığındaki kütüklere düşülen şerh ile belli olur.

Mahkeme kararı ile yasaklama : (Bunama, aşın israfçılık veya zekâ zayıflığı) Her sene ocak ayında buna ilişkin kararlar ilân edilir.

Kocanın idaresinde değişiklik: Mahkeme kararı ile olur. Evlenme Belçika’da yapılmışsa evlenme kütüğüne şerh verilir. Evlenme yabancı ülkede yapılmışsa Brüksel birinci bölge nüfus kütüğüne şerh verilir.

Ticari işlerde ehliyetsizlik:

Bu ehliyetsizliklerden bazıları ticaret mahkemesinde tutulan kütüklere işlenir, herkes bu kütüklerden bir suret çıkartabilir. İflas ve hileli iflas halinde Belçika Monitörüne kaydedilir.

İspanya

Bütün ehliyetsizler mahkeme kararını takiben nüfus kütüklerinde belirtilir.

Bu haller şunlardır:

- Bizzat kendisini idarede yetersizliğe yol açan ruhsal ve fiziksel bozukluklar ve hastalıklar.

- Savurganlık

- Bu ehliyetsizliğin sebebinin reşit olduktan sonra da sürüp gideceği anlaşılırsa küçükler ehliyetsiz sayılarak koruma altına alınır.

- Tam ehliyetsizlik halinde mahkeme kararı ile vasi; kısmi ehliyetsizlik halinde kayyum tayin edilir. Savurganlar ise daima kayyumun idaresine tabidirler.

Fransa

Bir kimse tek başına mallarının idaresini yerine getiremeyecek derecede akıl hastalığı içinde ise ya kendisinin yerine hareket edecek bir temsilci (vasi) veya kendisi ile birlikteki belgeleri imzaya yetkili bir kişi (kayyum) tayin edilir.

Reşit olan ehliyetsiz kişiye vasi veya kayyum tayini, değiştirilmesi veya kaldırılmasına ilişkin yargı kararlarının aleniyeti bunların ilgilinin doğum kütüğüne şerh verilerek sağlanır.

Bu kayıtlar ilgili ehliyetsiz kişinin doğum yeri mahkemesi kaleminde saklanır. Ehliyetsizlik derecesini bilmek isteyenler buraya başvurarak bilgi alabilirler.

Yunanistan

Cevabı gerektirmez.

İtalya

Ehliyetsizlik ve yasaklama kararları, adli makamın kütüğüne not edilir ve doğum kütüğüne de şerh verilir.

Müflisler mahkeme kütüğüne kaydedilirler ve bunlar vasi olarak tayin edilemezler.

Lüksemburg

Ehliyetsizler hakkında Başsavcılıkta bir liste düzenlenir. Bu liste her müracaat sahibine açıktır.

Ehliyetsizlik;

- Reşit kişilerin korunması,
- Eşler arasında yetkinin geri alınması,
- Mal ayrılığı talebi,

- Aile rejiminde değişiklik işlemleri açısından halen aleniyete tabi tutulmuştur.

Hollanda

Kanton mahkemesi kaleminde küçükler üzerinde kullanılan yetkiye ilişkin kararların işlendiği kütükler mevcuttur.

Reşit bir kimsenin kısıtlanmasına dair kararlar da La Haye Asliye Hukuk Mahkemesi kalemindeki kütüğe işlenir.

Nüfus kütüklerinde ehliyetsizliğin tesciline ilişkin bir işlem yapılmamaktadır.

Portekiz

Doğum tutanağında, yasaklama, ehliyetsizlik, vesayet, malların idaresi, kayyımlik velayetin kaldırılması veya askıya alınması veya bu yetkinin sınırlandırılmasına ait şerhler yer alır.

İsviçre

Cevabı gerektirmez.

Türkiye

Bakınız. 1.6.1.

1.6.3. Yasal Erginlik (Rüşet) Yaşı Kaçtır?

Almanya

18 yaşını tamamlayan kişi yasal olarak ergin (reşittir).

Avusturya

19 yaşını tamamlayan ergindir. Ancak vesayet mahkemesi 18 yaşını bitiren bir şahsı ergin olarak kabul edebilir, ya da küçüğü 21 yaşını tamamlamasına kadar süreyi uzatabilir.

Şayet küçük evlenirse ve 18 yaşını bitirmiş ise evlenme o kişiyi ergin kılar.

Daha sonra evlilik geçersiz sayılsa veya evlilik birliği sona erse bile o kişi ergin (reşit) kalır. Evlenen küçük 18 yaşına kadar şahsı ilişkilerde ergin olarak kabul edilir.

Belçika

18 yaşında

İspanya

18 yaşını tamamladığı zaman

Fransa

Yasal erginlik yaşı 18 yaşın ikmali olarak saptanmıştır.

Yunanistan

18 yaşını bitiren kişi ergindir.

İtalya

18 yaşında

Lüksemburg

18 yaşında

Hollanda

18 yaşında

Portekiz

18 yaşında

İsviçre

20 yaşın ikmali ile

Türkiye

Erginlik 18 yaşın tamamlanmasıdır.

I.6.4.I. Ülkemiz Mevzuatı, Kendiliğinden Veya Bir Usul Muamele Sonucunda Erken Erginliği Kabul Etmekte Midir?

Almanya

1.1.1975 den beri hayır.

Avusturya

Avusturya mevzuatı erken erginlik kavramını tanımamaktadır. Ancak evlenme ile kişi ergin olur. Ayrıca küçüklüğe ait süre kısaltılarak küçüğün ergin olması hükme bağlanabilir.

Belçika

Küçük evlenmekle kendiliğinden ergin (reşit) olur. Gençlik mahkemesi kararı ile de bir küçük reşit kılınabilir.

İspanya

Bir küçük şu hallerde reşit olur:

- Evlenmekle kendiliğinden,
- Velayet hakkına sahip ana ve babanın kararı ile

- Ana ve babanın rızası ile çocuğun bağımsız bir yaşam sürdürmesi sonucunda,

- Velayet veya vesayet altındaki çocuklar için mahkeme kararı ile.

Fransa

Küçükler evlenmekle kendiliğinden reşit olurlar. Ayrıca bazı usuli işlemlerle de reşit olmak mümkündür.

Yunanistan

1983 den beri hayır.

İtalya

Evlenen küçük kendiliğinden reşit olur.

Lüksemburg

Erginlik yaşından önce evlenen kişi reşit olur.

Hollanda

Küçük evlenmekle kendiliğinden reşit olur. Ayrıca hâkim kararı ile küçük reşit kılınabilir. Kanun küçük olan annelere mahkeme kararı ile reşit olma imkânı verir.

Portekiz

Mevzuat sadece evlenmekle küçüklerin kendiliğinden ergin olabileceklerini kabul eder.

İsviçre

Vesayet mahkemesi küçüklerin reşit olmasına karar verebilir.

Türkiye

Evet, evlenme kişiyi reşit kılar.

1.6.4.2. Küçük Kaç Yaşında Erken Reşit Olabilir, Şekli Nedir?

Almanya

Cevabı gerektirmez.

Avusturya

Erginlik yaşı 18 yaştan ikmalidir. Mahkeme çocuğun rızası veya isteği ile ana veya babanın talebi üzerine Mahkeme çocuğun erginliğine karar verir. Ön şart çocuğun bütün işlerini bağımsız olarak yürütecek kapasitede olmasıdır.

Kendiliğinden erginlik konusunda 1.6.3'e bakınız.

Belçika

Evlenen kişi reşit olur. Evlenme için asgari yaş için bakınız, (4.2.1.1.)

Gençlik Mahkemesi karar ile erginlik:

- 15 yaşını tamamlayan küçük, anne ve babanın, anlaşmazlık halinde ikisinden birinin veya ikisinden biri ölmüşse hayatta kalanın talebi üzerine yapılır.
- Şayet ana ve baba ölmüşlerse, 15 yaşını dolduran çocuk aile meclisi kararı ile uygun bulunursa mahkemece erginliğine karar verilir.
- 15 yaşını dolduran ve ana babadan her ikisini de kaybeden çocuk bizzat sulh mahkemesine başvurarak aile meclisinin toplanmasını ister. Aile meclisine başkanlık eden sulh hâkimi aile meclisi kararını gençlik mahkemesine verir.

İspanya

Evlenme ile erginlik için hiç bir yaş şartı öngörülmemiştir.

- Anne ve babanın kararı için küçüğün rızası ve 16 yaşını doldurması gerekir. Bunun gerçekleşmesi ya noter senedi ile ya da nüfus memuru huzurunda beyanla olur.
- Bağımsız bir yaşam sonucu erginlik 16 yaşın ikmalini gerektirir. Ana ve babanın geri alabilecekleri tek erginlik hali budur.
- Yargı kararı ile erginlik için 16 yaşın ikmali, ilgilinin talebi ve gerekirse ana ve babanın dinlenmesi gereklidir.

Fransa

16 yaşın ikmali ile küçük reşit olabilir. Bunun için haklı bir sebep olması (prensip olarak çocuğun menfaati), ana veya babadan birinin talebi, imkânsızlık hali mevcut değilse bunlardan birinin dinlenmesi, her ikisi de yoksa aile meclisinin kararı, (küçüğün dinlenmesi zorunludur) gereklidir.

Yunanistan

Cevabı gerektirmez.

İtalya

Küçük 16 yaşını doldurunca, haklı sebepler varsa, ana babanın veya varisinin talebi üzerine cumhuriyet savcısını dinledikten sonra mahkeme onun evliliğine karar verebilir. Evlilik küçüğü reşit kılar.

Lüksemburg

Evlilikle reşit olmak için kız 15, erkek 18 yaşını doldurmalıdır. Ancak Grand Duc yaş için muafiyet tanıyabilir.

Hollanda

16 yaşına ulaşan küçüğün isteği üzerine kanton mahkemesi hâkimi erginliğe karar verebilir. Ergin kılman çocuk reşit olan kişiye has meslek edinme, gelirlerini toplama ve kullanma gibi bazı yetkilere sahip olur.

16 yaşına varan küçük anne, çocuğunu bir vasi gibi yetiştirmek isterse çocuk mahkemesi hakiminin kararı ile ergin olarak kabul edilir. Mahkemeden istekte bulunma hakkı küçük anneye aittir, ya da onun rızası ile çocukları koruma konseyine aittir. Mahkeme kararı küçük anaya tam ehliyet kazandırır. Vesayet ana, baba veya üçüncü şahsa verilmedikçe küçük ana kendiliğinden çocuğunun vasisi olur.

Portekiz

Bakınız 1.6.4.1

İsviçre

18 yaşını dolduran bir küçük, kendi rızası ve ana ve babasının izni ile ergin olur.

Vesayet altında ise, vasi dinlenir.

Türkiye

15 yaşını dolduran küçük, kendi rızası, ana ve babanın izni ile asliye hukuk mahkemesi kararı ile ergin olur.

1.6.4.3.

Şahsın Durumu Bakımından Erken Erginliğin Sonuçları Nelerdir?

Almanya

Cevabı gerektirmez.

Erken erginlik kararı ile yaş küçüklüğünden kaynaklanan hak ve görevlere ait kısıtlamalar ortadan kalkar.

Belçika

Erken erginlik küçüğün ehliyetinde değişiklik yapar. Vatandaşlıkta ise durumunda bir değişiklik yapmaz.

İspanya

Erken ergin olan küçük, bir reşit gibi şahsiyeti ve malları üzerinde hak sahibidir. Bununla birlikte o, malları ile ilgili önemli işlemlerde veli veya vasinin muvafakatine muhtaçtır.

Fransa

Ergin olan küçük, evlenmek veya evlâtlık verilmek için ergin olmadan önce hangi kurallara uyacak idiye aynı kurallara saygı göstermek zorundadır.

Yunanistan

Cevabı gerektirmez.

İtalya

Erken erginlik kaydının yardımı ile şahsın durumu konusunda tam hukuki ehliyet sonucunu doğurur.

Lüksemburg

Erken ergin olan küçüğe (evlenmekle) bir reşit gibi medeni yaşamın işlemlerine ehliyetlidir. Ancak ticaret yapamaz.

Hollanda

Erken erginlik şahsın hallerinde bir sonuç doğurmaz.

Portekiz

Reşit olan bir kimsenin tüm haklarına sahiptir.

İsviçre

Erken erginlik, küçüğe medeni haklarını kullanma hakkı verir.

Ancak, bunlar vasi olmazlar. Ayrıca erken ergin olan erkek, yetkili makam tarafından izin verilmedikçe bir evlilik akdi yapamaz.

Türkiye

Erken erginlik medeni hakları kullanma hakkı verir. Medeni haklarını kullanan herkes haklara ve yükümlülöklere ehildir.

1.7.

1.7.1. Mevzuatınız Ülkemizde Yabancı Diploması Ve Konsolosluk Mensuplarının Kendi Vatandaşları İçin Nüfus Memurluğu Görevlerini İfa Etmelerine Karşı Mıdır?

Almanya

Alman mevzuatı Almanya'da yabancı diplomat ve konsolosların kendi vatandaşlarının nüfus hizmetlerini yapmalarına engel değildir.

24.4.1963 tarihli Viyana Sözleşmesinin 5 inci maddesi ilkenin dayanağıdır.

Bununla beraber nüfus mevzuatı Alman toprakları üzerinde bulunan herkesten itaat bekler. Bunun sonucu olarak Alman toprakları üzerinde yabancıların doğum ve ölüm olayları yetkili Alman makamlarına bildirilmek zorundadır. Bunun istisnası evlenmedir. Eşlerden ikisi de yabancı diploması ve konsolosluk makamları huzurunda yapılabilir.

Avusturya

Hayır. Ancak Avusturya kanunlarına göre yapılan işlemler hiç bir hukuki değer taşımaz.

Belçika

Kamu düzeni dışında, Belçika mevzuatı yabancı diplomasi ve konsolosluk makamlarının Belçika'da kendi vatandaşlarının nüfus memurluğu hizmetinde bulunmalarına karşı koymaz. İç hukuk bu konuda suskundur, ancak doktrin ve içtihatta göre kanunları buna izin veriyorsa yabancı diplomat ve konsolosluk makamları vatandaşlarını ilgilendiren belgeleri düzenleyebilirler. Bu ilke 24.4.1963 günlü Viyana Sözleşmesinin 5 inci maddesiyle teyit edilmiştir.

İspanya

Hayır. İspanya 24.4.1963 günlü Viyana Sözleşmesine katılmış ve konsolosluk görevlerine dair 11.2.1967 tarihli Avrupa Sözleşmesini imza etmiştir.

Fransa

Fransız kamu düzeni, Fransız toprakları üzerinde meydana gelen tüm doğum ve ölüm olaylarının yetkili Fransız makamlarına bildirilmesini gerektirir. Ancak yabancı diplomasi ve konsolosluk makamlarının bu olayları tespit etmeleri yasaklanmamıştır.

Evlenme akıtları yabancı diplomasi ve konsolosluk makamları huzurunda yapılabilir. Ancak müstakbel eşlerden biri erkek Fransız ise bu mümkün değildir.

Yunanistan

Hayır

İtalya

Hayır. Ancak yabancı vatandaşlar tüm nüfus işlerine ait beyanları İtalyan makamları önünde yapmak zorundadırlar.

Lüksemburg

Nüfus işleri konusunda yabancı diplomatik makamların yetkileri ya kendi ülkeleri mevzuatının verdiği yetkiden, ya da kabul edilen uluslararası diplomasi hukukundan kaynaklanmaktadır. Konsolosluk makamlarının yetkileri ise 24.4.1963 tarihli Viyana Sözleşmesinin 5 inci maddesine (bu sözleşme 15.11.1971 tarihli kanunla kabul edilmiştir) dayanır.

Bununla birlikte, Medeni Kanunun 3. maddesinde belirtildiği üzere güvenlik ve polis hizmetlerine ilişkin mevzuat ülkede oturan herkese yükümlülükler getirmiştir. Buna göre Lüksemburg topraklarında oturan yabancılar doğum ve ölüm olaylarını yetkili Lüksemburg makamlarına bildirmek zorundadır. Ancak yabancı diplomatik ve konsolosluk makamları kendi vatandaşlarının doğum ve ölümlere dair bir işlem yapmalarına hiç bir engel yoktur. Ancak bu işlemler Lüksemburg kanunlarına göre bir değer taşımaz.

Evlenmeye gelince 12.6.1902 tarihli La Haye sözleşmesi (10.5.1904 tarihli kanunla kabul edilmiştir) şu hükmü getirmiştir.

Yabancı diploması ve konsolosluk makamlarınca yapılan evlenme akitleri, şayet eşlerden biri aktın yapıldığı ülke vatandaşı değilse ve o devlet buna itiraz etmezse, şekil bakımından her tarafta geçerli olarak kabul edilecektir.

Hollanda

Hayır. Genellikle, Hollanda'da yabancı diplomatik ve konsolosluk makamlarınca kendi vatandaşları hakkında nüfus hizmeti yapmaları müttekabiliyet esasına göre zımnen Hollanda makamlarınca kabul edilmiştir.

Portekiz

Hayır. (Bakınız 1,2 ve 1,3,2). Ancak eşlerden hiç biri Portekiz vatandaşı olmamalı ve o ülke benzer bir yetkiyi Portekiz diploması ve konsolosluk makamlarına tanımış olmalıdır.

İsviçre

Evet. İsviçre'nin anlayışına göre, yabancı diploması ve konsolosluk makamları nüfus memurluğu görevini yapmaya yetkili değildirler.

Türkiye

Türk mevzuatı yabancı diploması ve konsolosluk makamlarının Türkiye'de kendi vatandaşları için nüfus memurluğu görevi yapmalarına karşı değildir.

1.7.2.

Kendi Ülkeniz Mevzuatı Yabancı Ülkelerde Diploması Veya Konsolosluk Makamlarım Kendi Vatandaşlarımız İçin Nüfus İşlemleri Konusunda Yetkili Kılmış mıdır?

Almanya

Dışişleri Bakanlığının bir genelgesine listesi eklenen Avrupa dışındaki bazı konsolosluklarda görevli memurlara istisnai bir görev olarak evlenme akdi yapmak ve bunların tutanaklarını düzenlemek yetkisi verilmiştir.

Avusturya

Hayır

Belçika

Evet, Bakınız (8.1.7)

İspanya

Evet, yabancı ülkelerdeki İspanyol meslek memurları konsolosluk kütüklerini nüfus memuru olarak 2 örnek olarak tutarlar ve Madrid merkez kütüğüne gönderirler.

Fransa

Evet. Diplomatik veya konsolosluk makamları ancak kabul eden ülke kanunlarıyla bağdaşan sınırlar içinde nüfus memurluğu görevi yaparlar.

Yunanistan

Evet. Bakınız (1.4.1.)

İtalya

Evet

Lüksemburg

Diplomatik makamlar ve bazı şartlar altında Lüksemburg konsolosluk makamları yabancı ülkelerde nüfus memurluğu görevi yapmaya yetkilidirler. Buna ait yetkiler hiç metinde yer almamıştır. Ancak bunu yine de uluslararası hukukun verdiği bir yetki olarak kabul etmek gerekir. Konsoloslara gelince bu yetki 1963 tarihli Viyana Sözleşmesinin 5 inci maddesi ile verilmiştir.

Bazı hallerde bu görevler Hollanda diplomatik makamlarca Grand-Duche'nin diplomatik temsilcisi olarak yerine getirilir, konsolosluk işlerinde Belçika konsolosluk temsilcilerince Grand-Duche'nin temsilcisi olarak ifade edilir.

Hollanda

Evet, ancak bu yetki sınırlıdır. 23.11.1981 tarihli Kraliyet kararı ile Hollandalılar yararına diplomatik ve konsolosluk temsilcilikler nezdinde nüfus memurluğu görevleri ihdas edilmiştir.

Portekiz

Evet

İsviçre

Eskiden oldukça faydalıydı bu görevler. Ancak son yıllarda diplomatik ve konsolosluk temsilciliklerimize bu türden görevler pek sınırlı olarak verilmektedir. Halen bu görevler sadece İsviçre'nin Kahire, Bağdat, Beyrut, Şam ve Tahran (Sadece Afganistan için) büyükelçilerinde yerine getirilmektedir. Londra'da ise sadece İsviçre vatandaşlarının tanıma işlemleri Büyükelçilikte yapılır.

Türkiye

Evet, diplomatik ve konsolosluk temsilcilikleri bu konuda görevlidirler. Ancak yetkinin sınırı kabul eden ülke mevzuatı ile uyumlu olmak durumundadır.

1.8. Özel Durumlar

Almanya

1939 dan 1945 e kadar savaş sırasındaki olağanüstü bazı durumlar ile bu savaştan sonraki geçiş dönemindeki vasiyet günümüzde artık önemini yitiren bazı özel düzenlemelere yol açtı.

31.8.1991 tarihinde, 23.9.1990 tarihli kanuna göre Alman Birliğinin kuruluşuna ilişkin olan ve Federal Almanya Cumhuriyeti ile Demokratik Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan sözleşme ile nüfus işlemlerine ilişkin önlemler alınmıştır.

Bunlar aşağıda gösterilmiştir:

- 3.10.1990 tarihinde iki Almanya'nın birleşmesi ile her iki taraftaki nüfus memurları, yeni bir atama yapılmadan, nüfus mevzuatı gereğince nüfus kütüklerini yeni bir yasa çıkıncaya kadar tutmaya devam ederler.
- Nüfus işlemine ilişkin mevzuat hükümleri 3.10.1990 dan önce Doğu Almanya'da tutulan kütüklerin güncelleştirilmesinde uygulamaya konulur.
- Batı Berlin nüfus müdürü, Berlin nüfus müdürü olmuştur. Bu müdür ortadan kaldırılan Doğu Berlin nüfus idaresine ait kütükleri de tutmakla yükümlüdür.

Avusturya

- Eklenecek bir özel durum yoktur.

Belçika

- Eklenecek bir özel durum yoktur.

İspanya

İflas veya benzeri olaylara ilişkin yargı kararları ilgilinin doğum tutanaklarına şerh edilir.

Fransa

Kararname ile belirtilen bazı ülkelerde Fransız diplomasi ve konsolosluk makamları bir Fransız ile bir yabancı arasındaki evlilik akitlerini yapabilirler.

Yunanistan

Eklenecek özel bir durum yoktur.

İtalya

Eklenecek özel bir durum yoktur.

Lüksemburg

Eklenecek özel bir durum yoktur.

Hollanda

Eklenecek özel bir durum yoktur.

Portekiz

Eklenecek özel bir durum yoktur.

İsviçre

Aile kütüğü köken yeri nüfus memuru tarafından tutulur. Bu kütük orada bulunma hakkı olan bütün şahısları kapsar. Komünün kentsoylu olmayan ve bu yerin köklü ailelerinin parçası olan şahıslar kütüklere yazılırlar. Birden çok komünde bulunma hakkı olan kişi bu komünlerden her birinin kütüğünde yer alır.

Aile kayıtları bu kütüklerin suretini oluşturur.

Türkiye

Şahsın kişisel haline ilişkin bütün olaylar aile kütüğüne tescil edilir. Her ilçe veya köy için bir aile kütüğü tutulur. Ailede farklı kütük numaraları altında bu ilçe veya köy aile kütüğüne yazılırlar. Her aile kütüğü tesisinden itibaren karı, koca ve müşterek çocuklar ile oğulların eş ve çocuklarını kapsar.

Evlenen kızın aile kütüğü kaydı iptal edilir ve kocasının aile kütüğüne nakledilir. Nesebi düzelen çocuklar ile evlat edinenler de bu kütüklere kaydedilir.

Aynı ailenin tüm üyeleriyle ilgili nüfus olayları nerede meydana gelirse gelsin bu aile kütüğüne getirilir. Aile kütüğüne yapılan kayıt usulüne uygun olarak düzenlenen dayanak belgelerine dayanır ve yetkili makamlarca onaylanır. Bu belgeler her yıl sonunda örneğin doğum, evlenme ve ölüm özel kütüklerini oluşturmak üzere ciltlenirler.

SONUÇ

Yukarıda 12 ülkenin 1994 yılında güncelleştirilen mevzuatına göre nüfus kılavuzunda yer alan bilgilerden bir kısmını dilimize çevirerek ilgilenenlerin istifadesine hazır hale getirdik. Bu önemli eserin diğer bölümlerini sıra ile dilimize çevirip ilgilenen değerli okuyucularıma sunmaya çalışacağım.

YÖNETİMLERİ DUYARLI HALE GETİRMEK

Avrupa Yaşlılar Antlaşması

Çev.: Kadir KOÇDEMİR*

Afşin Kaymakamı

Hollanda'nın Utrecht ilinden Wim Van Velzen Avrupa Parlamentosu Sosyal Komisyon Başkanlığını yürütmektedir. Gazeteci Franz Drey (Neuss) onunla Avrupa bakımından yaşlılar politikası hakkında konuştu.

- Avrupa Parlamentosu 1985'te bir "Avrupa Yaşlılar ve Nesiller Arası Dayanışma Yılı" ilan edilmesini teklif etti. Parlamenterlerin bu teklifle kastettikleri hususlar sizce nelerdi?

Wim Van Yelzen: Yaşlıların mevcut durumları hakkında derinliğine analizler, topluluğa üye ülkeler arasında bu bakımdan geçerli olan farklılıklar ve ortak noktaların neler olduğunun tespit edilmesi, yeni yasama teklifleri, fakat bütün bunlardan daha öncelikli olarak kamuoyunun dikkatlerinin bu insanların özel problemlerine çevrilmesini sağlamak. Böyle bir yıl, Avrupa düzeyinde yaşlılar konusundaki tecrübelerin ve görüşlerin karşılıklı olarak ele alınacağı seminer ve benzeri etkinlikler için iyi bir fırsattır. Mesele (böyle bir yıl ilan edilmeksizin) sadece bu düzlemde de ele alınabilirdi. Ancak bu kolaycılık olurdu. Kamuoyu bu hususta oldukça duyarlı. Diğer kurumların yanında, Avrupa Topluluğu için ciddi bir mali himaye söz konusudur.

- Böyle bir yıl ilan edilmesi neyi değiştirecek?

Wim Van Yelzen: Bu, nelerin yaşanacağına ve bizim meselelerin çözümü için neler yapabileceğimize bağlıdır. Sadece genel olarak Avrupa'daki yaşlılar üzerine konuşulup, onların ülkelere ve hükümetlere göre değişen çok farklı hayat şartlarının görmezden gelinmesi hata olur. Mesela Almanya ve Hollanda'da yaşlılar bakımından ilk sırada önemli konular konut, tıbbi bakım ve yaşlılıkta bağımsız bir yaşam gibi konulardır. Ayrıca ben, bir Hollandalı olarak, yaşlıların eğitim ve öğrenme haklarını çok önemli buluyorum. Onların ekseriyeti gençliklerinde, bilgilendirme bakımından şimdiki gençlerle kıyaslandığında hemen hiçbir şansa sahip değillerdi. Buna karşılık, İspanya ve Portekiz'de ise yaşlıların geçimlerini temin edecek gelir elde etmeleri meselesi daha ön sırada yer almaktadır. Acaba

* Bu konu Der Landkreis, 8-9/1993, s. 357-358'den tercüme edilmiştir.

onların sahip oldukları ya da kazandıkları para istedikleri gibi yaşamalarına yetiyor mu?

- Peki, bu çalışmalar önümüzdeki yıldan sonra nasıl devam edecek?

Wim Van Velzen: Biz, Avrupa Parlamentosunda bu konuyu hep gündemde tutacağız. Yine, yaşlılıkta bağımsız yaşayabilme meselesi, önemli bir konu olarak gündemde kalmaya devam edecektir. Topluluk üyesi ülkelerde, bu konuda bugüne kadarkinden daha gerçekçi tavırlar alınacaktır. Avrupa Parlamentosu Westflandem'den Hristiyan Demokrat Milletvekili Raf Chanterie tarafından hazırlanan ve 1993 yılından sonrası için çok yıllık bir program hazırlanmasını öngören raporunu kabul etti. Avrupa Yılı, bir başka bakımdan da şu anda Ekonomik ve Sosyal Komisyon tarafından teklif edilen "Yaşlılar Antlaşmasına hizmet etmelidir.

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu bu hususta uzun tartışmalar yapabilirler. Karar mercii bilindiği gibi üye ülkelerin ilgili bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyidir. Konsey birçok şeyi önlemektedir. Bakanlar dayanışma kavramına dayanacaklar ve diyeceklerdir ki: "Komisyon ve Parlamento biraz fazla ileri gitmektedir. Biz bunları ülkelerimizde çoktan beri ve kendiliğimizden yapmaktayız." Fakat bundan sonrası gelmiyor.

Ama bütün bunlara rağmen ben bu yıl milli hükümetler seviyesinde kuvvetli bir duyarlılık elde edeceğimize inanıyorum. Mesela, yaşlı insanları da kapsamına alan "insani yardım kaynakları" gibi tam faydalanılamayan kapasitelerden yararlanmak mümkündür. Bunların çalışmalarından elde ettikleri tecrübeleri vardır. Özel bir ilmi bilgi dağarcıkları oluşmuştur. Çeşitli seçenekler arasındaki kararlarda temkinli davranmayı ve hemen münferit olaylar tarafından yönlendirilme- meyi biliyorlar. Yine bunların yaptıkları ve farkına vardıkları yanlışlar var. Bu sebeple kanaatlerdeki izafiliğin de farkındalar. Bunlar da bizim için öğretici ve faydalı olacaktır.

- Peki, Topluluk çalışmalarında neden genellikle genç insanlar teşvik ediliyorlar?

Wim Van Velzen: Onlara bir şans verilmek isteniyor. Bir de onlar daha az maaş ya da aylığa razı oluyorlar. Birçok iş programında her şeyden önce sürat arzu edilmektedir.

- Avrupa Komisyonu kendi bünyesinde personel istihdamı bakımından belli yaş sınırları geliştirdi. Bunu doğru buluyor musunuz?

Wim Van Velzen: Bu konuda Parlamento birçok kere Komisyon'dan bilgi istedi. Cevaplarda dile getirilen gerekçeler bize göre tam anlamıyla doğru ve haklı değil. Cevaplardan birisinde de, bazı belirli branşlarda bu sınırların dikkate alınmadığı söylendi. Velhasıl biz bu uygulamayı üzerine gidilmesi gerekli, yaşlıları aşılayıcı bir davranış olarak görüyoruz.

- *Bu, genel hayattaki duruma uygun değil mi?*

Wim Van Velzen: Genellikle! Yaşlılarımızın artık faktör olarak kabul edilmeleri beni her zaman derinden sarsmaktadır. Mesela seçimlerde; 65 yaşını geçmiş kaç tane adayımız vardır? Seçme hakkı, tabii ki herkes için geçerlidir.

Mesela, bu konuyla ilgili olarak üyesi bulunduğum Sosyalist Fraksiyon, 1992 Mart'ında, 518 emekli temsilcisini Lüksemburg'a çağırdı. Burada teşkil edilen "Yaşlılar Parlamentosunda bir de "Yaşlılar Antlaşması" karara bağlandı. Bu arada, Avrupa milletvekilleri arasında, aynı Strasburg'daki Parlamentoda olduğu gibi üyelerinin kendi ülkelerinin ve partilerinin temsilcisi statüsüne sahip olacakları gerçek bir "Yaşlılar Parlamentosu'nun kurulmasını isteyenler çoğunluktadır. Benim başkanlığını yaptığım Sosyal Komisyon bunun gerçekleşmesi için uğraşacak. Belki de bu yıl bu amacımıza ulaşacağız.

- O halde büyük partilerin yaşlılar politikasında aynı hedefte birleştiklerini söyleyebilir miyiz?

Wim Van Velzen: Genellikle, ama daima değil. Çoğu zaman başka fraksiyonların tekliflerine bakılmakta ve bunlar üzerinde çok uzun tartışmalar yapılmaktadır. Tabii ki fikir ayrılıkları da var. Mesela, bölüğü arkadaşlarımla da paylaştığım şahsi kanaatime Avrupa çapında herhangi bir şekilde bir asgari gelir miktarı tespit edilmelidir. EVP-Fraksiyonu bunu Avrupa Parlamentosunun görev alanı dışında görmektedir. Bakanlar Konseyi de bunu, tıpkı yaş sınırlandırılması meselesinde olduğu gibi, Avrupa düzeyinde ele alınacak bir konu olarak görmemektedir.

- Avrupa Topluluğu bakımından yaşlılar için ne gibi tedbirler hukuki bir yükümlülük durumundadır?

Wim Van Velzen: Günümüzdeki Topluluk Antlaşması ve "Sosyal Antlaşma" birçok hukuki yükümlülükler getirmektedir. Topluluk Antlaşmasının 2. maddesi bütün yaş grupları için "hayat standartının iyileştirilmesinden bahsetmektedir. Sadece İngiltere'nin dışarıda kaldığı ve Maastricht Antlaşmasının eki durumunda olan "Sosyal Politika Anlaşması" da bu hususa daha ağırlıklı olarak yer vermektedir.

Avrupa Topluluğu, tabiatıyla her konuyu hukuki olarak harmonize etmek durumunda değildir. Bu mümkün de değildir. Mesela, emekli maaşlarının seviyesi meselesi üye ülkelerin düzenlemek durumunda oldukları bir konudur. Ama emeklilik rejimin bütün vatandaşlar için geçerli olup olmayacağı ve şartları Topluluğu ilgilendirir. Unutmayalım ki, bu henüz bütün ülkelerde tam anlamıyla hayata geçirilememiş bir konudur.

OKUYUCULARIMIZA

Dergimizin 365-381 inci sayılarında Mülki idarede İz Bırakanlar adı altında bir bölüm yer almış ve bu bölümde Emekli Vali Mehmet ALDAN tarafından; çalıştıkları mülki idare çevrelerinde unutulmaz eserler bırakan, mülki idare amiri olarak gayretleriyle Ülkemizin kalkınmasında, milletimizin çağdaşlaşmasında kendi ölçüsünde katkısı bulunan meslektaşlarımızın anılması ve tanıtılması amacıyla kaleme alınan yazılar, 1990 yılında Bakanlığımızca yayımlanan İz Bırakan Mülki İdare Amirleri adlı kitapta bir araya getirilerek okuyucularımızın istifadesine sunulmuştur.

Alınan olumlu tepkiler sonucunda, Dergimizin 390 inci sayısından itibaren çevrelerinde iz bırakmış, bugün hayatta olmayan Mutasarrıf, Kaymakam ve Valilerimizi tanıtıcı yazılara devam edilmiş ve bunlardan 390-404 üncü sayılarda yayımlananlara da İz Bırakan Mülki İdare Amirleri kitabının ikinci cildi olarak hazırlıkları başlatılan kitapta yer verilmesi düşünülmüştür.

Yazıların gördüğü ilgi, bu iki kitaptan sonra, Dergide üçüncü serinin de başlatılması yolunda bizleri cesaretlendirmiş ve elinizdeki 405 inci sayıyla bu süreç de başlatılmıştır.

Durumu okuyucularımızın bilgilerine sunarız.

TÜRK İDARE DERGİSİ

MÜLKİ İDAREDE İZ BIRAKANLAR ÖMER ÂLİ BEY

Mehmet ALDAN

E. Vali

Adana eşrafından Paşa beyzâde Ömer Âli Bey, kaymakamlıklarda, mutasarrıflıklarda bulunmuş; Karasu (Balıkesir) Mutasarrıflığı sırasında meydana gelen ve büyük ölçüde mal ve can kaybına yol açan depremin yaralarının sarılmasında, Balıkesir'in hızla imarında gösterdiği üstün çaba ve başarı ile belleklerde yer etmiştir.

Son görevi Kastamonu Valiliği olan Ömer Âli Bey, edebiyatın şiir dalıyla uğraşmış, manzum eserler vermiştir.

HAYATI

Ömer Âli, 1839 yılında Adana'da doğdu. Babası Ahmet Paşa, dedesi Arif Paşabey'dir.

Ömer Âli Bey, Balıkesir Mutasarrıflığına ilişkin "Hatıra Defterinde, bulunduğu görevleri şöyle sıralamıştır:

- Trablusgarp-Bingazi Vilâyeti Mektupçuluğu (1875),
- Dersim Vilâyeti Mektupçuluğu (1880-1883),
- Diyarbakır Vilâyeti Mektupçuluğu,
- Aydın Vilâyeti Mektupçuluğu,
- Hicaz Vilâyeti Mektupçuluğu,
- Cidde Vilâyeti Merkez Kaymakamlığı (1895),
- Karasu Sancağı Mutasarrıflığı (1896-1904),
- Tekirdağ Sancağı Mutasarrıflığı (1905-1908),
- Kastamonu Vilâyeti Valiliği.

Sözü edilen Hatıra Defteri'nde öğrenim derecesi hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir.¹

¹ Emekli Öğretmen Muharrem Eren, Hatıra Defterini esas alarak "Mutasarrıf Ömer Âli Bey" adıyla bir eser hazırlamış ve bu değerli eser Zağanos Kültür ve Eğitim Vakfı tarafından 1993 yılında bastırılmıştır.

Ömer Âli Bey, Kastamonu Valiliğinden emekli olarak İstanbul'da oturmakta iken 25 Şubat 1920 tarihinde ölmüştür.

Ölüm olayı, tasarrufunu bağışladığı Kızılay Kurumu tarafından Padişaha duyurulduğundan, "Hilâli Ahmet gibi yüce maksatlı bir cemiyete hizmet eden bi zatın lâayk olduğu görkemle gömülmesi" yolunda İrade-i Şahane çıkarılmış ve Fatih Camisi avlusuna gömülen merhumun mezarı, Kızılay tarafından mermer olarak yaptırılmıştır.

HİZMETLERİ

Bu kısımda, yalnız Balıkesir Mutasarrıfı olarak yaptığı hizmetlerden ve gerçekleştirdiğı eserlerden söz etme olanağına sahip bulunuyoruz.

Ömer Âli Bey, Hamidiye Kütüphanesi'ne armağan ettiğı Hatıra Defterinde Balıkesir'de yeniden ve onarım suretiyle gerçekleştirdiğı eserleri bir çizelge hâlinde vermiş bulunmaktadır. Bu çizelgeyi aynen aşağıya aktarıyoruz:

Sıra No.	Adet	Yapılış Şekli	Yeri	Adlan
1	2	Yeni	Balıkesir	Hamidiye Kütüphanesi.
2	1			Hacı alı Camisi ve minaresi.
3	10			Medrese odası.
4	1			Z. Paşa cami ve Türbesi.
5	1			Hamam (Hastaneye irat).
6	1			Şadırvan (Belediye Meydanında).
7	1			Şadırvan.
8	1			Fukara duvarları (36 bin arşın).
10	1			Saat Kulesi (25 metre).
11	1			Hamidiye Caddesi (393 arşın) 295 m.
12	1			Hamam Caddesi.
13	1			Mektupçu Caddesi.
14	1			Kışla Caddesi.
15	1	Tamir		Kışla
16	1	Yeni		Debboy
17	1	Tamir		Cephanelik
18	1	Yeni		Hükümet Konağı.
19	1	-		Hükümet Meydanı.

Sıra No.	Adet	Yapılış Şekli	Yeri	Adlan
20	î	"	«	Hapishane (350 kişilik).
21	1	-	"	Şeriye Mahkemesi Binası.
22	1	"	“	Lonca (Maarif için irat).
23	1		"	İbrahim bey Camisi ve minaresi.
24	1	Tamir	"	Emin ağa Camisi.
25	1	-		Kasaplar Camisi.
26	1	"		Şeyh Lütfullah Camisi.
27	1	"	"	Hocası san Camisi.
28	1	"		Hamidiye Camisi,
29	1	"	"	Aziziye Camisi,
30	1	"		Tahtalı Camisi.
31	î	"	-	İncirli Camisi.
32	1	"		İlmurbey Camisi.
33	1		«.	Yeşilli Camisi.
34	1	-	”	Yıldırım Camisi.
35	1		”	Yenice mahalle (İbrahim Ağa) Camisi.
36	1	"	«	Alaca mescit Camisi.
37	1	"	"	Hacı kaya Camisi.
38	1	"	"	Barutçu zâde Camisi.
39	1	"	"	Karası Baba Türbesi.
40	1	Yeni	Bandırma	Mermer Çeşme (Haydar Çavuş Vakfı)
41	1	"	"	Haydar Çavuş İlk Mektebi (Çavuş Vakfı)
42	1	-	"	Hamidiye İlk mektebi (Çavuş Vakfı)
43	1	"	"	Altındaki Mağazalar (Maaşlara karşılık)
44	1	"	-	Şadırvan
45	1	"	"	Ufak çeşmeler.
46	1	"		Anıl (Mefharet Anıü)
47	1	"	”	Rıhtım (180 m.)
48	1	"	"	Hükümet Konağı.
49	1	"	Balya	Telgrafhane (Açılış)

Sıra No.	Adet	Yapılış Şekli	Yeri	Adlan
50	1	-		Karakol hane
51	1	"	Gönen'de	Büyük Mermer Çeşme (Hz. Halife Adına). Su, 2.5 saatlik mesafeden akıtıldı
52	24	Tamir	"	Çeşme
53	1	"	"	Şadırvan
54	1			Hamam (Valide Sultan ve Defterdar İbrahim Paşa Adına)
55	1	Yeni	Ayvalık	Hamidiye Camisi.
56	1	"	Susurlukta	Telgrafhane (açılış)
57	1	"	Köprüler	Güngörmez Köprüsü
58	1	"	"	Kara dere Köprüsü
59	30	"	"	Köprü (Değişik yerlerde)
60				(Değişik yerlerde birçok şose yollar).

Ömer Âli Bey, bu eserlerden Hacı ali Camisi'ni, cami avlusundaki Hamidiye Kütüphanesini ve 10 adet medrese odasıyla bir adet dershaneyi kendi parasıyla yeni olarak inşa ettirmiştir.

1897 yılında meydana gelen, büyük yıkıma ve can kaybına neden olan Balıkesir zelzelesi, imar etkinliklerine öncelik kazandırmış ve Mutasarrıf Ömer Âli Bey'i bu alana yönlendirmiştir.

Mutasarrıf, kendi parasıyla gerçekleştirdiği yapıtlar dışında, çizelgede yer alan birçok eserin yapımında öncülük etmek ve bağışta bulunmak suretiyle halkı yardımda bulunmaya şevketmiş ve bunda büyük başarı elde etmiştir.

Bu yapılardan bir kısmı zamanla işlevini kaybetmiş ve imar plânlarında yer almamış olduklarından varlıklarını koru yamamı şıardır. Çizelgede yer alan eserlerden bazıları hakkında aşağıda kısaca açıklamada bulunulmuştur:

Hacı ali Camisi

1703 yılında Karasu Sancağı Mutasarrıfı Hacı ali Paşa tarafından yaptırılan cami, 1897 depreminde yıkılan eserler arasındadır. Mutasarrıf Ömer Âli Bey, bu camiye minaresiyle birlikte yeniden yaptırmıştır. 1950 yılında, Şahin zâde Hacı Hafız İsmail Efendi tarafından cami çatısı kubbeye çevrilmiş ve minaresi yenilenmiştir.

Hamidiye Kütüphanesi

Hacı alî Camisi avlusuna Mutasarrıf Ömer Âli Bey tarafından bir kütüphane yaptırılmış ve Sultan Abdülhamid'in izniyle "Hamidiye" diye adlandırılmıştır. Kütüphane yıllar boyu çeşitli adlarla hizmette kaldıktan sonra bugün İl Halk Kütüphane Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

Ömer Âli Bey, Hamidiye Kütüphanesi için bir de vakıf kurmuş, gelir getiren bir takım taşınmaz malların vakfa bağışlanmasını sağlamıştır.

Aynı zamanda şair olan Mutasarrıf Ömer Âli Bey'in kütüphane için söylediği iki dördlük şöyledir:

*Hudaya! Eyle bu dâr-ül kitabı feyz ile meşhûn
Derûnu ehl-i fazlın rağbetinden kalmasın hâli
Çalıştın sâye-i Şâhânede tesisi umrâna
İderler nâmını hayr ile elbet yâd
Fer verir çeşm-i edibe üdebânın eseri
Cühelâ bekri ma'ânideki zevki ne bilir
Mesteden bülbülü arayışı güldür Ali
Zağ gülzardaki hâlet-i şevki ne bilir*

Anlamı: Ey Tanrım! Bu kütüphaneyi ilim bereketiyle doldur; içi ilim arayanlardan yoksun kalmasın. Padişahın sayesinde imar ve inşa için çalıştın adını elbet hayırla anarlar. Aydın kişilerin eserleri ediplere ışık olur; cahiller mana âlemindeki zevki ne bilir.- Ey Âli, bülbül kendinden geçiren gülün güzelliğidir; karga, gül bahçesinin coşkusunu ne bilir?

Karasu İdadi Muallimi şair Muharrem Hasbi Efendi, Mutasarrıf Ömer Âli Bey'e sunduğu 53 Beyitlik "yadigârım" başlıklı kasidesi ile kütüphanenin önemini belirtmiş ve Mutasarrıfı övmüştür.

Zağanos Paşa Camisi

Paşa camisi olarak da anılan bu cami, Murat H'nin damadı Zağanos Paşa tarafından 1461 yılında yaptırılmıştır. Çeşitli yıllarda aslına uygun olarak onarılmış, 1897 yılı depreminde yerle bir olmuştur.

Evkaf Nezareti ile Mutasarrıflık arasında uzayan yazışmalar nedeniyle cami 1897 -1902 yılları arasında enkaz yığını hâlinde kalmış, sonunda Mutasarrıf Ömer Âli Bey'in girişimiyle inşaata başlanmıştır. Bunun üzerine Evkaf Nezareti Mutasarrıflığa yazdığı bir yazı ile keşfin yenilenmesini istemiş; inşaata geçilmesi için kimden emir alındığını, kalan işlerin neler olduğunu sormuştur.

Ömer Âli Bey, Evkaf Nezaretine sunduğu 29 Temmuz 1902 tarihli yazısında: Yazışmaların uzaması yüzünden "halka hüznün veren" cami enkazının kaldırılarak sorumluluğu altında inşaatı başlattığımı; zengin-fakir, genç ihtiyar, cahil-okumuş bütün halkın seferberlik hâlinde çalışmalara katıldıklarını; para yardımıyla bulunanlara karşılık bedenen çalışanların çıktığını, "eskisinden çok geniş ve pek sağlam ve güzel olarak inşasına başladığımı kaydettikten sonra vakıf gelirlerinden mütevellî hissesine düşen miktarın gönderilmesi ve Balıkesir'deki vakıf gelirlerinin cami yapımına harcanması talebinde bulunmuştur.

Bu açıklamanın yeterli bulunması ve para isteğinin kabul edilmesi üzerine cami yapımı hızlandırılmış ve ortaya çok güzel bir eser çıkmıştır. Bu münasebetle Evkaf Nâzırı Seyit Abdullah Galip imzasıyla 2 Eylül 1903 tarihli aşağıdaki yazı alınmıştır:

"20 Ağustos 1319 tarih ve 209 sayılı cevabî yazınız elimize geçti. Yüksek feragati ve fazilet duygularınızla, pek önemli hükümet işlerini güzelce yerine getirmekte olduğunuz gibi, vakıf işlerinin yönetiminde de gösterdiğiniz yüksek gayret ve başarılarımızdan dolayı teşekkürlerimizi beyan eyleriz.

Bu konuda sözü uzatmaya mahal olmayıp ancak bundan sonra dahi yüksek yönetiminizde yeni başarılar dileriz. Gerçi herkes için ara sıra bazı rahatsız edici olaylar olursa da, bunların geçici olduğu aşikâr bulunmakla olababda..."

Zağanos Paşa Camisi'nin ikinci kez inşasından sonra konan kitabesi şöyledir:

*Asrı Hân-ı Abdülhamid müftehir Mamda
Oldu bu cami Şeref-pirayı hüsn-i ibtinâ
Abd-i memlûki Ömer Ali Beyin ikdamına
Eserine gösterdi erbâb-ı hamîyet iktifâ
Sarf-ı vakt u nakd himmet ettiler bâ-şevk-ı tam
Beldenin mülhak kuranın ehl i hayrî nîme'zâ
Noktalansın ab-ı zerle Hasbî tarih-i hitam
Himmet-i Âli'yle bitti cami fevzi ihtivâ*

Anlamı: İslâm âlemi Abdülhamid Han'ın çağıyla iftihar eder. Bu cami pek güzel ve şerefli bir bina oldu.- Kulu, kölesi Ömer Âli Bey, cesur girişimi ile hayırsever kişilere önderlik etti. Şehrî ve bağlı köylerinin hayırseverleri, emeklerini ve paralarını tam istekle sarf ettiler. Bittiği tarih Hasbî abdest suyu ile noktalansın. Bu cami Ömer Âli Bey in gayretiyle başarıldı.

Cami içinde Mutasarrıf Ömer Âli Bey tarafından yazılmış manzum bir levha asılıdır. Tahtaya kaplı ceylan derisi üzerine yazılmış olan manzum yazı şöyledir:

*Sultan Hamid Hân'ın takvâ-yı fîrûz-ı feyzi
Sevk etti nası hayra isâr-ı sa'yi u mâle
Balıkesirli köylü bilcümle pîr ü bernâ
Sarfeyledi ne varsa bu hayrî bi-misale
Oldum delil-i tesis bu cami-i şerife
Kıldım tevekkül-i tâm Allahü Zülcelâle
Nûr-ı nübüvvet oldu şem-i taryk-ı sa'yim
Hasr eyledim vücudum geldi bu şeklû hale
Kıldıkça ehl-i iman Ali salât-ı hamsi
Etsin dua hemîşe Şâh-ı mülk-i hisale*

1322

Halife-i Zîşan Efendimiz Hazretlerinin

Abd-ı Asdakı Karasu Mutasarrıfı Ömer Âli

Anlamı: Feyzi bol Sultan Hamid Han'ın Allaha sığınması; insanları, emeklerini ve mallarını hayır yolunda harcamaya şevketti.- İhtiyar, genç bütün Balıkesirliler ve köyler halkı, neleri varsa bu emsalsiz hayra harcadılar.- Bu cami şerifin yapılmasında delil oldum. Yüce Allah'ın hükmüne bütün varlığımla uydum.- Peygamberin nuru, çalışmalarımda yolumu aydınlattı. Gücümü bu yolda sarf ettim, cami bu günkü durumuna geldi.- Ey Âli! Müminler beş vakit namazı burada kıldıkça, bu güzel eseri meydana getirenlere dua etsinler.

Ömer Âli Bey, Zağanos Mehmet Paşa türbesini de, yeniden inşa ettirdiğinden Evkaf Nezareti'nden aşağıdaki teşekkür nameyi almıştır:

"İnşaatına himmet ve delâlet buyrulan Zağanos Mehmet Paşa Camii Şerifinin kısımlarından olan merhum müşarünileyhin türbesinin dahi fotoğrafının gönderildiğine dair II kânunusani 1319 tarihli yazılarınız elimize geldi. Hayrat ve müberratı şerefenin imar ve ihyası hususunda öteden beri göstermekte olduğunuz üstün gayret ve delâletinizin eseri olmak üzere Türbe-i Şerifin de, güzelce inşaatına olan gayretleriniz övülmeye değer.

Bu konuda da teşekkür ve minnetlerimiz muhterem şahsiyetinize beyan olunur. Olabada..."

Saat Kulesi

Balıkesir’de ilk saat kulesi 1843 yılında Karasu Sancağı Mütesellimi Giridi zâde Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bu eser 1897 depreminde tamamen yıkıldığından aynı yerde, Mutasarrıf Ömer Âli Bey tarafından bugünkü saat kulesi yaptırılmıştır. Yüksekliği 25 metredir.

Ömer Âli Bey’in gerçekleştirdiği eserler arasında büyük ve küçük şadırvan, bedesten ve geliri Balıkesir Gureba Hastanesi’ne ayrılan bir hamam kayda değer yapıtlardır.

Mutasarrıf Ömer Âli Bey, depremden zarar gören dinî yapılar arasında Kiliselerin onanmalarını da ihmâl etmemiştir.

Ömer Âli Bey, Millî Eğitim ve Halk Eğitimi konularına da eğilmiş; bu cümleden olarak Balıkesir çarşısında bir Çırak Mektebi açtırmıştır. Ne yazık ki, bu mektep Ömer Âli Bey’in Tekirdağ Muta sarraflığına tayini üzerine kapanmıştır.

Onur Belgeleri

Ömer Âli Bey’in Balıkesir’deki verimli çalışmalarından dolayı aldığı onur belgeleri şöyle sıralanabilir:

İkinci Rütbeden Güneşli Osman-ı Âli Nişanı (2 adet)

Tesisat-ı Askeriye Madalyası

Yunan Muharebesi Madalyası (1897)

Birinci Rütbeden Güneşli Mescidi Nişanı (2 adet)

Evlad-ı Şüheda Madalyası

Altın Liyakat Madalyası

Birinci Rütbeden Güneşli Osman ı-Âli Nişanı (2 adet)

Hicaz Demiryolu Madalyası

Ömer Âli Bey ayrıca Avusturya ve İtalya Devletleri tarafından verilmiş nişanlara da sahip bulunmaktadır.

KİŞİLİĞİ

Mutasarrıf Ömer Âli Bey, gayretli, girişimci, sorumluluk üstlenmekten çekinmeyen, bugünün deyimi ile Toplum Kalkınmasına önem veren ve bu yolla ortaya eserler koyabilen, hayırsever başarılı bir yöneticidir. Mal varlığını Kızılay Kurumu’na bağışlamak suretiyle hayırseverliğinin en güzel örneğini vermiş bulunmaktadır.

Ölümü üzerine Ebüzziya Velit, Tasvir-i Efkar Gazetesi'ndeki yazısında Ömer Ali Bey'in kişiliğine ilişkin bilgilere de yer vermiştir:

"Vefatından sonra merhum müşarünileyhin, vasiyeti gereğince, evi araştırılarak eski bir çıkın bulunmuş ve içinde bir miktar Osmanlı altını ve kalanı kâğıt paradan ibaret olmak üzere mevcut mal varlığının dokuz yüz lira olduğu anlaşılmıştır.

Ömer Ali Bey, hayatında hiç kimseyi incitmemiş, herkese iyi muamelede bulunmuştur. Aldığı maaşından başka, değil rüşvet on para bile hediye almamakla tanınmıştır. Kendisini tanıyanlar samimiyetine, asil duygularına hayran olurlardı...

Vefatından önce Hilâl-i Ahmet'e ilk defa bağışta bulunan merhum Mustafa Zihni Paşa ilk şerefi kazanmış ise, Ömer Ali Bey de, bu uğurda mal varlığını feda etmekle diğer millî şeref ve haysiyet sahiplerine büyük bir örnek olmuşlardır."

Mutasarrıf Ömer Âli Bey'in, Hamidiye Kütüphanesi inşaatı tamamlandıktan sonra söylediği iki kıtalık nazmında şu mısralar yer almıştır:

Çalıştın sâye-i Şahanede tesisi ümrana

Liderler namını hayr ile elbet yâd

Ruhun huzur içinde olsun büyük idareci!

Yaptıkların unutulmadı, aziz adın hürmetle anılıyor...

KAYNAKÇA

Muharrem Eren, Mutasarrıf Ömer Âli Bey, İstanbul 1993.

BALIKESİR Valiliği, 1973 Balıkesir Yıllığı.

İBNÜL EMİN M. Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul 1969.

HABERLER

Bu bölümde 1 Ekim 1994-31 Aralık 1994 tarihleri arasında Bakanlığımız tarafından gerçekleştirilen haber niteliğindeki faaliyetlere yer verilmiştir.

Polis Akademisinin 1994-1995 Eğitim-Öğretim Dönemi Açılış Töreni

• Polis Akademisi 4 Ekim 1994 tarihinde düzenlenen bir törenle 1994-1995 eğitim-öğretim yılına başlamıştır. Törende bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE, en iyi yatırımın, insanların yetişmesi için yapılan yatırım olduğuna dikkatleri çekmiş ve Polis Akademisi müfredatına dahil uygulamalı derslerin, daha verimli bir düzeye ulaştırılabilmesine imkan sağlamak için her türlü çabanın sarf edilmekte olduğunu, Akademinin çağdaşlaşması için eğitim-öğretimde modern tekniklerin uygulanmasına yönelik tedbirlerin titizlikle alındığını vurguladıktan sonra,

"Tarihi şan ve şereflerle dolu olan emniyet teşkilatımıza adım atmış olan sizlerin de eğitime verilen bu değerlere paralel olarak, belirli bir gayret içinde olmanız ve kendinizi hızla değişen çağımızın yeni gereksinimlerine cevap verebilecek bir düzeye getirmeniz, burada sizlere aktarılabilecek olan bilgileri ve edineceğiniz becerileri sürekli yenileyip, geliştirmeniz şarttır." diyerek öğrencilere tavsiyelerde bulunmuştur.

Hükümetin başta gelen amacının, öncelikle ülkemizde bozulan huzur ve güveni, kısa sürede yeniden ve sağlam temellere dayalı olarak, bir daha bozulmayacak şekilde tesis etmek olduğunu ifade eden Bakan, konuşmasının son bölümünde öğrencilere ve Emniyet Teşkilatı Mensuplarına hitaben aşağıya alınan mesajları vermiştir:

"Sevgili Öğrenciler, Emniyet Teşkilatımızın Değerli Mensupları,

Bu vesile ile siz değerli arkadaşlarıma uyulması gerektiğine inandığım önemli hususları ve polislik mesleği ile ilgili bazı görüş ve düşüncelerimi belirtmekte büyük yarar görüyorum.

Biliniz ki; Emniyet Teşkilatını ileriye götürme yolunda sizlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Polis, Devletin ve Demokrasinin Polisidir.

Öncelikle, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne dayalı, özgürlükçü, katılımcı ve çoğulcu demokrasi ilkelerine bağlı devlet anlayışımızın koruyucusu, uygulayıcısı ve izleyicisi olunuz.

Emniyet teşkilatımızın gücü, kanım ve nizamla, devletine ve Atatürk ilkelerine içtenlikle bağlı, cesur ve özverili, yüksek disiplinli, iyi yetiştirilmiş, çevresinde daima sevgi, saygı ve güven yaratan polislerle sahip olabilmesiyle doğru orantılıdır.

Devlet halk için vardır. Devletin temel amacının, halkımızın huzuru, güvenliği ve mutluluğunu sağlamak olduğunu asla unutmayınız ve görevinizi yaparken sadece ve yalnızca devletin tarafı olunuz. Anayasa rehberiniz olsun. Hukukun üstünlüğünden ve insan haklarına saygıdan şaşmayınız.

Polis Devletin vitrinidir.

Sokaktaki vatandaşımız, polisin kişiliğinde devletini görür. Devletini arar. Bu itibarla devletin yüceliğini, adaletini, güler yüzünü, şefkatini ve sevecenliğini göstermek görevi öncelikle sizlere düşer.

Sizlerin, devletin bütünlüğünü, halkın huzur, güven ve esenliğini sürdürmek, kanun ve nizam hakimiyetini sağlamak için göğsünü kurşunlara siper eden, giydiği üniformanın ve gölgesinde hizmet verdiği şanlı bayrağımızın onurunu, her türlü olumsuz ortam ve koşulda koruyan, her türlü özveriye sızlanmaksızın katlanan kahraman Türk polisleri olarak, akademi eğitiminizi tamamlamanızı müteakiben bu kutsal camiada seçkin yerinizi alacağınıza yürekten inanıyorum.

Bu duygu ve düşünceler içerisinde, polis akademisinin 1994-1995 eğitim öğretim yılının öğretim üyeleri ile diğer görevlilerine, sevgili öğrencilerimize, emniyet teşkilatımıza ve dolayısıyla ülkemize hayırlı olmasını, önceki yıllara nazaran daha başarılı ve mutlu geçmesini diler, hepinize en içten sevgi ve saygılarımı sunarım. "

İstanbul Araştırma Komisyonu Raporunun TBMM'nde Görüşülmesi

• Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun hazırladığı "İstanbul Araştırma Komisyonu Raporu" 18 Ekim 1994 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür. İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE de Genel Kurul da bir konuşma yaparak Rapor hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Raporun içeriğinde yer alan tüm görüşlere, sorunlara, konulan tüm tanılara ve çözüm için geliştirilen tüm önerilere katıldığını ifade eden Bakan, bu inancını daha etkili bir şekilde vurgulamak için de İstanbul ile ilgili sosyoekonomik gelişmişlik parametrelerden örnekler verdikten sonra komisyon önerileri içinde yer alan; İstanbul'un güçlü il sistemine göre yönetilmesi, Valinin ve Kaymakamların erozyona uğramış olan yetkilerinin geliştirilmesi ve kendilerine etkinlik kazandırılması, sosyo-ekonomik

gelişmeyi yönlendirmek üzere bir bölge planlama örgütünün kurulması, çevresel kirliliğin önlenmesi için özel yeni kurumlar oluşturulması, çevre polisi kurulması, yerel yönetimlere konut arsası üretiminde yeni ve ek görevler verilmesi, içme suyu havzalarının daha iyi korunması, Vali ve Kaymakamlara bulundukları yörenin imar çalışmaları ve kent planlaması konusunda yerel yönetimlerin bu alandaki temel sorumluluklarını daha iyi bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olacak yeni işlevler verilmesi, Sayıştay'ın İstanbul'da bir büro kurması ve diğer pek çok önerinin çözümüne iştirak ettiğini belirttiği konuşmasını, "Hükümetim ve Bakanlığım İstanbul'un sorunlarını çözmek yolunda yaptığı çalışmalarda bu rapordan son derecede yararlanacak ve raporda yer alan önerilerin yaşama aktarılması için üzerine düşeni mutlak şekilde yapacaktır." diyerek tamamlamıştır.

Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Komitesi Toplantısı

• Ekonomik İşbirliği Örgütü Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Komitesi 2nci Toplantısı, 24 Ekim 1994 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Toplantının açılışım yapan İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE, terörizm ile uyuşturucu madde kaçakçılığı ilişkisine değindiği konuşmasında özetle şunları söylemiştir:

"Yirmi birinci yüzyılın eşiğinde insanlık suçu olan terörizm ve onun önemli bir finans kaynağını teşkil eden uyuşturucu madde kaçakçılığı, tüm insanlığı tehdit etmeye devam etmektedir. Mahiyetleri gereği uluslararası bir nitelik arz eden ve işlenişleri yönünden girift ve organize bir suç olan terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı suçlarının, ülkelerin tek başlarına gerçekleştireceği mücadeleler ile önlenemeyeceği aşikardır. Bu tür suçlarla mücadelede, gerçek anlamda uluslararası işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır, inanıyorum ki, ekonomik işbirliği teşkilatına ve üye ülkeler arasında da bu işbirliği ve dayanışma kararlılığı mevcuttur.

Bölge ülkelerindeki uyuşturucu kaçakçılarının güvenlik güçleri ile yaptığı silahlı çatışmalar gösteriyor ki, terör ile silah kaçakçılığı gibi uyuşturucu kaçakçılığı da iç içedir. Nitekim dünyanın bir başka bölgesindeki devletlerinin oluşturduğu Honlea grubunun toplantılarında da bu konu üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur. Bazı ülkeler özellikle silah ve kimya sanayisini geliştirmekte ve hazinelerine veya iktidarlarını destekleyen gruplara para transfer etmek için silah veya uyuşturucu madde ticaretini el altından desteklemektedirler. Bu toplantı vesilesiyle şunu tüm devletlere duyurmak isterim ki, terörden etkilenmeyebilirsiniz. Bazı sanayi dallarında gelişme sağlayabilirsiniz. Ama yönetimini yaptığınız toplumun uyuşturucu müptelası olmasına yol açarsanız, gelişen sanayiniz veya zenginliğiniz, devletinizin varlığını idame ettirmeye yetmeyecektir. İşte bu gerçeğin farkında olan Türk Hükümeti, uyuşturucu maddelerin sadece diğer kaçakçılık türleri ve terörle bağıni dikkate alarak değil, insanlığın yararını da gözetenek

uyuşturucu bağımlılığına yol açan bu faaliyet ile ekim safhasından tüketim safhasına kadar her aşamasında etkili olarak mücadelesini yapmaktadır. Bu konuda tüm dünya ülkeleri ile işbirliği yapmaya da kararlıdır.

Ülkemizin terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile etkin mücadele amacıyla, aralarında ekonomik işbirliği teşkilatı üyesi ülkelerin bazılarının da bulunduğu toplam 30 ülke ile "Güvenlik işbirliği" alanında anlaşma ve protokolleri imzaladığını ifade etmek istiyorum.

Ülkemiz, her alanda olduğu gibi uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele alanındaki zengin deneyimini, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı üyesi kardeş devletler ile paylaşmaya içtenlikle hazırdır. -

Sözlerime son verirken Ekonomik İşbirliği Teşkilatı bünyesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Komitesi'nin ikinci toplantısına ev sahipliği yapmaktan duyduğum memnuniyeti yineleyerek, toplantının başarılı geçmesini ve yararlı sonuçlar vermesini diliyor, teşekkürlerimi sunuyorum."

İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının 1995 Mali Yılı Bütçeleri

• 28 Aralık 1994 tarih ve 22155 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Bütçeleri üzerinde hazırlık çalışmalarına 1 Haziran 1994 tarihli Başbakanlığın Bütçe Çağrısı ile fiilen başlanmış ve yatırım teklifleri olarak Devlet Planlama Teşkilatına, Cari ve Transfer Teklifleri olarak da Maliye ve Gümrük Bakanlığına gönderilmiştir.

Uzmanlar düzeyinde ilgili Bakanlık ve Kuruluşlarla yapılan müzakereler tamamlandıktan sonra 5 Kasım 1994 tarihinde TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda, 19 Aralık 1994 tarihinde de TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir.

Yürürlüğe girmiş bulunan bu bütçelerin bir önceki yıla göre (1994 yılı) gösterdikleri gelişmeler ise; İçişleri Bakanlığı Bütçesi 10.641.000.000.000.- TL. ile % 59, Emniyet Bütçesi 40.221.100.000.000.- TL. ile % 76, Jandarma Bütçesi 30.261.200.000.000.- TL. ile % 97, Sahil Güvenlik Bütçesi 1.398.700.000.000.- TL. ile % 166, toplam bütçe rakamı olarak da 82.522.000.000.000.- TL. ile % 82lik bir artış şeklindedir.

Bilindiği gibi Cari, Yatırım ve Transfer Harcamaları şeklinde gruplandırılarak oluşan Bütçelerin, Cari Harcamaları içinde yer alan Personel Giderlerini çıkardıktan sonra geriye kalan ve Diğer Cariler olarak adlandırılan 200 (Yolluklar), 300 (Hizmet Alımları), 400 (Tüketim Malları ve Malzeme Alımları), 500 (Demirbaş Alımları), 800 (Diğer Ödemeler), Yatırım Harcaması olan 600 (Makina, Teçhizat ve Taşıt Alımları), 700 (Yapı, Tesis ve Büyük Onarım Giderleri), Kamulaştırma niteliğindeki 900 (Transferler) ile Hizmet Programlarına Da-

ğıtılamayan Transfer harcaması olan 900 (Transferler) Harcama kalemlerindeki ödeneklerle planlanan hizmetler yürütülecektir.

Bütçeler itibariyle 1995 yılında yürütülmesi planlanan hizmetler ise şöyledir:

İçişleri Bakanlığının Cari Rakamı olan 8.658.000.000.000.- TL. bir önceki yıl bütçe rakamına göre % 75lik bir artışa tekabül etmektedir. Bu rakam kapsamında; Bakanlar Kurulu Kararıyla gerek Mülki İdare Hizmetlerinden, gerekse de Genel İdare Hizmetlerinden personelin yetiştirilmek ve AT konularında araştırma yapmak üzere yurtdışına gönderilmesi, Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin savunma malzemeleri alımları, merkez ve taşra Bakanlık Birimlerinin döşeme, demirbaş, kırtasiye ve temizlik ihtiyaçlarının karşılanması, temsil ve ağırlama giderleri, araçların akaryakıt ve yağ giderleri, personel temel eğitimlerinin yanı sıra mesleki eğitimlerini sağlamak üzere kurs ve seminerlerin düzenlenmesi yer almaktadır.

Bütçenin yatırım harcamalarındaki 522.000.000.000.- TL. bir önceki yıla göre % 41lik bir artış göstermektedir. Bu rakam sektörler itibariyle Genel İdare Sektörü 40.000.000.000.- TL, Konut Sektörü 50.000.000.000.- TL, Eğitim Sektörü 10.000.000.000.- TL, Güvenlik Sektörü 420.000.000 000.- TL, DKH (Belediye Hizmetleri) Sektörü 2.000.000.000.-TL.lık bir ödeneği kapsamaktadır.

Genel İdare Sektöründe Bakanlığa jeneratör alımı için 3.000.000.000.- TL., Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne yürütülen Menmiş Projesi, Makine-Tecihazat Alımı için 15.000.000.000.- TL., Genel Müdürlük ihtiyacı için yapılmakta olan hizmet binasının inşaatı için 15.000.000.000.- TL, Nüfus Hizmet Binası Donanımı için 4 Milyar TL., Bakanlık Binası onarımı için 500.000.000.- TL., Telsiz Alımı için 2.500.000.000.- TL, ödenek konulmuştur.

İçişleri Bakanlığı Konut Sektörü rakamı olan 50 Milyar TL den 110 adet kaymakam evi yapımı için 33.750.000.000.-TL, vali konağı yapımı için 16.000.000.000. TL ve geçmiş yıllarda programa girip ödenek yetersizliği nedeniyle bitirilemeyen kaymakam evleri ikmal inşaatları için de 250 Milyon TL. ödenek ayrılmış bulunmaktadır.

Bakanlığın eğitim sektöründe 10 Milyar TL. den Bakanlık eğitim merkezi mevcut binasının onarımı için 5 Milyar TL. ve ek binanın tamamlanması sonucunda ihtiyaç olacak Bina Donanımı için de 5 Milyar TL ödenek konulmuştur.

Güvenlik sektörü rakamı olan 420 Milyar TL ile Olağanüstü Hal Bölge Valiliği hizmetlerinde kullanılacak savunma amaçlı çeşitli malzeme, araç ve gereç alımı ile bina yapımları söz konusu olacaktır. Ayrıca, olağanüstü halin gerektirdiği kamulaştırma hizmetleri olarak satın alma ve geçici işgalin gerektirdiği giderler için 10 Milyar TL kamulaştırma ve bina satın alımları ödeneği ayrılmıştır.

DKH (Belediye Hizmetleri) Sektörü rakamı olan 2 Milyar TL. ödenek ise merkezde yerel yönetimlerle ilgili bilgileri içeren bir Mahalli İdareler Veri Bankası oluşturma projesi için konulmuştur.

Bakanlığın hizmet programlarına dağıtılamayan transferleri arasında 1953 yılından beri üye bulunduğumuz Uluslararası Kişi Halleri Komisyonuna üyelik aidatı için 600 Milyon TL. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatındaki personel toplamının % 60'ına verilecek yemek yardımı için 19.000.000.000.- TL, Personel Giderlerinden doğan borçlar için 1 Milyar TL, Personel Giderleri dışındaki diğer harcamalarla ilgili geçmiş yıllar borçları için 10.000.000.000.- TL, Türk Cumhuriyetlerinden gelenlerin barınma, beslenme ve eğitim giderleri için 200 Milyon TL, bu kişilerin maaş ve harçlıklar için 200 Milyon TL yer almaktadır.

Ayrıca Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler Programı içerisinde 1993 yılından beri yer alan Bakanlığa ait Fonlardan İl Özel İdareleri için 240 Milyar TL, Mahalli İdareler için 260 Milyar TL, Muhtaç Asker Aileleri için 5 Milyar TL ve Sivil Savunma için ise 15 Milyar TL ödenek ayrılmış bulunmaktadır,

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün carileri olan 37.665.000.000.000.- TL ile bir önceki yıla göre % 78'lik bir artış sağlanmıştır.

Diğer carileri meydana getiren 200 (Yolluklar), 300 (Hizmet Alımları), 400 (Tüketim Malları ve Malzeme Alımları), 500 (Demirbaş Alımları), 800 (Diğer Ödemeler) Harcama Kalemlerindeki ödeneklerle, yurtiçi ve yurtdışı görev yollukları, Bölge Trafik Ünitelerinde görevli personele yolluk karşılığı verilen tazminatlar, bilgisayar ağının kurulabilmesi için ödenecek danışmanlık ücreti, kırtasiye, PTT posta giderleri, taşıma giderleri, kiralara, makina-teçhizat ve taşıt onarımları, elektrik, su, havagazı giderleri ile yiyecek ve yem alımları, büro malzeme ve makina alımları, vergi, resim ve harçlar, gizli hizmet giderleri ve karantinaya alınma ve emniyet nezaretinde bulundurma giderlerini karşılamak söz konusu olacaktır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yatırımları 2.344.000.000.000.- TL olup, bir önceki yıla göre % 49'luk bir artış sağlanmıştır. Bu rakamın içinde Güvenlik Sektörü 1.790.000.000.000.- TL, Ulaştırma Sektörü 214.000.000.000.- TL, Eğitim Sektörü 230.000.000.000.- TL, Konut Sektörü 110.000.000.000.- TL dir.

Genel Müdürlüğün Güvenlik Sektöründeki Hizmetleri Kriminal Polis Laboratuvarlarına çeşitli malzeme alımı, terörle mücadelede kullanılmak üzere çeşitli malzeme alımı, ana merkez bilgisayarlı parmak izi bilgisayar sistemi yedek parça alımı ile bakım ve onarımı, polis haberleşme hizmetlerinde kullanılacak röle, el ve araç telsizleri, muhtelif muhabere cihazları, radyo teçhizatları ve mevcut panzer zırhlı araç yedek parça alımı, bakım ve onarımı, 20 adet deniz botu alımının 1995 dilimi, orta tip helikopter alımı, bölge hastaneleri ve diğer polikliniklerde

kullanılmak üzere çeşitli malzeme alımı, yıl içinde hizmete girecek yeni binalarda kullanılacak malzeme alımı şeklindedir.

Ulaştırma sektöründeki hizmetler trafik hizmetlerinde kullanılacak radar, reflektif kemer, tepe lambası, alkol metre, havaalanlarının güvenlik sistemleri için gerekli X Ray, Dedektör ve kapalı devre cihazların alımları, yapımı süren trafik hizmet binalarının ikmali, trafik hizmetlerinde kullanılacak miktarı Bakanlar Kurulunca belirlenecek muhtelif araç alımları için ödenek ayrılmıştır.

Eğitim Sektöründe ise Polis Akademisi, Polis Eğitim Merkezi, Polis Kolejleri ve Polis okullarına muhtelif makina teçhizat alınılan ve onarmalar için, ek derslik inşaatları ile 1995'de bitecek polis okulları inşaatları ile 1995'den sonraya kalan Polis okulu inşaatları için ödenek ayrılmıştır. Ayrıca Gölbaşı Polis Okulu kanalizasyon, isale hakkı yapımı için de 40 Milyar TL. Konulmuştur.

Konut Sektöründe de devam eden 4.199 adet lojman inşaatları ve mevcut lojmanların bakım ve onarımları için ödenek bulunmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferlerini Uluslararası Kuruluşlara Yapılacak Ödemeler olarak 5.000.000.000 - TL, Yurtiçi Bursları için 1.600.000.000.- TL, Türk Cumhuriyetlerinden gelenlerin Barınma, Beslenme ve Eğitim Giderleri için 3 Milyar TL, bu kişilerin maaş ve harçlıkları için 1.100.000.000.- TL, memurların öğle yemeğine yardım için 150 Milyar TL, Kamu İşverenleri Sendikalarına Ödemeler için 250 Milyon TL, Personel borçları için 15 Milyar TL, diğer Cariler Borçları için 30 Milyar TL, ve Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu için de 6.000.000.000.- TL lık ödenekleri kapsamaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığının Carileri 28.470.000.000.000.- TL. olup, bir önceki yıla göre % 103 lük bir artış göstermiştir. Yurt içinde emniyet ve asayiş temin ve idame ettirmek, kara sınırlarımızın emniyetiyle, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, gerektiğinde Silahlı Kuvvetler yanında yer almak gibi görevlerin yerine getirilmesiyle görevli olan bu Komutanlığın yurtiçi ve yurtdışı yollukları, mutat tüketim inalları ve malzeme alımları, demirbaş alımları, teşkilatın ateş gücü, hareket kabiliyeti, komuta kontrol sistemleri ve eğitim harcamaları ile ani harekât harcamaları, lojman tahsis edilemeyen personele kiralanacak bina giderleri, PTT giderleri, elektrik, su ve havagazı giderleri, akaryakıt giderleri bu ödeneklerle karşılanacaktır.

Bütçenin yatırım harcamalarındaki 1.760.000.000.000.--TL, bir önceki yıla göre % 32 artış sağlamıştır. Bu rakam sektörler itibariyle Güvenlik Sektörü olarak 1.670.000.000.000.- TL, konut Sektörü olarak 90.000.000.000.- TL dir.

Güvenlik Sektöründe birlik binaları inşaatı ve onarımları için 935 Milyar TL, taşıt alımları için 65 Milyar TL, Güvenlik Sistem Projesi için 505 Milyar TL,

Teknik Donatım Projesi için 105 Milyar TL, Muhabere ve Gözetleme Sistemi Projesi için 60 Milyar TL, ödenek yer almaktadır.

Konut Sektöründe de sadece devam eden 34 yerdeki (678 daire) lojman inşaatlarına 90.000.000.000.- TL, ödenek ayrılmıştır.

Komutanlığın hizmet programlarına dağıtılamayan transferlerini de Personel Giderleri borçları olarak 2.500.000.000.- TL, diğer yıllar borçları olarak 25 Milyar TL, Türk Cumhuriyetlerinden gelenlerin Beslenme, Barınma, Eğitim Giderleri için 2.500.000.000.- TL ve bu kişilerin Maaş ve Harçlıkları için

1.000.000.000.- TL, Kamu İşverenleri Sendikalarına yapılan ödeme için 200 Milyon TL. ödenek meydana getirmektedir.

Bütün sahillerimiz, karasularımız ile iç sularımızın korunması, güvenliğin sağlanması, deniz yoluyla yapılan kaçakçılığın önlenmesi ile ilgili görevlere sahip bulunan Sahil Güvenlik Komutanlığının Carileri 492.750.000.000.- TL. olup, 1994 yılına göre % 44 lük bir artış göstermiştir. Bu ödenekle teşkilatta görevli personelin yurtiçi ve yurtdışı geçici görev yollukları, hizmet alımları, çeşitli mal ve malzeme alımları, demirbaş alımları, lojman kiralamaları ve gizli hizmet giderleri karşılanarak görevlerin en sağlıklı ve etkin biçimde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulacak çeşitli ikmal maddelerinin tedariki, depolanması, bakım ve onarımları gerçekleştirilecektir.

Komutanlık yatırım harcamalarındaki 905.700.000.000.- TL, bir önceki yıla göre % 39.2lik bir artış göstermiş olup, Güvenlik Sektörü ödeneği 900 Milyar TL dir. Bu ödenekten 10 Milyar TL. makine teçhizat almalarında, 200 tonluk 14 adet ve 70 tonluk 10 adet bot aliminin 1995 yılı dilimi 10 Milyon TL, Acil Bot Projesi için 823 Milyar TL, 2.000.000.000.- TL 3 adet araç alımı Samsun Çekek yeri inşaatı için 30 Milyar TL, Sahil Güvenlik Antalya Grup Komutanlığı bina inşası için 4 Milyar TL, İskenderun Grup Komutanlığı karargah bina inşası için 3 Milyar TL, Trabzon Grup Komutanlığı karargah bina inşası için 2 Milyar TL, birlik binaları inşa ve onarımı için 15 Milyar TL, Sahil Güvenlik Ege Denizi Bölük Komutanlığı iskele inşası için 10 Milyar TL, Kaş, Çeşme, Kuşadası, Aliağa'da sahil kolaylık tesislerinin kurulması için 980 Milyon TL, 3 adet uçak alımı için 10 Milyar TL. ayrılmıştır.

Konut sektörü için ise 5.700.000.000.- TL ödenek ayrılmış olup Komutanlığın Enez, Çeşme ve Bodrum'da devam eden lojman inşaatları için kullanılması planlanmıştır.

Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler arasında Personel Giderleri Borçlarına 75 Milyon TL, diğer Cari Borçlarına 100 Milyon TL, Kamu İşverenleri sendikasına yapılacak ödemeler için 75 Milyon TL ayrılmıştır.

Aşağıdaki İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının 1995 Yılı Bütçe Taşanları üzerinde 5 Kasım 1994 tarihinde TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda yapılan görüşmeler nedeniyle İçişleri Bakanı Sayın Nahit MENTEŞE'nin yapmış olduğu konuşmasının tam metni yer almaktadır.

"Sayın Başkan, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri; sözlerime başlarken şahsım ve İçişleri Bakanlığı camiası adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sabahtan beri, arkadaşlarımı dinledim; arkadaşlarımız, burulan sonraki çalışmalarımız için bizlere ışık tutacak beyanlarda bulundular. Bazı nüanslara rağmen, tabii üslup farklarına rağmen, memnuniyetle ifade edeyim ki, ülkenin ve milletin birliği ve bütünlüğü için, değerli üyeler, adeta burada millî şuuru tezahür ettiriler. Gerçekten gurur duydum, büyük memnuniyet duydum.

Biliyorsunuz, Bakanlığım, iç güvenliğe ilişkin görevlere sahiptir, ikinci olarak da, İdarî yapısına ve işleyişine ait bazı temel görüşleri de, size iletmek istiyorum. Hemen, şunu söyleyeyim ki, Sayın Hatipoğlu arkadaşım, bir güvenlik müsteşarlığı kurulması önerisini getirdiler. Esasen, bu öneri, ben görevi deruhte ettiğim zaman da gündeme gelmişti; ancak, şunu hemen ifade edeyim ki, böyle bir güvenlik müsteşarlığının Başbakanlığa bağlı olmak kaydıyla, kurulmasına karşı bulunmaktayım. Esasen, bu Başbakanlığa bağlı bir güvenlik müsteşarlığının kurulması hususu, yetkileri dağıtacaktır. Eksiklik giderilmiş bulunmaktadır.

Başbakanlığın genelgesiyle, Bakanlığım bünyesinde, İç Güvenlik Değerlendirme Kurulu kurulmuştur. Bu Kurul, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, MİT Müsteşarı, Jandarma Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdüğü, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Temsilcileri ve Genelkurmay temsilcilerinden müteşekkil bulunmaktadır. Haftanın hemen hemen iki, üç bazen bir defa toplantı yapmak suretiyle, koordinasyon eksikliğini gidermiş bulunmaktayız. Çok faydalı bir Kurul tesis edilmiş bulunmaktadır. Bu Kurul bütün ülkenin asayiş meselelerini, terör meselesini değerlendirmekte ve koordinasyonu da sağlamaktadır.

Ayrıca, yine başkanlığımda, Başbakan adına başkanlığımda. Takip ve Yönlendirme Kurulu kurulmuştur. Hemen hemen bütün müsteşarlar bu Kurula üye bulunmaktadırlar. Takip ve yönlendirme PKK terörünü...

Yönlendirme Kurulu da, hemen hemen devletin çoğu müsteşarlarından müteşekkildir ve PKK terör örgütünün finans kaynaklarını kesmekle görevli bulunmaktadır. Bu Kurul da zaman zaman Başkanlığımda toplanmaktadır. Demek ki, arkadaşımızın eksik olarak hissettiği ve bu suretle, güvenlik müsteşarlığı kurulmak suretiyle, eksikliği tamamlanması isteği de karşılanmış bulunmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, burada, en çok dile getirilen konu, terör konusu olmuştur. Terör konusu, Koalisyon Hükümeti kurulunca, Koalisyon Hükümeti kuru-

hınca, Koalisyon ortaklar tarafından da, müstereken yüklenilmiştir, mücadele konusu, Biraz evvel Cemalettin Gürbüz, arkadaşım, bu konudaki uyumu sordular, terörle mücadelede koalisyon kanatlarında, uyum tam manasıyla vardır. Tabiatıyla, koalisyon iki ayrı partidir, iki ayrı partiden müteşekkildir, o bakımdan bazı nüanslar olacaktır zaman zaman; ama uyum, sağlanmaktadır. Koalisyon, kolay bir hükümet şekli değil, elbette zorlukları var. Ben, daha evvel de bunu yaşadım. Daha evvelki bakanlıklarımda, hatta koalisyonun koordinatörü oldum, hem parti genel sekreteri hem de bakan olmam sebebiyle, MSP-MHP ve Güven Partisinden ve Adalet Partisinden büyük parti olarak- müteşekkil koalisyonda, gerçekten gene zorluklar oldu. Koalisyonu yürütmek, kolay değildir; ama millet böyle istemiştir, bu böyle devam edecektir, onun için uyum konusunda, arkadaşımın hiç şüphesi olmasın, Koalisyon uyum içinde devam etmektedir. Terörle mücadeleye de aynı şekilde devam edecektir.

PKK terörü, çok gerilere dayanır. Organizasyon, hemen hemen 1974'te kurulmuştur. Kıbrıs Harekâtından sonra, Yunanistan'ın teşviki ve tahrikiyle, bu PKK terörü, organize olmuştur. 1984 senesinde ise, silahlı bir mücadeleye girişmiştir. Eruh ve Şemdinli hadiselerini hatırlayınız, o zaman silahlı olarak PKK terörü bu şehirlerimizi basmıştır. Ondan sonra, acımasızca saldırıları devam etmiştir, o kadar ki, her zaman söylediğimiz ve bildiğimiz gibi, küçükük bebeden başlamak suretiyle, küçük çocukları hedef almış, genç-ihtiyar demeden, çoğu vatandaşlarımızı öldürmüşlerdir. Bu hadiseleri hiç unutmamamız lazımdır. Eğer, bugün, güvenlik güçleri burada varsa, polisi, askeri, jandarması burada varsa, hep bu sebeptendir. Yoksa keyif için köyleri yakmak için vatandaşı rahatsız etmek için orada değildir. Esasen, masum vatandaşı kurtarmak için orada vardır. Masum vatandaşı koruyor, oradaki güvenlik güçleri, şehit de veriyor. Daha önce, birkaç sene önce, Şırnak'a gitmek bir hadiseydi, Cizre'ye gitmek bir hadiseydi, Hakkâri 'ye gitmek bir hadiseydi, Diyarbakır sokaklarında gezmek oldukça mühim bir hadiseydi, Batman keza, güneydoğudaki diğer illerimiz keza; ama bugün görüyorsunuz ki, değerli arkadaşlarım, hep de ifade ettiniz, kadirşinaslık gösterdiniz, güvenlik güçlerinin büyük mücadelesiyle, Hükümetin kararlı tutumuyla, bu şehirlerimize, bugün rahatça gidilebilmektedir. Bana çoğu kez, giden vatandaşlarımız, gazetecilerimiz, gece yarısı saat 00.01-01.30'da, Diyarbakır pastanesinde çay içtiklerini, pasta yediklerini ifade ettiler. Biz de, bunlara bizzat şahit olduk. Daha önce, burada da ifade edildi, o yöredeki vatandaşlarımız, giden devlet büyüklerini alkışlamaktan çekiniyorlardı. Subayına merhaba demekten çekiniyordu, neden; PKK teröründen zarar görürüm diye. Ama bugün gittiğinizde siyasiler olarak gittiğinizde görüyorsunuz ki, taraftarlar, vatandaşlar sizi, alkışla karşılıyor. Devlet büyüklerine karşı, rahatlıkla karşılama görevlerini ifa ediyorlar. Demek ki, bir rahatlık meydana gelmiştir; ama diyeceksiniz ki, halen

olaylar olmaktadır. Bu mücadele, sürecektir değerli arkadaşlarım, ben ifade ediyorum. Hani, bazen, beli kırılmıştır diyoruz ya, gerçekte bu doğrudur, ayağı kırılmıştır diyorum ya bu doğrudur; ama daha başı ezilmemiştir, başı ezilmediği için de, bu mücadele sürecektir.

Burada, Sayın Budak arkadaşım, 50 sene gibi bir uzun vade söylediler; ama ben, bu kadar kötümser değilim, çok kısa zamanda da başı tamamen ezilecektir. Bakınız, daha evvel Cudi Dağı, bunların adeta at oynattığı dağdı, o sarp dağlar. Bugün, Cudi Dağı, güvenlik güçlerimizce tutulmuştur, Uludere gibi etrafındaki sarp dağlarda, gene alan hâkimiyeti sağlanmıştır.

PKK terörü, yeni mücadele alanları seçmek gayretindedir. İşte, Tunceli hadisesi budur. Tunceli'de sarp dağlar, daha evvelki sığınakları, bertaraf edilmiştir oralarda. Şimdi yeni sığınaklar, kışa hazırlık yapmaktadırlar. İşte, Tunceli'ye geçmişlerdir. Geçenlerde yapılan operasyonlarda da, 82 tane sığınak ele geçirilmiş ve burada oldukça yiyecek, giyecek, silah, mühimmat ele geçirilmiştir. Demek ki, onun için güvenlik güçleri ve Hükümet Tunceli'ye önem vermiş bulunmaktadır. Tunceli'den ne yapacak; sarkacak, Sivas'a geçecek, hedef budur. Nitekim Sivas'ta da, belirtiler görülmüştür, oradan nereye geçecek; hedefleri, Erzincan, Gümüşhane, Tokat, Bayburt'tur. Oralarda yerleşmek istemektedirler, onun için Tunceli operasyonu, gerçekten büyük bir operasyondur, önemli sonuçlar da burada alınmaktadır. Nitekim Tunceli'de, halen Tunceli Jandarma Komutanlığına, Kırmızı Dağlar, Zeldag bölgesinde, 100 timle operasyonlara devam edilmektedir. Daha önce, 29 Eylül 1994'te, saat 18.00 da Başlayan operasyon, 1 Kasım 1994'te sona ermiş bulunmaktadır. Burada, bugüne kadar, 8 personel şehit olmuştur, 8 personel yaralanmıştır. Buna karşılık, 106'sı ölü, 6'sı sağ 15'i kendiliğinden teslim olmak üzere 127 terörist ele geçirilmiş bulunmaktadır.

Tunceli'de, yanma yakılma gibi birtakım olaylar dile getirilmektedir. Arkadaşlarımız da ifade ettiler, devlet güvenlik güçleri, sureti katiyete, ev yakmaz, yakması mümkün değil, tasavvuru mümkün değildir; çünkü orada masum vatandaşı korumak için, kendileri görevlendirilmişlerdir. Canlarını siper edercesine bu görevi ifa etmeye çalışmaktadırlar. Her zaman söylediğim gibi, mücadelenin doğasından meydana gelen yanmalar olmaktadır. PKK terör örgütü, sığındığı, mevzilendiği yerden ateş etmektedir. O takdirde güvenlik güçleri de ateş etmektedir, bunun sonucunda bazı yangınlar olabilir. Bunlar mücadelenin doğasından olan yangınlardır, yoksa ifade edildiği gibi, gidip de kastı olarak güvenlik güçlerinin ev yakması mümkün değildir. Burada, söylenen köylerde hep araştırma yaptık, kayıtsız kalmadık, iddia karşısında hiçbir zaman kayıtsız kalmamız mümkün değil; ama aldığımız raporlar, yaptığımız soruşturmalar, bizi, hep teyit etmiştir. Elbette, içişleri Bakanı olarak, ben nasıl tahkikat yapacağım; Valiyi dinleyeceğim. Nitekim Tunceli Valisini, çağırdım, bizzat İç Güvenlik Toplantısında konuşturdum, zabıtlarıyla burada tespit edilmiştir. Yine, Jandarma Komutanlığından

müteaddit raporlar aldım. Ondan sonra Genelkurmay Başkanlığından gene raporlar aldım. Gördük ki, hiçbir surette ev yakılmamıştır. Ama yangın olmuştur. Söylediğim gibi yangın doğasından kaynaklanmıştır, mücadelenin tabiatından kaynaklanmıştır.

Helikopter; mücadele yapılırken bir taraftan helikopterler de havadan desteklemektedirler güvenlik güçlerini. Helikopterler, Türk Silahlı Kuvvetlerinin helikopterleridir, jandarmanın helikopterleridir, polisin helikopterleridir. Mücadele esnasında beraber yapılmaktadır bunlar.

Nitekim bir seyahatimizde da Cudi Dağlarının üzerinden geçerken bir operasyona rastladık; altımızda helikopterler uçuyor, alta da mücadele vardı. Mücadelenin sonunda; o dağlarda bazen dumanlar tütmekteydi, yangın da meydana gelmekteydi.

Bu mücadeleyi vereceğiz değerli arkadaşlarım; bu mücadeleyi vermezsek o takdirde bundan masum vatandaşlarımız zarar görecektir, Türkiye'nin birliği bütünlüğü sağlanamayacaktır.

Sayın Başbakanın, PKK terörünün elinde helikopter var olduğu beyanı, hilafı hakikattir. Bu, 2 muhtar ve 4 Tuncelili, Ovacıklı vatandaşın konuşmasında ben de bulundum; ifade ettiler aynı beyanları. Başbakan, "PKK'nın elinde helikopter var" demedi. Bu konu ikide bir dile getirildi. Demesi mümkün değil; bir başbakanın PKK terörünün elinde helikopter olmadığını bilmemesi mümkün değil. Söylediği şudur; "PKK terörünün elinde ağır silahlar maalesef vardır. Bunlar çeşitli ülkelerden intikal etmektedir" demiştir.

Şimdi, hal böyle iken, ben; şahsen bunu yalanladım. Verdiğim demeç, Başbakanın malumatı tahtında yazılmıştır. Demek ki, bir başbakan "hayır" diyor; "hayır efendim helikopter vardır" diye devamlı şekilde gündeme getirmek samimiyetle kabili telif bir hareket değildir, ülke menfaatlerine uygun değildir. Bunu ifade etmeyi zaruri görüyorum.

Gene, burada bazı arkadaşlarım Başbakanın İsrail seyahatini eleştirdiler. İsrail seyahati; ilk defa bir Türk başbakanı İsrail'e gitmiştir; yalnız, İsrail'e giden ilk Müslüman devlet adamı değil. Hatırlayınız; merhum Enver Sedat, Mısır Devlet Başkanı, daha evvel İsrail'e gitmişti. Biz, İsrail'le harp etmedik ama Mısır harp etti, birtakım topraklarını kaybetti; ama bütün buna rağmen, demek ki, ülke menfaati için el sıkışla biliniyor; kalkmış gitmiştir.

Sadece o mu; ondan sonra Mübarek de gitmiştir Halen ki Mısır Devlet Başkanı gene İsrail'le iyi münasebetler halindedir. Ayrıca -geçen gün de gördünüz savaşı, büyük mücadele içinde, birbirlerine hasım hane duygular içinde olan Ürdün Devlet Başkanıyla İsrail Başbakanı bir araya gelmişlerdir. Ayrıca, -televizyonlarda da izlemiştir, Arafat, Kral Hüseyin'le beraber oldular- Arafat da; mücadele veren, vatandaşları ölen birtakım Müslümanlar öldürüldüğü ülkenin lideri olan Arafat da gene İsrail'le el sıkışmıştır.

Şu hale göre değerli arkadaşlarım, ülkenin menfaatleri icap etmiştir, bu seyahatler yapılmıştır.

Sayın Başbakan geçen gün Fas'a gitti. İsrail'den Mısır'a da geçecektir. Ortadoğu'da Türkiye'nin etken bir tutumda olması elbette hepimizi sevindirecektir.

Ha, İsrail'in birtakım emelleri varmış. Her devletin birtakım emelleri vardır. Yunanistan'ın yok mudur? Megalo ideali var. Ama Yunanistan Büyükelçisi de bizim büyükelçilerimiz de halen iki memleket arasında temsil edilmektedirler; diplomatik münasebetler devam etmektedir. Suriye'nin yok mu? Suriye ile diplomatik münasebetlerimiz devam etmektedir. Ama hiçbir Türk Başbakanı bu konuda taviz vermez, veremez; bu, mümkün değildir. Bütün değerli arkadaşlarımın bunu böyle bilmesi icap etmektedir.

Onların istihbarat örgütüyle MOSSAD'la ilişkilerimiz biraz evvel tenkit edildi. Elbette bilgi alışverişinde fayda var. Terörle mücadelede bilgi alışverişinde fayda var. Rusya'yla da var. Diğer istihbarat örgütleriyle de elbette irtibatlarımız var; olacak bu. Türkiye'nin âli menfaatleri için icap etmektedir bu. Yoksa İsrail'e birtakım imkânlar sağlamak için değil. Bunda fayda mülhaza ettiğimi bilhassa belirtmek isterim değerli arkadaşlarım;

Şimdi, olağanüstü hal devam etmektedir. Belki yine de Yüce Meclisin huzuruna geleceğiz. Yalnız, olağanüstü hal sistemi, rejimi, sivil yönetim rejimidir. Onun için, sayın arkadaşım biraz evvel bahsettiler. Genelkurmay Başkanına gitmiş, Genelkurmay Başkanı, "Bunun sorumlusu İçişleri Bakanındır" demiş; doğrudur. Güvenlik güçleriyle, polisiyle, jandarmasıyla ve askeri ile, sivil yönetim olduğuna göre, benim emrimdedir, İçişleri Bakanının emrindedir. O bakımdan sorumluluk da bana aittir, bize aittir.

Nitekim çoğu kez, hemen her gün Mecliste gündem dışı hep cevap veririm; sorulara cevap veriyorum, uçan kuş yaralandığı zaman arkadaşlarım bazen, "İçişleri Bakanı istifa etsin" diye beyanlarda da bulunmaktadırlar. Yaptığımız görev oldukça zor bir görevdir.

Hele hele, terörün Türkiye'yi hedef aldığı bir dönemde! Dev-Sol, Dev-Yol gene can yakmaktadır görüyorsunuz. Tunceli'de gene Dev-Sol da var, Dev-Yol da var, TIKKO da var. Zaman zaman Tokat'a uzanmaktadırlar.

Bakınız, faili meçhul cinayetlerden arkadaşlarımız bahsettiler. Faili meçhul cinayetlerle ilgilenmememiz mümkün değildir. Bütün dikkatimiz faili meçhul cinayetler üzerinedir.

Burada Sayın Kul arkadaşım zannediyorum, bir hadiseden bahsetti, o da, geçen defa öldürülen Mehmet Şerif Avşar hadisesidir. Gece yarısı saat 1,5'ta Sayın Cumhurbaşkanı beni aradı; esasen konuyu ben de işitmiş ve ilgili arkadaşlarımı hemen aramıştım. Hadisenin derhal üzerine gittik, iddia ediliyordu ki, "jandarma onu kaçırdı, aldı götürdü, takip ettik" diyorlardı ve, "bunu öldürdü."

Değerli arkadaşlarım, mümkün mü bu? Ama ciddi bir iddia. Üzerine gittik ve soruşturma açtık, açılan soruşturma sonucunda Mehmet Şerif Avşar'ın Hazro'da koruculuk yaptıkları tespit edilen silahlı 5 kişi tarafından işyerinden alındıktan sonra kaybolduğu iddiasına ilişkin vermiş olduğu iddia, tam manasıyla tahakkuk etmedi. 7 Nisan 1994 günü sanıklardan Ömer Güngör'ün yapılan sorgulamasında, aile arası kan davasına dayalı husumetten dolayı Mehmet Şerif Avşar'ı kaçırdıklarını ve daha sonra tabancayla öldürdüklerini beyan ettiği tespit edilmiş bulunmaktadır. Halen de soruşturma bütün yönleriyle devam etmektedir.

Demek ki, hadise ilk defa, hemen gelir gelmez güvenlik güçleri üzerine atılmış; ama güvenlik güçlerinin öldürmediği tespit edilmiştir. Ben, günlerce bununla uğraştım. Ama sonunda faili tespit edilmiştir.

Faili meçhul cinayetler, hemen hemen yüzde 80-90 nispetinde meydana çıkarılmaktadır. Polisimiz, jandarmamız, güvenlik güçlerimiz bu konuda çok başarılıdır.

Bakınız, geçen gün İzmir'de banka soygunu yaptılar, daha doğrusu, bankadan para naklinde, banka müdürü ve arkadaşlarını öldürdüler; ama günler sonra bu aydınlandı, failleri yakalandı. Ankara'da Adalet eski bakanlarından Mehmet Topacı öldüren failler yakalandı; günlerce üzerinde durmuştuk.

Uğur Mumcu'nun yakalanmaması hususu; Sayın Mustafa Yılmaz arkadaşımız tarafından dile getirildi. Olay benden çok evvel cereyan etmiştir; ama geldiğimiz andan itibaren bu konu Devlet Güvenlik Mahkemesine intikal etmiş olmasına rağmen, hep tarafımızdan ilgiyle takip edilmiştir. Geçen gün biraz daha sabırsızlık gösterilmeseydi, medyaya belki intikal etmeseydi, uzanan hadiselerden belki de yakalayacaktık, meydana çıkaracaktık. Halen ümidimizi kesmiş değiliz, kayıtsız değiliz. Faili meçhul cinayetler üzerinde ısrarla duruyoruz; bundan emin olabilirsiniz.

Burada gece yarısı beni aradığından, Sayın Er gezen kadirşinaslık gösterdiler, ifade ettiler. Ben derhal arıyorum; daha evvel milletvekili DEP'li arkadaşlarımız, her gün burada kavga verdiğimiz halde beni aradıkları zaman gece saat 1,5'ta da olsa hep cevap almışlardır. Onun için, Türkiye'nin asayışı, huzuru, birliği için biz her zaman görev başındayız, sabahlara kadar da görev başındayız.

Ama şunu şükranla ifade edeyim ki, Parlamento, terörle mücadelede bize muhalefetiyle iktidarıyla bu konuda destek vermektedir, sırası gelmişken şükranlarımı ifade etmek isterim.

Şimdi, gene geliyorum Tunceli meselesine; Tunceli bölgesinde yapılan operasyonlarda uzun bir süredir teröristlerin bölgede toplandıklarının saptanması, bu arada, 11 Eylül 1994'te 6 öğretmenin Darı Kent'te, şehit edilmesi olayı başta olmak üzere, çeşitli yol kesme, adam kaçırma, gasp ve cinayet gibi olayların gi

derek artması üzerine güvenlik kuvvetlerince bölgenin teröristlerden temizlenmesi

-demin de ifade ettiğim gibi- ve bölge halkının can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla 29 Eylül 1994'ten itibaren -biraz da rakamlar vermiştim- bu operasyonlarda Tunceli İlinde 5 Ekim 1994 tarihi itibarıyla yakıldığı iddia edilen köy miktarı 13 olup bunlar; Tepsili, Eğrikavak, Elgazi, Kuşluca, Otlubahçe, Vilgeç, Halitpınar, Karataş, Cevizlidere, Yazıören, Mollahaller, Yarıkkaya, Şahverdi köyleri olup, bunlar Ovacık İlçesine bağlıdır. Bu köylerden, operasyon esnasında Tepsili ve Eğrikavak köylerine yakın yerlerde bol miktarda kamuflajlı er eğitim elbisesi, bot, bordo renk bere bulunarak imha edilmiş, köylere dokunulmamıştır. Bu köyleri geçtikten sonra güvenlik güçlerine ateş açılmış, çatışmada kuru otlar tutuşmuştur. Olaydan iki-üç saat sonra bu köylerin yandığı havadan görülmüştür. Elgazi, Kuşluca ve Otlubahçe köyleri operasyon bölgesi içerisinde kalmakla birlikte, yakıldığı iddia edildiği tarihte plan gereği hiçbir birlik bu köylere girmemiştir.

Bunlar hep uzun uzun, sıralamayacağım; ama bir hususu tespit etmek istiyorum. Bakınız, geçen defa ATV'de çıkan haberler vardı; "köyümüz yandı" diyen muhtarların köyünde, herhangi bir olay olmadığı bizzat iç güvenlik toplantısında vali tarafından ifade edilmiştir. "Bu köyler olduğu gibi ayakta" demektedir. Sadece okulları PKK tarafından yakılmıştır. ATV'de ifade edilen köyler.

Yine, vali beye soruyoruz; muhtarlar ATV'ye çıkmadan bir gün önce Sayın Genç'in yanına geldiler, Meclis Başkanvekilinin "Sayın Genç beni aradı" diyor vali, "oradaki ifadeleri, köylerinin yandığı şeklinde, ben o köyde operasyonun olmadığını ve asker girmediğini ifade ettim" Tunceli Valisi. "Bunun üzerine işte bizim köyün üzerindeki 8 kilometre yukarıdaki köyden askeri birlikler geçtiler dediler. Sayın Genç, telefonla da tanık oldu, Sayın Yerlikaya'ya aittir. Efendim, bunun arkasında eski belediye başkanı Celal Doğan var" diyor vali. "Köy muhtarlarını organize eden, Ankara'ya getiren Celal Doğan, eski belediye başkanı 27 Mart seçimlerinde bağımsız aday olmuştur, tekrar seçilmiştir, PKK tarafından kaçırıldığı iddiası Kasım'da gündeme gelmiştir. Aslında, PKK ile görüşmeye gitmiştir, tarafımıza intikal eden bilgiler o yöndedir. Bu zat PKK'nın merkez yürütme komitesinde yer alan ve 1991 seçimlerinde Tunceli'den bağımsız milletvekili adayı olan Aysel Doğan'ın çok yakınıdır" diye ifade etmektedir.

Demek ki, organize bir güç karşısındayız. Daha doğrusu, mesele başka tarafa yansıtılmak istenmektedir.

Bakın, geçen defa da televizyonda arkadaşlarımız seyretmişlerdir. Benim konuşmamdan sonra Abdullah Öcalan konuşuyor; kendi sesiyle, verdiği direktifler belli. Ne diyor; "Köyleri yakın, ormanları yakın, öğretmenleri öldürünüz" diyor; fail ortada. Yani, bu kadar olay ortada iken, başka taraflara yansıtma, meseleyi savsaklamak olacaktır değerli arkadaşlarım, saptırmak olacaktır.

O bakımdan, bu konuyu değerli arkadaşlarımın kapatmasını bilhassa rica etmekteyim. Biz masum insanları korumak için varız, güvenlik güçleri bunun için oradadır.

Şimdi, burada o kadar çok zabıtlar var ki, bakınız, güvenlik güçleri ne yapıyor; terörist yaralı olarak yakalandığı zaman onun tedavisi için uğraş veriyor, hatta, kan lazım ise kanından veriyor, yaralı olarak yakalanmış. Eğer, İnsani duygular içinde olmasa orada arkadaşları ölmüş, birtakım kimseler, vatandaşlar ölmüş, bu kadar gaddar canilere karşı da güvenlik güçleri şefkat hislerini göstermektedir.

24.7.1990 tarihinde Orta yurt Köyünü basmak isteyen teröristlerden 4'ü, li yaralı olarak ele geçirilmiştir, yaralı olarak ele geçirilen Metin Türk adlı terörist ile ERT televizyon muhabiri arasındaki geçen diyalogu nakletmek istiyorum:

ERT Muhabiri Yaralı olarak ele geçirildiniz; pişman mısınız?

Terörist- Pişmanım.

ERT Muhabiri- Şu anki köyümüzü basacaksınız; niçin gelmişsiniz buraya?

Terörist- Hiçbir şey bilmiyorum; sadece komutanlar- "komutanlar" dediği, PKK komutanları- "Haydi kalk gidiyoruz" dediler, sonra çatışma çıktı.

"PKK komutanı" diyorum; esasında bunu böyle de ifade etmemek icap eder; her zaman söylediğim gibi, bunlar uşaklardır, yabancı odakların uşaklarıdır.

"Çatışmada bir ben yaralandım" diyor; "onlar diyorlar ki 'TC şöyle böyle' halbuki durum onların anlattığından çok farklıdır. PKK saflarındaki kişilere sesleniyorum, gelin teslim olun." Terörist...

ERT Muhabiri- Vurmak istediğiniz askerler şu anda size ilk tıbbi müdahaleyi yaptılar, bu konuda ne söyleyeceksiniz?

Terörist- Beynime kurşun sıkılsaydı bundan daha iyi idi. Bana o kadar iyilik yaptılar ki.

ERT Muhabiri- Peki, geçmiş olsun.

Değerli arkadaşlarım, görüyorsunuz ki, güvenlik güçleri, Türk polisi, Türk jandarması, Türk askeri terörist de olsa şefkatli kollarını uzatmaktadır teröristlere. Her zaman söylemiyor muyuz; "geliniz teslim olunuz" diye. "Devlet müşfiktir, sizi kucaklayacaktır." diyoruz.

Şimdi, bir arkadaşımız da burada ifade etti, biraz da beni eleştirdi. Dedi ki, asker elbisesi... Asker elbisesinin fotoğraflarını basına da gösterdim, bazı gazetelerde de neşredildi resimler. Teröristler asker elbisesi edinmişler. Nereden; bir karakol basıyorlar bunlar, karakol bastıkları zaman bazen öldürüyorlar, öldürdükleri şehit olan erlerin elbisesini de alıyorlar; kendileri de diktiriyorlar.

Maksat, yakıp yıkmak, öldürmek, ondan sonra, "bunu güvenlik güçleri yaptı" demek; hadise bu. Asker elbisesinin nereden geldiği yoksa depolarından filan çalınmış değil, ama bir mücadele sonucunda ele geçirilen elbiseleri giymiş bulunmaktadırlar. Kendilerini kamufler etmek ve bu surette ters propagandada da başarıya ulaşmak için. Hepsinin burada resimleri var, merak eden arkadaşlarımız bunu her an görebilirler.

Bakınız., Çemişgezek Kazasından bir vatandaşımız, il genel meclis üyesi; "Çemişgezek Kazası ve köyleri 1993 yılı Temmuz ayından itibaren bugüne kadar 14 kere teröristler tarafından basılmış ve 150 hane yakılmıştır. Bunlar içinden camiler ve minareler başlıca hedef seçilmiştir; köylere yapılan baskınlar kallesçe, haince ve alçakçadır." Bu arada söylüyor; "Allah razı olsun güvenlik güçlerinden, polisimizden, ordumuzdan, jandarmamızdan."

Bunun gibi çok, çok sayıda mektuplar bize intikal etmektedir. Burada alman zabıtlarda da vardır, zabıtlarda da teker teker ifadeler alınmak suretiyle tespit edilmiştir. Hepsi de yakılma, yıkılma olayının teröristler tarafından yapıldığını buradaki bazı notlarla imzalamak suretiyle terör örgütünün gerçek yüzünü göstermiş bulunmaktadır.

Şimdi, hadise bu olmasına rağmen değerli arkadaşlarım, devlet ne yapıyor; yakılan, yıkılan evlerin yerine yenilerini yapıyor. Bitlis, Bingöl, Diyarbakır, Hakkâri, Şırnak, Tunceli ve Van illeri mülakatında toplam 2 410 konut inşasına başlanmıştır. Bu kış gelmeden bunlar bitirilecektir; devamlı şekilde oraya para aktarılmaktadır.

Tunceli'nin Ovacık İlçesine ise 200 prefabrik ev yapılması planlanmıştır ve hemen hemen bugün sorduk gene, 60 tanesi bitirilmiştir; bu kış gelmeden, daha doğrusu kar bastırmadan bitirilecektir prefabrik evler.

Diyarbakır II merkezinde 500 konutun yapım çalışmalarına yine başlandı, yaklaşık bir ay içerisinde ilgililere teslim edilecektir.

Öte yandan, Başbakanlık Toplu Konut idaresi Başkanlığı tarafından Diyarbakır'da 2 bin, Şırnak'ta 450, Hakkâri'de 400 olmak üzere toplam, 2 850 konutun yapım çalışmalarına başlanmış bulunmaktadır.

Terör olayları nedeniyle evleri, işyerleri hasar görenlere ayrıca Hükümetimizce yardım yapılmaktadır. 2 milyar 700 milyon nakdi yardım da şahıslara yapılmış bulunmaktadır. .

Bakınız, bugünkü cereyan eden olayları size aktarayım. Bugün, Iğdır, Tuzluca bölgesinde sağlanan temas sonucunda 12'si ölü, 2'si yaralı, 2'si sağ olmak üzere toplam 16 terörist silahlarıyla birlikte ele geçirilmiş bulunmaktadır; şimdi gelen havadis. Gene, Hakkâri Şemdinli ilçesi 17 kilometre güneybatısında bir sivil aracın mayına temas etmesi sonucu 1 gönüllü korucu ve 2 vatandaşımız da maalesef ölmüştür. Mardin-Savur karayolu, Savur'a 5 kilometre mesafede de 5

öğretmen, 3 PTT görevlisi ve 1 vatandaş kaçıracak, bir PTT aracı da yakılmıştır. Bugünkü gelen günlük raporlar bunlar, 3 PTT görevlisi teröristlerce serbest bırakılmış sonradan, 6 timle teröristlerin takibine devam edilmektedir.

Bu mücadele devam edecektir değerli arkadaşlarım, sürecektir. Güvenlik güçleri bundan başarıyla çıkacaktır, devlet başarıyla çıkacaktır; bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın.

Sayın Mustafa Yılmaz arkadaşım, Ermeni Papazı ile Abdullah Öcalan'ın yan yana resminin Van'da dağıtıldığını söylediler. Gazetelerden aldığım bilgiden sonra ben de sordum. Evet, böyle bir hadise vardır; ama APO' nun APO' yu biliyoruz, caniyi biliyoruz, her haliyle biliyoruz. Bu yabancı odaklarının maşasını biliyoruz. Bunun Ermeni papazıyla yan yana resminin -getirttim, burada da var-asılmış olmasında ben bir sakınca görmüyorum, bunu ifade etmek istiyorum. Ancak, evler işaret edilmiştir diyor, bu konuda da gerekli soruşturmayı da yapıyorum; ama ilk aldığımız haberler, bunun PKK teröristlerince işaretlendiği şeklindedir; ama soruşturma devam etmektedir.

Şırnak Valisi konusunda arkadaşlarımızın çoğu burada eleştiri yaptılar. Şırnak Valisi hakkında şikâyet bana intikal ettiği zaman, derhal, konunun üzerine eğildim, arkadaşlarımıza da teminat verdim. Meselenin esası şu: Orada, 7 belediye reisi -çeşitli partilerden bunlar; ANAP'tan var, SHP'den var, MHP'den var. Doğru Yol Partisine girmişler. Bu, esasında, DYP Genel Merkezince planlanmış bir hadisedir, valinin bunda sureti katiyete dahil yoktur, ben meseleyi biliyorum. Vali, oraya gitmeden evvel bu belediye reisleri DYP Genel Merkezine geldiler. Yani tayin edilmeden evvel; ama nedense, acaba vali mi bunu organize etti gibi bir şüphe, Anavatan Partisine hakini oldu. Valiye gittiler, valinin, -aynen bunu tahkikatında yaptım, kendim de yaptım, arkadaşlarıma da yaptırdım- dediği şu; hani sen bunu organize ettin, sen burada partililik yaptırıyorsun dedikleri zaman, cevabı benim burada iki gözüüm var; PKK ile mücadele, PKK partisi var, bir de devlet var, devlet partisi var; yani anlam, devletin partisinden eşittir DYP çıkmaz ki. Hepsi devletin partisi. Hükümetin partisi demiyor. Hükümetin partileri demiyor, devletin partisi diyor. Ben kendisiyle görüştüğüm zaman "ben 36 senelik memurum, ben çocuk muyum?" böyle bir laf sarfıyla, kendisi bunu beyan etti. Valilik mertebesine kadar yükselmiş bir arkadaşımız ki, Anavatan döneminde de emniyet müdürüydü, önemli yerlerde emniyet müdürüydü. Samsun'da emniyet müdürüydü, Kahramanmaraş'ta, Tunceli'de. Sonra, tekrar aday olduktan sonra görev istedi. Ordu'da emniyet müdürlüğü yaptı. Ben şahidim, ben Samsun'a gittim vaktiyle, bir ara seçimdi, o zaman beni aradı. Yasaklar hâkimdi o zaman, devlet memurları karşılama yapamazlardı, o döneme girilmişti, telefonla aradı "kusurla bakmayınız, size gelemiyorum, hoş geldiniz." dedi. Demek ki, gelebilirdi, otelime gelebilirdi, hemşerimdi gelebilirdi. O kadar itina göstermiştir, tarafsızlığı konu

sunda itina göstermiştir. Şimdi, burada, acaba Şırnak'a özel yardım mı

yapılmaktadır? Hayır, Şırnak'a özel yardım yapılmamaktadır. Esasında, 4 Mart 1994'de benim başkanlığında Batman'da toplantı yaptık. Hedefimiz şu idi: Artık yavaş yavaş alan hâkimiyeti sağlanmış, sosyal, ekonomik kalkınma, istihdam meselelerine sıra gelmiştir, o halde ne yapacağız, ne edeceğiz? Arkadaşlarımızla, bütün devletin yetkili birkaç bakam da vardı, Jandarma Genel Komutanı var, Emniyet Genel Müdürü var. Bir taraftan seçim emniyeti, diğer taraftan bu konuları görüştük. Ondan sonra devam etti bu. Sonra, gene Bakanlığında bir toplantı yaptık, bütün devletin müsteşarları, genel müdürleri, benim başkanlığında, Başbakanın başkanlığında, Devlet Bakanı Sayın Cevheri'nin başkanlığında bu toplantılar hep devam etti. İstedik ki, orada yatırımlara tekrar başlanılsın, nitekim 2.5 trilyona yakın Köy Hizmetlerine, Tarım Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına, Milli Eğitim Bakanlığına ait ödenek serbest bırakılmıştır. Ayrıca, özel idare kanalıyla yardımlar verilmiştir, mesela özel idare fonundan, bizim Bakanlığımız kanalıyla, Olağanüstü Hal Bölge Valiliğine 70 milyar, Şırnak'a 50 milyar, Hakkâri'ye 35 milyar, Batman'a 33 milyar 500 milyon, Siirt'e, Mardin'e, Erzincan'a, Muş'a hemen hemen bütün Olağanüstü Hal Bölgesi Vilayetlerine, mücavir vilayetlere, ayrıca da hassas illere bu yardımlar yapılmıştır, yapılmaktadır. Bunun da seçimle plakası yoktur. Seçimden çok evvel planlanan bir yatırım faaliyetidir. Ayrıca atıl kalan gerek özel sektör elinde gerekse kamu sektörü elinde bulunan, atıl vaziyette bulunan kömür ocakları gibi, birtakım tesislerin faaliyete geçirilmesi istihdam meydana getirilmesi için, ayrıca 1.5 trilyona yakın bir para da tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bunların hepsi işliyor değerli arkadaşlarım. Yoksa Şırnak için özel tahsisat diye bir husus yoktur. Bu hususu, bilhassa belirtmek istiyorum, seçimle de sureti katiyete ilgisi olmayan bir husustur. Burada kararlaştırılan şeyler, bütün dosyalarıyla burada elimde durmaktadır, uzun uzun sizleri işgal etmek istemiyorum. Esasen, her zaman ifade ettiğim gibi, valiler, yöneticiler tarafsız olacaktır. Her zaman, hep yaptığım toplantıda bunu defaten ifade ediyorum. Taraf olan valiler, eğer, iktidara hizmet etmiş olsalar, iktidarlar değişmezdi. Çeşitli devirlerde bunu gördük. Partizan vali istihdam eden iktidarlar dayanamamışlardır, dayanmaları da mümkün değildir. Onun için, Sayın Vehbi Dinçerler hatırlarlar, Milli Eğitim Bakanı olduğu zaman bizleri davet etmişlerdi, eski Milli Eğitim Bakanları olarak, söylediğim bir laf vardır orada: "Bakanlığa adım attığınız andan itibaren, rozetiniz buradaysa, bunu arkaya alacaksınız." Kendileri, hemen gösterdiler bana, "bakınız" dediler. Onu söylemek istemedim ben, benim muradım şuydu: Görev verilen bakan, hangi partiden olursa olsun, bakanlığa adım attığı andan itibaren, kalben ve ruhen kafası itibarıyla artık, tarafsız bir kişidir, icraatında tarafsızdır. 8 inci bakanlığımı deruhte ettim. Hem de bazen, genel sekreter olduğum halde hem bakan, hem parti genel sekreteri olduğum halele, kimse iddia edemez ki, partizan davranışta bulunmuştur. İşte milletvekili arkadaşlarım, iktidar olsun, muhalefet olsun hepsini aynı şekilde kucaklamaktayım ve hiçbir valinin de partizanlık yapmasına müsaade

edemem, bunu arkadaşlarım iyice bilsinler. Esasen, 1946 ile mukayese etmek mümkün değildir bunu, 1946'da hâkim teminatı yok, açık tasnif gizli rey esası yok. Tamamen tersine, gizli tasnif var ve heyetler de o tek parti döneminden kalmış bir partinin temsilcileri. Bugün, seçimler, hâkim teminatı altında yapılmaktadır. Valilerin hiçbir yetkisi yoktur. Yüksek Seçim Kurulu Başkanının bu konudaki beyanını gazetelerde okumuşsunuzdur. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının beyanlarını okumuşsunuzdur. Suç olduğu takdirde, hadise olduğu takdirde derhal vaziyet edeceklerdir, bundan emin olunuz. Seçim teminatı içinde İçişleri Bakanlığı olarak, tarafsız bir şekilde bütün teşkilatımız tarafsız şekilde hareket edecektir. Bundan emin olunuz değerli arkadaşlarım.

Ama burada, öyle iddialar var ki, onu kamuoyunun iddia edildikten sonra bilmesinde fayda mülahaza ediyorum. Polis elbiseleri dedi. Sayın Hatip oğlu, personele dağıtılmıştır, memnuniyetini belirtti; ama bunların dikiş parası ödenmemiştir dedi. Esasında, Sümerbank'tan konfeksiyon olarak bunlar temin edilmiştir, ayrıca bir dikiş parası verilmemiştir. Emniyetin Sümerbank'a borcu varsa bilmiyorum.

Kırşehir'de, gerçi Sayın Budak arkadaşımız burada yok; ama bir yolsuzluk hadisesini dile getirdikleri için açıklamakta fayda mülahaza ediyorum. Gül tur tesislerinin Kırşehir Valisi Neşet Kan yılmaz tarafından 2886 sayılı ihale Kanununa aykırı olarak sattığı hususunu belirttiler. Konu, tarafımızdan incelenmesi ve icabında soruşturulması için Teftiş Kuruluna intikal ettirilmiştir ve halen iki Bakanlık Müfettişi de görev yapmaktadır Kırşehir'de. Onu ifade etmek isterim, arkadaşım müsterih olsunlar.

Kemalettin Göktaş arkadaşımız, Sarp sınır kapısını dile getirdiler. Esasen, bu sınır kapılarımız bizim de İç Güvenlik Kurulunda incelenmiştir ve bizim çağırma yetkimiz var. Bütün devlet görevlilerini, Gümrük Müsteşarını ve Genel Müdürlüklerini çağırarak suretiyle bu konuda kendilerine gerekli ihtara yapılmıştır. Burada, polis bilgisayarları kurulmuş, geçen hafta, hatların bağlanması çalışmalarına başlanmıştır, kısa bir süre sonra bilgisayarlar faaliyete geçecek ve kontroller da bu surette daha sağlıklı olacaktır.

Sayın İsmail Köse arkadaşımız Mernis projesinin durumu hakkında sorular, kendileri burada yok; ama, açıklanmasında fayda mülahaza ediyorum. Nüfus kütüklerinde kayıtlı 120 milyon sağ ve ölü nüfustan, 70 milyonunun nüfus bilgileri bilgisayar ortamına geçirilmiştir, çalışmalarımız devam etmektedir. Donanım ve personel yönünden sorunlarımız vardır. Bu proje için, 1995 yılı bütçesine 15 milyarlık bir ödenek ayrılmıştır, projenin istenilen düzeyde yürütülebilmesi için 15 milyarlık ek ödeneye de ihtiyaç vardır. Takdirlerinize sunuyorum.

Trabzon Valisinin bayrak ve flama asması konusunda Sayın Göktaş, astırmadı dediler, 4044 sayılı ara seçim kararı alan Kanunda bu seçime özgü bayrak ve flama asma yasağı getirilmiş bulunmaktadır. Esasen, bunun dışında dahi olsa toplantı veya mitingin olduğu gün, bayrak ve flama kullanabilmektedir kanun gereğince, bitiminde de hemen kaldırılacaktır. Kanun bunu emretmektedir.

Sayın Mustafa Yılmaz arkadaşımız buradalar. "Bir ilimize yapılan bir operasyonda yakalanan silahlardan 37 faili meçhul olay aydınlatılmış, bu soruşturmayı yürüten görevlinin yeri değiştirilmiştir, neden şeklinde bir sual buyurdular. Zannediyorum Diyarbakır'da Hizbullah örgütüne yönelik operasyonu kastetmektedir. Bu operasyonu yapan bütün görevliler, görevlerinin başındadır ve yeni bir operasyon yürütmektedirler.

Değerli arkadaşlarım, önemli olan sualleri bu surette cevaplandırmış bulunmaktayım. Değerli arkadaşlarımızın diğer sorularına elbette, yazılı bir şekilde, zabıtlar deşifre edildikten sonra tespit ettiklerimi cevaplandıracağım. Deşifre edildikten sonra da gerekli cevap kendilerine intikal edecektir.

Trafik kanunu konusunda arkadaşlarımız haklı olarak, düşüncelerini dile getirdiler. Esasen, görevi deruhte ettiğim andan itibaren, trafik terörüyle de mücadeleyi, mevcut mevzuat dâhilinde yapmaktayız. Kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne intikal etmiştir, halen İçişleri Komisyonunda alt komisyonunda incelenmektedir, gerekli uzman arkadaşlarımız gönderilmişlerdir komisyona. Zannediyorum ki, önümüzdeki günlerde komisyonca bu faaliyeti bitirmiş... Ben sabırsızlıkla bunu takip etmekteyim. Esasen trafik kanunu çıkacaktır. Önemli düzenlemeler getirmiştir; ama bunun eğitim meselesi olduğunu da göz önüne almak icap ettiğini ifade etmek istiyorum. Onun için, eğitime de ağırlık veriyoruz, Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu'yla da diyalog halindeyiz bu konuda. Kendileri de ticaret plakalı şoförleri zaman zaman eğitmektedirler. İlk partiyi de eğittiler, bu devam edecektir.

Değerli arkadaşlarım, zannediyorum ki, hemen hemen önemli soruları bu surette bitirmiş bulunmaktayım. Eleştirileriniz için tekrar Yüce Komisyon üyelerine teşekkürlerimi ifade ediyorum. Bize ışık tuttunuz, moral verdiniz, bu moralle görevimize devam edeceğiz. Terörizmin de inşallah başını ezmek nasip olacaktır bize.

Hepinize saygılarımı sunuyorum."

Bakanımız, İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının 1995 Yılı bütçe Tasarıları üzerinde TBMM Genel Kurulunda 19 Aralık 1994 tarihinde yapılan görüşmelerde gruplan adına konuşan Milletvekillerinin Bakanlık Bütçesi ile ilgili eleştirilerini cevaplamıştır.

Bakan MENTEŞE, Genel Kurulda yaptığı konuşmada faili meçhul cinayetlerle ilgili olarak da şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Bu arada, her gün gündeme gelen bir hususu da huzurunuzda belirtmek istiyorum. Faili meçhul cinayetlerin aydınlatılmasında, güvenlik güçleri oldukça başarılıdır. Güvenlik güçlerimiz, geçen senelere nispeten bu sene, faili meçhul cinayetleri aydınlatmada yüzde 87 mertebesinde bir başarıya ulaşmıştır. İstihbaratımız güçlendirilmiştir; gerek polisimizin gerek jandarmamızın gerekse MIT' in istihbaratları sayesinde, faili meçhul cinayetleri aydınlatıyoruz. Sizin de şikayet ettiğiniz, benim de bir an önce aydınlatılmasını istediğim bazı olaylar da vardır. Temenni ediyorum ki, önümüzdeki günlerde, zincirleme bir şekilde bu faili meçhul cinayetler de aydınlığa kavuşturulacaktır. Mesela, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, İçel, İstanbul, İzmir ve Manisa illerimizde gerçekleştirilen operasyonlarda, 72 terörist ölü olarak ele geçirilmiştir. Bu şehirlerimizde istihbarata dayalı olarak yaptığımız operasyonlarda, 7 260 militan ve sempatzan, 490 uzun namlulu silah, 989 tabanca, 1 165 bomba, 43 lav silahı, 288 roketatar ' sevk fişegi, 47 860 mermi ele geçirilmiştir. Bu illerimizde meydana gelen 1 967 olaydan, 1 707'si aydınlığa kavuşturulmuş bulunmaktadır. Demek ki, değerli arkadaşlarım, faili meçhul cinayetlerin, yüzde 87'si aydınlanmış bulunmaktadır."

Konuşmasının devamında, polisteki eğitime son derece önem verdiklerini belirten Bakan, Polis Akademisi ve Polis Okullarında verilen en önemli derslerin, Halkla İlişkiler ve İnsan Hakları dersleri olduğunu vurguladıktan sonra polisin nicelik ve nitelik bakımından eğitilmesi konularının üzerinde önemle durulduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca, Milletvekilleri tarafından yöneltilen soruları cevaplandırırken de, olağanüstü hal kapsamının genişletilmesinin kesinlikle düşünülmendiğini söylemiştir. Amaçlarının olağan yönetime geçmek olduğunu belirten MENTEŞE, olağanüstü hali kısmen veya tamamen kaldırmayı amaçladıklarını da kaydetmiştir. Bakan, polis okullarına öğrenci alınırken hiç kimseye mezhep ya da başka türlü bir ayırım yapmadıklarını ifade etmiştir.

BBP Kahramanmaraş Milletvekili Esat BÜTÜN'ün sorusu üzerine Bakan, Fener Rum Patriği'nin davranışları ile ilgili inceleme yapılması için İstanbul Valiliği'ne gerekli emri verdiklerini açıklamıştır.

TBMM Genel Kurulunda yapılan bu görüşmeler sonunda 19 Aralık 1994 tarihinde İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının 1995 Yılı Bütçesi kabul edilmiştir.

Hatay Polis Okulu'nun Temel Atma Töreni

• 500 öğrenci kapasiteli Hatay Polis Okulu'nun temel atma töreni İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE'nin de katılımıyla 7 Kasım 1994 tarihinde yapılmıştır. Bakan, törende yaptığı konuşmada polis teşkilatı mensuplarını yetiştirecek yeni eğitim kurumlarının hizmete açılması, mevcut eğitim kuramlarının da kalitesinin

yükseltilmesi çalışmalarının aralıksız devam ettiğini belirttikten sonra terör örgütlerinin çökertilmesine yönelik olarak yürüttüğü mücadelede çok önemli başarılar elde eden güvenlik kuvvetlerine halkımızın güven ve desteğinin daha da arttığını vurgulamıştır. Konuşmasını Polis Okulu'nun Emniyet Teşkilatına ve Hataylılara hayırlı olmasını dileyerek bitirmiştir.

Basın Açıklaması

• İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE, Almanya Federal Cumhuriyeti Bavyera İçişleri Bakanı Dr. Günther BECKSTEIN'in ülkelerimiz arasında sürdürülen güvenlik işbirliği faaliyetleri çerçevesinde bilgi alışverişinde bulunmak üzere, 12- 13 Kasım 1994 tarihleri arasında ülkemizi resmen ziyaretleri nedeniyle 13 Kasım 1994 tarihinde basma bir açıklama yapmıştır.

Bakan açıklamasında, heyetler arasında yapılan görüşmelerde; özellikle uluslararası boyutlara ulaşan terörizm, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve organize suçlarla mücadelede bugüne kadar yapılan işbirliği çalışmalarının gözden geçirilerek bilgi alışverişinde bulunulduğunu vurgulamıştır.

İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE'nin Olağanüstü Hal Uygulamasının Uzatılması ile İlgili Olarak TBMM'nde Yaptığı Konuşma •

• İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE, 10 İlde uygulanan olağanüstü halin bir dönem daha uzatılmasına dair 16 Kasım 1994 tarihinde toplanan TBMM Genel Kurulunda bir konuşma yapmıştır.

Konuşmasına;

"1984 yılından bu yana devam eden ayrılıkçı terör hareketi, Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlenmesini ve refah düzeyini yükselterek, bölgesinde önemli ve öncelikli bir ülke konumuna gelmesini istemeyen dış güçlerin ve onların yurt içindeki yandaşlarının destek ve kontrolü altında taşeronluk görevini üstlenen PKK tarafından yürütülen ve nihayet, gasp, korku yaratarak sindirme gibi insanlık dışı her türlü eylemleri kapsayan bir eşkıyalık hareketidir." diyerek başlayan Bakan, daha sonra Hükümetin olağanüstü hal uygulanmasının dört ay daha uzatılmasına ilişkin tezkeresi hakkında verilecek karara ışık tutmak amacıyla ayrılıkçı terör olaylarına ait sayısal bilgiler vermiş ve terör örgütünün içinde bulunduğu durum ve gerçekleştirmeyi hedeflediği eylemler hakkında görüş ve değerlendirmelerde bulunmuştur.

Nahit MENTEŞE bu konuda şunları söylemiştir:

"19 Temmuz 1994 ile 14.11.1994 tarihleri arasında olağanüstü hal bölgesinde ve mücavir illerde terör nitelikli olarak (1252) eylem gerçekleştirilmiştir.

Bu eylemlerde (7) polis, (313) asker, (119) geçici köy korucusu olmak üzere (439) güvenlik görevlimiz şehit olmuş, (251) vatandaşımız hayatını kaybetmiş, (36) polis, (746) asker ve (168) geçici köy korucusu olmak üzere (940) güvenlik görevlimiz ile (369) vatandaşımız da yaralanmıştır.

Yine aynı tarihler arasında olağanüstü hal bölgesinde ve mücavir illerde güvenlik kuvvetlerimizce gerçekleştirilen operasyonlarda; (1268) ölü (68) yaralı ve (1050) sağ olmak üzere toplam (2368) terörist ele geçirilmiştir.

1994 yılı içerisinde Türkiye genelinde meydana gelen terör nitelikli olayların % 81'e yakını olağanüstü hal bölgesinde ve mücavir illerimizde meydana gelmiştir.

Bu olaylar esnasında Türkiye genelinde 1994 yılı itibarıyla (1000) güvenlik görevlisi şehit olmuş, (2269) güvenlik görevlisi yaralanmış, (774) vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir.

Yapılan operasyonlar sonucunda da, (3732) terörist ölü, (129) terörist yaralı, (5974) militan ve sempatzan da sağ olarak ele geçirilmiştir.

Aynı dönem içerisinde olağanüstü hal bölgesinde ve mücavir illerde ise, (867) güvenlik görevlisi şehit olmuş, (2056) güvenlik görevlisi yaralanmış, (664) vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir.

Yapılan operasyonlarda; (3283) terörist ölü, (97) terörist yaralı, (3441) militan ve sempatzan da sağ olarak ele geçirilmiştir.

Belirtmiş olduğum bu istatistiki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, terör hareketleri özellikle olağanüstü hal bölgesinde odaklanmış bulunmaktadır.

Devletin şu anda muhatap olduğu tehdidin sadece rakamlar bazında dahi ne kadar önemli bir seviyede bulunduğu; bu tehdidin bölgede yaygınlaştırdığı korku, sindirme, yıldırma ve göçe zorlama gibi psikolojik ve ekonomik yönden verdiği zararlar da dikkate alındığında hadisenin olağan durumda olmadığı ve bu nedenle de normal dönemlerde ve ortamlarda işlerlik kazanan ve uygulanan hukuk kuralları içerisinde hadise ile mücadele etmenin imkansızlıkları apaçık ortadadır.

Örgüt, güvenlik kuvvetlerimizin başarıyla yürüttüğü operasyonların etkisiyle ve güvenlik kuvvetlerimizin karşısına çıkamamanın yarattığı psikolojik durumun da etkisiyle özellikle rizikosuz olan, masum vatandaşlarımızı öldürmek veya kaçırmak, turistik yörelerimizde ve metropol illerimizde bombalı eylemler koymak suretiyle gündemde kalmak ve dikkatleri başka yönle çekmek gayreti içerisine girmiştir.

Örgüt, dış kamuoyunu etkileyebilmek için de faaliyet gösterdiği bölgede;

Kurallar koyan, yasaklar uygulayan, siyasi parti faaliyetlerini sınırlandıran, basına sansür uygulayabilen bir güce ulaştığını vurgulamak arzusundadır."

Ayrılkı terör örgütüne karşı yürütölen mücadelede halkın desteğinin de sağlanmasıyla başarılı bir noktaya gelindiğini ifade eden Bakan, konuşmasını;

"Ulusal uzlaşmanın ve mutabakatın böylesine güçlü olduğı bir esnada olağanüstü hal uygulamasına devam edilmesinin, terör örgütü PKK'nın aleyhine olacağı, örgütün kendisi de gayet iyi bilmektedir. Bu nedenle, terör ölkemizin önemli bir gündem maddesi olmaktan çıkıncaya kadar, dayanağı Anayasadan alan bu uygulama içerisinde, terörle mücadelemizi büyük bir kararlılıkla sürdüreceğiz- Bu ulusal uzlaşmaya en çok ihtiyaç duyulan ve her türlü siyasi çıkarların üstünde olan bir sorundur. Hükümetimizin konuya bakış açısı budur. Dünyanın hiçbir ölkesinde teröre taviz verilerek siyaset yapılmamıştır. Yapılamaz da.

On yılı aşkın bir zamandır ölkemizi meşgul eden, mastım insanlarımızı acımasızca katleden ve insanlarımızın sosyal ve ekonomik sorunlarıyla ilgilenmemizi engelleyen ayrılkı terörün, böylesine uzun bir zaman dilimine yayılmaya devam etmesine artık tahammölümüz kalmamıştır.

Hükümetimiz, terörle mücadelede büyük bir kararlılık içerisinde önemli bir süreç başlatmıştır, insanların en temel hakkı olan yaşama hakkım yok etmekten öteye bir mantığı olmayan terör örgütü PKK'nın bütün kalıntıları temizleninceye kadar da bu süreç devam edecektir.

Ölkemizin bütünlüğünü Devletin teklğini ve ulusumuzun birlik ve beraberliğini sınırlarımız içinde ve ötesinde tehdit eden terörist unsurları bulmak ve etkisiz hale getirmek devlet olmanın bir gereğidir ve en doğal hakkımızdır. Bu yöndeki kararlı tutumumuzu bundan böyle de hassasiyetle devam ettireceğiz.

Şu hususu içtenlikle belirtiyim ki; Ayrılkı terörle mücadelede başarı yakalanmıştır. Bırakılması veya gevşetilmesi diye bir şey söz konusu dahi olamaz. Bu tablo ölkemizi, kanın ve gözyaşının akmadığı, huzur ve güvenin tesis edildiğı bir ortama doğru götürecektir.

Bu durum karşısında T.B.M.M. nin her zaman olduğı gibi bugün de, yine ölkemizin en önemli sorunu olan bölücü terör hareketi karşısında, kararlılığım, birliğini ve beraberliğim göstereceğine inanıyorum.

Halen süregelen terör olgusu ve ölkemize yönelik tehdidin henüz tam anlamıyla bitmemiş olması gerçeğı karşısında; bölgede yürürlükte olan olağanüstü halin dört ay daha uzatılmasında fayda mülahaza edilmektedir.

Hükümetimizin bu teklif mi desteklemenizi bekliyor, hepinize saygılar sunuyorum. " diyerek tamamlamıştır.

Vilayetler Hizmet Birliği'nin 11 inci Genel Kurul Toplantısı

• Vilayetler Hizmet Birliği'nin 11 inci Genel Kurul Toplantısı 18 Kasım 1994 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Genel Kurul Toplantısına Ankara, İstanbul,

Balıkesir, Kütahya ve Diyarbakır Valileri; bu illerin Özel İdare Müdürleri ile İl Genel Meclisi Üyeleri katılmışlardır. Bu toplantıya İçişleri Bakanı Nahi MENTEŞE de iştirak ederek bir konuşma yapmıştır.

Valayetler Hizmet Birliği Genel Kumlunun başarılı geçmesini temenni ederek sözlerine başlayan Bakan; Birliğin, kendisinden beklenen hizmetleri, çağdaş bir anlayışla en iyi düzeyde verdiğini ifade ettikten sonra yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması konusunda şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımının esas ve ilkeleri 6ncı Beş Yıllık Kalkınma Planında da belirtildiği gibi bir çerçeve yasa ile belirlenecektir.

Çerçeve yasanın ve yeniden yapılanmanın temel ilkesi, kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimince yerine getirilmesidir.

Bu düzenlemelerle, hizmet üretiminde etkinlik ve rasyonel kaynak kullanımı sağlanacak, kamu hizmetleri halkın da katılacağı, seçimle gelen yerel yönetim bi r imlerine e gerçekteşti r ile çekti r.

Çerçeve yasa; merkezi yönetim ve yerel yönetimlerce yürütülecek hizmetlerin niteliklerinin belirlenmesine yerel nitelikli olup merkezi yönetimce üstlenilen görev ve yetkilerin yerel yönetimlere devrine, yerel yönetimlerin mali yapılarına, yeniden düzenlenmelerine ve denetimlerine ilişkin esas ve usulleri kapsayacaktır.

Ulusal birlik ve bütünlük bakımından merkezi yönetimce yürütülmesinde zorunluluk bulunan adalet, genel güvenlik, milli savunma, dış politika hizmetleri dışında kalan kamu hizmetlerinden, yerel halkın ortak gereksinimlerini karşılayan ve yerel yönetimlerce yürütülmesiyle etkinlik, sürat ve verimlilik sağlayan tüm hizmetler, yerel nitelikli kamu hizmeti olarak nitelendirilmiştir.

Diğer yandan yerel yönetimler; yasalarla belirlenmiş olan ve merkezi yönetimce yerine getirilmesi zorunlu bulunan hizmetler dışında kalan yerel nitelikli kamu hizmetlerinin her alanında, düzenleme yapma, karar alma ve uygulama konusunda genel yetkiye sahip kılınmaktadır. Ancak bu yetkinin idarenin bütünlüğü, kamu görevlerinde birlik ve toplum yararı amacıyla belirlenmiş ulusal ilke ve politikalara uygun olarak kullanılması gerekecektir."

Bölge Trafik Toplantısı

• 11 İl'in Trafik Müdürlerinin katıldığı Bölge Trafik Toplantısı İçişleri Bakanı Nahit MENTEŞE'nin de katılımı ile 8 Aralık 1994 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Bakan konuşmasında trafik kazalarının önlenmesinde insan faktörünün önemine değindikten sonra Karayolları Trafik Kanununda yapılması öngörülen değişiklikleri kapsayan yasa tasarısı hakkında açıklamalarda bulunmuştur.

Bakanlığımızca Gerçekleştirilen Eğitim Çalışmaları

Sivil Savunma Genel Müdürlüğü

- Sivil Savunma Genel Müdürü Rasim BAŞ ın başkanlığında yapılan "Sivil Savunma Seminerine Genel Müdürlükten 11 personel ile 12 İl Sivil Savunma Müdürü katılmıştır. Seminer, 19-20 Ekim 1994 tarihinde Aydın'da yapılmıştır.

- Sivil Savunma Kolejinde 26 Eylül 1994 tarihinde 74 personelin katılımı ile açılan 364/66ncı dönem "Sivil Savunma Temel Eğitim Kursu" 24 Kasım 1994 tarihinde tamamlanmıştır.

- Bayındırlık Bakanlığınca 21-25 Kasım 1994 tarihleri arasında düzenlenen "Afete Karşı Hazırlık ve Yönetimi Kursuna Sivil Savunma Genel Müdürlüğünden 4 Şube Müdürü iştirak etmiştir.

- Daire ve Müessese Sivil Savunma Amirleri için 28 Kasım 1994 tarihinde Sivil Savunma Kolejinde açılan 365/67nci dönem "Sivil Savunma Amirleri Temel Eğitim Kursunda 63 Sivil Savunma Amiri eğitilmiştir. Kurs 6 Ocak 1995 tarihinde sona erecektir.

Eğitim Dairesi Başkanlığı

- Mülki İdare Amirleri Kursu; 63 ilçe kaymakamına 10-14 Ekim 1994 tarihleri arasında Diyarbakır'da "Halkla İlişkiler" kursu verilmiştir.

Bilgisayar Kursu

- a) 55 inci Dönem Bilgisayar Kursu 5-23 Aralık 1994 tarihleri arasında yapılmış ve bu kursa 13'ü mülki idare amirleri sınıfından, 1'i genel idare hizmetleri sınıfından olmak üzere toplam 14 kişi katılmıştır.

- b) 56ncı Dönem Bilgisayar Kursu 26 Aralık 1994 tarihinde başlamıştır. Mülki idare amirleri sınıfından 6, genel idare hizmetleri sınıfından da 7 kursiyerin eğitim göreceği bu kurs, 13 Ocak 1995 tarihinde sona erecektir.

Emniyet Genel Müdürlüğü

- Merkez Teşkilatından 14 personelin katıldığı 3 üncü dönem "Bordro Projesi Kursu" 3-7 Ekim 1994 tarihinde yapılmıştır.

- 3-7 Ekim 1994 tarihleri arasında yapılan "Trafik Kazası Tespit Tutanağı Kursunda 11 İl Emniyet Müdürlüğünden 11 kişi eğitime tabi tutulmuştur. •

- Merkez teşkilatından 28, taşra teşkilatından 2 personelin eğitimi amacıyla 26 Eylül 1994 tarihinde açılan "PC (Kişisel Bilgisayar) Kursu" 28 Ekim 1994 tarihinde sona ermiştir.

- 17-21 Ekim 1994 tarihleri arasında yapılan " Araç Kayıt, Tescil ve Proje Kullanım Kursunda taşra teşkilatından 12 personel eğitilmiştir.
- Emniyet Genel Müdürlüğünden 25 görevliye 24-28 Ekim 1994 tarihleri arasında "Interpol Kursu" verilmiştir.
- 27-28 Ekim 1994 tarihleri arasında yapılan "Mali Narkotik Sorgulama Kursunda Emniyet Genel Müdürlüğünden 4 kişi eğitime tabi tutulmuştur.
- "Jeneratör Bakım ve işletme Kursu" 17—28 Ekim 1994 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup; kursa, Emniyet Genel Müdürlüğünden 18 personel iştirak etmiştir.
- 26-28 Ekim 1994 tarihleri arasında yapılan "Kişisel Bilgisayar Kursu" oda Emniyet Genel Müdürlüğünden 31 kişi eğitimden geçirilmiştir.
- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığında düzenlenen "Sistem İşletimi ve İletişim Kursunda 12 personel eğitilmiştir. Kurs, 31 Ekim-5 Kasım 1994 tarihleri arasında yapılmıştır.
- 16 Kasım 1994 tarihinde Balıkesir Özel Harekât Polis Okulu Müdürlüğünde açılan 26 ncı dönem "İç Güvenlik ve Özet Harekât Kursu" devam etmektedir. Kurs, 10 Şubat 1995 tarihinde sona erecektir.
- Terörle Mücadele Daire Başkanlığında 7-18 Kasım 1994 tarihinde düzenlenen "Sorgulama Kursunda 53 görevliye sorgulama teknikleri öğretilmiştir.
- 7-18 Kasım 1994 tarihleri arasında Ankara Emniyet Müdürlüğü bünyesinde düzenlenen "Temel Trafik Eğitim Kursuna katılan 42 kişi, kursu başarıyla bitirmiştir.
- Gölbaşı Özel Harekât Tesislerinde 2-23 Kasım 1994 tarihleri arasında 24 personele "Özel Harekât İhtisas Eğitimi" verilmiştir.
- 21-25 Kasım 1994 tarihleri arasında Bilgi İşlem Daire Başkanlığı bünyesinde açılan "Sistem İşletimi ve İletişimi Kursunda 15 kişi eğitimden geçirilmiştir.
- Ankara Emniyet Müdürlüğünde 2-11 Aralık 1994 tarihleri arasında açılan "Temel Trafik Eğitim Kursuna 84 kişi iştirak etmiştir. •
- İstanbul Emniyet Müdürlüğünden 353 personel ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden 5 personele 9-28 Kasım 1994 tarihleri arasında Etiler Polis Okulunda "Kaza İnceleme (Tahkik) Kursu" verilmiştir.

- 28 Kasım - 9 Aralık 1994 tarihleri arasında Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığında gerçekleştirilen "ON-LINE Veri Giriş Kursunda 8 görevli eğitilmiştir.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde 28 Kasım-9 Aralık 1994 tarihleri arasında gerçekleştirilen "Sorgulama Kursunda 67 kişiye eğitim verilmiştir.

- Balıkesir Özel Harekât Polis Okulu Müdürlüğünde açılan "Uzman Öğretmenlik Kursu" 47 personelin katılımı ile 5-16 Aralık 1994 tarihleri arasında yapılmıştır.

- Emniyet Genel Müdürlüğü İkmal ve Bakım Daire Başkanlığınca 12-15 Aralık 1994 tarihleri arasında yapılan "Panzer Sürücü ve Zırhlı Su Püskürtücüsü Kursunda toplam 33 kursiyer eğitimlerini başarı ile tamamlamıştır.

- 5-7 Aralık 1994 tarihleri arasında Emniyet Genel Müdürlüğü Korama Daire Başkanlığı bünyesinde yapılan "X-RAY Kursuna toplam 42 personel iştirak etmiştir.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Daire Başkanlığında 12-16 Aralık 1994 tarihleri arasında düzenlenen "Kaçakçılık, Narkotik, Silah, Mali ve Sorgulama Kursu'na iştirak eden 7 görevli eğitime tabi tutulmuştur.

- 19-23 Aralık 1994 tarihleri arasında, Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Daire Başkanlığınca yapılan "Sistem İşletimi ve İletişim Kursunda 6 kişi eğitilmiştir.

- 1994 yılı Aralık ayında 12062 Polis Memuru, 2902 Çarşı ve Mahalle Bekçisi eğitimden geçirilmiştir.

Bakanlığımız İlgililerinin Katıldığı Yurtdışı Toplantıları

- İstanbul Emniyet Müdürlüğü Mali Şube Müdürü Salih GÜNGÖR ile Baş- komiser Celal AKBULUT, 2-6 Ekim 1994 tarihleri arasında İsrail'e giderek bu ülkenin Adli Tıp Kurumunda incelemelerde bulunmuşlardır.

- İstanbul Emniyet Müdürü Necdet MENZİR Polis Başmüfettişi Haluk BAHÇEKAPILI ve Emniyet Müdürü Mestan ŞENER, onur ödülü almak için 2-9 Ekim 1994 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmişlerdir. •

- Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Ertuğrul OĞAN, Personel Daire Başkanı Kerem DURMUŞ ile Hâkim Ülkü COŞKUN*:4~9 Ekim 1994. tarihleri, arasında Fransa ve Belçika'da bulunan yüksek teknolojiye sahip ses analiz cihazlarının üretiminin yapıldığı fabrikada inceleme ve araştırma yapmışlardır.

- Ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvurular sonucunda açılan 4 davanın duruşmasına katılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğünde görevli Şube Müdürü Yakup KIZILKAYA, 16-23 Ekim 1994 tarihleri arasında Fransa'ya gitmiştir.

- 17-19 Ekim tarihleri arasında Fransa'da yapılan Avrupa Network Kullanıcıları Konferansına Emniyet Genel Müdürlüğünden Şube Müdürü H. Ali ÇAKIR iştirak etmiştir.

- İz ve delillerin toplanarak bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesinde yardımcı olmak üzere Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kamil TECİRLİOĞLU başkanlığında Şube Müdürleri Serhat KERMAN, H. Aydın GENÇ, Emniyet Amirleri Rüştü YETKİN BAL. Ahmet ÖZBAN, Genel Müdürlükte görevli Uzman Korkut EREN ile Polis Memuru Akif AKTAN' dan oluşan bir heyet, 7-14 Ekim 1994 tarihleri arasında Azerbaycan'a gitmiştir.

- 10-13 Ekim 1994 tarihleri arasında Rusya'da yapılan Ortak Komisyon Toplantısına Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kamil TECİRLİOĞLU, Şube Müdürü H. Aydın GENÇ ile Emniyet Amiri Ahmet ÖZBAN katılmışlardır.

- Emniyet Genel Müdürlüğünde görevli Şube Müdürleri Hanefi AVCI ve Osman AK ile Komiser Yardımcısı Ali ÖZDOĞAN, 31 Ekim-4 Kasım 1994 tarihleri arasında İngiltere'de yapılan Dünya EOD-94 Fuarına iştirak etmek için anılan ülkeye gitmişlerdir.

- RPG-7 roketatar ve mühimmatları yerinde görüp incelemek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü İkmal ve Bakım Daire Başkanı Necmettin ERCAN ile Özel Kalem Müdürü Yüksel ÇARHACIOĞLU, 31 Ekim-5 Kasım 1994 tarihleri arasında Romanya'yı ziyaret etmişlerdir.

- 3-4 Kasım 1994 tarihinde Fransa'da yapılan "Polisin Uyuşturucu Madde Konusunda Önleyici Stratejileri" konulu seminere Emniyet Genel Müdürlüğünde görevli Komiser Yardımcısı İlker ÖZBAY iştirak etmiştir.

- Erzurum Emniyet Müdürü A. Natika CANCA, 3-6 Kasım 1994 tarihleri arasında Mısır'da yapılan Dünya Gençler Judo Şampiyonasında bulunmak üzere anılan ülkeye gitmiştir.

- Burdur İl Emniyet Müdürü Halil TATAŞ'ın da iştirak ettiği Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nca oluşturulan teknik heyet, 4-11 Kasım 1994 tarihleri arasında Türkmenistan'ı ziyaret etmiştir. •

- Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Daire Başkanı Ömer CENGİZ'in iştirak ettiği "21 inci Yüzyıl Trafik Güvenliği ve Çevre" konulu toplantı, 6-10 Kasım 1994 tarihleri arasında İsrail'de yapılmıştır.

- Azerbaycan Polis Teşkilatının davetine icabet eden Polis Akademisi Başkanı Haşan YÜCESAN, 7-14 Kasım 1994 tarihleri arasında Azerbaycan'a gitmiştir.

- Emniyet Genel Müdürlüğünde görevli Baş komiser Adnan KARADENİZ, 16-19 Kasım 1994 tarihleri arasında Macaristan'ın Budapeşte şehrinde yapılan "Organize Suçlarla İşbirliği" konulu konferansa katılmak için anılan ülkeye gitmiştir.

- Emniyet Genel Müdür Yardımcısı H. Güner ÖZMEN ile Personel Daire Başkanı Kerem DURMUŞ, 16-22 Kasım 1994 tarihleri arasında Sudan'a giderek Güvenlik ve İşbirliği görüşmelerine katılmışlardır.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanı Macide ERDENER'in iştirak ettiği "3 üncü Kadın Polisler Avrupa Konferansı" 19-23 Kasım 1994 tarihleri arasında Belçika/Brüksel'de yapılmıştır.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Daire Başkanı Osman ÖZBEK, Türk-İran Yüksek Hudut Komisyonu 18 inci Dönem Toplantısına katılmak için 23-27 Kasım 1994 tarihleri arasında İran'a gitmiştir.

- 24-27 Kasım 1994 tarihleri arasında İran'da yapılan Konsolosluk Görüşmelerine Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdür Yardımcısı Hakkı TEKE iştirak etmiştir.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol Daire Başkanı Y. Vehbi DALDA, 9 uncu Milletlerarası Terörizm Toplantısına katılmak için 30 Kasım-2 Aralık 1994 tarihleri arasında Fransa'ya gitmiştir.

- 30 Kasım-6 Aralık 1994 tarihleri arasında Almanya'da yapılan Vatandaşlar ve Başkonsoloslar Toplantısına Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürü Özgen GÖKALP ve Daire Başkanı Mustafa TAMER ile Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Daire Başkanı Osman ÖZBEK katılmışlardır.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Harekât Daire Başkanı Cevdet S ARAL, 5-8 Aralık 1994 tarihleri arasında İsveç/Stockholm'e giderek Güvenlik İşbirliği Görüşmelerinde bulunmuştur.

- Güvenlik ve Vatandaşlık Görüşmelerine katılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Daire Başkanı Osman ÖZBEK, 6-8 Aralık 1994 tarihleri arasında F. Almanya'ya gitmiştir. •

- 11 inci Polis Koleji Müdürleri Sempozyumu Afyon Polis Okulu Müdürü Yalçın ÇAKICI'nın katılımı ile 5-9 Aralık 1994 tarihleri arasında Fransa/Lyon'da yapılmıştır.

- Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Halil TUĞ ile İstihbarat Daire Başkanı Emin ARSLAN, 5-9 Aralık 1994 tarihleri arasında İran/Tahran'a giderek 10 uncu Ortak Güvenlik Komitesi Toplantısına katılmışlardır.

- Emniyet Genel Müdürü Mehmet AĞAR, Güvenlik ve Vatandaşlık görüşmelerinde bulunmak üzere, 6-7 Aralık 1994 tarihinde F. Almanya'ya gitmiştir.

- 7-10 Aralık 1994 tarihleri arasında Avusturya'da yapılan Budapeşte Çalışma Grubu Toplantısına Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık İstihbarat Şube Müdürü Şevket TAŞDELEN iştirak etmiştir.

- Macaristan Emniyet Teşkilatı ile Emniyet Teşkilatımız arasında dostluğun ilerletilmesi amacıyla Tekirdağ Emniyet Müdürlüğünde görevli Şube Müdürü Ahmet UZUN, 8 Aralık 1994 tarihinde Macaristan'a gitmiştir.

- 15-16 Aralık 1994 tarihleri arasında Fransa'da yapılan "Dilek Organizasyonu" konulu toplantıya İstanbul Emniyet Müdürlüğünden Narkotik Şube Müdürü K. DÖNMEZER ile Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol Daire Başkanlığında görevli Şube Müdür Vekili Kenan AL katılmıştır.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Daire Başkanlığında görevli Şube Müdürü Mehmet KOCA' nın iştirak ettiği Ortak Çalışma Grubu Toplantısı, 11-14 Aralık 1994 tarihleri arasında Bulgaristan'da yapılmıştır.

Diğer Çalışmalar

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

a - Tarama Çalışmaları

Türkiye genelinde sürdürülen nüfus kütükleri tarama çalışmaları bitirilmiştir.

b - Kodlama Çalışmaları

Türkiye genelinde sürdürülen nüfus kütükleri kodlama çalışmaları Ağustos 1994 tarihi itibarıyla 588 İlçede tamamlanmıştır.

c - Veri Girişi Yapılan İlçe Sayısı

Halen 843 İlçede kayıtlı 68.972.887 vatandaşımızın kayıtları bilgi işlem ortamına geçirilmiştir.

Resmi Gazetede Yayımlanan Atama Kararları

- 31 Ekim 1994 tarih ve 22097 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 94/43692 sayılı karar ile

1-1. Derece kadrolu. Hukuk Müşavirliğine

Yenimahalle Kaymakamı Yavuz Mete'nin,;

1. Derece kadrolu Bursa Vali Yardımcılığına
Sakarya Vali Yardımcısı Haşan TÜLAY'ın,
1. Derece kadrolu Trabzon Vali Yardımcılığına
Muğla Vali Yardımcısı Cevdet KURAN'ın,
1. Derece kadrolu Hatay Vali Yardımcılığına
Muğla Vali Yardımcısı Mustafa FARSAKOĞLU'nun,
1. Derece kadrolu Giresun Vali Yardımcılığına
Kayseri-Pınarbaşı Kaymakamı İsmail KARA'nın,
1. Derece kadrolu Diyarbakır Vali Yardımcılığına
Nusaybin Kaymakamı H. İbrahim TÜRKOĞLU'nun,
1. Derece kadrolu Yenimahalle Kaymakamlığına
Ankara Vali Yardımcısı Mehmet ÇAPRAZ'ın,
1. Derece kadrolu Manisa Vali Yardımcılığına
Orhangazi Kaymakamı Ali KÜÇÜKAYDIN'ın,
1. Derece kadrolu Gördes Kaymakamlığına
Ferizli Kaymakamı Ö. Faruk GÜNAY'ın,
1. Derece kadrolu Ferizli Kaymakamlığına
Gördes Kaymakamı Mehmet DENİZLIOĞLU'nun,
1. Derece kadrolu Muğla Vali Yardımcılığına
Germencik Kaymakamı Sedat OKTAR'ın,
2. Derece kadrolu Kurtalan Kaymakamlığına
Patnos Kaymakamı Mehmet SOLGUN'un,
2. Derece kadrolu Patnos Kaymakamlığına
Kurtalan Kaymakamı Yüksel KARADAĞ'ın,
- Mazıdağı Kaymakamlığına Aydınlar Kaymakamı Sefa ÇETİN'in,
- Aydınlar Kaymakamlığına Solhan Kaymakamı Kemal YURTNAÇ'ın,
- Solhan Kaymakamlığına Mazıdağı Kaymakamı Metin BORAZAN'ın,
- Kargı Kaymakamlığına Gündoğmuş Kaymakamı O. Şefik GÜLDİBİ'nin,
- Emirgazi Kaymakamlığına Çavdarhisar Kaymakamı Mustafa ADIGÜZEL'in

Çilimli Kaymakamlığına Aladağ Kaymakamı Şahin BAYHAN'ın,
 Seyitgazi Kaymakamlığına Durağan Kaymakamı Mahmut ŞİRİNOĞLU'nun,
 Selendi Kaymakamlığına Kargı Kaymakamı Sait AŞGIN'ın,
 Van-Edremit Kaymakamlığına Rize Kaymakamı Adayı Mevlüt
 DANACI'nın,

İmranlı Kaymakamlığına Kiğı Eski Kaymakamı Yalçın BULUT'un,
 5/8/1994 gün ve 94-43442 sayılı Müşterek Kararla Kemalpaşa
 Kaymakamlığına atanan Avanos Kaymakamı Ergun GÜNGÖR'e ait hükmün
 iptali ile 1. Derece kadrolu Germencik Kaymakamlığına,

Atanmaları,

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68/B, 76, 92 ve 36/A-1 1. maddeleri
 uyarınca uygun görülmüştür.

• 1 Kasım 1994 tarih ve 22098 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan
 94/43741 sayılı karar ile

1 - Karaman Emniyet Müdürü Orhan OKUR'un,

Ordu Emniyet Müdürü H. İbrahim ÖZKAN'ın,

Batman Emniyet Müdürü Necdet KANDOLAT'ın,

Başka bir göreve atanmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğü emrine
 alınmaları,

2 - Ordu Emniyet Müdürlüğüne, Çorum Emniyet Müdürü Necdet
 YILMAZ'ın,

Karaman Emniyet Müdürlüğüne, Muş Emniyet Müdürü Atıf ŞAHİNLER'in,

Çorum Emniyet Müdürlüğüne, Ankara Polis Koleji Müdür Yardımcısı Sefer
 VURUCU'nun,

Batman Emniyet Müdürlüğüne, Elazığ Polis Okulu Müdürü M. Emin
 KÖRPE 'nin,

Atanmaları,

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68 ve 76 ncı maddeleri ile 3201
 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 3870 sayılı Kanunla değişik 13 üncü ve 2451
 sayılı Kanunun 2nci maddesi gereğince uygun görülmüştür.

• 17 Aralık 1994 tarih ve 22144 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan
 94/43851 sayılı karar ile; 1

1 - Açık bulunan 2nci derece kadrolu Mülkiye Başmüfettişliklerine,

Mülkiye Mufettişleri Vahdettin ÖZCAM, M. Ufuk ERDEN, Süleyman KAMÇI, Melih ÖZAY, Ali Osman KOCA, Fahri YÜCEL, Cumhur ÇİLESİZ, Adnan KAMDEMİR, N. Çetin AKDER, R. Muhlis GÜR, Ekrem BAY, Şahin DEMİR, Adnan KURTİPEK, Mahmut KUŞ, Mehmet GÜNAYDIN, Ali ÜÇLER, Osman ACAR'ın

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 68/B ve 76ncı maddeleri ile 2451 sayılı Kanunun 2nci maddeleri gereğince atanmaları uygun görülmüştür.

• 30 Aralık 1994 tarih ve 22157 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 94/6342 sayılı karar ile;

Ekli listede görev yerleri ile ad ve soyadları yazılı şahısların karşılarında belirtilen yer valiliklerine atanmaları; İçişleri Bakanlığının 8/12/1994 tarih ve 21356 sayılı yazısı üzerine, 5442 sayılı Kanunun 6ncı maddesi ile 23/4/1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanunun 2nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 9/İ 2/1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

9/12/1994 Tarihli ve 94/6342 Sayılı Kararnamenin Eki

ADI VE SOYADI	GÖREVİ	YENİ GÖREVİ
	LİSTE	
Bolat BOLATOĞLU	Eski Merkez Valisi	Merkez Valisi
Teoman ÜNÜSAN	Mahalli İdareler Genel Müdürü	Merkez Valisi
	(Eski Vali)	

MEVZUAT BÖLÜMÜ
1 EKİM 1994-31 ARALIK 1994 TARİHLERİ ARASINDA RESMİ
GAZETE DE YAYIMLANAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VE
MÜLKİ İDARE AMİRLERİ İLE İLGİLİ MEVZUAT
(KRONOLOJİK FİHRİST)

Mustafa Sami KOÇ
APK Uzman Yardımcısı

I. KANUNLAR

Tarihi	Sayısı	Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin Tarihi Sayısı
27.9.1994	4037	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Gürcistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun	1.10.1994 22068
26.10.1994	4045	Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli İle Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	3.11.1994 22100
24.11.1994	4050	3941 Sayılı 1994 Mali Yılı Bütçe Kanunu İle Bağlı (A) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına ve Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun	30.11.1994 22127

II. T.B.M.M. KARARLARI

Tarihi	Sayısı	Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin Tarihi Sayısı
16.11.1994	344	Olağanüstü Halin 10 İlde Uzatılmasına Dair Karar	18.11.1994 22115

III. MİLLETLERARASI ANDLAŞMALAR

Tarihi	Sayısı	Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
			Tarihi	Sayısı
30.6.1994	94/5822	Motorlu Kara Taşıt Araçları Malzeme ve	4.10.1994	22071
15.8.1994	94/5985	Akşamının Onayı ve Bu Onayın Karşılıklı Tanınması İçin Müsterek Koşulların Kabulüne Dair Anlaşmaya Katılmamız Hakkında Karar Diplomatik, Hususi veya Hizmet Pasaportu Hamillerini Karşılıklı Olarak Vizeden Muaf Tutma Hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Litvanya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İmzalanan Anlaşmanın Onaylanmasına Dair Karar	5.10.1994	22072
17.8.1994	94/5991	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında İmzalanan, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar	6.10.1994	22073
19.9.1994	94/6095	Türksoy Teşkilatının Yerleşimi, Milli Temsilcilerin ve Milletlerarası Personelin Statüleri Hakkında Protokolün Onaylanmasına Dair Karar	17.10.1994	22084
6.10.1994	94/6134	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İmzalanan Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Diğer Örgütlü Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar	10.11.1994	22107

IV. TÜZÜKLER

Tarihi	Sayısı	Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
			Tarihi	Sayısı
21.10.1994	94/6251	Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü'nün Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tüzük	23.12.1994	22150

V. BAKANLAR KURULU KARARLARI

Tarihi	Sayısı	Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
			Tarihi	Sayısı
10.8.1994	94/5968	657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa Tabi Personele 1994 Yılı İçerisinde Yaptırılacak Fazla Çalışma ve Saat Başına Ödenecek Ücret Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	2.10.1994	22069

27.09.1994	94/6028	Mardin İli Organize Sanayi Bölgesi ile Erzurum Doğu Fuarı Alanında "Mardin Serbest Bölgesi" ile "Doğu Anadolu Serbest Bölgesinin Yer ve Sınırlarının Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı	2.10.1994	22069
1.09.1994	94/6052	Bazı Kişilerin Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İzin Verilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	12.10.1994	22079
7.09.1994	94/6063	468 Kişinin Türk Vatandaşlığına Alınmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı	13.10.1994	22080
12.09.1994	94/6082	Bazı Kişilerin Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İzin Verilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	15.10.1994	22082
11.10.1994	94/6107	1995 Yılı Geçiş Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatının Kurulması, Bunların Niteliği, Görevleri ve Görev Alanları ile Bağlı Bulundukları Misyonlar Hakkındaki Karara Ekli Dışişleri Bakanlığına Ait (4) Sayılı Cetvelde Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı	15.10.1994	22082
24.8.1994	94/6038	93/5152 Sayılı Kararnamenin Eki Karara Ekli (III) Sayılı Cetvelin "C. Emniyet Hizmetleri Tazminatı" Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	26.10.1994	22093
6.10.1994	94/6110	1995 Yılı Geçiş Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı Eki	30.10.1994	22096
11.10.1994	94/6107 (Eki)	Emniyet Genel Müdürlüğüne Ait (3) ve (4) Sayılı Kadro Cetvellerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	30.10.1994	22096 Mükerrer
12.09.1994	94/6104	544 Kişinin Türk Vatandaşlığından Çıkmasına İzin Verilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	4.11.1994	22101
7.10.1994	94/6142	Bazı Kurum ve Kuruluşlara Ait Kadro Değişikliği Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	11.11.1994	22108
6.10.1994	94/6181	İçel İli, Tarsus İlçesine Bağlı Evci-Sarıbrahımlı Belediyesinin Adının "BAĞCILAR" Olarak Değiştirilmesinin Tasdikine Dair Bakanlar Kurulu Kararı	3.12.1994	22130
20.09.1994	94/6167	Merkezi İstanbul'da Bulunan "Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin Kamu Yararına Çalışan Derneklerden Sayılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı	8.12.1994	22135
17.10.1994	94/6241		22.12.1994	22149
11.11.1994	94/6277		22.12.1994	22149

18.11.1994	94/6281	Türk Vatandaşlığı Kaybettirilen Bazı Kişiler Hakkındaki Hükümlerin İptaline Dair Bakanlar Kurulu Kararı	23.12.1994	22150
22.11.1994	94/6311	Ticari Plakaları Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı	24.12.1994	22151
17.10.1994	94/6239	1994 Yılı Yatırım Programının Düzeltilmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı	25.12.1994	22152
17.10.1994	94/6242	569 Kişiye Türk Vatandaşlığından Çıkma İzni Verilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Ka	25.12.1994	22152
30.11.1994	94/6298	Yurt Dışına Çıkışlarda Uygulanacak Esaslar Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı	26.12.1994	22153
15.11.1994	94/6225	2208 Kişinin Türk Vatandaşlığından Çıkmasına İzin Verilmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	29.12.1994	22156
21.11.1994	94/6286	Sürekli Görevle Yurtdışında Bulunan Memurların Aylıklarına Uygulanacak Katsayı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	30.12.1994	22157
8.12.1994	94/6329	275 Kişinin Türk Vatandaşlığının Kaybettirilmesine Dair Bakanlar Kurulu Kar	30.12.1994	22157
8.12.1994	94/6309	410 Kişinin Türk Vatandaşlığına Alınması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	31.12.1994	22158

VI. YÖNETMELİKLER

A - BAKANLAR KURULU KARARI İLE YAYIMLANAN YÖNETMELİKLER

			Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
Tarihi	Sayısı	Konusu	Tarihi	Sayısı
1.9.1994	94/6047	Türk Silahlı Kuvvetlerince Yetiştirilen Sıhhiye Sınıfına Mensup Erbaş ve Erlerin Bazı Küçük Sıhhi İşlemleri Yapabilmesi Hakkında Yönetmelik	11.10.1994	22078
10.8.1994	94/6031	Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	3.11.1994	22100
14.9.1994	94/6169	Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	30.11.1994	22127

- 21.10.1994/6196 İlk Defa Devlet Kamu Hizmeti ve 16.12.1994 22143
Görevlerine Devlet Memuru Olarak
Atanacaklar İçin Mecburi Yeterlik ve
Yarışma Sınavları Genel Yönetmeliğinde
Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 1.9.1994 94/6195 Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme 19.12.1994 22146
ve Yer değiştirme Yönetmeliğinin Bazı
Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında
Yönetmelik

B - BAKANLIKLARCA YAYIMLANAN YÖNETMELİKLER

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Konusu	Tarihi	Sayısı
Türk Silahlı Kuvvetleri Ödül Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik	8.10.1994	22075
Karayolları Trafik Yönetmeliğinin Bir Maddesinin Değiştirilmesi İle Bu Yönetmeliğe Geçici Bir Madde İlave Edilmesi ve Yönetmelik Ekinde Yer Alan (i) Sayılı Cetvelin (c) Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	11.10.1994	22078
Polis Okulu Öğrencileri Kıyafet ve İstihkak Yönetmeliği Polis Koleji Öğrencileri Kıyafet ve İstihkak Yönetmeliği	14.10.1994	22081
Türk Silahlı Kuvvetleri Stratejik Hedef Planının Gerçekleştirilmesi Maksudıyla Yapılacak Harcamalar İçin Verilen Avans ve Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 8 inci Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesi ve Bu Yönetmeliğe Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik	17.10.1994	22083
Silahlı Kuvvetler Astsubay Hazırlama Okulları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	25.10.1994	22092
2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun Harcamalara Katılma Payları İle İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 18 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik	31.10.1994	22097
Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Yönetmeliğe Bir Ek Madde İlave Edilmesine Dair Yönetmelik	1.11.1994	22098
Silahlı Kuvvetler Askeri Liseler Yönetmeliğinin Maddesinde Ete değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	6ncı 2.11.1994	22099
Er Kazanından İşe Edileceklere İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	9.11.1994	22106
Emniyet Hizmetleri Sınıfı Personeline Verilecek Tanıtma Kartları İle Polis Kimlik Kokartları Hakkında Yönetmelik	24.11.1994	22121
Polis Okulları Yönetmeliğinin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	7.12.1994	22134

VII. MÜŞTEREK KARARLAR

Yayımlandığı Resmi Gazetenin

Tarihi	Sayısı	Konusu	Tarihi	Sayısı
21.10.1994	94/43694	Giresun İli Görele İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Burunca Köyü İle Aydınlar Köylerinin Gürleşerek Aydınlar Köyü Bütüm Mevkii Merkez Olmak Üzere "AYDINLAR" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	27.10.1994	22094
21.10.1994	94/43695	Afyon İli Hocalar İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Yanı kören Köyünün Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Sandıklı İlçesi Merkez Bucağına Bağlanması Hakkında Müşterek Karar	27.10.1994	22094
21.10.1994	94/43696	Zonguldak İli Yenice İlçesine Bağlı Çengeller ve Döngeller Köylerinin Birleşerek "YORTAN PAZARI" Adı Altında Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	27.10.1994	22094
21.10.1994	94/43697	Sanlıurfa İli Birecik İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Mezra Köyünde "MEZRA" Adı Altında Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	27.10.1994	22094
23.10.1994	94/43713	Samsun İli Merkez İlçesine Bağlı Hasköy Köyünün Samsun Büyükşehir Belediyesi Kapsamındaki Canik Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	31.10.1994	22097
3.11.1994	94/43754	Erzincan İli Merkez İlçe Merkez Bucağına Bağlı Cengiz tope Köyü İle Yoğurtlu Köyünün Birleşerek Merkezi Yoğurtlu Köyü Olmak Üzere "YOĞURTLU" İsmiyle Belediye Kurulmasına İlişkin Müşterek Karar	5.11.1994	22102
25.8.1994	94/43755	Samsun İli Bafra İlçesine Bağlı Dede dağ Köyü Altın yaprak ve Emir efendi Bağlılarının Bafra Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	5.11.1994	22102
3.11.1994	94/43756	Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Yazı höyük Köyünde "YAZIHÜYÜK" Adı Altında Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	5.11.1994	22102
3.11.1994	94/43757	Erzincan İli Merkez İlçe Kilimli Bucağına Bağlı Kilimli Belediyesinin Gelik ve Soğuksu Mahalleleri İle Aynı Bucaga Bağlı Çatalağzı Belediyesinin Ay içi Mahallesinin Birleşerek Merkezi Gelik Mahallesi Olmak Üzere "GELİK" Adı Altında Belediye Kurulması Hakkında Müşterek Karar	5.11.1994	22102
3.11.1994	94/43758	İstanbul İli Çatalca İlçesi Karaca köy Bucağına Bağlı Çiftlik Köyünde "ÇİFTLİK" İsmiyle Belediye Kurulmasına İlişkin Müşterek Karar	5.11.1994	22102

3.11.1994	94/43759	İstanbul İli Çatalca İlçesine Bağlı Karaca köyü	5.11.1994	22102
		Köyünde "KARACAKÖY" Adıyla Belediye Kurulması Hakkında Müşterek Karar		
3.11.1994	94/43760	Hatay İli Merkez İlçesi Hıdır bey Bucağına Bağlı Subaşı Köyünde "SUBAŞI" İsmiyle Belediye Kurulmasına Dair Müşterek Karar	5.11.1994	22102
3.11.1994	94/43761	Hatay İli Samandağ İlçesi Karaçay Bucağına Bağlı Uzun bağ Köyünde "UZUNBAĞ" İsmiyle Belediye Kurulması Hakkında Müşterek Karar	5.11.1994*	22102
5.11.1994	94/43764	Samsun İli Bafra İlçesine Bağlı Ak tekke Köyü	9.11.1994	22106
		Bahçeler ve Kavak pınar Mahallelerinin Bafra Belediyesi Sınırları İçine Alınmasına Dair Müşterek Karar		
5.11.1994	94/43765	Samsun İli Bafra İlçesine Bağlı Bakır pınar Köyü	9.11.1994	22106
		Gaziosmanpaşa ve İshaklı Mahallelerinin Bafra Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına İlişkin Müşterek Karar		
5.11.1994	94/43766	Samsun İli Bafra İlçesine Bağlı Ağıllar Köyü	9.11.1994	22106
		Gazipaşa Mahallesinin Bafra Belediyesi Sınırları İçerisine Alınması Hakkında Müşterek Karar		
5.11.1994	94/43767	Zonguldak İli Karadeniz Ereğli İlçesine Bağlı Kestaneci ve Köşeler Köylerinin Ereğli Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	9.11.1994	22106
5.11.1994	94/43768	Bitlis İli Hizan İlçesi Akşar Bucağına Bağlı Kollu dere ve Kaya deler Köylerinin Birleşerek "KOLLUDERE" İsmiyle Belediye Kurulmasına İlişkin Müşterek Karar	9.11.1994	22106
15.12.1994	94/43879	Antalya İli Alanya İlçesine Bağlı Elikesik Köyünün Akhan Yerleşim Yerin ve Hacı Mehmetli Köyünün Bir Bölümünün Alanya Belediye Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	17.12.1994	22144
19.12.1994	94/43888	Kırıkkale İli Bahşili İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Bedesten Köyünün Buradan Ayrılarak Aynı İl'in Yahşıhan İlçesi Merkez Bucağına Bağlanması İlişkin Müşterek Karar	24.12.1994	22151
26	12.3994	Zonguldak İli Merkez İlçe Zonguldak Belediyesi Hudutları Dahilindeki İncivez Mahallesi Deniz özü Sokağının Aynı İlçeye Bağlı Kozlu Belediyesi Sınırları İçerisine Alınmasına Dair Müşterek Karar	30.12.1994	22157
26.12.1994	94/43898	Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Merkez Bucağına Bağlı Balkar Köyünde "BALKAR" İsmiyle Belediye Kurulmasına İlişkin Müşterek Karar	30.12.1994	22157

VIII. TEBLİĞLER

Konusu	Yayımlandığı Resmi Gazetenin	
	Tarihi	Sayısı
Karayolu İle Uluslararası Eşya Taşıyan Araçların Seyir, Konaklama, Denetleme, Güvenlik ve Gümrük İşlemleri ile TIR Güzergahlarına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	15.10.1994	22082
1994 Yılı Ağustos Ayma Ait Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı Hakkında Tebliğ	16.10.1994	22083
Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Bulunan Binek ve Station Wagon Cinsi Taşıtlardan Model Yılı İtibariyle On Yaşım Doldurmuş Olanların Tasfiye Edilmesine Dair 1/4/1994 Tarih ve 94/5373 Sayılı Bakanlar Kumlu Kararı Hakkında Genel Tebliğ (Sıra No: 2)	30.10.1994	22096
1994 Yılı Eylül Ayına Ait İhracatı Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı Hakkında Tebliğ	8.11.1994	22105
1994 Yılı Ağustos Ayına Ait İhracatı Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımına İlişkin Tebliğ	13.11.1994	22110
94/6019 Sayılı Bakanlar Kumlu Kararı Eki "Kamu Sektörüne Dahil İdarelerin İhalesi Yapılmış ve Yapılacak İşlerinde İhale Usul ve Şekillerine Göre Fiyat Farkı Hesabında Uygulayacakları Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslarla İlgili Tebliğ	19.11.1994	22116
Büro Mefruşatı Malzemeleri Standardında Yapılan Değişiklikler Hakkında Tebliğ (No: 112)	27.11.1994	22124
1994 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 13)	6.12.1994	22133
Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 19)	21.12.1994	22148
Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 26)	23.12.1994	22150
Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 27)	23.12.1994	22150
Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 26)	23.12.1994	22150
1994 Yılı Ekim Ayma Ait İhracatı Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı Hakkında Tebliğ	27.12.1994	22154

**TÜRK İDARE DERGİSİ NİN 402-405 İNCİ SAYILARINDA
YAYIMLANAN YAZILARA İLİŞKİN FİHRİST**

**Muallâ ERKUL
APK Uzmanı**

**I. KONU FİHRİSTİ
(KRONOLOJİK)**

GENEL İDARE İLE İLGİLİ KONULARI İÇEREN YAZILAR

Konusu	Yazarı	Yayımlandığı Derginin Sayısı	Sayfası
İmar Konularında Uygulanan			
Cezalar	Şevki PAZARCI	402	1-7
Kamu Görevlilerinin Örgütlenme	Doç. Dr. Turan GENÇ	402	61-68
Hak ve Özgürlüğü			
Kamu Bürokrasisinin	Doç. Dr. Bilal	402	69-93
Denetlenmesinde Yeni Gelişmeler	ERYİLMMAZ		
		402	95-102
Kent Planlama Çalışmalarında Arsa	Doç. Dr. Zerrin		
Faktörü ve Arsa Ofisinin Etkinliği	TOPRAK KARAMAN		
Yönetim Hukukunun Gelişimi	Dr. Erol ALP AR	402	103-139
Yönetimin Çevresiyle ilişkileri	Ali KUYAKSİL	402	149-156
Kamu Hizmetlerinde Verimliliğin	Doç. Dr. Zerrin	403	45-78
Sağlanmasında Alternatif Kurum	TOPRAK		
Olarak Vakıflar	KARAMAN		
Çevre Yönetiminin Kuramsal	Doç. Dr. Firuz Demir	403	79-106
Temelleri	YAŞAMIŞ		
Yönetimde Merkezîyetçilik, Alem-i Hüseyin EREN		403	145-150
Merkezîyetçilik ve Özerklik-			
Denetim			
Demokrasi ve Gizlilik	Yaz.: K.G.	403	151-159
	ROBERTSON Çev.:		
	Musa CEYLAN		
Yönetimin Verimliliği	Ali KUYAKSİL	403	161-167
Liyakat İlkesi ve Türk Personel	Mustafa Lütfi ŞEN	403	169-185
Sistemindeki Uygulaması			
Memurun Muhakematı Hakkındaki	Hüseyin ÜRÜN	403	187-194
Kanunun Gerekliği ve Anayasa			
Mahkemesinin Bir Tümcesinin			
İptal Kararı			

Yeminli Yönetim	T. Tamer AKALIN	404	13-21
Yönetimi Geliştirme Kavramı	Hikmet KAVRUK	404	23-62
Mülki idare Yönünden Ulusal Sağlık Politikası ve Sağlık Reformu Çalışmalarının Değerlendirilmesi	Dr. Mustafa TAMER	404	111-144
Ecrimisil Alacaklarında Zamanaşımı (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri)	Yusuf KARAKOÇ	404	145-156

Devlet Denetleme Kurulu	Ali KUYAKSIL	405	77-90
-------------------------	--------------	-----	-------

MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ KONULARI İÇEREN YAZILAR

**Yayımlandığı
Derginin Sayısı**

Konusu	Yazarı		Sayfası
Belediyelerde, II Özel idarelerinde ve Köylerde Kamulaştırma İşleri	Orhan PİRLER	402	9-30
iller Bankası	Fikri GÖKÇEER	402	45-60
Belediyelerde Personel İstihdamı, Sayısal Dağılımı, Sorunları ve Çözüm Önerileri	Haşan ÖZHAN	403	17-43
Belediyelerde imar Planlarının Önemi ve Tadilatıyla ilgili Uyulması	Mehmet ÇELİK	403	113-122
Gerekli Hususlar			
Avrupa Yerel Yönetimler Şartı ve Türkiye (Yasal Açıdan Karşılaştırma)	Özerklik Eyüp ZENGİN	403	195-204
II Özel İdarelerinde Örgütlenme	Ahmet BAŞSOY	404	1-12
Türkiye'de Halkın Yönetime Katılması, Mevcut Yerel Yönetim Anlayışı ve Çözüm Bekleyen Temel Sorunlar	Dr. Azim ÖZTÜRK	405	45-55
Mülki idare Amirleri ve Yerel Yönetim Birlikleri	Eyüp ZENGİN	405	57-75

GÜVENLİKLE İLGİLİ YAZILAR

Konusu			
Bölücülük ve Tasnifleri	Dr. İlhan AKBULUT	402	141-148
Afetler Acil Yardım Planı Gereğince Kurulan Kurtarma ve Yardım Komiteleri	S. Nevzat KORKMAZ	402	157-161
	Ali GÜNDOĞDU		

Polis Gözüyle Çocuk Suç ve Suçluluğunun Önlenmesi	Dr. A. Nihat DÜNDAR	403	1-15
Derneklerin Denetimi	Murat KOCA	403	123-134
Terör: Türkiye ve ABD'deki Doç. Dr. Firuz Demir		405	1-33
Hukuksal Çerçevenin Karşılaştırmalı YAŞAMIŞ Bir Çözümlemesi			
Polisin Yönetim Politikasında	Dr. A. Nihat DÜNDAR	405	35-40
Öncelikler Sorunu			
Adli Balistik Raporları Hakkında	Kasım ESEN	405	41-44
Mütalâa			

YABANCI ÜLKELERLE İLGİLİ YAZILAR

Yayımlandığı Derginin

Konusu	Yazarı	Sayı	Sayısı	Sayfası
Fransa'da Devlet Yönetiminin Dışında Örgütlenmesi	Merkez Yaz.: Olivier GOHIN Ahmet ÖZER	Çev.: 402	31-44	
Amerika Birleşik Devletleri Kuruluşlarında Kamu Güvenliği	Kent Ahmet Sezai AYDIN	402	169-197	
İngiltere'de Parlamento ve Hükümet	Ö. Faruk GÜNAY	402	199-210	
Amerika Birleşik Devletlerinde Şehir Yönetimi	Eyalet ve Çev.: Zekeriya ŞARBAK	402	211-221	
İngiltere'de Kamu Yönetimi Reformları	Doç. Dr. Güngör ERDÜMLÜ	403	107-111	
Almanya'da Hukuki Devrim: Birleşen Almanya'da Pazar Ekonomisi	Yeniden Yaz.: Norbert HORN ve M.Ulvi SARAN	Çev.: 403	135-143	
İngiliz Yerel Yönetimlerinde Denetimi	Ombudsman Yaz.: S.I. PUGH UYANIK	Çev.: Sırrı 403	205-209	
Valiler: Liderlik Siyaseti Birleşik Devletleri'nde)	(Amerika Yaz.: J.M.G. URNS TELASON T.E. CROWNING Çev.: Abdurrahman SAVAŞ	J.W. 403	211-221	
İngiltere'de Terörizm ve Terörizme Alınan Önlemler ve Sonuçları	Karşı Halil ULUSOY	404	63-110	
İngiltere'de Yerel Yönetimler ABD'de Kentlerin İmar Durumu, Arazi ve Arsa Kullanımı	Mustafa ÖZARSLAN Ahmet Sezai AYDIN	404 405	179-197 119-131	
İngiltere'de Parlamento Seçim Sistemi	ve Ramazan ŞAHİN	405	133-142	
Yönetimleri Duyarlı Hale Getirmek: Avrupa Yaşlılar Antlaşması	Yaz.: Franz DREY (NEUSS) Çev.: Kadir KOÇDEMİR	405	175-177	

DİĞER KONULAR

Konusu	Yazarı	Yayımlandığı Derginin Sayısı	Sayfası
Nevruz	Nihat CANPOLAT	402	163-167
Çokuluslu Şirketlerin Yönetim ve Organizasyonu	Yusuf ERBAY	404	157-177
Bir Organizasyon Çerçevesi	Yaz.: David COOMBES Çev.: Sırrı UYANIK	404	199-211
Kira ve Yakıt Birim Bedelleri Tespit Yöntemi ve Özel Tahsisli Konutlarda Oturanlardan Kira ve Yakıt Bedeli Alınıp Alınamayacağı	Hüseyin AKSOY	405	91-112
Türk İdareciler Vakfı	Nihat CANPOLAT	405	113-117
Kişi Hallerine İlişkin Milletlerarası Nüfus Kılavuzu	Ahmet ÖZER	405	143-173
Türk İdare Dergisi'nin 402-405'inci Sayılarında Yayımlanan Yazılara İlişkin Fihrist	Muallâ ERKUL	405	235-242

MÜLKİ İDAREDE İZ BIRAKANLAR

Konusu	Yazarı	Sayısı	Sayfası
Avni DOĞAN	Mehmet ALDAN	402	223-239
Ali Kemalî Paşa	Mehmet ALDAN	403	223-230
Hacı Âdil Bey	Mehmet ALDAN	404	213-220
Ömer Âli Bey	Mehmet ALDAN	405	181-189

HABERLER BÖLÜMÜ

Konusu	Yazarı	Sayısı	Sayfası
1 Ocak 1994-31 Mart 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığı'na Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler	Yayın ve Dokümantasyon Dairesi	402	241-259
1 Nisan 1994-30 Haziran 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığı'na Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler	Yayın ve Dokümantasyon Dairesi	403	231-251

1 Temmuz 1994-30 Eylül 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığı'nca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler	Yayın ve Dokümantasyon Dairesi	404	221-247
1 Ekim 1994-31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığı'nca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler	Yayın ve Dokümantasyon Dairesi	405	191-225

**İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VE MÜLKİ İDARE AMİRLERİ İLE İLGİLİ
YAYIMLANAN
MEVZUAT FİHRİSTLERİ**

Konusu	Yazarı	Sayısı	Sayfası
1 Ocak 1994-31 Mart 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayınlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat	Nilüfer ALTUNBULAK	402	261-265
1 Nisan 1994-30 Haziran 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayınlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki idare Amirleri ile İlgili Mevzuat	Nilüfer ALTUNBULAK	403	253-261
1 Temmuz 1994-30 Eylül 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayınlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile ilgili Mevzuat	Nilüfer ALTUNBULAK	404	249-253
1 Ekim 1994-31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayınlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat	Nilüfer ALTUNBULAK	405	227-234

II. YAZAR ADLARI FİHRİSTİ (ALFABETİK)

- AKALIN, T. Tamer "Yeminli Yönetim", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 13-21.
- AKBULUT, Dr. İlhan; "Bölücülük ve Tasniften", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 141-148.
- AKSOY, Hüseyin; "Kira ve Yakıt Birim Bedelleri Tespit Yöntemi ve Özel Tahsisli Konutlarda Oturanlardan Kira ve Yakıt Bedeli Alınıp Alınamayacağı", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 91-112.
- ALDAN, Mehmet; "Avni Doğan", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 223-239.
- ALDAN, Mehmet; "Ali Kemali Paşa", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 223-230.
- ALDAN, Mehmet "Hacı Âdil Bey", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 213-220.
- ALDAN, Mehmet; "Ömer Âli Bey", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 181-189.
- ALPAR, Dr. Erol; "Yönetim Hukukunun Gelişimi", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 103-139.
- ALTUNBULAK, Nilüfer; "1 Ocak 1994-31 Mart 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayımlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 261-265.
- ALTUNBULAK, Nilüfer; "1 Nisan 1994-30 Haziran 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayımlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 253-261.
- ALTUNBULAK, Nilüfer; "7 Temmuz 1994-30 Eylül 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayımlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirleri ile İlgili Mevzuat", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 249-253.
- AYDIN, Ahmet Sezai; "Amerika Birleşik Devletleri Kent Kuruluşlarında Kamu Güvenliği", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 169-197.
- AYDIN, Ahmet Sezai; "ABD'de Kentlerin İmar Durumu, Arazi ve Arsa Kullanımı", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 119-131.
- BAŞSOY, Ahmet; "İl Özel idarelerinde Örgütlenme", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 1-12.
- CANPOLAT, Nihat; "Nevruz", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 163-167.
- CANPOLAT, Nihat; "Türk İdareciler Vakfı", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 113-122.
- CEYLAN, Musa; "Demokrasi ve Gizlilik", (Çeviri, Yazan K.G. ROBERTSON), Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 151-159.
- ÇELİK, Mehmet, "Belediyelerde İmar Planlarının Önemi ve Tadilatıyla İlgili Uygulanması Gerekli Hususlar", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 113-122.
- DÜNDAR, Dr. A. Nihat; "Polis Gözüyle Çocuk Suç ve Suçluluğunun Önlenmesi", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 1-15.
- DÜNDAR, Dr. A. Nihat; "Polisin Yönetim Politikasında Öncelikler Sorunu", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 35-40.
- ERBAY, Yusuf; "Çokuluslu Şirketlerin Yönetim ve Organizasyonu", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 157-177.
- ERDÜMLÜ, Doç. Dr. Güngör; "İngiltere'de Kamu Yönetimi Reformları", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 107-111.

- EREN, Hüseyin; "Yönetimde Merkezîyetçilik, Adem-i Merkezîyetle ve Özerklik-Denetim", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 145-150.
- ERKUL, Muallâ; "Türk İdare Dergisinin 402-405'inci Sayılarında Yayımlanan Yazılara İlişkin Fihrist", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 235-242.
- ERYILMAZ, Doç. Dr. Bilal; "Kamu Bürokrasisinin Denetlenmesinde Yeni Gelişmeler", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 69-93.
- ESEN, Kasım; "Adli Balistik Raporları Hakkında Mütalâa", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 235-242.
- GENÇ, Doç. Dr. Turan; "Kamu Görevlilerinin Örgütlenme Hak ve Özgürlüğü", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 61-68.
- GÖKÇEER, Fikri; "İller Bankası", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 45-60.
- GÜN AY, Ö. Faruk; "İngiltere'de Parlamento ve Hükümet", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 199-210.
- KARAKOÇ, Yusuf; "Ecrimisil Alacaklarında Zamanaşımı (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri)", -Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 145-156.
- KARAMAN, Doç. Dr. Zerrin TOPRAK; "Kent Planlama Çalışmalarında Arsa Faktörü ve Arsa Ofisinin Etkinliği", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 95-102.
- KARAMAN, Doç. Dr. Zerrin TOPRAK; "Kamu Hizmetlerinde Verimliliğin Sağlanmasında Alternatif Kurum Olarak Vakıflar", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 123-134.
- KAVRUK, Hikmet; "Yönetimi Geliştirme Kavramı", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 123-134.
- KOCA, Murat; "Derneklerin Denetimi", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 123-134.
- KOÇ, Mustafa Sami; "1 Ekim 1994-31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında Resmi Gazetede Yayımlanan İçişleri Bakanlığı ve Mülki İdare Amirliği İle İlgili Mevzuat", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 227-234.
- KOÇDEMİR, Kadir; "Yönetimleri Duyarlı Hale Getirmek: Avrupa Yaşlılar Antlaşması", (Çeviri. Röportaj: Franz DREY NEUSS), Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 175-177.
- KORKMAZ, S. Nevzat-GÜNDOĞDU, Ali; "Afetler Acil Yardım Planı Gereğince Kurulan Kurtarma ve Yardım Komiteleri", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 157-161.
- KUYAKSİL, Ali; "Yönetimin Çevresiyle İlişkileri", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 161-165.
- KUYAKSİL, Ali; "Yönetimin Verimliliği", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 161-165.
- KUYAKSİL, Ali; "Devlet Denetleme Kurulu", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 77-81.
- ÖZARSLAN, Mustafa; "İngiltere'de Yerel Yönetimler Maliyesi", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 179-197.
- ÖZER, Ahmet; "Fransa'da Devlet Yönetiminin Merkez Dışında Örgütlenmesi", (Çeviri. Yazar: Olivier GOHIN), Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 31-44.
- ÖZER, Ahmet; "Kişi Hallerine İlişkin Milletlerarası Nüfus Kılavuzu", (Çeviri), Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 143-173.
- ÖZHAN, Haşan; "Belediyelerde Personel İstihdamı, Sayısal Dağılımı, Sorunları ve Çözüm Önerileri", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 17-43.
- ÖZTÜRK, Dr. Azim; "Türkiye'de Halkın Yönetime Katılması, Mevcut Yerel Yönetim Anlayışı ve Çözüm Bekleyen Temel Sorunlar", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 17-43.
- PAZARCI, Şevki; "İmar Konularında Uygulanan Cezalar", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 1-7.

- PİRLER, Orhan; "Belediyelerde, İl Özel idarelerinde ve Köylerde Kamulaştırma işleri", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 9-30.
- SARAN, M. Ulvi; "Almanya'da Hukuki Devrim: Yeniden Birleşen Almanya'da Özelleştirme ve Pazar Ekonomisi", (Çeviri, Yazan: Norbert HORN), Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 335-143.
- SAVAŞ, Abdurrahman; "Valiler: Liderlik Siyaseti", (Çeviri: Yazanlar: J.M.G. URNS- J.W. TEL- TASON-T.E. CROWNING), Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 211-221.
- ŞAHİN, Ramazan; "İngiltere'de Parlamento Seçimleri ve Seçim Sistemi", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 133-142.
- ŞARBAK, Zekeriya; "Amerika Birleşik Devletlerinde Eyalet ve Şehir Yönetimi", (Çeviri), Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 211-221.
- ŞEN, Mustafa Lütfi; "Liyakat İlkesi ve Türk Personel Sistemindeki Uygulaması", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 169-185.
- TAMER, Dr. Mustafa; "Mülki İdare Yönünden Ulusal Sağlık Politikası ve Sağlık Reformu Çalışmalarının Değerlendirilmesi", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 111-144.
- ULUSOY, Halil; "İngiltere'de Terörizm ve Terörizme Karşı Alınan Önlemler ve Sonuçları", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 63-110.
- UYANIK, Sun; "İngiliz Yerel Yönetimlerinde Ombudsman Denetimi", (Çeviri, Yazan: S.I. PUGH), Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 205-209.
- UYANIK, Sim; "Bir Organizasyon Çerçevesi", (Çeviri: Yazan: David COOMBES), Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 199-211.
- ÜRÜN, Hüseyin; "Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunun Gerekliliği ve Anayasa Mahkemesinin Bir Tümcisinin İptal Kararı", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 187-194.
- YAŞAMIŞ, Doç. Dr. Firuz Demir; "Çevre Yönetiminin Kuramsal Temelleri", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 79-106.
- YAŞAMIŞ, Doç. Dr. Firuz Demir; "Terör: Türkiye ve ABD'deki Hukuksal Çerçevenin Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 1-33.
- Yayın ve Dokümantasyon Dairesi; "7 Ocak 1994-31 Mart 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığınca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler", Yıl 66, Sayı 402, Mart 1994, s. 241-259.
- Yayın ve Dokümantasyon Dairesi; "7 Nisan 1994-30 Haziran 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığınca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 231-251.
- Yayın ve Dokümantasyon Dairesi; "7 Temmuz 1994-30 Eylül 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığınca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler", Yıl 66, Sayı 404, Eylül 1994, s. 221-247.
- Yayın ve Dokümantasyon Dairesi; "7 Ekim 1994-31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında İçişleri Bakanlığınca Gerçekleştirilen Haber Niteliğindeki Faaliyetler", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 191-225.
- ZENGİN, Eyüp; "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye (Yerel Açından Karşılaştırma)", Yıl 66, Sayı 403, Haziran 1994, s. 195-204.
- ZENGİN, Eyüp; "Mülki İdare Amirleri ve Yerel Yönetim Birlikleri", Yıl 66, Sayı 405, Aralık 1994, s. 57-75.

**T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon
Kurulu Başkanlığı**

AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI

AÇIKLAMA

Türk İdare Dergisi, içeriğinde giderek sağlanan zenginlik yanında, hizmete yönelik olarak belirli konularda zaman zaman yayınladığı eklerle de İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının tüm mensuplarına ve diğer ilgililere daha yakından yararlı olmayı kendine ilke edinmiştir. Bu çerçevede şimdiye kadar 376. sayıya ek olarak *"Kişi Hallerine İlişkin Uluslararası Uygulama Rehberi-Federal Almanya Nüfus Kılavuzu"*, 379. sayıya ek olarak *"Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu, Kuruluşu-Görevleri ve Yapılan Uluslararası Sözleşmelerin Açıklamaları"* ve 398. sayıya ek olarak da "İl Envanterleri" başlıklı ekler yayınlanarak ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

Bu sayımızda da (405. sayı), TBMM tarafından 8 Mayıs 1991 tarihli ve 3723 sayılı Kanunla uygun bulunması üzerine Bakanlar Kurulunca 6 Ağustos 1992 tarihinde 92/3398 sayılı kararla onaylanması kararlaştırılan ve böylece ülkemizin de fiilen taraf olduğu "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartını ek olarak yayınlamaktayız. Şart hakkındaki gelişmeler ve yorumlarda okuyucularımıza yardımcı olabileceği düşüncesiyle, Dergimizin yazarı ve Yayın Kurulu Başkanı Sayın Ali PITIRLI' nın konu üzerinde daha önce hazırlayarak 383. sayımızda yayınlanmış olan bir araştırmasını kapsayan yazısına da güncelleştirilmiş olarak ekte yer verilmektedir.

Ek yayınınızın meslektaşlarımıza ve bütün ilgililere yararlı olması içten dileğimizdir.

TÜRK İDARE DERGİSİ

AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI

ÖNSÖZ

İşbu Şartı imzalayan Avrupa Konseyi Üyesi Devletler,

Avrupa Konseyi'nin amacının üyeleri arasında ortak mirasları olan ideal ve ilkeleri korumak ve gerçekleştirmek için daha ileri bir birlik sağlamak olduğunu düşünerek,

Bu amacın gerçekleştirilmesinin yollarından birisinin idari alanda anlaşmalar yapmak olduğunu düşünerek,

Yerel makamların her türlü demokratik rejimin temellerinden birisi olduğunu düşünerek,

Vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye Devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelere biri olduğunu düşünerek,

Bu hakkın en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde olduğuna kani olarak,

Gerçek yetkilerle donatılmış yerel makamların varlığının hem etkili hem de vatandaşlara yakın bir yönetimi sağlayacağına kani olarak,

Değişik Avrupa ülkelerinde özerk yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesinin demokratik ilkelere ve idarede ademi merkeziyetçiliğe dayanan bir Avrupa oluşturulmasında önemli bir katkı sağlayacağını düşünerek,

Bunun demokratik bir şekilde oluşan karar organlarına ve sorumlulukları bakımından, bu sorumlulukların kullanılmasındaki olanak ve yöntemler bakımından ve bu sorumlulukların karşılanması için gerekli kaynaklar bakımından geniş bir özerkliğe sahip yerel makamların varlığını gerektirdiğini teyit ederek,

Madde 1

Taraflar bu Şartın 12. maddesinde belirtilen şekil ve ölçüde kendilerini aşağıdaki maddelere bağlı kabul edeceklerini taahhüt ederler.

I. BÖLÜM

Madde 2

Özerk Yerel Yönetimlerin Anayasal ve Hukuki Dayanağı

Özerk yerel yönetimler ilkesi ulusal mevzuatla ve uygun olduğu durumlarda anayasa ile tanınacaktır.

Madde 3

Özerk Yerel Yönetim Kavramı

1 - Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetime hakkı ve imkanı anlamını taşır.

2 - Bu hak, doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş üyelerden oluşan ve kendilerine karşı sorumlu yürütme organlarına sahip olabilen meclisler veya kurul toplantıları tarafından kullanılacaktır. Bu hüküm, mevzuatın olanak verdiği durumlarda, vatandaşlardan oluşan meclislere, referandumlara veya vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren öteki yöntemlere başvurulabilmesini hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

Madde 4

Özerk Yerel Yönetimin Kapsamı

1 - Yerel yönetimlerin temel yetki ve sorumlulukları anayasa ya da kanun ile belirlenecektir. Bununla beraber, bu hüküm yerel yönetimlere kanuna uygun olarak belirli amaçlar için yetki ve sorumluluklar verilmesine engel teşkil etmeyecektir.

2 - Yerel yönetimler, kanun tarafından belirlenen sınırlar içerisinde, yetki alanlarının dışında bırakılmış olmayan veya başka herhangi bir makamın görevlendirilmemiş olduğu tüm konularda faaliyette bulunmak açısından tam takdir hakkına sahip olacaklardır.

3 - Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihan vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

4 - Yerel makamlara verilen yetkiler normal olarak tam ve münhasırdır. Kanunda öngörülen durumların dışında, bu yetkiler öteki merkezî veya bölgesel makamlar tarafından zayıflatılamaz veya sınırlandırılmaz.

5 - Yerel makamların merkezi veya bölgesel bir makam tarafından yetkilendirildiği durumlarda, bu yetkilerin yerel koşullarla uyumlu olarak kullanılabilmesinde yerel makamlara olanaklar ölçüsünde takdir hakkı tanınacaktır.

6 - Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır.

Madde 5

Yerel Yönetim Sınırlarının Korunması

Yerel yönetimlerin sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz.

Madde 6

Yerel Makamların Görevleri İçin Gereken Uygun İdari Örgütlenme ve

Kaynaklar

1 - Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâlel getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlarla uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir.

2 - Yerel yönetimlerde görevlilerin çalışma koşulları liyakat ve yeteneğe göre yüksek nitelikli eleman istihdamına imkan verecek ölçüde olmalıdır; bu amaçla yeterli eğitim olanaklarıyla ücret ve mesleki ilerleme olanakları sağlanmalıdır.

Madde 7

Yerel Düzeydeki Sorumlulukların Kullanılma Koşulları

1 - Yerel düzeyde seçilmiş temsilcilerin görev koşulları görevlerin serbestçe yerine getirilmesi olanağını sağlayabilmelidir.

2 - Görev koşulları söz konusu görevin yürütülmesi sırasında yapılacak masrafların uygun biçimde mali tazminiyle birlikte, uygunsa, kazanç kaybının tazminine veya yapılan işin karşılığında ücret ve buna tekabül eden sosyal sigorta primlerinin ödenmesine olanak sağlayacaktır.

3 - Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetler kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir.

Madde 8

Yerel Makamların Faaliyetlerinin İdarî Denetimi

1 - Yerel makamların her türlü İdarî denetimi ancak kanunla veya anayasa ile belirlenmiş durumlarda ve yöntemlerle gerçekleştirilebilir.

2 - Yerel makamların faaliyetlerinin İdarî denetimi normal olarak sadece kanunla ve anayasal ilkelerle uygunluk sağlamak amacıyla yapılacaktır. Bununla beraber, üst-makamlar yerel makamları yetkili kıldıkları işlerin gereğine göre yapılıp yapılmadığını İdarî denetime tabi tutabileceklerdir.

3 - Yerel makamların İdarî denetimi, denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır.

Madde 9

Yerel Makamların Malî Kaynakları

1 - Ulusal ekonomik politika çerçevesinde, yerel makamlara kendi yetkileri dahilinde serbestçe kullanabilecekleri yeterli malî kaynaklar sağlanacaktır.

2 - Yerel makamların malî kaynakları anayasa ve kanunla belirlenen sorumluluklarla orantılı olacaktır.

3 - Yerel makamların malî kaynaklarının en azından bir bölümü oranlarını kendilerinin kanunun koyduğu sınırlar dahilinde belirleyebilecekleri yerel vergi ve harçlardan sağlanacaktır.

4 - Yerel makamlara sağlanan kaynakların dayandığı malî sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımalıdır.

5 - Malî bakımdan daha zayıf olan yerel makamların korunması, potansiyel malî kaynakların ve karşılanması gereken malî yükün eşitsiz dağılımının etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik malî eşitleme yöntemlerinin veya buna eş önlemlerin alınmasını gerektirir. Bu yöntemler ve önlemler yerel makamların kendi sorumluluk alanlarında kullanabilecekleri takdir hakkını azaltmayacaktır.

6 - Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır.

7 - Mümkün olduğu ölçüde, yerel makamlara yapılan hibeler belli projelerin finansmanına tahsis edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel makamların kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine halel getirmeyecektir.

8 - Yerel makamlar sermaye yatırımlarının finansmanı için kanunla belirlenen sınırlar içerisinde ulusal sermaye piyasasına girebileceklerdir.

Madde 10

Yerel Makamların Birlik Kurma ve Birliklere Katılma Hakkı

1 - Yerel makamlar yetkilerini kullanırken, ortak ilgi alanlarındaki görevlerini yerine getirebilmek amacıyla, başka yerel makamlarla işbirliği yapabilecekler ve kanunlar çerçevesinde birlikler kurabileceklerdir.

2 - Her Devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır.

3 - Yerel makamlar, kanunla muhtemelen öngörülen şartlar dahilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler.

Madde 11

Özerk Yerel Yönetimlerin Yasal Korunması

Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetini sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır.

II. BÖLÜM

Muhtelif Hükümler

Madde 12

Yükümlülükler

1 - Her Akit Taraf, bu Şartın I. Bölümündeki paragraflardan en az 10 tanesi aşağıdakilerin arasında seçilmek üzere en az 20 paragrafı ile kendisini bağlı kabul etmeyi taahhüt edecektir:

- Madde 2,
- Madde 3, paragraf 1 ve 2,
- Madde 4, paragraf 1,2 ve 4,
- Madde 5,
- Madde 7, paragraf 1,
- Madde 8, paragraf 2,
- Madde 9, paragraf 1, 2 ve 3,
- Madde 10, paragraf 1,
- Madde 11

2 - Sözleşmeye taraf olan her Devlet onay, kabul veya tasvip belgesini tevdi ederken, bu Maddenin 1. paragraf hükümlerine uygun olarak seçtiği paragrafları Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirecektir.

3 - Herhangi bir Taraf Devlet, bu Maddenin 1. paragrafı hükümlerine göre Sözleşmenin henüz kabul etmemiş olduğu herhangi bir paragrafıyla veya paragraflarıyla kendini bağlı addedeceğini daha sonraki herhangi bir tarihte Genel Sekretere bildirebilir.

Sonradan kabul edilen bu tür yükümlülükler, böylece bildirimde bulunan Akit Tarafın onay, kabul veya tasvip işleminin ayrılmaz bir parçası addedilecek ve Genel Sekreterin bildirim aldığı tarihten sonra geçecek üç aylık süreyi izleyen ayın ilk gününden başlamak üzere aynı etkiyi taşıyacaktır.

Madde 13

Bu Şartın Kapsayacağı Makamlar

İşbu Şartta yer alan özerk yerel yönetim ilkeleri Akit Tarafın ülkesinde mevcut bulunan yerel makamların tüm kategorileri için uygulanır. Bununla beraber her bir Akit Taraf, onay, kabul veya tasvip belgesini sunarken, bu Şartın yerel veya bölgesel makamların sadece hangi kategorileri için uygulanmasını öngördüğünü veya uygulama dışında bırakmayı öngördüğü kategorileri belirleyebilir. Avrupa Konseyi Genel Sekreterine daha sonra yapabileceği bildirimlerle, yukarıdakilerden başka yerel veya bölgesel makam kategorilerini de Şartın kapsamına dahil edebilir.

Madde 14

Bilgi Sağlanması

Her Akit Taraf bu Şartın hükümlerine uygunluk sağlamak amacıyla kabul ettiği mevzuat hükümleriyle aldığı öteki önlemler konusuna ilişkin tüm bilgiyi Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletecektir.

III. BÖLÜM

Madde 15

İmza, Onay ve Yürürlüğe Girme

1 - Bu Şart Avrupa Konseyi üyesi tüm ülkelerin imzasına açık olacaktır. Onay, kabul veya tasvip işlemine tabi olacaktır Onay, kabul veya tasvip belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi edilecektir.

2 - Bu Şart Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden dördünün bu Şartla bağlı olmayı kabul ettiklerini yukarıdaki paragraf hükümlerine uygun olarak daha sonra

bildirmelerinden itibaren geçecek üç aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

3 - Bu Şartla bağlı olmayı kabul edeceğini daha sonra beyan eden herhangi bir üye Devlet bakımından, bu Şart onay, kabul veya tasvip belgesinin tevdi tarihinden sonra geçecek üç aylık bir süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 16

Topraklara İlişkin Hüküm

1 - Herhangi bir Devlet, imzalama sırasında veya onay, kabul veya tasvip belgesini tevdi ederken bu Şartın uygulanacağı toprak ya da toprakları belirleyebilir.

2 - Herhangi bir Devlet daha sonraki herhangi bir tarihte yapacağı ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne muhatap bir beyanla, bu Şartın uygulanma alanını beyanda belirleyeceği başka herhangi bir toprağı teşmil edebilir. Şart, bu tür topraklar için, bu beyanın Genel Sekreterin eline geçtiği tarihten sonra geçecek 3 aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

3 - Yukarıdaki iki paragraf çerçevesinde yapılan herhangi bir beyan, bu beyanda belirlenen herhangi bir toprak bakımından, Genel Sekretere hitaben yapılacak bir bildirim ile geri çekilebilir. Bu geri çekme, Genel Sekreterin bu bildirimi aldığı tarihten sonra geçecek altı aylık süreyi izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 17

Çekilme

1 - Herhangi bir Taraf, kendisi bakımından bu Şartın yürürlüğe girişini izleyen beş yıllık bir sürenin geçmesinden sonra, bu Şarttan çekilebilir. Bu durumlarda, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine-altı ay önce bildirimde bulunulacaktır. Bu tür çekilmeler, Taraf Devlet sayısının dörtten az olmaması koşuluyla diğer Taraf Devletler bakımından Şartın geçerliliğini etkilemeyecektir

2 - Yukarıda paragrafta belirlenen hükümler çerçevesinde herhangi bir Taraf Devlet, 12. maddenin 1. paragrafında öngörülen sayı ve tipteki paragraflarla bağlı olduğu sürece, Şartın I. Bölümünün herhangi bir paragrafından çekilebilir. Herhangi bir Taraf Devlet bir paragraftan çekilerek 12. maddenin 1. paragrafının gereğini karşılamayan bir duruma geliyorsa, Şartın kendisinden de çekilmiş sayılacaktır.

Madde 18

Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri:

- a) Her imzalamayı;
- b) Tüm onay, kabul veya tasvip belgelerinin tevdiini;
- c) Bu Şartın 15. madde hükümlerine göre her yürürlüğe giriş tarihini;
- d) 12. Maddenin 2. ve 3. paragraflarının hükümlerinin uygulanması çerçevesinde alman her bildirimin;
- e) 13. Maddenin hükümlerinin uygulanması çerçevesinde alman her bildirimi;
- f) Bu Şarta ilişkin diğer herhangi bir işlem, bildirim veya yazışmayı

Avrupa Konseyi üyesi Devletlere bildirecektir.

Yukarıdaki hükümleri kabul zımında gereği gibi yetkili kılınmış aşağıda imzaları bulunanlar işbu Şartı imzalamışlardır.

Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanacak işbu Sözleşme, İngilizce ve Fransızca olarak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde 15 Ekim 1985 tarihinde Strasbourg'da düzenlenmiştir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin her birine bu Şartın aslına uygun suretlerini iletacaktır.

Avusturya Cumhuriyeti Hükümeti Adına

Hans G. KNITEL

Belçika Krallığı Hükümeti Adına

Jan R. VANDEN BLOOCK

Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti Adına

Danimarka Krallığı Hükümeti Adına

Erling V. QUADE

Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Adına

Henry OURMET

Federal Almanya Cumhuriyeti Adına

Günter KNACKSTEDT Horst WAFFENSCHMIDT

Yunanistan Cumhuriyeti Hükümeti Adına

Agamemnon KOUTSOGIORGAS

İzlanda Cumhuriyeti Hükümeti Adına
İrlanda Hükümeti Adına
İtalya Cumhuriyeti Hükümeti Adına
OscarL. SCALFARO
Lihtenştayn Prenslığı Hükümeti Adına
Nicolas de LIECHTENSTEIN
Lüksemburg Büyük Dukalığı Hükümeti Adına
Jean SPAUTZ
Malta Hükümeti Adına Hollanda Krallığı Hükümeti Adına
Norveç Krallığı Hükümeti Adına
Portekiz Cumhuriyeti Hükümeti Adına
Joao PEREIRA BASTOS
İspanya Krallığı Hükümeti Adına
Felix PONS IRAZAZABAL
İsveç 'Krallığı Hükümeti Adına
İsviçre Konfederasyonu Hükümeti Adına
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Adına
Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Hükümeti Adına

AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI

Ali PITIRLI**

GİRİŞ

1988 yılında ülkemiz, kamuoyuna yansımayan fakat yerel yönetimlerimiz açısından önemi küçümsenmeyecek bir olaya tanık oldu. Bu olay, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın (Charte Europeenne de Autonomie Locale- European Charter Of Local Self-Govemement) 21 Kasım 1988 tarihinde ülkemizce imzalanmasıdır. Şartın kapsamını açıklamadan önce, yürürlüğe girinceye kadar takip ettiği seyir hakkında bilgi verilmesinin yerinde olacağını düşündük.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın hazırlanmasında yönelik ilk fiili çalışmalara Avrupa Konseyi bünyesinde 1980Tİ yılların başlarında başlanmıştır. Aslında bu çalışmaların fikri safhasının Avrupa Yerel İdarelerden Sorumlu Uzman Bakanlar Konferanslarının çalışmaları ile birlikte başladığını görmekteyiz. Örneğin, 20-21 Kasım 1975 tarihlerinde Paris'te toplanan birinci Konferansta, Avrupa Konseyine üye ülkelerin yerel idarelerde sorumlu bakanları arasında, ilk defa Avrupa düzeyinde yerel idarelerden hasredilmiş bir platformda bu idarelerin yerel demokrasi açısından sorunları gündeme getirilmiş, özellikle konferansta Avrupa Konseyi'ne üye ülke sınırlarının her iki yakasında yer alan yerel idareler arasında sınır ötesi işbirliğini kolaylaştırıcı yönde bir Avrupa Sözleşmesi için hazırlıklara girişilmesi fikirleri ortaya atılmıştır. Bu fikirlerin, Avrupa Bölge ve Mahalli İdareler Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (Convention-Cadre Europeenne sur la Cooperation Transfrontaliere des Collectivites ou Autorites Territoriales-European Outline Convention Between Territorial Communities Or Authorities) adı altında bir sözleşmenin, Ekim 1979 tarihinde Avrupa Konseyi Parlamenterler meclisinde taslak olarak kabul edilmek, 20-21 Mayıs 1980 tarihlerinde Madrid'de düzenlenen dördüncü Avrupa Yerel İdarelerden Sorumlu Uzman Bakanlar Konferansında görüşülerek 21 Mayıs tari-

*Haziran 1989'a ait 383 sayılı Türk İdare Dergisi'nde yayınlanmış ve bu baskı nedeniyle yazarı tarafından yeniden gözden geçirilmiştir.

**İçişleri Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanı.

hinde aynı yerde üye ülkelerin imzalarına açılmak ve 22 Aralık 1981 tarihinde de gerekli olan onaylar sağlanarak yürürlüğe konulmak suretiyle, gerçekleşmiş olduğunu görmekteyiz.

25-27 Kasım 1976 tarihlerinde Atina'da toplanan ikinci, 27-29 Ekim 1977 tarihlerinde Lizbon'da toplanan özel (AD-HOC), 7-8 Eylül 1978 tarihlerinde Stockholm'de toplanan üçüncü, 21-23 Mayıs 1980 tarihlerinde Madrid'de toplanan dördüncü Avrupa Yerel İdarelerden Sorumlu Uzman Bakanlar Konferanslarında da yerel idarelere ilişkin sorunlar artan bir canlılık ve kararlılık içinde ele alınmıştır. Özellikle Atina konferansında yerel idarelerin özerkliği ile malı sorunları arasındaki ilişki üzerinde durulmuş ve bu ilişkinin yerel idareler lehine geliştirilmesi yönünde alman temenni karar 5-7 Ekim 1982 tarihlerinde Lugano'da toplanan beşinci konferans gündeminin birinci sırasını işgal etmiştir, konu, "Yerel özerklik, yasal düzenleme, uygulama ve perspektifler" başlığı altında ele alınmıştır. Lugano Konferansında uzman bakanlarca konu derinlemesine tartışılmış ve sonuçta bir sözleşme taslağı oluşturulması ve müteakip konferansa getirilmesi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine tavsiye edilmiştir. Bakanlar Komitesince konunun incelenmesi ve gerekirse bir sözleşme taslağı hazırlanması görevi o tarihlere faaliyette bulunan Bölge ve Yerel Sorunlar Yönetim Komitesi (CDRM)* ne verilmiştir. Aslında konu, uzman bakanlar konferanslarının yanı sıra Avrupa Konseyinin istişare bir organı niteliğindeki Avrupa Yerel ve Bölge İdareleri Daimi Konferansınca (CPLR) da Lugano Konferansından önce ele alınmış ve burada hazırlanmış olan bir sözleşme taslağı Lugano Konferansının kararına etkili olmuştur, denebilir. Ancak, yukarıda da değindiğimiz gibi, taslağın asıl kapsamının oluşturulmasında, başta Atina Konferansı olmak üzere o tarihe kadar düzenlenen bütün konferansların etkisi olduğunu belirtmek yerinde olur.

Avrupa Konseyinin en üst düzeyde karar organı durumundaki Bakanlar komitesince görevlendirildiğine yukarıda işaret ettiğimiz Bölge ve Yerel Sorunlar Yönetim Komitesi, konuyu teknik düzeyde incelemek üzere kendisine bağlı uzmanlar komitesini görevlendirmiş; konu uzmanlar komitesinde uzun uzun görüşüldükten sonra bir sözleşme taslağı oluşturulmuş ve taslak 1984 Eylül ayı ortalarında Yönetim Komitesine (CDRM) gönderilmiştir. 20-21 Eylül 1984 tarihlerinde, bu satırların yazarının da üyesi bulunduğu (o tarihte) Yönetim Komitesinde nihai şekli verilen taslak, 8-10 Kasım 1984 tarihlerinde Roma'da toplanan altıncı Mahalli İdarelerden Sorumlu Uzman Bakanlar Konferansı gündeminin birinci sırasında yer almıştır.

Konferanstaki görüşmeler sırasında, o tarihlerdeki durumun gerektirdiği bazı yasal belirsizlikler sebebiyle, ülkemizce Şartın gücünün "tavsiye kararı" nite-

*Söz konusu komitenin yerini 1988 yılından itibaren benzeri durumdaki Bölge ve Yerel İdareler Yönetim Komitesi (CDRL) almıştır.

liğinde olmasının o zaman için yerinde olacağı düşünülmüş ve bu satırların yazarının da dahil olduğu Türk Delegasyonu Konferansta o yönde vaziyet almıştır. Zira, Konferansta Şartın "sözleşme" şeklinde yürürlüğe girmesini destekleyen Avrupa Konseyi üyesi ülkeler vardı ve ekseriyeti teşkil etmekteydiler. Nitekim, Avrupa Konseyinin nihai karar organı olan Bakanlar Komitesi de Şartın sözleşme şeklinde imzaya açılmasını kararlaştırmış ve Şart 15 Ekim 1985 tarihinde üye ülkelerin imzalarına açılmıştır. Aslında daha konferans sırasında dahi Şartın kapsadığı ana ilkelere Anayasamız ve yerel idarelerimizi düzenleyen yasalar arasında teşkilat, görev, yetki ve merkezi idare ile olan karşılıklı ilişkiler açısından temelde belirgin çelişkili noktalar yoktu ve bu itibarla Şartın "sözleşme" şeklinde yürürlüğe girmesi yönünde vaziyet alınabilirdi. Ancak, o tarihlerde İl Özel İdarelerimiz, Belediyelerimiz ve Köylerimizin teşkilat, görev ve yetkilerini düzenleyen ana kanun tasarıları üzerinde kesif çalışmalar sürdürülmesi hasebiyle, Şart hakkında sözleşme şeklinde tutum alabilmek için bu çalışmaların berraklığa kavuşmasının yerinde olacağı düşünülmüştür. Yukarıda "belirsizlikler" olarak açıkladığımız sebep budur. Nitekim, bunlardan İl Özel İdarelerine ilişkin kanun üzerindeki çalışmalar tamamlanarak 16 Mayıs 1987 tarihli ve 3360 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Gerek bu Kanunun içeriği ve gerekse Belediye ve Köy Kanunları üzerindeki teknik çalışmalardaki izlenimler Şartla millî mevzuatımız arasında çelişkili noktaların bulunmayacağı ihtimalini doğurduğundan, İçişleri Bakanlığınca Şartın ülkemizce sözleşme şeklinde imzalanmasının uygun olacağı Dışişleri Bakanlığına bildirilmiş; bunu müteakip 20 Eylül 1988 tarihli ve 13296 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Şartın imzalanması için Avrupa Konseyi nezdindeki Daimi Temsilcimizin yetkili kılınması üzerine Şart 21 Kasım 1988 tarihinde Daimi Temsilcimiz tarafından Sözleşme (Convention) olarak ülkemiz adına imzalanmıştır. Bilahare 8 Mayıs 1991 tarihli ve 3723 sayılı Kanunla onaylanmasının Parlamentomuzca uygun bulunması üzerine, Şart Bakanlar Kurulunca 6 Ağustos 1992 tarihinde 92/3398 sayılı kararla onaylanmıştır.

Şartın 15 inci maddesine göre, yürürlüğe girmesi için en az 4 üye ülke tarafından onaylanması gerekmektedir. Bu sayının bulunması üzerine Şart 1 Eylül 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Şartın 12. maddesinin 1. fıkrasında, akit taraflar için; 1. bölümündeki fıkralardan en az 10 tanesi 2. maddesi ile 3. maddesinin 1 ve 2, 4. maddesinin 1, 2 ve 4. paragrafları, 5. maddesi, 7. maddesinin 1, 8. maddesinin 2, 9. maddesinin 1,2 ve 3, 10. maddesinin 1. fıkraları ve 11. maddesi arasından seçilmek üzere en az 20 fıkra ile kendilerini bağlı kılmayı taahhüt etme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca 3723 sayılı Kanunla; Şartın 2 ve 5. maddeleriyle, 3, 7 ve 8. maddelerinin 1 ve 2., 4. maddesinin 1,2, 3, 4 ve 5., 6. maddesinin 2., 9. maddesinin 1, 2, 3, 5, 8 ve 10. maddesinin 1. fıkralarının kabul edilerek onaylanması hükmüne bağlanmış, diğer madde ve fıkralarının onaylanması ise 12. maddesinin 3. fıkrası

uyarınca Bakanlar Kurulunun yetkisine bırakılmıştır. Bu konuda günümüze kadar Bakanlar Kurulunun tasvibine herhangi bir öneri götürülmediği sanılmaktadır. Kanaatimiz odur ki, günümüzün Türkiye'si görev, yetki, teşkilat, personel, katılım ve kaynak bakımından olabildiğince güçlü, halk katılımına daha fazla açık, merkezi yönetimin sadece ana sorunlarda yol göstericiliğini ve denetimini gerekli kılan çağdaş, saydam ve demokratik bir yerel yönetim tipini şiddetle arzular hale gelmiştir. Şart, tümüyle bunlara yol açıcı ve bunları kolaylaştırıcı esasları kapsamı itibariyle, diğer madde ve fıkralarının da vakit geçirilmeden ülkemiz açısından geçerli hale getirilmesinde yarar görülmektedir.

Şartın Kapsadığı Temel İlkeler

Yürürlüğe girinceye kadar takip ettiği seyre ana hatlarıyla yukarıda değinmeye çalıştığımız Şartla, yerel yönetimlerin siyasi, idari ve mali özerkliklerinin korunması ve haklarının belirlenmesi yönünde Avrupa ölçüsünde ortak temel hükümler getirilmektedir. Ancak, ilerde maddelerin incelenmesi sırasında da açıkça görüleceği üzere bunların uygulanması, Avrupa Konseyine üye ülkelerin iç mevzuatına bırakılmaktadır.

Her milletlerarası sözleşme metninde olduğu gibi Şart, bir giriş bölümü ile başlamaktadır. Burada, Şartı yürürlüğe koyarken üye ülkelerin mahalli idareler konusunda besledikleri niyet ve varmak istedikleri amaçlar belirtilmektedir. Aslında heyecanlı cümlelerle vurgulanan bu niyet ve amaçları Avrupa Konseyince yürürlüğe konulan her sözleşmede yakın farklarla görmek mümkündür.

Özet olarak Şartın Giriş bölümünde Avrupa Konseyine üye ülkeler arasında ortak mirasları olan düşünce ve ilkelerin korunması ve gerçekleştirilmesi amacına yönelik daha büyük bir birliğe erişmek hedeflenmekte ve bu amaca erişme yollarının ise;

- Yönetime ilişkin alanlarda Avrupa Konsey bünyesinde sözleşmeler yapılmasına,

- Yerel yönetimlerin demokratik rejimin temel kuruluşlarından biri olduğunun kabul edilmesine,

- Kamu hizmetlerinin yürütümüne yurttaşların katılma hakkının, Avrupa Konseyine üye bütün ülkelerce benimsenen ana haklardan biri olduğuna ve bu hakkın yerel düzeyde en gerçekçi biçimde kullanılmasına,

bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca girişte;

- Daha büyük yetki ve sorumluluklarla donatılmış yerel yönetimlerin vatandaşlara yakın mesafede daha etkili bir yönetim biçimine imkan sağlayacağına,

- Avrupa ülkelerinde yerel özerkliğin korunması ve güçlendirilmesinin, demokrasi ve yerinden yönetim ilkelerine dayalı bir Avrupa için büyük yararlar sağlayacağına,

işaret edilmiş ve bütün bunların, demokratik yollarla oluşturulmuş karar organları bulunan, yetkileri, bunların uygulama alanına geçirilmesi ve görevlerini yerine getirirken yeterli kaynaklara sahip olunması açısından geniş özerkliğe sahip yerel yönetimlerin mevcudiyetiyle mümkün olacağına değinilmiştir.

Kısaca, Şartın Giriş bölümünde, Avrupa Konseyinin kuruluşuna temel teşkil eden ilkelerin, yerel yönetimler düzeyinde uygulanmasına yönelik özelemlere yer verilmektedir. Bu özelemlerle, Şarta, bu ilkeler doğrultusunda uygulamaya yönelik prensipler konularak, bunların üye ülkelerce uygulanması teşvik edilmek istenmektedir.

Önemli maddelerine geçmeden önce Şartın tümüne kuşbakışı bakmak gerekirse, Şartla, Avrupa Konseyine üye ülkelerde yerel yönetimlere özgü demokratik kuralları, halka en yakın noktalarda ve her ülkede birbirine yakın biçimde işletmek suretiyle Avrupa düzeyinde halkın iradesine dayalı bir entegrasyona gidişin belirtilerini sezinlememek mümkün değildir.

Şartta yerel yönetimler;

- Doğrudan doğruya halka dayandıklarından, özgürlükçü demokrasinin gerçek dayanağı olarak görülmektedirler.

- Halkın kamu yönetiminde karar sahibi olmasının başlıca aracı olarak tanınmaktadırlar.

Bu düşüncelerle, Şarta göre, yerel yönetimlerin;

- Daha fazla yetki ve sorumluluklarla donatılmalarına, vatandaşla etkili hizmet verebilmelerine yardımcı olunmalıdır.

- Yargı yoluna başvurma haklarına kısıtlama getirilmemelidir. Yerel yönetimler;

- Hür seçimle gelmiş karar organlarıyla donatılmalıdırlar.

- Görevlerini yerine getirirken merkezi yönetimin müdahalesi asgari düzeyde tutulmalıdır.

- Denetimleri önleyici değil, sadece kanunilik temeline dayandırılmalıdır.

- Görevleri ile orantılı gelirlerle donatılmalı ve bu gelirler özerkliklerine kısıntı getirmemelidir.

Şartta, yerel özerklikten ne anlaşıldığına değinilmekte ve bu özerkliği sağlamlaştıracı esaslar getirilmektedir. Bilindiği gibi yerel yönetimler açısından

özerkliği (Autonomie locale-Local Self-Government) Kanunlarla belirlenen sınırlar içinde kalmak kaydıyla, bu idarelerin, kendi icraatlarına hakim olacak kuralları kendi seçilmiş organlarıncı koyabilme hak ve yetkisine sahip olabilmeleridir, şeklinde tanımlayabiliriz. Böylece mevzuat sınırları içinde yerel yönetimler serbestçe karar alma ve bunları uygulayabilme imkânlarına kavuşmuş olmaktadırlar. Düşünce odur ki, yerel nitelikteki hizmetlerin mahallerine intikal ettirilerek buralarda yerel halk tarafından seçilen organlar marifetiyle halkın denetimi altında yerine getirilmesi, kaynakların en gerçekçi biçimde kullanılmasına ve hizmette etkinlik sağlanmasına imkân vereceği gibi, demokratik kuralların ülkenin en uç noktalarında işlemesine de fırsat verilmiş olacaktır. Daha geniş biçimde ifade etmek gerekirse, bu suretle;

- Meselelere daha kolay ve süratli çözüm imkânları getirilmiş olacaktır.
- Halk kendi meselelerini kendisi, yani kendi seçtiği mahalli organları vasıtasıyla çözebilecektir. Bu da, buralarda, yani yönetimin en uç noktalarında demokratik kuralların işlemesine fırsat vermiş olacaktır.
- Halk, karar ve denetim aşamalarında yakından rol aldığından, hizmetler dinamik bir ortam içinde sağlanacak, aynı zamanda kaynaklar daha gerçek ihtiyaçlara yönlendirilmiş olacaktır.

Yerel yönetimlere intikal ettirilecek yerel nitelikteki hizmetlerin belirlenmesinde ölçü ne olacaktır? Bu, kamu yönetimi literatüründe yer alan yerinden yönetim (Ademi merkezizet Decentralisation) kavramını da hatıra getirmektedir. Bilindiği gibi bu kavram, merkezizetçiliğin karşıtı bir kavramdır. Bunu kısaca, ülke yönetiminde belli fonksiyonların merkezi yönetim tarafından yerel yönetim birimlerine aktarılması şeklinde tanımlayabiliriz. Burada, merkezi yönetime ait görevlerden bazıları merkeze karşı kısmen bağımsız durumdaki yerel yönetimlere devredilmektedir. Hizmet, temelde merkezi yönetimindir. Ancak günümüzde merkezi yönetime ait hizmetlerdeki aşırı artışla yukarıda ana hatları ile açıklanan görüşler sebebiyle, mahalline devri ve mahalli kararlarla yerine getirilmesi söz- konusu olmaktadır.

Aslında özerklik kavramıyla yerinden yönetim kavramı, yerel yönetim birimleri açısından birbirini tamamlayan ve güçlendiren kavramlardır. Yerel yönetimlere devredilecek görevlerin çerçevesi geniş tutulduğu ölçüde özerklik kavramı da ayrı bir anlam ve güçlülük ifade edecektir. Ancak, bu çerçeveye dar tutulsa dahi, hizmet, mahallinde özerkliğin öngördüğü esaslar içinde yürütülebiliyorsa, bu halde de özerklik vardır, denebilir.

Yerel yönetimlere görev devrinde ölçü, genelde, siyasi tercihlere bağlıdır. Bu nedenle, diğer demokratik ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de yerel yönetim idarelerine görev ve yetki devri kanunla olmaktadır. Ancak, yerel yönetim idarelerine görev ve yetki devredilirken bazı tabii kriterlerin göz önünde bulunduruldu

ğunu da belirtmek gerekir. Bunları, yerel halkın yaşayışı, eğitimi, sağlığı, kültürü, eğlenip dinlenmesi ile ilgili olanları yerel yönetimlere, milli karakterde olanların da merkezi yönetimin uhdesinde kalması şeklinde kısaca belirtebiliriz. Ancak, hizmet mahalli karakterde olsa bile, büyük sermaye ve üst düzey uzman elemanların istihdamını gerektiriyorsa, merkezi idarenin uhdesinde de bırakılabilmektedir. Ülkemizdeki güvenlik hizmetleri, eğitim ve sağlık kurumları ile enerji tesisleri bunun en belirgin örnekleridir. Yukarıda değinilen Lizbon Konferansının tavsiye kararları arasında da buna benzer bir ayrım görmekteyiz. Bu da, hizmetin niteliği ya da boyutu, ülkenin daha geniş bir alanında yürütülmesini gerektirdiği takdirde merkezi idare düzeyinde yürütüleceği, bu gibi zorunlulukların bulunmaması halinde ise hizmetin mahalline devredilebileceği şeklinde özetlenebilir.

Şart hakkında bu genel açıklamalardan sonra, şimdi de Şartla getirilmek istenen bazı esaslar hakkında, ana çizgiler halinde, bilgi vermeye çalışacağız.

Yerel Özerkliğin Dayanağı

Şart, yerel özerkliğin dayanağını anayasalarda, en azından da kanunlarda görmek istemektedir. Buna göre, yerel özerklik ilkelerine, Avrupa Konseyine üye ülkelerin kanunlarında, hatta mümkün olduğu takdirde anayasalarında yer verilmesi gerekmektedir (Madde 2).

Yine Şartta yerel özerklik kavram ve kapsamı aşağıdaki ifadelerle dile getirilmektedir;

- Yerel yönetimler, kendilerine yasalarla tanınan sahalarda ve yasa sınırları içinde fakat kendi sorumlulukları altında, halkın yararına olarak serbestçe karar alma ve bunları uygulayabilme hak ve yetkisine sahip olabilmelidirler (Madde3/1).

- Yerel yönetimler, faaliyetlerini, üyeleri doğrudan, hür, eşit ve gizli oyla yapılan seçimlerle oluşan organlarının kararlarına dayalı olarak yerine getirmelidirler (Madde 3/2).

- Yerel yönetimlerin görev ve yetkileri anayasa veya kanunlarla belirlenmelidir. Yerel yönetimler, kanun sınırları içinde, kendilerine tanınan faaliyet alanlarında serbestçe girişim hakkına sahip olmalıdırlar (Madde 4/1-2).

- Kamu hizmetlerini yerine getirme sorumluluğu, genelde, vatandaşa en yakın konumda yer alan yerel yönetim birimlerine tevdi edilmelidir. Bu sorumluluğun başka bir yönetim merciine devredilmesi, ancak hizmetin niteliği ve boyutu ile, buraya devri halinde daha etkin ve daha ekonomik koşullar içinde yerine getirileceğinin anlaşılması halinde mümkün olabilmelidir (Madde 4/3).

- Yerel yönetimlere yetki devri, bütün unsurlarını kapsayacak tarzda yerine getirilmelidir. Bu yetkiler, merkezi ya da bölge yönetimlerince ancak kanunların öngördüğü hallerde sınırlandırılabilir (Madde 4/4).

- Yerel yönetimlere, merkezi ve bölge yönetimlerince yetki devri yapılması halinde, uygulama sırasında, bunun mahalli şartlara göre uygulanmasının takdiri de kendilerine (yerel yönetimlere) bırakılmalıdır (Madde 4/5).

- Yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren konuların planlanması ve karar alınması aşamalarında, mümkün olduğu ölçülerde, kendileriyle istişare edilmelidir (Madde 4/6).

Yerel Yönetimlerin Coğrafi Sınırları

- Coğrafi sınırlarında herhangi bir değişiklik yapılmadan önce, ilgili yerel yönetim birimiyle istişarede bulunulur. Bu değişiklik kanunların imkân verdiği ölçüde referandum yolu ile yapılır (Madde 5).

Yerel Yönetimlerin Yapılanması

- Yasalarla öngörülen çerçevenin ve genel esasların dışına çıkmamak kaydıyla, yerel yönetimlerin kendi iç yönetim yapılarının kendilerince belirlenmesi asıldır. Burada belirli ihtiyaçlara uyum sağlanması ve etkili bir yönetimin tesisi öncelikle göz önünde bulundurulur (Madde 6/1).

- Yerel yönetim personelinin statüsü, bu idarelere, hizmetin icaplarına göre, her nitelikte elemanın istihdamına imkân verecek biçimde olmalı ve bunun için gerekli eğitim, ücret ve kariyer sağlama koşulları yaratılmalıdır (Madde 6/2).

- Yerel yönetim organlarına seçimle gelmiş temsilcilerin statüsü, bu kişilerin görevlerini özgürce yerine getirmelerine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir (Madde 7/1).

- Mahalli seçimle gelen temsilcilerin görevleriyle bağdaşmayan görev ve faaliyetler ancak kanunla ya da diğer temel hukuk kuralları ile belirlenir (Madde 7/3).

İdari Denetim

- Yerel yönetimler üzerindeki her türlü denetim, ancak Anayasa ve kanunlarda belirtilen hallerde ve yine burada belirtilen yöntemler içinde yapılır (Madde 8/1).

- Yerel yönetimlerin her türlü idari denetiminde sadece Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğun sağlanması amacı güdülür. Ancak, yerine getirilmesi özel olarak yerel yönetimlere verilmiş olan görevler hakkında yerindelik denetimi yapılabilir (Madde 8/2).

- Yerel yönetimlerin idari denetimi, ancak denetim merciinin müdahalesi mümkün olan sınırlar içinde ve korunması istenen menfaatin önemi ölçüsünde yerine getirilir (Madde 8/3).

Mali Kaynaklar

- Yerel yönetimlerin, milli ekonomi politikası çerçevesinde, hizmette özgürce harcayabilecekleri yeterli öz mali kaynaklara sahip olma hakları vardır (Madde 9/1).
- Yerel yönetimlerin mali kaynakları, Anayasa ve kanunlarla kendilerine verilen sorumluluklarla orantılı olmalıdır (Madde 9/2).
- Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının en azından bir kısmı, miktarlarını kanun sınırları içinde belirleme yetkisine sahip oldukları yerel vergi ve harçlardan sağlanmalıdır (Madde 9/3).
- Yerel yönetimlerce tahsil edilen kaynakların dayandığı mali sistemler, görevlerini yerine getirirken, mümkün olduğu ölçüde bu görevlerin mali yönlerini karşılamaya imkân verecek bir değişkenlik içinde düzenlenmelidir (Madde 9/4).
- Mali kaynak yetersizliği içinde bulunan yerel yönetimlerin korunması için, yerine getirmekle yükümlü oldukları görevler de göz önünde bulundurularak, eşitsizliğin giderilmesine yönelik denkleştirici yöntemlere başvurulur. Söz konusu yöntemler, yerel yönetimlerin kendi sorumluluk alanlarındaki karar alma yetkilerini kısıtlamamalıdır (Madde 9/5).
- Ortaya çıkarılan yeni kaynakların kendilerine de dağıtımı söz konusu olduğunda, yerel yönetimlerle de usulü dairesinde istişare edilmelidir (madde 9/6).
- Yerel yönetimlere tahsis edilen yardımlar, mümkün olabildiği ölçüde, özel projelerin finansmanları dışında tutulmalıdır. Yardımlar, yerel yönetimlerin kendi yetki alanlarındaki hareket özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte olmamalıdır (Madde 9/7).
- Yatırımlarında kullanmak üzere, yerel yönetimler, yasa sınırları içinde, milli sermaye piyasasından borçlanma hakkına sahiptirler (Madde 9/8).

Birlik Kurma Hakkı

- Yerel yönetimler, görevlerini yerine getirirken, ortak çıkarlarını ilgilendiren konularda, diğer yerel yönetimlerle yasa sınırları içinde birlik kurma hakkına sahiptirler (Madde 10/1).
- Yerel yönetimlerin kendi çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla bir birliğe ve milletlerarası kuruluşa katılma hakkı her üye ülkede tanınmalıdır (Madde 10/2).
- Yerel yönetimler, yasalarda öngörülen sınırlar içinde, diğer ülkelerin yerel yönetimleriyle işbirliği yapabilirler (Madde 10/3).

Yerel Özerkliğin Yasal Korunması

- Yerel yönetimler, anayasa ve kanunlarla kendilerine tanınan hak ve yetkilerin özgürce kullanılmasını ve mahalli özerklik ilkelerine uyulmasını sağlamaya yönelik tedbirlerin alınması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahiptirler (Madde 11).

Şartın tamamı 18 maddeden ibaret olup, ana hükümler yukarıda değinilen 1 1 madde içinde toplanmıştır. Diğerleri imza, onama ve yürürlük hükümleridir.

Özet olarak, yerel yönetimlerde idari ve mali özerklik esaslarının hakim olması, bu idarelerin görevleriyle bağdaşır gelirlerle donatılmaları, aralarında birlik kurabilmeleri, hatta, yasa sınırları içinde, diğer ülke yerel idareleriyle işbirliğine girebilmeleri, Şartta, Avrupa Konseyine üye ülkeler için öncelikle uyulması gerekli esaslar olarak görülmektedir. Yani, artık yerel özerklik ilkesi, Konseye üye ülkelerin anayasalarında ya da yasalarında yer alacaktır.

Yerel yönetimler kendilerine yasalarla tanınan sahalarda yasal sınırlar içinde, fakat kendi sorumlulukları altında serbest faaliyet göstereceklerdir.

Faaliyetlerini, üyeleri doğrudan, eşit ve gizli oya dayalı seçimlerle oluşan organlarının kararlarına dayalı olarak yürüteceklerdir.

Kararlarına karşı yargı yolu açık olduğu gibi yetkilerine merkezi idare organlarının tecavüz edildiği Kanaat'ına vardıklarında kendileri de yargı yoluna başvurabileceklerdir.

Hizmetin niteliği, verimliliği ve genel ekonomi içindeki pozisyonu başka bir otoriteye verilmesini gerektirmedikçe, vatandaşa en yakın konumda olan mahalli idarelerce yerine getirilmesi esas olacaktır.

Yerel yönetimler, kendi teşkilat yapılarını kendileri belirleyeceklerdir. Ancak, kendi takdir hakları kısıtlanmayacak şekilde, merkezi yönetimce teşkilatlanmada belirli standart çerçeveler getirilebilecektir (Şartın gerekçesinde).

Yerel yönetimler üzerindeki merkezi denetim, ancak yasalarla getirilen hükümlere uygunluğun sağlanması amacıyla yapılacaktır (Contrôle de legalde). Uygunluk denetimi ancak çok istisnai hallerde mümkün olabilecektir (Contrôle de l'opportunité).

Yerel yönetimler mahallen tahsil ettikleri mali kaynakların yasalarda belirtilen azamı ve asgari sınırlar içindeki oranlarını belirleyebilirler yetkisine sahip olacaklardır.

Merkezi yönetimce tahsis edilen merkezi nitelikteki gelirler, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarındaki yetkilerini zedeleyemeyecektir.

Yerel yönetimler, hem kendi aralarında, hem de diğer kategorideki yerel yönetimlerle birlik kurma ya da yerel yönetim birliklerine girme hakkına sahip olacaklardır.

Madde sayısındaki azlığa rağmen kapsamlarındaki genişlik sebebiyle, gerektiğinde tekrarları da göze alarak, etraflıca açıklama yapmayı yararlı gördüğümüz Şart hakkında verilen bilgilerden sonra şimdi de Şartla öngörülen bu temel ilkeler karşısında ülkemiz yerel yönetimlerinde durum nedir, kısaca buna değinmeye çalışacağız.

Artık, ülkemizde de kararların sadece üst noktalarda olduğu ve icraatın da buralardan yönlendirildiği bir sevk ve idare sisteminin etkili ve verimli olmayacağı, gerek kamuoyunda gerekse ilgili siyasî mercilerde anlaşılmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak, halka en gerçekçi hizmetin ona en yakın mesafede yer alan yerel idarelerce götürülebileceği inancının hakim olmaya başladığını görmekteyiz. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren yerel idare gelirlerinde meydana gelen artışlarla birlikte bu görüşlerde de süratli bir gelişme müşahade edilmektedir. Bunu hükümet programlarında, kalkınma planı ve yıllık programlarında bilimsel çevrelerde medyada ve uygulayıcılarda açıkça görmek mümkündür. Örneğin; 1996-2000 yılları arasındaki dönemi kapsayan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisinde yerel yönetimler için aynen; "Hizmet üretiminde etkinliğin artırılması ve kaynakların akılcı kullanımı amacıyla kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması ilkesi çerçevesinde, demokratik yapılanma ve bölgesel kalkınmanın temel taşları olan yerel yönetimler yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturularak güçlendirilecektir.

Merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetler İl Özel İdarelerinden başlanmak üzere yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluğuna bırakılacaktır. Seçimle belirlenen yerel yönetim meclislerinin yörelerinde vergi salma ve vergi toplama dahil olmak üzere öz gelirlerini artırmaya yönelik yetkileri güçlendirilecektir.

Bu çerçevede, mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir. Merkezi ve mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin düzenleme çalışmaları başlatılacaktır" denmektedir.

Bunu ve benzerlerini, ülkemizde, Devlet yönetiminde yetki ve sorumluluk paylaşımında yerel yönetimlerin ağırlığının büyük olması gerektiğini belirleyen resmi metinler olarak görmek mümkündür. 1980'li yıllarda teşkil edilen ve bugün sayıları on beşe varan daha geniş yetkili metropoliten belediye uygulaması ile, şehir imar planlarının tasdiki (bazı istisnalarla), ayrıca bu planları mahallinde teknik yönden uygulayacak görevlilerin atama işlemlerinin belediyelere devrine ilişkin uygulamaları, bu düşüncelerin pratik hayata dönüşmeye başladığını gösteren kanıtlar olarak görmek mümkündür.

Belediye sınırları ve mücavir alanları içinde işyeri açma ve çalışma ruhsatları verilmesi yetkisini belediyelere devreden son düzenlemeler de, bu konuda yerel yönetimleri görev yönünden güçlendirmeye yönelik en son çarpıcı uygulamadır.

Demek oluyor ki, gerek fikir olarak ve gerekse bugün için başlangıç niteliğinde uygulamalar olarak, ülkemizde yerel idareleri güçlendirmeye yönelik eğilimler başlamıştır. Yani ülkemizde siyasî tercihlerin Şartla öngörülen süreç içine girmekte olduğunu ve her ne kadar bugün için daha ziyade kanunun fikri yönü ağır basmakla birlikte her geçen gün bunun güçlendiğini belirtmek mümkündür. Demokratik batı ülkelerindeki uygulamalara benzer biçimde yerel idarelerimize uzanan bir görev ve yetki devri olgusunu, yani bir ademi-merkeziyetçi eğilimin bulunduğunu müşahade etmek, Avrupa Birliğine aday olduğumuz günümüzde memnuniyet vericidir.

Diğer taraftan Anayasamızın 127nci maddesiyle bu idareler lehine öngörülmüş olan genişletici hükümlerden de kaynaklanmak suretiyle, yerel yönetimlerce halka hizmet götürülürken, hizmetin her safhasında, yani planlama, karar ve icra safhalarında, kendi karar ve icra organlarının oldukça yeterli bir hareket serbestliği içinde bulundukları da bir gerçektir. Bunlardan bir kısmı için yasalarımızdan kaynaklanan vesayet uygulamalarını ise değişik ölçülerde diğer ülkelerde de görmek mümkündür. Kaldı ki, merkezi yönetim adına denetim ve vesayet hakkı kullanılırken yetkilerinin zedelendiği yolunda bir kanaate vardıkları takdirde, yasalarımız gereğince, yerel yönetimlerce serbestçe yargı yoluna başvurulabilmektedir.

Ancak, yerel yönetimlerimizin özerklikleri lehine olarak ortaya çıkan bütün bu olumlu eğilimleri içtenlikle desteklerken, üniter bir teşkilat yapısına sahip olan Devletimizin merkezi karakteri gereği olarak, yerel yönetimlerin merkezi idareden bağımsız bir tutum içine girmelerini değil, bunların izafi özerkliklerinin günümüze göre daha da güçlenmesinin Anayasamız ve yasalarımızca hedeflenmiş olduğunu burada belirtmeliyiz.

Demek oluyor ki, yerel yönetimlerimizin sahip oldukları özerklik ilkeleri açısından, Şartla getirilen esaslarla ülkemizdeki uygulamalar arasında belirgin çelişkili ana noktaların bulunmadığını belirtebilecek durumdayız. Bu uğurdaki genel gidişin de yerel idarelere ağırlık verici yönde olduğunu rahatlıkla belirtebiliriz.

Şartın 9 uncu maddesinde öngörülen yerel yönetimlerin görevleriyle orantılı gelir kaynaklarına kavuşturulmasına ilişkin hükümlere gelince, ülkemizde günümüze kadar bu yolda da önemli adımlar atılmış olduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz. Hükümetler, 1980'li yılların başlarından itibaren yerel yönetimlerle ilgili mali politikaları gözden geçirerek bu yönetimlere önemli mali destekler sağlamışlardır. Aslında, Anayasamızın 127nci maddesinde de yerel yönetimler için a'nen "Bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır" hükmüne yer verilmiştir. Memnuniyetle belirtmek gerekir ki, Devletimiz, aslında kıt olan milli kaynaklarını topyekun ekonomik büyümesini gerçekleştirmek ve bölgelerarası eko-

nomik gelişmişlik farklılığını ortadan kaldırmak için kullanmaya gayret ederken, yerel yönetimlerimize ek gelir kaynakları temin etmekten de geri kalmamıştır. 1981 yılında 2380 sayılı Kanunla başlayan bu gelir artışları 3004 ve 3030 sayılı kanunlarla giderek süregelmiştir. Buna dayalı bir örnek vermek gerekirse İl Özel İdaresi ve belediyelerin toplam gelirleri 1980 yılında 83 milyar 218 milyon TL. iken bu rakamın 1991 yılında 100 trilyonu aştığını (103 trilyon tahmin edilmektedir.) görmekteyiz. Bu rakam, yerel yönetimlerin vergi gelirleri, vergi dışı normal gelirleri ve faktör gelirlerinden oluşan bir rakamdır. Bunlardan yüzde 76,2'si vergi gelirlerinden, yüzde 13,5'i vergi dışı normal gelirlerden, yüzde 13,3'ü de diğer gelirlerden oluşmaktadır. Bu artışların bir sonucu olarak, örneğin, 1994 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 13,3'ünün ye'si vergi gelirlerinden, yüzde yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Yerel yönetimlerin 1994 yılı toplam harcamalarının ise 117.6 trilyon TL. olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu rakamları çarpıcı bir örnek olmaları bakımından verdik. Yoksa, yerel yönetimlerimiz için "yeterlidir" gibi bir iddia içinde değiliz. Özellikle genelde altyapı noksanlığı içindeki yerel yönetim birimlerimizde daha çok gelire ihtiyaç bulunduğu şüphesizdir. Ancak, incelemekte olduğumuz Şartın geçerli olduğu bir çok Avrupa ülkesinde yerel yönetimlerce yerine getirilmekte olan ahvali şahsiye işlemleri, seçim kütüklerinin düzenlenmesi işlemleri, sosyal yardımlar, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetleri gibi bazı temel hizmetlerin ülkemizde merkezi yönetim tarafından yerine getirildiği, diğer taraftan kalkınma yolunda bir ülke olarak, ülkemizce diğer ekonomik ve sosyal içerikli projelerin finansmanları için de kaynak ayrılması zorunluğunda bulunduğunu göz önünde tutulursa, yerel yönetimlerimize tahsis edilen bu gelirlerin temelinde büyük özveriler bulunduğunun kabul edilmesi gerekeceğini düşünmekteyiz.

Kaldı ki, Devletçe yerel yönetimlere yapılan bu mali destek, oranları ve dağıtım şekilleri bakımından objektif kriterlere göre yasa ile belirlenmiştir. Bölüşülen Gelir (impots partags) şeklinde yapılan bu desteğin, merkezi yönetimce yerel yönetimlere yapılan destekler arasında en istikrarlı ve en az müdahaleye imkân vericisi olarak belirtmemiz gerekir.

Gönül, yerel yönetimlerimizin kendi yetkileri içinde yürüttükleri hizmetlerini, mahallinden, kendi organlarının kararlarıyla belirleyip tahsil edecekleri öz gelirlerle karşılamalarını arzulamaktadır. Fakat ülkemizde yerel yönetimlerin çok büyük bir kısmının henüz kırsal ve tarımsal karakterini muhafaza eden yerlerde bulundukları bir vakıdır. Bundan dolayı mahallinden tahsil edebilecekleri vergi ve diğer gelir kaynakları çok sınırlı kalmakta ve bu nedenle Devlet bütçesinden desteklenmek zorunda bulunmaktadır. Dileğimiz, yerel yönetimlerimizin kendi öz gelirleriyle, başkaca hiç bir mercie muhtaç olmaksızın, kendi hizmetlerini görebilecekleri bir düzeye gelmeleridir.